www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ٿڏاڇپ

(ڪھاڻيون)

ايشور چندر

نيو فيلڊس پبليڪيشن

ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد سنڌ.

1993ع

SHER ALI CHANDIO
CHANDIA GOTH QASIMABAD
SINDH

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

SHER ALI CHANDIO ★ CHANDIA GOTH QASIMABAD ★
SINDH

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جو ڪتاب نمبر ٻارهون

ڇپائيندڙ: نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد سنڌ.

ڇپيندڙ: نيو فيمس پرنٽنگ پريس
هوم اسٽيڊ هال چاڙهي، حيدرآباد.

پهريون ايڊيشن: جنوري 1979ع

ٻيو ايڊيشن: مئي 1993ع

قيمت: 40/- رپيا

(سڀ حق ۽ واسطا اداري جا قائم)

THADA CHAPP (Short Stories) Written by: ISHWAR CHANDER. Published by New Fields Publications, Tando Wali Mohammad, Hyderabad Sindh. Pakistan. First Edition January 1979. Second Edition May 1993. Price Per Copy Rs. 40/- Book No. 12

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

SHER ALI CHANDIO
SINDH
CHANDIA GOTH QASIMABAD

ڪهاڻيون

ٿرٽ	۹
آکيرو ۽ ٽُوٽ ڦاٽ	۱۹
ريلوي پليٽفارم تي	۳۲
موھ	۴۴
ٽڏا چپ	۵۸
ھيمس	۷۷
پنھنجي ئي گھر ۾	۹۰
ھڪ رات جي لاءِ....	۱۰۵
ھڪ ڏينھن ائين ٿي....	۱۲۰
نه مرڻ جو ڏک	۱۳۷
ڪجھ به نه....	۱۵۳
ھن جو ڏپ	۱۶۸
ڪجھ غلط غلط....	۱۸۶

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ڪجهه ايشور چندر بابت

سنڌ ۾ ايشور چندر جي ڪهاڻين جو هيءُ پهريون مجموعو آهي. ڀارت ۾ ايشور جي ڪهاڻين جا ٽي مجموعا سنڌيءَ ۾، ۽ ٻه مجموعا هنديءَ ۾ شايع ٿي چُڪا آهن. سنڌيءَ ۾ جيڪي مجموعا شايع ٿيا آهن، انهن جا نالا آهن - 'ٽڏا ڇپ'، 'مٿل ماڪوڙو' ۽ 'پنهنجي ٿي گهر ۾...' هنديءَ ۾ شايع ٿيل مجموعن جا نالا آهن - 'آتنڪ' (هراس) ۽ 'اندر ڪا بوناپن' (اندر جو ٻانڊڙو).

ايشور چندر سنڌي ڪهاڻيڪار آهي، ۽ موجوده وقت ۾ ڀارت جي سنڌي ڪهاڻيڪارن ۾ سڀ کان وڌيڪ ڄاتو سڃاتو وڃي ٿو. سندس ڪيترين ئي ڪهاڻيون ڀارت جي مختلف زبانن ۽ دنيا جي مختلف زبانن ۾ ترجمو ٿيون آهن. اڄڪلهه سندس هر ڪهاڻي هندي زبان ۾ ڇپجي ٿي ۽ ڀارت جون مشهور مخزنون وڏي چاهه سان ايشور چندر جون ڪهاڻيون ڇپين ٿيون. ڀارت جي هڪ ليکڪ جي چوائي مطابق: ڀارت جا غير سنڌي پڙهندڙ سنڌي زبان کي فقط انهيءَ ڪري سڃاڻندا آهن جو ايشور چندر سنڌيءَ ۾ لکندو آهي.

ڀارت جا ڪيترائي اهڙا سنڌي ڪهاڻيڪار آهن، جن سنڌي ڪهاڻيءَ ۾ تجربا ڪيا ۽ سنڌي ڪهاڻيءَ کي اوج تي رسايو، جن ۾ ڪرشن کٽوائي، موهن ڪلپنا، گنو سامتاڻي، لعل پشپ، آنند کيماڻيءَ جا نالا خاص اهميت رکن ٿا. گهڻو ڪري ٿيندو اهو آهي جو ايندڙ نسل جو ڪهاڻيڪار، ٻاڻ کان اڳ جي ڪهاڻيڪار جي پوئلڳي ڪندو آهي، ۽ پوءِ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

واري نسل تي اڪثر اڳ وارن جي ڇاپ لڳل هوندي آهي. تمام گهٽ ڪهاڻيڪار ۽ شاعر اهڙا هوندا آهن، جيڪي الڳ واٽ وٺندا آهن، ۽ پنهنجي لاءِ الڳ مقام پيدا ڪندا آهن.

ايشور چندر مٿي ذڪر ڪيل ڪهاڻيڪارن ڪانپوءِ لکڻ شروع ڪيو آهي، پر هن الڳ واٽ ورتي ۽ ڪنهنجي به پوئلڳي ڪونه ڪيائين. اڄ نه فقط ڀارت جي سنڌي ڪهاڻي ۾، بلڪ سنڌ جي سنڌي ڪهاڻيءَ ۾ به ايشور چندر جون ڪهاڻيون پنهنجو الڳ مٿانهون مقام رکن ٿيون.

ايشور جي ڪهاڻين جا ڪردار پنهنجو پاڻ ۾ هڪ عجيب لڳاءُ جي طاقت ۾ جيئڻ ٿا. مستقبل جي باري ۾ سندن نظريو جيتي به اپريو آهي، اهو خوش فهمي ۽ اميد جي صورت جو آهي. انهيءَ سان گڏ ڪهاڻيڪار جو پنهنجو لاڳاپو ڪهاڻي سان بلڪل نظر نٿو اچي. سماج جي جن پهلوئن ڪيس پاڻ ڏانهن متوجهه ڪيو آهي، اهي انساني لاڳاپن جي پس منظر ۾ بدلجندڙ سماجي قدر آهن. خاص ڪري سماج ۾ ورهاڱي ڪانپوءِ تيزيءَ سان بدلجندڙ عورت جو مقام، ماءُ، پيڻ، زال ۽ پريتما جي آدرشي ۽ روايتي تصور کان هٽي مرد جي هڪ شهري هٿن جي روپ ۾ سندس سماجي مقام ۽ تصور سان آيري ٿو. سندس ڪهاڻيون سادي سودي عام ماڻهو يا سيڪجهه وچائي ڇڏيندڙ جي زندگي، مٿس ٿيندڙ اقتصادي، سياسي ۽ فطري اثرن، ملڪ ۾ ڦهليل سرمايه دارانه نظام جي تحت سندن جذبا ۽ انهيءَ جذبي جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

خلاف سنڌس لڙائي سان جڙيل آهن.

ايشور جي ڪهاڻين جي ڪردارن جو جيڪڏهن نفسياتي جائزو وٺبو ته معلوم ٿيندو ته اهي ڌرتيءَ کان ڪٽيل، شهري فضا جي دائري جا نشانا، وچئين طبقي جي مصلحت پسند ۽ سفيد پوشي برقرار رکڻ جي چڪ چڪان ۾ مرندا جيئندا پيا رهن ٿا. ورهاڱي کان اڳ وارين ڪهاڻين ۾ ترقي پسند يا غير ترقي پسند ڪهاڻيڪار سماجي اوڻاين ۽ برائين تي ناراض هو، پر لڏ پلاڻ ڪانپوءِ هندستان ۾ سنڌي سماج ڪک پن ٿي ويو. مختلف علائقن جي مختلف تهذيبي سانچن ۾ ٽڙي پکڙي ويو ۽ سنڌي نگاهه کان اصل ڌرتيءَ جو ماحول ۽ مزاج گم به ٿي ويو. اها صورت حال ايشور ۽ سماج جي وچ ۾ مفاهمت جو سبب بڻيل نظر اچي ٿي ۽ سنڌس ڪهاڻين ۾ وکريل سماج جي انهن خوبين ۽ خرابين سميت همدرديءَ واري رويي سان پيش ڪيل لڳي ٿي. سنڌس ڪهاڻين جا ڪردار عام آهن پر جيئڻ ڏس ۾ اچن ٿا، انهيءَ ڪان وڌيڪ کرا آهن. مثال طور منجهن بنيادي ضرورتن جي محرومي جو احساس آهي، پر انهيءَ سان گڏوگڏ هڪ ذهني جلاوطني جو احساس به آهي. محرومي، جلاوطني ۽ پروڙ جا احساس پنهنجي وسيع معنيٰ ۾ نئين انداز سان سنڌس ڪهاڻين ۾ اپيل لڳن ٿا.

سائنس جي ترقيءَ ڏسندي ڏسندي حيرت ناڪ تبديليون آنديون آهن. دنيا جا وڏا وڏا مفاصلا گهٽجي ويا آهن. صنعت ۽ تجارت سببان ڏيهون ڏينهن ٿيندڙ ترقي وڏن شهرن کي اجا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

وڏو ڪندي ٿي وڃي. انهن ٽئو لکي ته اهي اروڙ بلائون هاڻي انساني قبضي کان آزاد ٿي ويون آهن. انهن مسلسل وڌندڙ شهرن ته انهن ماڻهن کي به ڊپ ۽ هراس ۾ مبتلا ڪري ڇڏيو آهي، جيڪي انهن شهرن ۾ ٿتا رهن ۽ اهي اجا تائين ننڍين ننڍين شهرن ۾ رهن ٿا، پر پوءِ به وڏن شهرن جي تصور کان پيدا ٿيندڙ ڏاوياءُپ جو اظهار هڪ عجيب ڏک وچان ڪندا نظر اچن ٿا. انهن وڏن شهرن ۾ ملندڙ بي تعلقي ۽ بي حسي جي عام جذبي جو رد عمل ايشور وٽ مختلف طريقن سان اپٽيل آهي. ڪڏهن اداس بنجي ته ڪڏهن بيزاري جي صورت ۾. ايشور جي ڪهاڻين ۾ ائين ٿو لکي جڻ ڪردار پنهنجن ننڍڙن دائرن ۾ پنهنجن ڪلهن ته هڪ شهر کنيو بيا هلن، جنهن ۾ اهي هميشه گم رهن ٿا ۽ زندگي ڀر پنهنجو پاڻ کي ڳولا ڪرڻ ۾ لڳا رهن ٿا. ايشور جي ڪهاڻين جا ڪردار هر اَسيل انسانن جا داستان آهن. انهن لاءِ هو مختلف ڪيموس چونڊي ٿو. سندن اڌورا جملا معنيٰ سان ڀرپور هوندا آهن. ايشور جي فن ۾ Creative awaveness (تخليقي ڀاڻ) آهي.

حقيقت ته اها آهي جو ايشور جي ڪهاڻين تي ٻن ٽن صفحن ۾ لکڻ ممڪن ڪونهي. بهرحال، ايشور چندر موجوده وقت ۾ سنڌي زبان جو هڪڙو وڏو ڪهاڻيڪار آهي. سندس ڪهاڻيون سنڌيءَ جون بهترين ڪهاڻيون آهن، ۽ سندس ڪهاڻين جي پيٽ ترقي يافته ملڪن جي وڏن ڪهاڻيڪارن جي ڪهاڻين سان ڪري سگهجي ٿي.

— ادارو

شرٽ

اَڄ آفيس جي ڪم ۾ هنجي دل نٿي لڳي. ونس جيڪا آخري سڄي شرٽ هئي، تنهن جي ٻه ٻٽڻ ڦاٽي پيئي آهي. هو سوچيندو: 'هن آفيس ۾ ڪپڙن جي ٻٽڻ جلد ئي ڦاٽي. منهنجي ڪوٽ جي ٻٽڻ ٻه ته هن آفيس ۾ ئي ڦاٽي هئي.'
اڄ ٻهريون دفعو هن ائين محسوس ڪيو آهي ته سندس مالي حالت سٺي ڪانهي. جڏهن ڪان هي چوٿون ٻار ڄائو آهي، تڏهن ڪان سندس مالي حالت ڏينهان ڏينهن بگڙندي ٿي وڃي.
هڪ دفعو پين بند ڪري هو ٽيڪ ڏيئي ڪرسيءَ تي ويهي ٿو رهي. سامهون واٽسن ڏانهن نهاري ٿو. 'ڪيس اَڄ ٻه ونڊرڙ ٽريس پهريل آهي. جڏهن ڪان واٽسن، مارٿا سان مڱيو آهي، تڏهن ڪان تمام سٺا ڪپڙا پائڻ شروع ڪيا اٿس.' سوچيندي سوچيندي هو هڪ دفعو وارن تي هٿ ڦيري ٿو، پر ائين ڪندي يڪدم پاڻ سنڀالي ٿو وٺي. ڪٿي واٽسن ڦاٽل ٻٽڻ نه ڏسي وٺي، ان ڪري هو يڪدم ٻانهن هيٺ ڪري واٽسن ڏانهن نهاري ٿو. پر واٽسن پنهنجي ڪم ۾ مشغول آهي.
گهڻي ڪوشش جي باوجود به جڏهن هو ڪم ۾ دل نٿو لڳائي سگهي، تڏهن اُٿي ڪلارڪنيءَ وٽ وڃي ٿو. ڪيس خبر آهي ته ڪلارڪني سندس پيارو دوست آهي. هو هميشه سندس حالت تي رحم ڪائيندو آهي. ڪلارڪني چوندو آهي، "چار ٻار، پاڻ ۽ زال، ڪيئن ان سڀ ڪي پگهار مان تنهنجو گذارو ٿيندو هوندو؟"
هنکي خبر آهي ته ڪلارڪني اهي لفظ ڏيکاءُ وچان نه، پر

دلي همدرديءَ وچان چوندو آهي. ان ڪري آڄ بہ آلا ٿي چو، جڏهن هنجي شرٽ جي ٽونٽ ڦاٽي آهي، تڏهن هو پنهنجي حالت لاءِ همدرديءَ پريا بہ لفظ ٻڌڻ ٿو چاهي، ۽ ڪيس خبر آهي تہ جهڙي همدرديءَ جي ڪيس ضروورت آهي، آهڙي صرف ڪلڪرني ئي ڏيئي سگهي ٿو.

ڪلڪرنيءَ وٽ پهچي پهرين هو پنهنجي وارن تي هٿ ڦيري ٿو، ان ئي خيال کان تہ جيئن سندس ڦاٽل ٽونٽ ڪلڪرنيءَ کي ڏسڻ ۾ اچي، پر ڪلڪرني اڄ ٿورو ڪم ۾ مشغول آهي. هنکي آيل ڏسي ڪلڪرني چوي ٿو، ”هل، هڪ هڪ ڪوپ چانهہ پي اچون.“ هو چپ چاپ ڪلڪرنيءَ سان گڏ ڪئنٽين ڏانهن وڃي ٿو.

چانهن پيئندي پيئندي لاچار هو ڪلڪرنيءَ کي چوي ٿو، ”يار، جيڪا آخري سچي شرٽ هئي، ان جي بہ اڄ ٽونٽ ڦاٽي پيئي. هن آفيس جو فرنيچر ٽونٽين جو دشمن....“

وچ ۾ ئي ڳالهہ ڪپي ڪلڪرني کيس چوي ٿو، ”جيڪڏهن پنجين ستين رپئي ۾ تنهنجي شرٽ ٺهي وڃي تہ في الحال مان تو کي ڏيئي سگهان ٿو. هن مهيني ڪجهہ رپيا مان بچائي سگهيو آهيان.“

خوشيءَ وچان هو ڪلڪرنيءَ کي چوي ٿو، ”ها، ها، ايترن رپين مان ٺهي ويندي. تنهنجي ڀاڀي سلائي سٺي ڄاڻي. گهر ۾ سلائيءَ جي مشين تہ آهي ئي، باقي آهي ناهي ڪپڙو.... سو ايترن رپين ۾ ملي ويندو.“

ڪئنٽين مان ٻاهر نڪرڻ وقت هو ڪجهہ رپيا ڪلڪرنيءَ

ڪان وٺي ٿو. ڪي گهڙيون اڳ جا اُداسائي ھنڪي گھيري
ويئي ھئي، سا ھاڻي خالي بادلن جيان آھستي آھستي ٽـڙڻ
پکڙڻ لڳي آھي.

آفيس مان نڪري ھو سوچيٿو: 'اَج گھر دير سان وڃبو.
پھرين پنھنجي لاءِ شرٽ وٺندس، پوءِ ئي گھر ويندس - ھو
الڳ الڳ شو روُمس (Show Rooms) ڏانھن نھاريندو ٿو وڃي.
ھڪ ھنڌ ھڪ پٿر جي ماڊل کي ملٽري ڪلر جي ٽيريلن
جي پتلون ۽ ھلڪي آسماني رنگ جي شرٽ پيئي آھي.
ھنجا قدم اتي اچي روڪجي ٿا بيھن - بيوٽيفل.

ھو سوچيٿو: وٽس ھڪ ملٽري ڪلر جي سوٽي پتلون آھي.
باقي ھن ڪلر جي شرٽ ڪانھي. بيحد وٺندڙ ۽ مئچنگ
ڪلر آھي. اھڙي ئي شرٽ وٺي کپي - ڪڙين پر بيھي ھـو
شرٽ جو اگھ ڏسڻ ٿو چاھي - 'ٻاوھه رپيا! باپ ري! ٻاوھه
رپيا نه مونوٽ ڪونھن - نه بابا نه.'

ھو چپ چاپ اتان اٿين کسڪي ٿو وڃي، ڄڻ سندس ان
طرح حيران ٿيڻ تي پٿر جو ماڊل لوڪ وِچان مٿس کلي
ڏيندو.

پر ھن ماڊل سندس من ۾ ھڪ ڳالھه نه پختي ڪري ڇڏي
آھي - شرٽ وٺبي ته ھن ڪلر جي. اوچي نه، ته ھلڪي ئي
سھي .... ۽ پوءِ ھو گھمندو ٿو رھي، ھڪ ريٽيل شاپ تان
ٻئي تي، ٻئي تان ٽئين تي .... آخر کيس گھربل رنگ جي
شرٽ سستي اگھه ۾ ملي ٿي وڃي.

ھاڻي ھو خوش آھي. اڄ ھن ھڪ شرٽ ورتي آھي. کيسي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

۾ هٿ وجهي ڏسي ٿو، رپئي جو هڪ نوٽ ۽ ڪجهه ريزو آهي. هو سوچيٿو: اڄ دير ٿي ويئي آهي. آڳوڻوءِ گجراتي هوٽل تان چانهه پي پوءِ ٿي گهر وڃبو- هوٽل ۾ وچ واري ٽيبل تي هو شرٽ جو پڪيٽ رکي چپ چاپ ڪرسيءَ تي ويهي ٿو رهي. بيئرو اڃا ڪانئس ڪجهه پڇڻ ڪونه آيو آهي. هو هيڏانهن هوڏانهن نهاري ٿو. پريان ڪنڊ واري ٽيبل جي گرد سندس پاڙي جي رٽائرڊ مئجسٽريٽ جي ڌيءَ پنهنجي ڪنهن بواءِ فرينڊ سان گڏ ويٺي آهي. هونئن جڏهن به هو مئجسٽريٽ جي ڌيءَ کي ڏسندو آهي، تڏهن هميشه سندس سامهون هندستاني تهذيب جو چوڏول گهمڻ لڳندو آهي، ۽ چپن ٿي چپن ۾: 'دس از نو مارل' بڙبڙائيندو مئجسٽريٽ جي ڌيءَ تي جڪ ڪائيندو آهي. گڏهه جي ڌيءَ کي روز هڪ نئون بواءِ فرينڊ کپي. ڪتي ڪتي جي.

پر اڄ هو بيحد لائيٽ موڊ ۾ آهي. اڄ هو اُتس جڪ ڪونه ٿو ڪائي. هو مئجسٽريٽ جي ڌيءَ جي بواءِ فرينڊ ڏي ڌڙيس ڏانهن نهاري ٿو. ڪيس لڳي ٿو ته ان ڇوڪري کي جيڪا شرٽ پيئي آهي، ان جو ڪلر سندس پئنٽ جي ڪلر سان بلڪل سوٽ (Suit) نٿو ڪري. ان ڳالهه تي هو خوش ٿو ٿئي. 'ون. آٿن آفعال ڪپڙن پائڻ جو به ڪونه، ۽ هليا آهن گرل فرينڊس رکڻ.'

هو اڃا ان ڇوڪريءَ بابت سوچي ٿي رهيو آهي ته بيئرو اچي سندس پرسان بيهي ٿو. هو کيس هڪ ڪوپ چانهه آڻڻ لاءِ چوي ٿو. جيسين چانهه اچي، تيسين هو پنڪيٽ جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

منهن ڪوالي ان مان شرٽ جو ڪپڙو ڪڍي ٿو. شرٽ جو ڪلر ڏسي وري سندس اکين ۾ چمڪ اچي ٿي وڃي، چپن ئي چپن ۾ مرڪي هو گدگد ٿئي ٿو. 'اٽ از بيوٽيفل.'

چانهه پيئڻ بعد به هو ڏسي ٿو ته رٽائرڊ مئجسٽريٽ جي ڏي ۽ سندس بواءِ فرينڊ اچا ڪنڌ واريءَ ٽيبل جي گرد ويٺا آهن. مٿئين نموني ڳالهيون پيا ڪن، ۽ هيئان هڪ ٻئي سان پير اٽڪائي رهيا آهن. هنڪي اهي ڳالهيون نه وڻنديون آهن. ان ڪري وري سندس چپن تي ساڳيو ئي رٽيل گفتو اچي ٿو: 'دس از نو مارل. دس از نو مارل.'

چپ چاپ هو پنهنجي شرٽ جو پئڪيٽ کڻي ٻاهر نڪري ٿو وڃي. ٻاهر اچي هڪ دفعو رستي جي لئمپ پوسٽ تي خارن مان ٽڪ اچلائي ٿو. ائين ڪرڻ سان کيس لڳي ٿو جڻ سندس من ۾ ڪجهه وقت اڳ جا نفرت مئجسٽريٽ جي ڌيءَ لاءِ آيري هئي، سا ٽڪ آچلائڻ سان نڪري ويئي آهي.

هو آس پاس نهاري ٿو ـ دڪانن جون بتيون ٻري ويون آهن. پان واري جي دڪان جي پرسان لنگهندي هڪ مشهور فلمي گاني جي هڪ تڪ ٻڌي ٿو، ۽ پوءِ بي خوديءَ مان اها تڪ سيٽيءَ ۾ گنگنائيندو هو تڪڙو تڪڙو گهر ڏانهن وڃڻ لڳي ٿو. هڪ ڏي هٿ ۾ پختائيءَ سان شرٽ جو پئڪيٽ جهلڻ ڪري، هنجي هٿ ۾ پگهر اچي ويو آهي، ۽ ان پگهر جي ڪري پئڪيٽ ڪجهه آلو ٿي پيو آهي. پئڪيٽ کي ٻئي هٿ ۾ جهلي ٿو، ۽ پگهر واري هٿ کي

ڦوڪون ڏيندو هو اڄا به ٽڪڙو ٽڪڙو هلڻ لڳي ٿو.
گهر پهچي ڏسي ٿو سندس ٻه ٻار سمهي پيا آهن. هڪڙو
ٻتيءَ واري ڪنڊ وٽ ويهي شايد اسڪول مان مليل ’هوم
ورڪ‘ ڪري رهيو آهي. ۽ چوٿين ٻار کي جوڻس کير پياري
رهي آهي، جوءِ جي چهري ڏانهن نهاري هو چوي ٿو، ”منوُ
۽ ببوُ سمهي پيا ڇا؟“
جوڻس مختصر جواب ڏنيس ٿي، ”ها.“
جوڻس جو مختصر جواب کيس نٿو وڻي، هو چاهي ٿو ته هوءَ
ڪجهه وڌيڪ ڳالهائي. ان ڪري وري چوي ٿو، ”ڏاڍا شيطان
آهن. سڄو ڏينهن راند ڪري شام جو ٿڪجيو پون، ۽
سمهيو پون. ڪونه؟“
جوڻس وري به ساڳيو ئي مختصر جواب ڏئي ٿي، ”هون.“
ان جواب تي هو ٿورو ششدر ٿئي ٿو، پر وري سوچيئو ته
شرٽ جو ڪپڙو ڏسي هوءَ خوش ٿي ويندي. ان ڪري
پئڪيٽ کولي شرٽ ڪڍي جوءِ کي ڏيکاري ٿو، ”هيءُ
ڏس. مان پنهنجي لاءِ شرٽ وٺي آيو آهيان. ڪيئن سٺي آهي
نه؟“ جوڻس اڄا جواب ڏئي ٿي ڏئي ان ڪان اڳ ڦڪو
مرڪي، ٿونٿ ڏيکاري، هو جوءِ کي چوي ٿو، ”ڏس نه.
هيءَ آخري جيڪا سڄي شرٽ هئي، انجي به اڄ ٿونٿ ڦاٽي
ويئي.“
جوڻس هڪ نظر سان ڪپڙي ڏانهن نهاري ٿي، ۽ وري چمچو
ٻري ٻار کي کير پيارڻ لڳي ٿي. هو وري پڇيئو ته
”تو کي ڪونه وڻي ڇا؟“

جوڻس چوي ٿي، ”ها، ها، ٺيڪ آهي.“
هو وري چوڻ ٿو، ”ڏس، هوءَ جيڪا مونوٽ ملٽري ڪالر جي پئنٽ آهي نه، ان سان ڪيترو نه ميچ ڪندي. نه؟“
جوڻس صرف هاڪار وچان ڪنڌ لوڏي ٿي، ۽ پوءِ نئپڪن ڪٺي ٻار جي ڳچيءَ جي آس پاس جو ٿورو گهڻو ڪير هاريو آهي، ان کي اگهڻ لڳي ٿي. جوڻس جو اهو سياءُ ڪيس نه وڻندو آهي. تمام ٿورو ٿي ڳالهائيندي.
ٿوريءَ دير بعد ڪيس وري مئجسٽريٽ جي ڌيءُ جي ياد ٿي اچي. جوءِ کي چوي ٿو، ”هڪ مزيدار ڳالهه ٻڌايانءِ؟ مون پر واري مئجسٽريٽ جي ڌيءُ کي اڄ وري هڪ ٻئي ٻار سان گڏ ڏٺو.“ - ’بواءِ فرينڊ‘ لفظ بدران ’ٻار‘ لفظ جو استعمال ڪرڻ ڪيس سٺو نٿو لڳي، پر سوچي ٿو: جوءِ اڻ پڙهيل آهي، ’بواءِ فرينڊ‘ جو مطلب ٿي ڪانه سمجهندي.
جوڻس چوي ٿي، ”چوري آهي ٿي اهڙي.“
هو وري شرٽ جو ڪپڙو هٿ ۾ ڪٺي ٿو. سمهيل ٻوءَ جي ڪلهن وٽ ڪپڙو رکي جوءِ کي چوي ٿو، ”ڏس ته ٻوءَ جي منهن تي هيءُ ڪالر ڪهڙو نه سونهين ٿو.“ ڪن ترسي وري چوي ٿو، ”پنهنجو ٻوءُ سهڻو ڪونهي؟“
جوڻس کو جواب نٿي ڏئي. هو سوچي ٿو: ’اڄ ته خبر ناهي ڳالهه ڇاهي، جيئن آيو آهيان، تيئن ڏسان ٿو منهن سڄائي ويٺي آهي.‘ هو جوءِ جي ويجهو وڃي ٿو. سندس ڪاڏيءَ کي ڇهي ڪيس هڪ ميٺي ڏي ٿو، ۽ پوءِ جوءِ جي ڪلهن تي هٿ رکي چوي ٿو ”آهي ڇا؟ اڄ هيئن منهن ڇو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

سمجايو اٿيئي؟“

جوئس اڃا به چپ آهي. ڪو جواب نٿي ڏئي. هو وري چوي ٿو، ”مان سڀ سمجهان ٿو. ڏس نه، مان تنهنجي لاءِ بلائوز به وٺي ايندو هوس. پر تون ٿي سوچ، مونوٽ ته پئسا هئا ئي ڪونه. ۽ ڪلڪرنيءَ وٽ به صرف ست رپيا هئا.... تون سمجهين ٿي ته مونکي تنهنجي بلائوز جو خيال ڪونه هوندو؟“

جوئس هاڻي ٿورو مرڪي ٿي ۽ چوي ٿي، ”نه، نه. اها ڳالهه ڪانهي. اڄ سامهون واري مرهٽي جي ڌيءَ پيوءَ کي پٽر هٿي ڪڍيو. جڏهن مئي مرهٽيانيءَ کي ڏوراپو ڏنم ته الٽو ٿي ويئي اکيون ڏيکارڻ. مان هاڻي هن پاڙي ۾ وڌيڪ ڪانه رهنديس. توهان مهرباني ڪري هاڻي ڪٿي ٻيءَ ڪنهن جڳهه جي ڳولها ڪريو.“

”ته پوءِ هيئن ڪر....“ جوءِ جي هٿ کي پڪڙي هو کيس پاڻ ڏانهن ڇڪي ٿو. جوئس هٿ ڇڏائي چوي ٿي، ”ڇا ٿا ڪريو؟ ٿورو ته شرم ڪريو. ٻري جاڳيو پيو.“ هو يڪدم جوءِ جو هٿ ڇڏي ٿو ڏئي ۽ وري لائيٽ جي ڪنڊ ڏانهن نهاري ٿو، جتي ٻري اڃا شايد ’هوم ورڪ‘ ڪري رهيو آهي.

ڪجهه دير سانت رهڻ بعد هو وري چوي ٿو، ”ته پوءِ هيئن ڪر. مشين ڪٽي ويهه. خميس سبي وٺ. صبوح جو مان اها خميس ماٽري ڪلر پئنٽ سا پائي وينديس.“ ڪن ترسي وري چوي ٿو، ”منهنجي سامهون جيڪو واٽسن وهندو آهي

Scanned with CamScanner

نه، اهو سمجهيتو، ته ڪپڙو پاڻيءَ ۾ ٻڏي ڇاڻي. مان به ڪيس، ڊيڪاريندس ته اسانکي به ڪپڙي جي ڪلر جي ڄاڻ آهي خار ڪائي ته پلي ڪائي. ڪيئن؟“

جونس کو جواب نه ڏيئي، هٿ ڌوئي، ڪنچي ڪٽي، ڪپڙو ڪٽڻ لڳي ٿي. خاموش رهڻ هن کان پڄي ئي ڪونه ٿو. جوءِ کي چوي ٿو، ”هارن وٽ ته آڇا ڪافي ڪپڙا هوندا. گذريل سال ناناڻ مان به ڪافي ڪپڙا وٺي آيا.... ڪجهه مون به ته وٺي ڏنا هئا کين.“

جونس چوي ٿي، ”ها، ها، پيا اٿن.“

هو وري جوءِ کي ٽورو ڪٽ ڪرڻ لاءِ چوي ٿو، ”تنهنجا پيڪا آهن باقي واه واه.“

جونس به ٽورو مرڪي چوي ٿي، ”پيو نه ته وري. پر توهانجا پيڪا ته....“

هو سمجهي ٿو وڃي ته جونس اڳتي ڇا چوندي، ان ڪري ڇپن تي آڱر رکي چويٿو، ”چپ....“

سلائي ڪندي جونس وري چوي ٿي، ”ڪپڙو ٽورو ڪارو آهي. مونکي ڊپ آهي ڪٿي ڦٽي نه پوي.“

هو مرڪي چوي ٿو، ”وڃي ڦٽي. اسانجو هاڻي ٻڌاپو اچي ويو آهي. ڪهڙي ماڻتي ايندي هن ڪانپوءِ؟“

جونس به ٽوڪ هڻي چوي ٿي، ”ها، ها، توهان ته ايترا ٻڍا ٿي ويا آهيو جو مٿو ئي اڇو ٿي ويو اٿو.“

پر هاڻي هنجو ڌيان جوءِ ڏانهن ڪونهي. هو سوچي رهيو آهي: ايندڙ مهني ڏياري آهي. ڇو نه ٽئين شرٽ ڏياريءَ تي ڪڍجي. ٻهنو جيئن تيئن ڪري ڪڍي وٺبو. ان ڪري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

جوءِ کي چوي ٿو، ”ٻلي ٻڌي سان سلائي ڪر. هڙو ٻرو نڪرڻ ڪانهي.“

جونس عجب مان سوالي نگاهن سان ڏانهس نهاري ٿي.

هو وري چوي ٿو، ”اينڊرز مهني ڏياري آهي. پاڻ جڏهن رات جو گهمڻ نڪرنداسين نه، تڏهن پاڇي هلندس. تون به لائيٽ بلو ڪلر جي ساڙهي پائي هلجانءِ. ڪيئن، سٺا لڳنداسين نه؟“

جونس صرف مرڪي ٿي.

ٻئي ڏينهن جڏهن آفيس وڃي ٿو ته ڏسي ٿو واٽسن اڄ وري نئين ڊريس پائي آيو آهي. پر اڄ ڪيس پنهنجي شرٽ جي ڪونٽ قاتل هٿڻ جي پرواهه ناهي. اڄا ڪالهه ئي هو هڪ نئين شرٽ وٺي آيو آهي.

هو واٽسن کي ٻڌائي ٿو، ”واٽسن، ڪالهه مان هڪ شرٽ وٺي آيو آهيان. ڇا ٻڌايانءِ، بيوٽيفل ڪلر آهي. ملٽري ڪلر جي پئنٽ سان اصل بيحد مئچنگ ٿي لڳي. اڃا تيار ڪانه ٿي آهي، نه ته پائي اچان ها، تون ڏسين ها، ته بس، اصل واهه واهه ڪرين ها. اٽ از بيوٽيفل ڪلر!“

واٽسن هڪ دفعو ڏانهس نهاري ٿو، ۽ پوءِ هڪ طنزي مرڪ مرڪي پنهنجي، ڪم کي لڳي ٿو وڃي. واٽسن جي طنزي مرڪ کي هو ڀانپي ٿو وٺي. پر ڪيس اڄ ان مرڪ جي پرواهه ناهي. اڄ هو بيحد خوش آهي. ڇاڪاڻ جو وٽس هڪ شرٽ آهي جا ملٽري ڪلر پئنٽ سان مئچنگ آهي، ۽ هيءَ آها شرٽ ڏياريءَ ڏينهن پائيندو.

آخر ڪٿ ٿي پٽيوالو چوڻي ٿو، ”بابوجي، سوا ست لڳا آهن. هاڻي ته ڪم بند ڪريو.... سائين. اسين به ته ٻچڙيوال آهيون. رڳو نوڪري ٿي ڪرڻي ڪونهي. گهر جو به ته ڪم ڪار هوندو حضور....“ شوديال ڪو جواب نٿو ڏئي. سامهون لڳل گهڙيال ڏانهن نهاري ٿو ــ ست لڳي ڏهه منٽ ٿيا آهن. پنجن منٽن جي ڪوڙ لاءِ هُو چپراسيءَ ڏانهن نهاري ٿو. چپراسي سندس نهارڻ جو مطلب سمجهي ٿو وڃي. ٿڪو کلي چوي ٿو، ”هين.... هين.... حضور. ٽائيم ڇا ٿا ڏسو، مان ڪو ڪوڙ ٿو ڳالهايان ڇا؟ ست لڳي ڏهين منٽين ۽ سوائين ستين ڪو پاڻ ۾ وڃايو ڇا؟.... سائين، ڏسو نه، صبح جو روٽي کائي نڪرون ٿا، وري اچي ٿي ويل ٿئي. سائين، هتان وري ٻاجي مارڪيٽ ويندس. اُن ڪانپو گهر وڃان، روٽي تيار ٿئي، ۽ پوءِ کائنجي.... توهان ته سائين وچ ۾ ڇپو ڇڙرو به.... هين هين.“ پر چپراسي ڏسي ٿو ته شوديال جو ڏانهس ڪو ڌيان ئي ناهي. هُو پنهنجي ئي ڪم ۾ مشغول آهي. چپراسي من ئي من ۾ جڪ کائي ٿو، پر ڳالهائڻ کانسواءِ به دل نٿي رهيس. وري چوي ٿو، ”سائين، توهان لکي ڇو ٿا ڏيو ته توهانوٽ ايترو ڪم آهي.... ڏسو نه سائين، ٻيا ڪلارڪ ڪونهن.... ڪڏهن آفيس جي گهڙيال ۾ ساڍا پنج آڪئين ڪونه ڏسن، ۽ سائين توهان....“ شوديال فائيل بند ڪري چپ چاپ اُٿي ٿو ۽ چپراسيءَ کي چوي ٿو، ”چڱو مان هلان ٿو.... آفيس بند ڪري ڇڏ ج.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

ڇپراسيءَ جي منهن تي مرڪ اچي ٿي. ڀڳڙي ٺهڪ ڪندو، هُو جلدي جلدي ٻاهر اچي ڪمري کي ڪلف لڳائي ٿو.

ٻاهر اچي شوديال ڪيسي مان هڪ سگريٽ ڪڍي دکائي ٿو. واچ ۾ وقت ڏسي ٿو ـ ستَ لڳي ويهه منٽ ٿيا آهن. سامهون ناگ ٻهاڙ جي آس پاس ڪجهه هلڪا هلڪا بادل نظر اچي رهيا آهن. اَج بيحد گرمي آهي. برسات وسڻ کپي. پر هيءُ بادل وسندا، اهڙي ڪا اُميد نظر نٿي اچي. رستي جي پاسن کان لڳل وڻن ڏانهن هُو نهاري ٿو، اُنهن ۾ ٻه چر پر ڪانهي. هوا بلڪل بند آهي. هُو اُبس محسوس ٿو ڪري. خميس جي ڪالر کي ٿورو مٿي ڪري هڙ پنهنجي ڇاتيءَ جي وارن تي هلڪي ڦوڪ ٿو ڏئي. اُئين ڪندي کيس اندران ٻگهر جي بانس اِيندي محسوس ٿي ٿئي. ٻگهرءَ پيٽرول جي بانس سان هميشه هنجو مٿو ڦرڻ لڳندو آهي. اِنڪري پگهر جي بانس کان بچڻ لاءِ هُو ڪنڌ مٿي ڪري ٻه چار اُڀا ساهه کڻي ٿو. اُن بعد سگريٽ مان هڪ ڪش ڀرڻ سان کيس فرحت محسوس ٿي ٿئي.

آفيس شهر کان ڪافي ٻرتي آهي. شام جي وقت سنسان رستي تي ڪير به نه هوندو آهي. صرف ڪڏهن ڪڏهن ڪي پريمي جوڙا هٿ هٿ ۾ ملائي گهمندا نظر ايندا آهن، يا وري ميونسپل جي گند جي خالي ٽرڪ، شايد ڪنهن جهنگل ۾ گند اُڇلائي واپس پيئي موٽندي آهي. هيڏانهن هوڏانهن نهاري ٿو ـ ڪير به ڪونهي. چپ چاپ سگريٽ مان ڪش ڀريندو هُو هلندو ٿو رهي. ٿورو اڳتي هلي کيس

Scanned with CamScanner

چرچ نظر آچي ٿي. چرچ جي ٻاهرئين دروازي وٽ هڪ ڪٺو چپ چاپ سٽو پيو آهي. چرچ جي مٿئين ڪراس تي هڪ سرڻ ويٺي آهي، جا ڪڏهن رستي ڏانهن ته ڪڏهن سامهون لهندڙ سج ڏانهن نهاري رهي آهي. چرچ جي پرسان لئمپ پوسٽ تي هڪ رنگا رنگي پکي ويٺو آهي. شوديال آن پکي ڏانهن گهوري نهاري ٿو، پر پکيءَ کي نٿو سڃاڻي سگهي.

شوديال سگريٽ جو پورو پورو فائدو وٺي چاڻي. هو تيستين سگريٽ کي نه ڇڏيندو آهي، جيستين سُسي ويل سگريٽ جي گرمائش جو ڇهاءُ سندس آڱرين سان نه ٿئي. اڄ به ائين ئي ٿيو آهي. هو محسوس ٿو ڪري ته سگريٽ ختم ٿيڻ تي آهي، وڏي آرمان سان هو سگريٽ اڇلائي ٿو. سگريٽ جي ٻچڙي اڃا جلي رهي آهي. اڇلايل سگريٽ ڏانهن هو هڪ دفعو وري نهاري ٿو، ۽ چپ چاپ اڳتي وڌتي ٿو وڃي.

هو وري واچ ۾ وقت ڏسي ٿو. اڃان ڪجهه سوجهرو آهي به، پر ميونسپل جون بتيون ٻري ويئون آهن. ڪيس گهر وڃڻ تي دل نٿي ٿئي. هو سوچي ٿو - باغ ۾ وڃي ويهي پوان. پر ڪيس پنهنجي بدن مان پگهر جي بانس ايندي محسوس ٿي ٿئي. اِن ڪري سوچيئو - پهرين وهنجندس، پوءِ وڃي باغ ۾ ويهندس. هونءَ گرميءَ ۾ گهر روڻي ڪيئن نه هي سگهندس.

وري دل ئي دل ۾ چوڻو - خير آج بزاري ٻاراوڌي ڪاڏي ڏي

گذران ڪبو، پيا وري آميت وٽ هليو ويندس، ڪيس چوندس، ”اڄ بيحد گرمي آهي آميت. مونکان اڄ رولي ناهن نه پڄي. ان ڪري رولي تو وٽ ٿي کائيندس.“ آميت کان جڏهن به ڪا شيءِ گهري وٺندو آهيان ته ڏاڍيو خوش ٿيندو آهي. آميت هميشه چوندو آهي - يار آهو، جو گهري کائي.

سوچيندو سوچيندو هو پنهنجي گهر وٽ اچي پهتو آهي. پرسان نئڊ ڙي ڪوٺڙيءَ مان مائي شبريءَ جي گهنڊڻيءَ ۽ پڇڻ جو آواز پيو آچي.

”او شبري ڪي پگوان آئو آئو......“

مائي شبريءَ جي اصلي نالي جي شايد ڪنهنکي به خبر آهي. پر سڀ ڪوس ’مائي شبري‘ ڪري سڏيندا آهن. پوڄا پوري ڪري ايندي، ۽ پوه ڪٽ چڙهيل هڪ پرائي چمچي ۾ آمرت پري ڏيندي، ۽ جيئن ٿي سندس آمرت ڪير چپن تائين آئيندو، تيئن ٿي مائي شبريءَ جي آکين ۾ هڪ عجيب قسم جي چمڪ آچي ويندي. مائي شبريءَ جي پڇڻ جو آواز آچا به تيز ٿي ويو آهي.

”او شبري ڪي پگوان آئو آئو.“

پر اوچتو وچ ۾ ٿي مائي شبريءَ جي پڇڻ جو آواز بند ٿي ويو آهي. هوءَ آندر ڏي آندر چٽي رهي آهي - هي، ديالو، هي ڪرپالو، هي دين ديال، ههڙي گرميءَ ۾ هيءَ تنهنجي شبري ڪيئن پڇن ڪري، ڪيئن ڌيان ڌري.

شوديال آڳتي وڌي پنهنجي ڪمري جو دروازو کوليٽو.

Scanned with CamScanner

ڪوٺڙي ۾ بلڪل اونداهه آهي. اوندهه ۾ آڳتي وڏي هو بجليءَ جو بتي دبائي ٿو. ڪجهه روشني ٿئي ٿي. ڪوٺڙيءَ ۾ هوئڻ ئي آپس گهٽي آهي. پر اڄ ته ويتر اها حالت آهي جو ساهه کڻڻ ئي مشڪل ٿي پيو آهي. اهڙيءَ حالت ۾ شوديال جون نگاهون آزخود کڙڪيءَ ڏانهن کڄي ٿيون وڃن. اڌوهيءَ کاڌل ڪاٺ جي اَن دريءَ جي کولڻ ڪانپوءِ به جڏهن هوا نٿي اچي، تڏهن هو چپ چاپ منٽ - اڌ لاءِ ٻاهر هليو ٿو اچي، ڏسي ٿو دينو ڪير وارو بيٺو آهي. شوديال کي ٻاهر ايندو ڏسي هو چوي ٿو، ”رام رام ديال بابو.“

شوديال به ڦڪو مرڪي ”رام رام“ ڪري ٿو.

دينو وري چويٿو، ديال بابو، هھڙي گرميءَ ۾ اندر ڪيئن ويٺا آهيو؟ اڄ ته غضب آهي.... ڪونه بابوجي؟“

شوديال ها ۾ ها ملائي ٿو، ۽ ساعت بعد چويٿو، ”بس هينئر وهنجي باغ ڏانهن هليو ويندس.... گرمي آهڙي آهي جو اندر ته ويهي به نٿو سگهجي.... اڇا آفيس مان ئي هينئر آيو آهيان....“

ڪير واري جا ڪجهه پئسا شوديال ڏانهن رهيل آهن، اِن ڪري نموني سان ڳالهه ڪڍي ٿو، ”اڇا، اڃان هينئر آيا آهيو آفيس مان.... خير، پيا ڪهڙا حال آهن....؟“

شوديال کي خبر آهي ته جڏهن دينو ڪير وارو ’پيا ڪهڙا حال آهن‘ چوي ته پڪ ئي پڪ هو پئسن جي گهر ڪري رهيو آهي، اِن ڪري ڦڪو مرڪي چوي ٿو، ”ها، ها،

مونکي ياد آهي.“ ۽ پوءِ ٽڪڙو ٽڪڙو وري پنهنجي ڪمري ۾ هليو ويو.

آندو وڃي هو ڪيسي مان ڪير واري جي باقي پئسن جو چٽو ڪڍي ٿو. بل سان گڏ هڪ پيو پنو به سندس کيسي مان نڪري اچي ٿو. ڏسي ٿو- وارننگ آهي. هن سال اڄ هيءَ چوٿين وارننگ ملي آهي کيس. صبح آفيس ۾ پڙهي هٿائين، پر هينئر وري پڙهي ٿو- لکيل آهي: توهان پنهنجي سيٽ تان هميشه غائب ٿا رهو، جا بيحد اعتراض جوڳي ڳالهه آهي. اِن ڪري توهانکي چتاءُ ٿو ڏجي ته اهڙي قسم جي ڪابه حرڪت آئينده برداشت نه ڪئي ويندي.

”هون.“ وارننگ پڙهي شوديال ڀرين ڦڪو مرڪي ٿو ۽ پوءِ وري واپس کيسي ۾ رکي ٿو. سوچي ٿو- ويچارو هيڊ ڪلارڪ به ڇا ڪري؟ هن لاءِ به ته پنهنجي ذميواري آهي. سڀاڻي ڪو آفيسر ڪانئس منهنجي غير حاضريءَ جو ڪارڻ پڇي وٺي ته....؟

وري دل ئي دل ۾ چوي ٿو - ۽ مان به ڇا ڪريان. مون وٽ به ٻين ڪلارڪن جيترو ڪم آهي. جيڪڏهن آفيس- ٽائيم ۾ ئي ڪم پورو ڪري ڇڏيان ته پوءِ شام جو ڪهڙو ڪم ڪندس؟ سادي پنجين وڳي آفيس کان سڌو گهر اچي هن اونداهي آکيري ۾ رهڻ کان ته آفيس ۾ ئي سٺو آهيان. ههڙي گرميءَ ۾ آتي پنکي هيٺان آرام سان ته ويهي سگهجي ٿو. هتي هن ڪوٺيءَ ۾ ڇا آهي ڪجهه؟ انڪري ئي سيٽ تي وهڻ نه پڄندو آٿم.... نه ته شام لاءِ ڪم ئي ڪهڙو

رهندو....؟ خيره هٿرين وارننگس جي ڪير ٿو پرواهه ڪري.

اِن ويچار ۾ ڪانئس ڪير واري جو بل ڏسڻ ۾ وسري ٿو وڃي. آرسيءَ ۾ پنهنجي شڪل ڏسي ٿو. منهن سندس پيشانيءَ تان ڀگهر وهي رهيو آهي. هُو سڀ ڪپڙا لاهي ٿو. در بند ڪري اندر ٿي آندر وهنجي ٿو. هاڻي ڪيس اِئين ٿو محسوس ٿئي ڄڻ سندس جسم ۾ ڪا باهه هئي جا هاڻي وهنجڻ ڪانپوءِ ٻاهر نڪري ويئي آهي.

پوءِ ڪپڙا پائي هو ٻاهر اچي ٿو. هڪ دفعو آسمان ڏانهن نهاري ٿو. آسمان تي اڇا بادل ڇانيل آهن. هاڻي ڪافي اونده ٿي ويئي آهي. سامهون واري وڏي وڻ جي آسپاس چپرا ڦيرائي پائي رهيا آهن. شوديال جو آلائجي ڇو چپرن سان بيحد پريم آهي. جڏهن به ڏينهن جي سوجهري ۾ هو باغ ڏانهن ويندو آهي، تڏهن بس، وڻن ۾ لٽڪيل اُبتن چپرن ڏانهن نهاريندو ئي رهندو آهي.

شوديال سوچي ٿو- آميت وٽ ڪجهه دير سان ويندس، پهرين باغ جو ٿورو سير ڪري اچان- هو باغ ڏانهن رخ ڪري ٿو. وستي تي هلندي ڏسي ٿو، گرميءَ سبب ان واٽهڙن جي شڪلين تي ڀگهر ظاهر ٿيڻ لڳو آهي. شوديال کي ائين ٿو محسوس ٿئي، ڄڻ سيني کي شڪلين تي ڪنهن وارنش لڳائي ڇڏي هجي.... پر پوءِ پنهنجي ئي ڪلپنا ڪيس عجيب ٿي لڳي.

پوءِ ٻنا ڪنهن مطلب جي دڪانن مٿان لڳل 'سائين- بورڊ'

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

پڙهڻ شروع ڪيو ته ڪري، ۽ ڪو خراب بورڊ ڏسي من ئي من ۾ سوچي ٿو- فلاڻو دڪاندار صفا ڪو چٽ ٿو لڳي. دڪان جو بورڊ به ٺهرائڻ نه آيو اٿس. وري سوچيٿو- دڪاندار ته چٽ هوندو سو هوندو، پر پينٽر به ڪو بيوقوف آهي، ڪلر مڪس ڪرڻ ئي نه آيا اٿس. خير، منهنجو ڇا وڃي- ڪيس پنهنجو پاڻ تي ڪل تي آڇي. اُن وقت سندس پر مان هڪ اسٽيشن وئگن لنگهي ٿي، اُن مان نڪرندڙ پيٽرول جي دونهين سببان هو نڪ تي رومال رکي ٿو. ڪيس ڄاڻ آهي ته ائين نه ڪرڻ سان سندس مٿو ڦرڻ لڳندو.

شوديال هاڻي گهنٽاگهر وٽ اچي پهتو آهي. گهنٽاگهر ۾ وقت ڏسي ٿو. نوَ لڳي پنج منٽ ٿيا آهن. سوچي ٿو- هن ڪانپوءِ باغ ۾ ويندس ته وري آميت وٽ وڃڻ ۾ دير ٿي ويندي....

۽ اَڄ مون آميت وٽ ئي رات جي روٽي کائڻ جو خيال ڪيو آهي. اهو سوچي شوديال باغيچي ۾ وڃڻ جو خيال لاهي ساڄي رستي تان واپس ٿو موٽي. سامهون هڪ پان واري وٽان سگريٽ ڪڻهي ٿو، ۽ پوءِ هاسٽل روڊ جي سنسان رستي تان سگريٽ جا ڪش پريندو تڪڙو تڪڙو آميت جي گهر ڏانهن رخ ڪري ٿو. هاسٽل روڊ تي بلڪل شانتي آهي. اسپتال جون ٻه چار نرسون پاڻ ۾ ٽهڪ ڏينديون هاسٽل ڏانهن وڃي رهيون آهن. نرسن کي اسپتال جي وائيٽ ڊريس پاتل آهي. شوديال کي نرسن جي وائيٽ ڊريس تي ڪاري بيلٽ جو هئڻ ڏاڍو وڻندو آهي. انڪري اڪثر واندڪائيءَ ۾ هو هاسٽل روڊ تي ئي گهمڻ پسند ڪندو آهي.

هاڻي هو فريزر روڊ تي اچي پهتو آهي. سامهون اميت جو بنگلو آهي. شوديال واچ ۾ وقت ڏٺو. ساڍا نوَ لڳا آهن. سوچيائين- اميت پڪ ئي پڪ گهر هوندو. هي سنڊس اسٽڊي جو ٽائيم آهي. وري سوچيائين- اميت جهڙو دوست ڪو ورلي هوندو. دلبر يار آهي. بلا پرواهه ڪهڙي اٿس. پڻس ريلوي ۾ وڏو آفيسر آهي. ماڻس سوشل ويلفيئر ۾ آهي. پڻس کي ريلوي طرفان فرسٽ ڪلاس بنگلو مليل آهي. اسين ٻئي گڏ پڙهندا هئاسين.... پر قسمت پنهنجي پنهنجي. مان مئٽرڪ کان اڳتي پڙهي نه سگهيس ۽ اميت ايم-اي ڪليئر ڪري هاڻي 'لا' جي اسٽڊي پيو ڪري. پر آهي دلبر يار. ذري به وڏائي ڪونه اٿس. هاڻي به جڏهن وڃي چوندوسانس ته اڄ رات جي روٽي مان وٽس ئي کائيندس ته ڏاڍو خوش ٿيندو. اميت هميشه چوندو آهي- يار آهو جو گهر ئي ڪائي.

هو اندر وڃي ٿو. اميت ويٺو آهي. روٽي کائيندي کائيندي اميت چوي ٿو، ”ديال، آستاد اڄ توکي هڪ خوشيءَ جي ڳالهه ٻڌايان. پريا جي شادي هن مهني جي ٢٣ تاريخ فڪس ٿي ائي آهي. ڪهڙي، ڪم ڪار ۾ هٿ ونڊائيندين نه؟ پريا تنهنجي به ته ڀيڻ آهي.“

شوديال خوشيءَ ۾ جهومندي چيو، ”ڇو نه هٿ ونڊائيندس.“ ۽ هلڪڙو ٽهڪ ڏيندي چيائين، ”پريا ته منهنجي سڳي ڀيڻ آهي، تنهنجي ته ڏوريل آهي.“ ڪجهه گهڙين لاءِ ٻئي گڏجي ٽهڪ ڏين ٿا. وري ڪجهه سوچي شوديال چوي ٿو، ”پر اميت اڄ ته اڃا ڏهين تاريخ آهي. اڃا ته ڏينهن

پيا آهن.“

حجائتي نوع ۾ آميت چوي ٿو، ”ها، ها، اجا نہ ڏينهن پيا آهن. پر پٽ، تنهنجو ملڻ بہ تہ مهانگو آهي نہ، انڪري اج ٿي تو ھڏائي چڏيانءَ.“

روئتي ڪائيندي ڪائيندي شوديال کي ڪجھ گرمي ٿي محسوس ٿئي، آميت کي چوي ٿو، ”يار، پنکو ٿورو اجا تيز ڪر. اج تہ اهڙي گرمي آهي جو چڻ ساهہ ٿو گهٽجي.“

آميت اُٿي، پنکي جي ريگيوليٽر کي اجا بہ اڳتي وڌائي ٿو، ۽ چوي ٿو، ”ها ديال، اج تہ سچ پچ ٽيريبل گرمي آهي. هھڙي گرمي.... اوف.... توبنهہ.... هھڙي گرمي تہ اسان اج تائين نہ ڏٺي آهي.“

شوديال کو جواب نہ ڏيئي صرف پنکي ڏانهن نهاري ٿو. آميت جو ننڍو پاءُ ڪمري ۾ اچي ٿو. شوديال کيس هنج ۾ کڻي هڪ ميٺي ڏئي ٿو، ۽ پوءِ آميت کي چوي ٿو، ”آميت، منهنجو بيبوُ بہ تنهنجي پاءُ سنيل جيڏو آهي.“ وري هڪ ٿڌو شوڪارو ڀري چوي ٿو، ”سچ پڇين يار ٻارن سان گڏجڻ لاءِ دل ڏاڍي تڙڦندي آهي.“ آميت کو جواب نٿو ڏئي، صرف مرڪي ٿو. کيس خبر آهي تہ شوديال جا ٽي ٻار، زال، ۽ ماءُ ڪنهن ڳوٺ ۾ رهندا آهن. ڪلارڪيءَ جي ڪري سندس آمدني ايڏي ڪانهي جو ٻارن کي بہ هن وڏي شهر ۾ رهائي سگهي. انڪري پاڻ شوديال هڪ اونداهي ڪوٺڙي مسواڙ تي وٺي رهيو پيو آهي. آميت کي شوديال جي حالت تي دبا ايندي آهي. سوچيندو آهي– ويچارو ٻڪٽي پيٽ لاءِ

پنهنجن ٻارن کان، زال کان، ماءُ کان دور ٿو رهي.
آميت کي ڪجهه سوچيندو ڏسي شوديال پڇي ٿو، ”آميت، ڇا پيو سوچين؟
چڙ چڙڪ پري آميت چوي ٿو، ”ديال، توکي اجا پروموشن ڪونه مليو آهي؟“
ذرا اسائيءَ وچان شوديال صرف ڪنڌ لوڏي ’نه‘ ٿو ڪري.
آميت وري چوي ٿو، ”جيڪڏهن توکي پروموشن ملي وڃي ته پوءِ شايد تون پنهنجن ٻارن کي هتي گهرائي سگهين. نه؟“
شوديال مرڪي ”ها“ ٿو ڪري ۽ وري سنيل کي هڪ مٺي ٿو ڏي.
اُن بعد شوديال آميت کان موڪلائي پنهنجي آکيري ۾ اچي ٿو. گرميءَ سبب اڄ ڪيس ننڊ نٿي اچي. اڄ سچ پچ اهڙي ته گرمي آهي جو بسترو ڪيس باهه جيان پاسي رهيو آهي. شوديال کي ڪجهه نٿو سجهي. جاڳندو ئي ٿو رهي. رکي رکي ڪيس ٻارن ۽ زال جي ياد ٿي اچي. سوچي ٿو- ٻئڙ ڏاڍو شيطان ٿي پيو هوندو. ان ڪلپنا تي من ئي من ۾ شوديال ڏاڍو خوش ٿو ٿئي.
هو سوچيندو ئي رهي ٿو. ڪيس اڃا به ننڊ نٿي اچي. پرسان واري ڪوٺڙيءَ ۾ رهندڙ ڪاري مدراسيءَ جي پراڻي گهڙيال مان ’ٽن‘ جو آواز اچي ٿو. شوديال واچ ۾ وقت ڏسي ٿو- هڪ لڳو آهي.
آخر تنگ ٿي شوديال سوچي ٿو- ائين ڪيئن ڪم هلندو. سڄي رات گرميءَ جي ڪري هن آکيري ۾ جاڳندو ئي رهندس ته صبح جو آفيس ڪيئن وڃي سگهندس؟ هو بستري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

تان اٿي ٿو. ڪمري مان ٻاهر نڪري هڪ اوٻاسي ڏيئي
ڪر موڙي ٿو. ڏسي ٿو، ٻيو واري مدراسيءَ جي ڪمري
کي تالو لڳل آهي. شوديال ٻانهي ٿو ونئي. ڊيجان ٿلهي کي
گرمي گهٽي لڳي هوندي. بسترو کڻي وڃي ٻاهر مون روڊ
جي فوٽ ڀاٽ تي ستو هوندو. مدراسيءَ بابو هميشه چوندو
آهي، ”اڙي شوديال، تو کي ڪمٽ تي ههڙي گرميءَ ۾ هن
ٻوساٽ واري ڪوٺڙيءَ ۾ ننڊ اچي؟ ڪڏهن ٻاهر فوٽ ڀاٽ
تي سمهي ڏس.... اها فرحتي ننڊ ٿي اچي جو بس....“
شوديال کي مدراسيءَ جا آهي اکر هاڻي ور ور ڪري ياد ٿا
اچن. ڪنن ۾ گونجڻ ٿا لڳن. سوچي ٿو. اڄ ڇو نه آزمائي
ڏسان. رات ڪافي ٿي ويئي آهي. ڪير ڏسندو؟ صبح جو
سوير ٿي وري پنهنجي ڪمري ۾ واپس هليو ايندس.
هو بسترو کڻي ڪمرو بند ڪري فوٽ ڀاٽ تي اچي ٿو،
ڏسي ٿو، ڪافي ماڻهو فوٽ ڀاٽ تي ستا پيا آهن. رستو
سنسان لڳو پيو آهي. رڳو هڪ ڪتو رستي تان ڊوڙندو پيو
وڃي. فوٽ ڀاٽ تي ستل ماڻهن ڏانهن هو سرسري نگاه سان
نهاري ٿو ڪارو مدراسي لئمپ پوسٽ جي پيرسان ستل آهي.
ساه کڻڻ سان هنجو پيٽ هيٺ مٿي ٿو ٿئي. ٿورو پرتي
ڪجهه خالي جڳهه آهي. شوديال اتي بسترو وڇائي ٿو ۽
ٽنگون ڊيگهي سمهي ٿو پوي. واه هتي ته ڪا خاص گرمي
ڪانهي. صرف سامهون واري فوٽ ڀاٽ تي هڪ پيڊو
پيڙهي پيو چڪي. پيڙهيءَ جي هڪ هڪ سوليءَ سان ڪيس
ڪنگهه ستائي ٿي.
شوديال محسوس ٿو ڪري ته هاڻي هو سچ پچ ڪنهن سمهڻ

لائق جڳهه تي اچي پهتو آهي. ڪوٺڙيءَ ۾ چار پٿرن آهن مٿان ڇت آهي. ڪوٺڙي هميشه ڪنهن اونداهي آکيري جيان لڳندي آهي. پر هتي آس پاس چار ديوارون ڪونهن. مٿان ڇت ڪانهي. هو آسمان ڏانهن نهاري ٿو. شام جو آسمان ۾ جي بادل هئا، سي هٽي ڪونهن. اڄ چانڊوڪي رات آهي. آسمان ۾ گول چنڊ ڪڙيو بيٺو آهي، آس پاس ڪئين تارا ٽم ٽم پيا ڪن. شودبال کي اهو سڀ ڪجهه ڏاڍو وڻندڙ ٿو لڳي. ڪيس چنڊ هميشه ڪنهن گهوٽ جيان لڳندو آهي ۽ تارا ڄاڃي. آهڙي ڪلپنا ڪرڻ سان هنجي من ۾ ڄڻ هڪ روشني پيدا ٿي ويندي آهي. هو ڪجهه وقت لاءِ آسمان ڏانهن نهاريندو ٿي رهي ٿو. هوا جي جهولي لڳڻ سان پرسان واري وڻ جي پنن 'ڇنن ڇن' سنگيت ڇيڙڻ شروع ڪيو آهي. شودبال کي اهو سڀ ڪجهه ڏاڍو سٺو ٿو لڳي، هو من ئي من ۾ فيصلو ٿو ڪري ته هو روز فوٽ پاٿ تي اچي سمهندو. ههڙو وڻندڙ واءُ منڊل هن اونداهي آکيري ۾ ڪٿان اچي.

صبح جو سويل ئي پنهنجي ڪمري ڏانهن اچي ٿو. نل وٽ مائي شبري بيٺي آهي. صبح جو شايد سويل ئي وهنتي آهي، ان ڪري هائي 'اوم اوم' پيئي اچاري. پرسان لنگهندي شودبال پڇيس ٿو، "ڪيئن شبري، تنهنجو ڀڳوان توکي مليو ويو؟"

مائي شبريءَ جي اکين ۾ چمڪ آهي، مرڪي چوي ٿي، "پٽ، ڀڳوان ۽ انسان جو ته رت ـ ماس جو ناتو آهي. ڀڳوان ته هر هميشه امانوت حاضر آهي."

شودیال رات آرام جي ننڊ ڪئي آهي، ان ڪري اڄ ڏاڍو خوش آهي. ٺهڪ ڏيئي چوي ٿو، ”جي ائين آهي ته پوءِ سڄو ڏينهن ’او شبري ڪي ٻيگوان آئو آئو‘ ڇو پيئي ڪندي آهين؟“

مائي شبريءَ کي ڪو جواب نٿو سجهي. ٿڪو مرڪي چوي ٿي، ”پٽ، اهو ته ائين ئي ٻچن آهي.“

شوديال مرڪي اٿي وڃي ٿو. ڪيس ائين محسوس ٿو ٿئي، ته مائي شبري پٺيان وري گنگنائڻ شروع ڪيو آهي، ”او شبري ڪي ٻيگوان آئو آئو.“

شوديال هاڻي فيصلو ڪري ڇڏيو آهي، ته هو هاڻي روز فوٽ پاٿ تي ئي سمهندو. چنڊ تارن سان ڀريل صاف آسمان.... هوا جي لڳڻ سان وڻن جو مڌر سنگيت.... اهو سڀ ڪجهه هن ڪوٺڙيءَ ۾ ملڻ ناممڪن آهي.... ۽ پوءِ هو پنهنجي فيصلي تي سچ پچ اٽل ٿو رهي.

اڄ ٢٣ تاريخ آهي. اڄ پريا جي شادي آهي. شوديال اڄ ڏاڍو خوش آهي. صبح کان وٺي هو آميت جي گهر ڪم ڪار ۾ رڌل آهي. شاديءَ جي ڪري ڪم ڪافي آهي. پر هوءَ ڪندو ٿي ٿو رهي. ٻارهين ڄڻي جي آس پاس شادي ٿي وڃي ٿي. تنهن کانپوءِ به ڪافي ڪم رهيل آهي.... ۽ ائين رات جو هڪ لڳي ٿو وڃي. آميت، ٿڪل- ٽٽل شوديال کي چوي ٿو، ”ديال، ڪافي رات ٿي ويئي آهي. هن کانپوءِ گهر ڇا وڃي ڪندين؟ اڄ هتي ئي سمهي پئه.“ بنا ڪنهن وروڌ جي شوديال مڃي ٿو. آميت ۽ شوديال هڪ ئي ڪمري ۾ سمهن ٿا. پنکو پنهنجي تيز رفتار سان هلي رهيو آهي، پر

ٽڪا ٿيندي ٻه شوديال کي اڄ ننڊ نه ٿي اچي. ڪوني ۽ ڪيس اهس محسوس ٿي ٿئي. مٿي نهاري ٿو. مٿي نهارڻ مان اڄ ڪليل آسمان بدران ڪيس صرف پنکو ۽ ڇت نظر ٿي اچي. شوديال جو ڇڻ مٿو ڦرڻ ٿو لڳي. ساهه گهٽجڻ ٿو لڳي. ڪجهه دير بعد هو اٿي ٿو، ڏسي ٿو، ٽڪل-ٽنل هٿن جي ڪري سيني کي ننڊ اچي ويئي آهي. سڀ کونگهرا هڻي رهيا آهن. هو هڪ سگريٽ ڪڍي دکائي ٿو. دونهون مٿي وڃي پنکي وٽ غائب ٿي ٿو وڃي. ڪيس اڃا به وڌيڪ اهس محسوس ٿي ٿئي.

هو چپ چاپ چمپل پائي ٻاهر نڪري ٿو اچي. سڌو پنهنجي ڪمري ڏانهن وڃي ٿو. ڪوٺڙيءَ مان بسترو ڪڍي فوٽ پاٿ تي اچي وڇائي ٿو. اڄ لئمپ پوسٽ وٽ ڪاري مدراسيءَ جي بدران ٻيو سمهيل آهي، جو ڪجهه دير بعد کنگهندو اٿي ٿو ۽ بيڙي ڇڪڻ لڳي ٿو.

شوديال آسمان ڏانهن نهاري ٿو. اڄ آسمان ڪجهه اونداهو آهي. ڪارا ڪارا بادل ڇڻ ٻ وڙندا ٽڪرا ٽڪرا اڳتي وڌندا ٿا وڃن. هوا جي لڳڻ سان پر واري وڻ ۾ سنگيت شروع ٿي ويو آهي. شوديال کي سڪون محسوس ٿو ٿئي. هو وري لئمپ پوسٽ وٽ ويٺل ٻئي ڏانهن نهاري ٿو. ڪيس ائين ٿو لڳي ڇڻ ٻئي جي بيڙيءَ مان نڪرندڙ دونهون ٻ وڙندڙ بادان سان ملڻ لاءِ ٽڪرو ٽڪرو آسمان ڏانهن ٻ وڙي رهيو آهي.....

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ريلوي پليٽفارم تي

شام کان لڳاتار برسات وسي رهي آهي. بند ٽين جو ڇالوٽي ٽتي وٺي. مان سوٽ جا پانچا مٿي ڪري چپ چاپ اڪيلو اڪيلو ويٺو آهيان. اڪيلو مسافري ڪرڻ مونکي بوريت لڳندي آهي، پر هن دفعي مان صرف هڪ ٻن ڏينهن لاءِ ٻاهر وڃي رهيو آهيان. انڪري ڪوبہ ساٿ هلڻ لاءِ تيار نہ ٿيو آهي.

سامهون ٽئين پليٽفارم تي هڪ گڊس ٽرين اچي رهي آهي. گاڏيءَ کي اينڊ و ڏسي لائين تي سمهيل ڇٽڪمرو ڪتو يڪدم ڇرڪ ڀري اٿي ٿو ۽ پليٽفارم تي ناسوُن هڻندو، ٽي - اسٽال وٽ وڃي ويهي ٿو. جتي مان اٿئيچي جهلي ٽيڪ ڏيئي ويٺو آهيان، اتجي بلڪل پٺيان ٻہ مرد، ٻہ زالون ۽ سينگاريل سنواريل هڪ ڪنواري نينگري ويٺي آهي. مان صرف هڪ دفعو اچاتري نظر سان سيني کي ڏسان ٿو، ۽ پوءِ سامهون سگنل ڏانهن نهاريان ٿو. جتي اجا ڳاڙهي روشني آهي. ڪن کهڙين لاءِ مان اُن ڪٽنب جون ڳالهيون ٻڌان سان ٻڌان ٿو- هڪ ڇوڪرو ولائت مان لٿو آهي. شادي هندستان ۾ ڪرڻ ٿو چاهي. هن ڪٽنب کيس پنهنجي ڇوڪريءَ لاءِ اچ ڪٺي ٿي ڏسجي، ۽ شايد ڇوڪريءَ کين لکيو آهي تہ هوُ راجداني ڏسڻ لاءِ هن شهر مان لنگهندو، لهندو ڪون انڪري اسٽيشن تي ڇوڪري ڏيکارڻ ٿو چاهي- مان هڪ دفعو وري ڇوڪريءَ ڏانهن نهاريان ٿو، ۽ ڇپن ڏي چپ ۾ چوان ٿو- ”سٺي آهي.“

آوچتو لائوڊ اسپيڪر مان آواز ٿو آچي: ”لوَ ڊائون جا مسافر.... ٽوُ ڊائون جا مسافر ڌيان ڏين. احمدآباد کان دهلي ويندڙ ٽوُ ڊائون ’گاڏي شيڊوول ٽائيم کان اٺ ڪلاڪ ليٽ ايندي.... ٽوُ ڊائون....“ آنائونسر اُن جملي کي ڏهرائيندو رهي ٿو - پهرين انگريزيءَ ۾ پوءِ هنديءَ ۾.

”اوف.“ مان بوريت مان ڪنڌ ڌوڻيان ٿو. ڇتڪمرو ڪتو، جو ڪجهه وقت آڳ ٽِپي - اسٽال وٽ بيٺو هو، سو ناسُون هلندو مونوٽ اچي پهتو آهي. متان منهنجي اٽيچي ۾ کا کاڌي جي شيءِ هجي، شايد اهو سوچي ڪتو منهنجي اٽيچي کي سنگهڻ ٿو لڳي. ڪتي جو اهو نمونو مونکي نٿو وڻي. مان زور سان هڪ لت هڻي ٿو ڪڍانس. ڪتو ’ڪئون ڪئون‘ ڪندو اُتان ڀڄي ٿو وڃي. ڀُنيان بيٺل ڪٽنب کي، منهنجو ڪتي کي لت هڻڻ متان نه وڻيو هجي، اهو سوچي مان پُٺيان نهاريان ٿو. پر ڏسان ٿو زالون خواه مرد ٻار ۾ پنهنجي منهن ڪجهه ڦس ڦس ڪري رهيا آهن. ڪنهنجو به ڌيان ڪتي جي ’ڪئون ڪئون‘ ڏانهن نه ويو آهي. صرف ڪنواري ڇوڪريءَ جو ئي ڌيان اُن ڏانهن ويو آهي. منهنجي نهارڻ تي هوءَ هڪ دفعو ڀوڙندڙ ڪتي ڏانهن نهاري ٿي، ۽ پوءِ وائڙين نگاهن سان مون ڏانهن نهاري ڪنڌ هيٺ ڪري ٿي ڇڏي. مان به ڪنڌ ورائي ريل جي پٽڙي ڏانهن نهارڻ لڳان ٿو.

هاڻي مان سچ پچ تنگ ٿي پيو آهيان. بوريت هٿان لاهه، پرم ويٺل هڪ ڪوليءَ کان پڇان ٿو، ”توهان هي پنهنجون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

پڳڙيون پليٽفارم تي ڇو رکي ڇڏيون آهن؟“
ڪوليءَ کي شايد هڪ ـ آڌ انگريزي لفظ ياد آهي. ڪو
مرکي ڪولي چوي ٿو، ”سائين اهو اسانجو ’بزنيس ـ
سوڪريٽ‘ آهي.“
هڪ هلڪو ٽهڪ ڏيئي مان چوان ٿو، ”پڪ جاڻ مئا، مان
اهو ڪم شروع ڪرڻ وارو ناهيان.“
منهنجي ان جواب تي پشيمان ٿي هو چويٿو، ”سائين، گاڏي
اچڻ واري آهي نه. انڪري اسان پڳڙي وڇائي پنهنجي
حد مقرر ڪري ڇڏيندا آهيون. ان حد ۾ جيڪو گاڏ
ايندو، اُن جي ’پئسينجر‘ جو سامان صرف اُهوئي کڻندو
جنهنجي پڳڙي اُن گاڏي جي سامهون هوندي.“ ـ ساعت
بعد وري چويٿو، ”سائين، نه ته وڏا جهڳڙا ٿا ٿين. اهو
نمونو سٺو آهي نه؟“
مان ڪنڌ لوڏي ”ها“ ڪريان ٿو. ڪولي پنهنجو مٿو
کنهڻ ٿو لڳي. مان هڪ دفعو اُنجي ڏبري جسم ڏانهن
نهاريان ٿو، پر هنجو ڌيان ٻئي ۾ ڪونهي. هو سگنل ڏانهن
نهارڻ لڳي ٿو ۽ نهاريندو ئي ٿو رهي.
منهنجي بوريت وڌنديئي ٿي رهي. اڃا ويهه منٽ اٺين ٿي
پليٽفارم تي گذارڻا آهن. هڪ هنڌ بيهي بيهي مان ڪٿ ٿي
پيو آهيان. ويلرس جي اسٽال تي ڪتاب ڏسڻ لاءِ اڳتي
وڌان ٿو. ڪتاب خريدڻ جو خيال ڪونه اٿم، مسافري
۾ پڙهڻ مونکي وڻندو ئي ناهي. پر سوچيان ٿو ـ شايد
اٿلا ٿيندي ئي آهي ويهه منٽ گذري وڃن. مان مخزنون

آٽلانٽڪ ٿو لڳان. هڪ ڪٽي رکان ٿو، اُها رکي وري ٻي ڪڍان ٿو. اسٽال واري کي منهنجو اهو نمونو نٿو وڻي. هو مون ڏانهن سوالي نگاهن سان نهاري ٿو، ڄڻ پڇندو هجي - تو هانڪي کهڙي مخزن کپي، انهن پنن آٽلانٽڪ مان کهڙو فائدو؟- پر منهن مان اهي اکر چوڻ جي همٿ نٿي ٿئيس. آکين ۾ ناراضپو آٿس. مان سندس دل دکائڻ نٿو چاهيان. هٿ واري مخزن چپ چاپ رکي، آڪٽي تي - اسٽال وٽ اچي بيهان ٿو. اُتي هڪ آئنگلو انڊين ڇوڪري بيٺي آهي. رکي رکي ڪٽليءَ ڏانهن پيئي نهاري. شايد سندس لاءِ اسپيشل چانهه تيار ٿيندي هوندي. ٽي - اسٽال تي وڏي آرسي لڳل آهي. سامهون ٻينل هڪ ڪارو مدراسي ڪڏهن اينگلو انڊين ڇوڪريءَ ڏانهن نهاري ٿو، ته ڪڏهن وري آرسيءَ ۾ پنهنجو عڪس ڏسي ٿو، ۽ پنهنجو پاڻ تي مرڪي ٿو ڏئي. مان اڳتي وڌي چانهه واري کان هڪ ڪوپ چانهه جو گهران ٿو. منهنجي ويجهي اچڻ تي اينگلو انڊين ڇوڪري هڪدم مون ڏانهن نهاري ٿي، وري ڪنڌ هيٺ ڪري منهنجي سوٽ جي مٿي چڙهيل پاڇن ڏانهن نهاري ٿي ۽ منهن کي هڪ مچڪو ڏيئي ڪنڌ ٻئي پاسي ڪري ٿي ڇڏي. اهو سڀ ڪجهه، مونکي ڪنهن وڻندڙ نخري جيان ٿو ڀاسي.

چانهه واري جي چانهه اڃا تيار ڪانهي. مان ٽيبين آس پاس نهارڻ لڳان ٿو. ڪجهه مسافر ٻيا به اچي ويا آهن. گڏس ترين، جا ڪجهه وقت ا[illegible]، ٽئين پليٽفارم تي آئي هئي هاڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

چرڻ شروع ڪيو آهي. ان وچ ۾ هڪ ٻيو، جنهنجي شخصيت ڪنهن پرائمري اسڪول جي ماستر جهڙي آهي، شايد چانهه پيئڻ لاءِ اسٽال تي اچي ٿو، اوچتو سندس نگاهون اينگلو انڊين جي ڀرپور اکڙين ڏانهن کڄن ٿيون. ڪمس اهو سڀ ڪجهه نٿو وٺي. اکين تي پيل 'مائينس' نظر جو چشمو لاهي، هو هٿ ۾ جهلي ٿو. شايد انڪري ته چشمي لاهڻ سان هو اينگلو انڊين ڇوڪريءَ جي اکڙين ۾ انهن کي چٽيءَ طرح ڏسي نه سگهندو، پوءِ اهڙي انداز سان منهن ڦيري ٿو ڇڏي، ڄڻ آزادي لاءِ وڙهندڙ ڪنهن هندستاني انقلابيءَ، ڪنهن گوري انگريز آفيسر کي ڏٺو هجي.

چانهه وارو چانهه جو ڪوپ مون ڏانهن وڌائي ٿو. چانهه مان نڪرندڙ ٻاڦ کي مان ڦوڪن سان آهستي آهستي اڏايان ٿو. وري ڦوڪون بند ڪري ساعت لاءِ مان مٿي اڏرندڙ دونهين ڏانهن نهاريان ٿو. وکڙ کائيندڙ دونهون مونکي ائين ٿو لڳي، ڄڻ شرم - ٻوٽيءَ جهڙي ڪنواري ڇوڪريءَ کي، ڪنهن پرش جي هٿ جو ڇهاءُ ٿيو هجي، ۽ ڇوڪريءَ جو سرير لڄ وچان ٿو وکڙ کائي ويو هجي. اهو ڪجهه سوچڻ مان مونکي عجيب آنند ايندو آهي. مان پوءِ آهستي آهستي چانهه کي 'سپ' ڪرڻ شروع ٿو ڪريان. ان وچ ۾ اينگلو انڊين ڇوڪريءَ چانهه ختم ڪئي آهي. سامهون وڏي آرسي لڳل هوندي به هوءَ پنهنجي پرس مان هڪ ننڍڙي آرسي ڪڍي ٿي. هوا جي ڪري سندس وار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

مٿني ڪڇي ويا آهن. آرسي ۾ نهاري هوءَ هڪ ڇڳ ڪي
پنهنجي گلابي ڳل تي ڪيرائي ٿي. مان ڪاري مدراسيءَ
ڏانهن نهاريان ٿو، جو هاڻي اَن اينگلو انڊين ڇوڪريءَ
کي ڏسڻ ۾ ايڏو تہ محو آهي، جو ڪيس پنهنجي زال جو
بہ خيال ڪونهي، جا سندس اِن حالت تي جڪ ڪاڍي، خارن
مان گهوري گهوُري ڏانهنس نهاري رهي آهي.

آئنگلو انڊين ڇوڪري ٻوءِ آهستي آهستي اَن پاسي وڃي
ٿي، جنهن پاسي هڪ ڪتب پنهنجي سينگاريل سنواريل
ڪنواري نينگريءَ کي وٺي بيٺو آهي. مان وري اَن سينگاريل
ڇوڪريءَ ڏانهن نهاريان ٿو، جا پاسيري ٿي پيٽ ۾ لڳل
ٽائيم-ٽيبل ڏانهن نهاري رهي آهي، ۽ گڏو گڏ آگر ۾
ڀهل منڊيءَ کي هيٺ مٿي بہ ڪري رهي آهي. ڇوڪري
مونکي وڻي. وڻي آهي، ڇپن ٿي چپن ۾ مان وري چوان ٿو،
"سٺي آهي."

وري جيئن مان اِسٽال ڏانهن ڪنڌ واريان ٿو، تہ ڏسان ٿو،
پرائمري اسڪول جي ماستر جيان لڳندڙ آن ٻڍي، جنهن
آئنگلو انڊين ڇوڪريءَ کي ڏسي چشمو لاهي ڇڏيو هو،
سو هاڻي چشمو پائي اُن اينگلو انڊين ڇوڪريءَ ڏانهن
تيسين نهاريندو ٿو رهي، جيسين هوءَ اکين کان اوجهل
ٿئي. هن عجيب منورتيءَ تي مونکي کل ٿي اچي. ٻيو ڪير
گڏ هجي ها تہ ضرور هن ٻڍي کي ڪٺ ڪريان ها، پر
هاڻي اڪيلو آهيان، انڪري چپ چاپ چانهہ واريءَ کي
پئسا ڏيئي، آنڍي ڪئي اڳتي وڌان ٿو. پر وچ ڪان آب

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

مان وري مدراسيءَ ڏانهن نهاريان ٿو، جو ڪهڪهيءَ ۾ ٻاٽي پرڻ لاءِ نل ڏانهن وڃي رهيو آهي، جوٽس جي ڇهري تي سرهاڻي نظر اچي رهي آهي، شايد سوچي رهي آهي- ڇگو ٿيو اها مٽي انگلو انڊين وٽي هلي، نه ته سچو وقت اڪيون ڪيابو ٻيٺو هو آن ۾.

مان وري ساڳيءَ جڳهه تي اچي ويهان ٿو. الائجي ڇو منهنجي من ۾ سينگاريل سنواريل نينگري لاءِ سنيهه جي پاونا پيدا ٿي آهي. مان چاهيان ٿو- هي وٽندڙ نينگري ته جيڪر ڪنهن لکاٻتيءَ جي گهر ۾ وڃي راڄ ڪري. مان ڇوڪريءَ بابت سوچيند و ٿي رهان ٿو.

ان وچ ۾ پٺيان آن ڇوڪريءَ جي ڪٽنب مان ڪنهنجو صاف آواز ٻڌڻ ۾ اچي ٿو- ڪو چئي رهيو آهي، ”ڇو نہ پسند ڪندو. اسانجي ڇوڪري هزارن ۾ هڪ آهي.“ انهن لفظن سان مان بہ سهمت آهيان. ظاهري طرح مان ڪجهه نٿو چوان، پر من ئي من ۾ چوانٿو، ’سچ آهي.‘ وري هو پاڻ ۾ ڦس ڦس ڪرڻ لڳا آهن.

مان ڪنڌ ورائي وري ريل جي پٽن ڏانهن نهاريان ٿو، ۽ مونکي ائين ٿو لڳي ته اِهي ’پئريلل‘ پٽا، آرزهين صديءَ جي ڪن پريمين جيان آهن، جيڪي پاڻ ۾ ڪڏهن بہ گڏجي نہ سگهندا.

لائوڊ اِسپيڪر تي وري آواز اچي ٿو، ”ٽو ڊائون.... ٽو ڊائون جا مسافر ڌيان ڏين.... احمد آباد کان دهليءَ ويندڙ ٽو ڊائون گاڏي، جا شيڊول ٽائيم کان اڌ ڪلاڪ ليٽ

اچڻي، هئي سا پليٽفارم نمبر ٻهرئين تي اچي رهي آهي“
۽ ڊڪا ڏيڪ گهنڊ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. سڀ ڪولي
آئي پنهنجين پڳڙين کي کڻي تيار، مسافر به پنهنجي سامان
تي وڏي جهوڙا ڪائي رهيا هئا. سي سڀ آئي ڪڙا ٿيا آهن،
۽ پنهنجو سامان سنڀالڻ شروع ڪيو آئن.
برساتين جا ڏينهن آهن. انگريز گاڏي ۾ ڪا خاص رش
ڪانهي. منهنجي پٺيان بيٺل ڪٽنب جا ٻه مرد ٽڪرا ٽڪرا
پليٽفارم جي آڳيان تي ٿا بيهن. مان وري اُن ڇوڪريءَ
ڏانهن نهاريان ٿو، جا ساڳيءَ ريت چپ چاپ بيٺي آهي.
گاڏيءَ جي اچڻ تي به سندس چهري ۾ ڪو فرق نه آيو
آهي. ساڳيءَ ريت پنهنجي آڱر جي منڊي هيٺ مٿي ڪري
رهي آهي. زالون بي صبريءَ مان گاڏن ڏانهن نهاري رهيون
آهن. مان چاهيان ٿو ولائت مان آيل اُن جوان کي مان به
ڏسان. انگريز آئيچي ڪٺي چپ چاپ اُن ڪٽنب جي ٻن
مردن جي پٺيان وڃي ٿو بيهان. فرسٽ جي هڪ ڏٻي
جي دروازي تي هڪ ٺاهوڪڙو جوان فل-سوٽ ۾ بيٺو
آهي. ٻن مردن کي هو هٿ مٿي ڪٺي ڪيڪاري ٿو- شايد
ڪين اڳ ڏٺي سڃاڻي. وري مان اُن ڪٽنب جي زالن جو
رد-عمل ڏسڻ لاءِ پٺيان نهاريان ٿو. اُنهن جي منهن تي
مرڪ آچي ٿي. مان به مرڪان ٿو، پر وري پاڻ سنڀالي ٿو
وٺان. سوچيان ٿو منهنجا ڪير لڳن جو سندن خوشيءَ ۾
مان به خوش ٿو ٿيان.
وري ڏسان ٿو اُنهن ٻن مردن مان هڪ وڃي ڪٽنب کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

وني ٿو آچي. ڇوڪري بہ چپ چاپ آنهن سان گڏ آچي ٿي. ڪنڏ هيٺ ڪري گاڏيءَ جي سامهون آچي بيهي ٿي. ولائتي ڇوڪرو بہ گاڏيءَ مان لهي پليٽفارم تي آچي ٿو. مٿان هنن کي ڪو مون لاءِ شڪ جاڳي، اِنڪري مان ٿورو پرتي هڪ ٿنڀي جي سهاري بيهي ٿو رهان. سوچيان ٿو - گاڏيءَ ۾ ايڏي رش ڪانهي، ڪنهن مهل بہ چڙهي پوندس. پر هڪ ڇوڪرو هڪ ڇوڪريءَ کي ڏسڻ آيو آهي، اِهو سڀ ڏسڻ مان مونکي آنند ٿو آچي - ڏاڍو سٺو ٿو لڳي.

مونکي وائڙن وانگر ٿنڀي جي سهاري آڪيلو بيٺل ڏسي هڪ ٿيي . ٿيي. مونڏانهن اِئين ٿو نهاري ڄڻ مان بنا ٽڪيٽ مسافري ڪرڻ وارن مان هجان، پر آلائجي ڇا سوچي هوءَ مونکي ڪجهہ چئي ڪونہ ٿو. سامهون بيٺل ڇوڪريءَ ڏانهن نهاريندو آڳتي وڌي ٿو وڃي.

هوءَ ڪِالهيون ڪندا رهن ٿا. مان تيسين ٽائيم - ٽيبل ڏانهن نهاريان ٿو. وري ريل جي هڪ ٻن ڏبن ڏانهن ليئو پائي نهاريان ٿو، جن ۾ مسافر ٽنگون ٽيڙيو ليٽيا پيا آهن.

اوچتو ڏسان ٿو، ڪتب جي زالن جون شڪليون لهي وييون آهن. سندن مرڪ، گنڀيرتا ۾ بدلجي ويئي آهي. اِهو ڏسي مون ۾ بي صبري جاڳي ٿي. مان ٿورو آڳتي وڌي وڃانٿو. پر سمجهہ ۾ ڪجهہ نٿو آچي. وري ڇوڪريءَ ڏانهن نهاريان ٿو، جا آگر جي منڊيءَ کي آچا هيٺ مٿي ڪري رهي آهي.

وري ڏسان ٿو، ته مرد ۽ ولائتي ڇوڪرو پاسيرا ٿي ڪجهه ڳالهيون پيا ڪن. پر شايد ڇوڪري، ڪي آهي به پرچائي نه سگهيا آهن. انهن جا چهرا به مرجهائجي ويا آهن. مونکي ڪجهه سمجهه ۾ نٿو اچي.

گاڏيءَ سيٽي هڻي آهي. ڇوڪرو پنهي مردن سان هٿ ملائي، گاڏيءَ ۾ چڙهي ٿو. زالون چپ چاپ بت بڻيون بيٺيون آهن. ڇوڪريءَ جي چهري ۾ ڪو فرق ڪونه آيو آهي. پرسان ٿي هڪ راند يڪن وارو گاڏو لنگهي ٿو. آن ۾ پيل باندر جي هڪ راند يڪي ڏانهن ڇوڪري نهاري ٿيءَ ۽ چپن ٿي چپن ۾ هاڪو مرڪي ٿي — آلائجي ڇو مونکي اهو عجيب ٿو لڳي.

گاڏيءَ بي سيٽي هڻي آهي، گڏو گڏ چرڻ به شروع ڪيو اٿس. مان يڪدم پنهان هڪ ٿرڊ ڪلاس گاڏي ۾ چڙهي ٿو وڃان. گاڏيءَ هاڻي هلڻ شروع ڪيو آهي. مان دري جي دروازي وٽ بيهي وري آن ڪتب ڏانهن نهاريان ٿو. ڇوڪريءَ جي هٿ ۾ هڪ ليڊيز رومال آهي، سوچيان ٿو- اهو رومال هاڻي ضرور آکين تي ايندو — پر ائين ڪونه ٿو ٿئي.

منهنجي دل ٿئي ٿي، مان آگرين جي اشاري سان هن ڪتب کي 'ٽا ٽا' ڪريان، پر آهڙي همٿ نٿي ٿئيم. ڏسان ٿو ڪتب ٽيستائين فرسٽ ڪلاس جي آن دبي ۾ آکيون کپايو بيٺو آهي، جيسين آهو سندن آکين کان اوجهل ٿئي. گاڏي پليٽفارم ڇڏي چڪي آهي، هاڻي رفتار پڪڙي

آئون ماں آسمان ڏانهن نهاريان ٿو آسمان ڪارو آهي.
هلڪي برسات شروع ٿي وئي آهي. مان اندر اچي وهان
ٿو. هڪ ٻڍو آئي ڳاڏيءَ جي شيشي جي دري بند ٿو
ڪري.... ۾ ساعت بعد شيشي جي ٻاهرئين حصي تي مونکي
ڪجهه لڙڪ نظر اچن ٿا.
مان ڪيسي مان رومال ڪڍي شيشي تي گهمايان ٿو، پر
لڙڪ نه ٻاهر آهن ـ اُف! مان ڪنهنجا لڙڪ ٻه آڳهي ٿو
سگهان ـ مونکي اُيس محسوس ٿي ٿئي. مان مٿي نهاريان ٿو.
پنکو پنهنجي تيز رفتار سان هلي رهيو آهي.

SHER ALI CHANDIO
SINDH
CHANDIA GOTH QASIMABAD

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

بابوُ ديِن ديال ، ڀڳوتي لعل کي چئي ٿو ، ”ڀڳوتي، اڄ ڪون ٻلا هاڻي؟ ڪافي دير ٿي ويئي آهي۔“

پر بابو ڀڳوتي لعل جي اچا گهر وڃڻ جي مرضي ڪانهي۔

بابوُ دين ديال جي هٿ کي زور ڏيئي چوڻ لڳو، ”ويهه، ديال، تڪڙ ڪهڙي آهي؟ اڃا نو مس ٿيا هوندا۔“

بابوُ دين ديال ڪو جواب نٿو ڏئي۔ اڄ ڪافي برسات پيئي آهي ، انڪري هيٺئر باغيچي جي ننڍڙن ڏهن مان ڏيڏرن جي ’ٽان ٽان‘ جو آواز پيو اچي، يا وري رکي رکي تڏ جي ’چيڪي ميڪي، چيڪي ميڪي‘ پيئي ٻڌڻ ۾ اچي۔ بابوءِ ڀڳوتي لعل کي اهو سڀڪجهه، وڻندڙ ٿو لڳي۔ هڪ ڏيڏر ٽينگ ٽپا ڏيندو سندس ويجهو اچي ٿو۔ چورن وانگر آهستي آهستي اٿي هو ڏيڏر کي پڪڙڻ جي ڪوشش ٿو ڪري، پر ڏيڏر صابڻ جي آلي چڪي جيان هٿ مان کسڪي ٿو وڃيس۔ تڏهن ڦڪي مرڪ مرکي هوُ بابوُ دين ديال کي چئي ٿو ، ”ديال، هاڻي پنهنجو اهو نشانو ئي نه رهيو آهي۔ ياد اٿيئي، جن ڏينهن اينگر صاحب ڀاڻ وٽ ڊيٽي ٿي آيو هو ، تن ڏينهن مان هاڪيءَ ۾ سڀني ڊويزن مان چئمپين شپ کٽي آيو هوس۔“ اهي لفظ چئي پنهنجي بيد جي لڪڻ سان هاڪيءَ جي انداز ۾ هو پرسان پيل هڪ پٿر کي زور سان ٺڪ هڻي ٿو، پٿر ويجهو ئي ڪنهن پاڻيءَ جي ڍبي ۾ وڃي پوي ٿو ، يڪايڪ وري ڏيڏرن جي ’ٽان ٽان‘ جو آواز تيز ٿي وڃي ٿو۔

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

بابوُ د ين د يال وٽان کو جواب نه آڇڻ ڪري، وري هُو
ڪانئس پڇيو، "ڪيئن ديال، ياد آٿيئي نه؟"
بابوُ دين ديال صرف ٿورو مرڪي جواب ڏنئي ته، "ها، ها،
ياد آٿم."
آلائي ڇو بابو ڀڳوتي لعل کي هن مختصر جواب مان مزو
نٿو آچي. هُو پاڻ بابت آچا به ڪجهه وڌيڪ ٻڌڻ ٿو چاهي.
اِنڪري وري چويٿو، "ء ديال ياد آٿيئي آينگر صاحب جو
مون تي ڪيڏو نه پيار هوندو هو. جڏهن به لائين تي ڪو
ضروري يا 'ڪانفيڊنشل' ڪم پوندو هوس، تڏهن هميشه
مونکي ئي موڪليندو هو.... اِن ڳالهه تي، ياد آٿيئي، هُو
مرهٽو ڪاڪرني ڪيڏو نه جلندو هو...."
دين ديال بابو ڪنڌ لوڏي چويٿو، "ها، ها، اِئين ته...."
پر بابو ڀڳوتي لعل ڳالهه کي وچ ڪپي وري چويٿو،
"رڳو آينگر صاحب ئي نه، پر پوءِ جوشي صاحب ڊپٽي ٿي
آيو. آهو خبر آٿيئي، ڇا چوندو هو.... چوندو هو...."
اِن وچ ۾ بابو ڀڳوتي لعل جي نظر وري هڪ ڏيڏر تي ٿي
پوي. دين ديال بابوءَ کي بيڊ جو لڪڻ ڏيئي، هُو آهستي
آهستي وري آڳتي وڌي ٿو وڃي. پر ڏيڏر وري ڪسڪي
ٿو وڃيس.
ڪوٽ جي کيسي مان پاڪيٽ واچ ڪڍي، دين ديال بابو
وقت ڏسي ٿو. ء پوءِ بيڊ جو لڪڻ بابو ڀڳوتي لعل کي واپس
ڏيندي چويٿو، "ڀڳوتي، هاڻي هلون. روٽي تيار هوندي،
آجايو ٿري وڃي آن مان ڪهڙو فائدو؟"

دل نہ ھوندي ہو. بابو ڀڳوتي لعل ٻينچ تان آٿي ٿو. ڏوڻيءَ
جي ورن کي هيڏانهن هوڏانهن ٺيڪ ڪري ٿو. ۽ پوءِ ٿي
چپ چاپ پڪو رستو وٺي هلڻ شروع ٿا ڪن. بابو ڀڳوتي
لعل کي چپ رهڻ سراپ سمان لڳندو آهي. خاموشيءَ کي
ٽوڙيندي چوي ٿو، ”بيڙي ڇڪيندي ديال؟“
دين ديال هٿ وڌائي کانئس بيڙي وٺي ٿو. ماچيس تي ٻہ چار
گهڪا ڏيڻ کانپوءِ بہ جڏهن تيلي نٿي دکي، تڏهن بابو
ڀڳوتي لعل گار ڏيندي چوي ٿو، ”هون، برسات ۾ هيءَ
تيلي بہ ڪم نٿي ڏئي.“ آها تيلي ڦٿي ڪري، ٻي دکائي ٿو،
۽ پوءِ بيڙي دکائي، اَن مان هڪ لنبو ڪش پري ٿو. وري
چوي ٿو، ”ها، سو ديال، ڀاڻ کهڙي پئي ڳالھہ ڪئيسين؟“
بابو دين ديال کي ڳالھہ ياد آهي بہ، پر تڏهن بہ آڻجاڻائي
ڏيکاري چوي ٿو، ”ڀڳوتي، وک ٿوري تکڙي کڻ. دير
ڪافي ٿي ويئي آهي.“
بابو ڀڳوتي لعل ڳالھہ کي ٿورو ياڻپي ٿو وٺي، چوي ٿو، ”ڇو
ديال، اَڄ ڪا آهڙي- جهڙي ڳالھہ ٿي آهي ڇا؟ تون اَڄ
موڊ ۾ ڪونہ آهين.“
دين ديال بابو کي جواب ڪونہ ٿو ڏئي، پر وک کي اَڄا
بہ وڌائي ٿو. ڀڳوتي لعل کي وري ياد ٿو اَچي، ”ها، سو ڳالھہ
ٿي ڪيم جوشي صاحب جي. هڪ دفعي پنهنس جي ’برٿ ڊي‘
پارٽيءَ تي مونکي بہ گهرايائين. جوڻس مونسان هٿ ملائي گڏي
هئي. تڏهن سڄي آفيس ۾ اِن ڳالھہ جي خبر پئجي ويئي.
هرڪو اَن ڏينهن کان وٺي مونکي ’رام رام‘ ڪندو هو.

Scanned with CamScanner

ديال، آهي ڏينهن ٿي ٻيا هئا، آهو زمانو ٿي ويو هو، ڪونه؟“

دين ديال بابوءَ وري آهو ٿي مختصر جواب ڏني ته، ”ها، ها، آهو ته زمانو ٿي ويو هو.“

پنهنجي ڳالهه جي پٺڀرائي ٿيندي ڏسي بابوءَ پگوتي لعل خوشيءَ مان هڪ ڊگهو ڪش هڻي ته، خوشي وچان وري چويئو، ”جنهن ڏينهن مان رٽائر ٿيو هوس، تنهن ڏينهن تون آتي پارٽيءَ ۾ موجود هئين؟“

”ها.“

”ياد آئيئي جوشي صاحب ڇا چيو هو مون لاءِ؟“

سوالي نگاهن سان بابوءَ دين ديال، پگوتي لعل ڏانهن نهاري ته، پگوتي. لعل وري چوڻ شروع ته ڪري، ”چيو هئائين-ڪجهه ڏينهن آڳ مون مسٽر پگوتي لعل جي سروس-شيٽ ڪڍي ڏٺي، منهنجي عجب جي حد نه رهي، جڏهن ڏٺم ته پنهنجي هيڏي ڊگهي عرصي جي نوڪريءَ ۾ بابوءَ پگوتي لعل کي ڪابه چارج-شيٽ يا وارننگ نه ملي آهي. اهو ڏيکاري ٿو، ته هيءُ صاحب پنهنجي ڪم سان ڪيڏو نه وفادار هو. ديال، مونکي آهو هڪ هڪ لفظ چٽيءَ طرح ياد آهي ۽ مرڻ گهڙيءَ تائين ياد رهندو. تون ٿي ٻڌاءِ، ڀلا آڄ تائين ڪنهنجي رٽائرمينٽ تي ڪنهن ڊپٽيءَ آهڙا آکر چيا آهن؟“

”هون.“ بابوءَ دين ديال سندس ڳالهه سان سهمت ٿيندي هاڪار وچان ڪنڌ لوڏي ته.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

”دیال، نلهي ’هون‘ نہ ڪر- سچ ٻڌاء.“

دين ديال بابوءَ چويئو، ”نہ نہ، ڀڳوتي، اها تہ حقيقت آهي. تنهن ڏينهن بابوءَ مانگيلال گڏيو هو، چيائين پٽي تہ: جنهن پورشن تي بابوءَ ڀڳوتي لعل ڪم ڪندو هو، آنهي هڪ نئون ڪلارڪ لڳايو آهن. ڪم اچيس ئي ڪونہ. تو، سچو ڪم ’آريئرس‘ ۾ پيو وڃي. هيڊ ڪلارڪ پاڻ منجهي پيو آهي.“

بابوءَ ڀڳوتي لعل جو آنگ آنگ ٺري ٺو پوي. چوڄ مان چويئو. ”هان نہ، مان آڪيئي چوندو هوس تہ پورشن تمام ’هيوي‘ آهي، پر ڪير ٻڌندو ئي ڪونہ هو. ديال، اها منهنجي جان هئي. نہ؟ -تو ڪڏهن منهنجي خلاف ڪا دانهن ٻڌي؟ ڪم هميشہ اپ-ٽو-ڊيٽ رکندو هوس، مجال جو هڪ پنو بہ ’آريئرس‘ ۾ رهجي وڃي. ڪونہ؟ ۽ وري ڏس، جيڪي خراب خراب اِسٽيشنون هيون، انهن تي ڪيترو نہ جلدي ’آئڪشن‘ ڪندو هوس. اج ڪالهہ جا هي ڇوڪرا ڇا ڪم ڪري سگهندا؟ مونکي ڊپ آهي تہ ڪنهن ڏينهن ويلوي جو ڪم نہ بند ٿي وڃي. ڪونہ؟“

”هون.“ بابو دين ديال وري مختصر جواب ڏئي ٿو.

پر ڀڳوتي لعل جو ان ’هون‘ ڏانهن ڌيان نٿو وڃي. ڪيس پرائيون يادگيريون تيون آچن.... ڪلڪرني ۽ ويلس پاڻ ۾ ڦس ڦس ڪندا هئا، ڪلڪرني آهستي چوندو هو، ”ويلس، جڏهن ڀڳوتي لعل مري ويندو نہ، ان ڏينهن مان هن هال مان پنهنجي بدلي ڪرائي ڇڏيندس.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

تڏهن ويلس عجب مان پڇندو هو، ”ڇو؟“
’ڪيي ڪيي‘ ڪري ڪلرڪني ڪلي چوندو هو، ”مرڻ ڪانپوءِ هن پڳوتي لعل جي آتما پڪ ئي پڪ هن هال ۾ ڀٽڪندي رهندي ۽ پوءِ ڪڏهن آواز ايندو، ’چپراسي، منهنجو هيءُ فائيل ٽائيپ ۾ ڏيئي آئين؟‘ يا وري ڪڏهن آواز ايندو، ’بابو مانڪلال جي، توهان پنهنجو اڪائونٽ ڪلوز ڪري ڇڏيو ڇا؟‘ يا ڪڏهن آواز ايندو....!“ اهو ٻڌي پرسان ويٺل ٻيا ڪلارڪ به کلي ڏيندا هئا. بابو پڳوتي لعل سيڪجهه ٻڌڻ بعد به چپ رهندو هو. ۽ سندس خاموشيءَ جو فائدو وٺي ڪڏهن ڪڏهن نئون آيل هڪ ڇوڪرات ڪلارڪ به طعني طور چوندو هو، ”ڀائي، اسانکي ته اجا پنجتيهه سال نوڪري ڪرڻي آهي. پاڻ ته آهستي آهستي ڪم ڪنداسين. هن ٻڍي جي نوڪري باقي ڪي ٻه چار سال مس هوندي، انڪري ٽڪرو ٽڪرو ڪم تو ڪري.“
تنهن تي ڪلڪرني چوندو هو، ”ڇريو آهين؟ اها ڳالهه ڪانهي. ڪريڊٽ اينٽري وٺڻ جو خيال هوندس، تڏهن ته....“
ڪڏهن ته مسٽر آنري بلڪل سامهون چٺي ڏيندو هوس، ”بابو پڳوتي لعل، جي توهان ڪم نه ڪندا ته ريل ڳاڏيون بيهجي وينديون نه؟“
ڪلڪرني وري ڊيڪ ڏيندو هو، ”ها آدا، هن ڪانسواءِ ويلوي جو ڪاٽو ئي بند ٿي ويندو.“
۽ ويچارو پڳوتي لعل ڪنهنکي جواب به نه ڏيندو هو. چپ

چاپ سؤر پي ويندو هو.
.... خير، آهي ڏينهن ته ويا گذري. هاڻي ته رٽايرمينٽ به
به ٽي وڃي.
’پر بابو دين ديال هي‘ ته عجيب ڳالهه ٻڌائي آهي. نئين
ڪلارڪ اچي منهنجي پورشن جي اصل اها حالت ڪري
ڇڏي آهي. ڪانٽس ڪم ٿيندو ئي ڪونه. فلاڻي اسٽيشن پهرئين
نمبر جي چور اسٽيشن آهي. نئين ڪلارڪ کي پلا ڪهڙي
خبر ته آيس-ايم ڪهڙي هيڊ ۾ پئسا ٽڳائي ويندو.... هاڻي
ڇا ٿيندو؟‘
ڪافي دير تائين بابو ڀڳوتي لعل کي خاموش ڏسي دين ديال
بابو پڇي ٿو، ”ڀڳوتي ڇا پيو سوچين؟“
”ڪجهه نه، ڪجهه نه.“ ڀڳوتي لعل ڦڪو مرڪندي
چوي ٿو.
”نه ڀڳوتي، ڪوڙ ٿو ڳالهائين. تون نه ته ائين چپ ڪري
هلڻ وارو ٿي ناهين.“
تڏهن بابو ڀڳوتي لعل چويٿو، ”ديال، منهنجي پورشن بابت
تو کي بابو مانگيلال ٻڌايو نه؟“
”ها.“
”مانگيلال جو گهر ڪٿي آهي؟“
”خبر ناهي.“
ڀڳوتي لعل وري مونجهاري ۾ ٿو پئجي وڃي- ’بابو
مانگيلال جي گهر جي خبر هجي ها ته هوند ڪانٽس چڱي‘
طرح پڇا ڳاڇا ڪريان ها. پر هاڻي ڇاٿيندو؟‘

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هاسٽل روڊ اچي ويو آهي. بابو دين ديال هٿ آڏتي وڌائي
ڀڳوتي لعل کان موڪلائي ٿو، ”چڱو، وري سڀاڻي
گڏ جنداسين.“ وري پاڪيٽ واچ ڏانهن نهاري ٿو. ۽ پوءِ
بابو ڀڳوتي لعل کي چئي ٿو، ’ڀڳوتي، سگهو وڃ، اڄ
ڪافي دير ٿي ويئي آهي، ڏهه ته اتيئي وڃي ويا آهن.“ پر
بابو ڀڳوتي لعل جو ڌيان ڪنهن ٻئي پاسي آهي. چپ چاپ
هلندو هَو اچي گهر پهچي ٿو.
ڏسي ٿو ته ٻڍي جوڙس اوسيڙي ۾ چانئٺ وٽ ويٺي آهي. هو
چپ چاپ اندر لنگهي ٿو وڃي. جوڙس چوي ٿي، ”چو اڄ
ڪافي دير ڪري ڇڏيئه؟“
”ٿي ويئي.“ بابو ڀڳوتي لعل رکو جواب ڏئي ٿي.
”تو کي چاهي، هتي روٽي ٺري ٻرف ٿي آهي ۽ تون وتين
ٿو ڇڪر هڻندو. جڏهن کان رٽاير ٿيو آهين، تڏهن کان ته
پاڻ بيگهي مچي ويئي اٿيئي.“ بابو ڀڳوتي لعل کي جوءِ جو
اهو ڳالهائڻ نه وڻندو آهي. انڪري ئي ته هو باغيچي مان
موٽڻ جي ڪندو ئي ناهي. سوچيندو آهي، جيڪر ڏينهن رات
باغيچي ۾ پيو هجان.
جوڙس وري چوي ٿي، ”ان کان ته نوڪريءَ تي سٺو هئين
گهٽ ۾ گهٽ شام ويلي گهر ته وهندو هئين، هاڻي ڏينهن
جو ڪرين ننڊون، ۽ شام جو وڃي بياغچي ۾، ويندين
رات تائين....“
بابو ڀڳوتي لعل ان روزاني رٽيل گفتي ڏانهن ڌيان نٿو ڏئي
صرف چوي ٿو، ”روٽي کائي آءُ.“

جهڙا نهڙا ٻہ چار گره ڪاٽي هو آئي ڪڙو ٿو ٿئي. جوٽس پڇي ٿي، ”اَڄ آهي ڇا؟ اِئين ڪم - سم ڇو لڳو پيو آهين؟ ڪاڏو ٻہ ڪجهہ ڪونہ اٿيئي، آهي ڇا؟“

”ڪجهہ ڪونهي.“

”تون ڪوڙ ٿو ڳالهائين. ڪجهہ تہ ضرور آهي.... بابو دين ديال سان وڙهيو آهين ڇا؟“

”نہ، نہ، ڪجهہ ڪونهي.“ بابو ڀڳوتي لعل خفي ٿي چوي ٿو.

جوٽس هاڻي نرمائيءَ مان پڇيئي، ”توکي منهنجو قسم آهي، سچ ٻڌاءِ.“

تڏهن هڪ ٽڏو شوڪارو ڀري، بابو ڀڳوتي لعل چوي ٿو،

”توکي ڇا ٻڌايان ڪشوَ ماءُ. مان جتي ڪم ڪندو هوس نہ، اُتي هڪ نئون ڪلارڪ آيو آهي. هٿي ڪم جو ستياناس ڪري ڇڏيو اٿس. هاڻي ڇا....“

جوٽس وچ ۾ ئي ڪپي چوڻي، ”وڃي ستياناس ٿئي. رٽاير ٿيڻ کانپوءِ تنهنجو هاڻي ڇا وڃي؟ هرو ڀرو پيو....“

پر اِهو جملو بابو ڀڳوتي لعل کي ٽٽو وٺي. هو منهن ڦيري ٿو ڇڏي. پوءِ بستري تي اچي ليٽي ٿو. ٿنگون سڌيون ڪري ڪجهہ سوچي ٿو. وري اکيون بند ڪري سمهڻ جي ڪوشش ٿو ڪري. پر ڪيس ننڊ نٿي اچي. پر واري گهر مان ريڊيو جو آواز اچي ٿو. بابو ڀڳوتي لعل ٻڙٻڙائي ٿو، ”هون، سڄو ڏينهن ٿا ريڊيو وڄائين. رات جو بہ آرام ڪونہ اٿن.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

جوٽس چوڻي، ”روز وڃائيندا آهن، آج ڪا نئين ڳالهه آهي جو ڪاوڙجين پيو.“ ڀڳوتي لعل ڪو جواب نٿو ڏئي. وري توري دير بعد جوه ڪان پڇي ٿو، ”منهنجي گلابي پڳڙي ڌوٻياڻي ڏيئي ويئي؟“
جوٽس ڪنڌ لوڏي ’ها‘ چوڻي. وري پاڻ سوال پڇي، ٿي، ”ڇو؟“
”صبح جو ڪيمپ.“
”ڇو؟“
”آفيس ويندس.“
”ڇو؟“
”ماڻهين جي ’ڇوا‘- بس، ڇهه ته ويندس.“ بابو ڀڳوتي لعل خفي ٿي چوڻو، جوٽس چپ ڪري ٻئي ڪمري ۾ هلي ٿي وڃي.
’چا ٿيندو، هاڻي ڇا ٿيندو....؟‘
.... صبح ٿئي ٿو. بابو ڀڳوتي لعل محسوس ٿو ڪري ته هن سڄي رات آڪين ۾ ئي گذاري آهي.
ٻارهين - هڪ ڏاري روٽي ڪائي گلابي پڳڙي پائي هو آفيس ڏانهن رخ رکي ٿو. سڌو آن هال ڏانهن وڃيٿو، جتي ٻه ٽي مهنا آڳ پاڻ ڪم ڪندو هو. ٻيا ڪلارڪ ڪيس ڪيڪارين ٿا. سيني سان مرڪي نمستي ڪندو، هو هيڊ ڪلارڪ وٽ وڃي ٿو. هيڊ ڪلارڪ ڪرسي ريڙهي ڪيس وهڻ لاءِ چئي ٿو. سدا چار ناتي پڇي ٿو، ”ڪيئن بابو ڀڳوتي لعل، مزي ۾ ته آهيو نه؟“

”ها، ها، بس ڏيا آهي.“ ڀڳوتي لعل ڦڪو مرڪي چوي ٿو.

تنهن تي هيڊ ـ ڪلارڪ چئي ٿو، ”اڄڙي بابا آسان ٻارن جي ڪهڙي ڏيا؟ ڏيا ته توهان وڏن جي گهرجي.“

پر بابو ڀڳوتي لعل ڳالهه جي رخ کي ڦيري ٿو. پڇي ٿو، ”بابو مانگيلال ڏسڻ ۾ نٿو اچي، ڇو اڄ ڪونه آيو آهي ڇا؟“

”نه، سندس ڌيءَ جي شادي ٿيڻي آهي، ان ڪري ١٥ ڏينهن موڪل ورتي اٿس.“

”اڇا، اڇا.“ بابو ڀڳوتي لعل وائڙن وانگر هيڏانهن هوڏانهن نهاريندو.

”بابو ڀڳوتي لعل، آهي ظلم. هاڻي هُو ويچارو ڪلارڪ ماڻهو، ٻه ڇوڪريون وارا ڏهه هزار ٿا گهرن. ويچارو ڪٿان آڻي، نسورو ظلم ڪونهي؟“

”ها، ها، آهي نه نسورو ظلم.“ ڀڳوتي لعل وري ڦڪو مرڪي ٿو.

”مهانگائي به ڪيڏي نه وڌي ويئي آهي.... توهانجو پينشن مان ڪيئن گذارو ٿيندو هوندو.“

”ها.... مڙيوئي پيو ڪم هلي.“ بابو ڀڳوتي لعل رکو جواب ڏئي ٿو. من ئي من ۾ سوچي ٿو ـ ڪهڙو عجيب ماڻهو آهي. اڄايون سڄايون ڳالهيون ڪڍي ويٺو آهي. اصلي ڳالهه تي ڇونٿو اچي. ائين ڇونٿو چئي، ’بابو ڀڳوتي لعل جي، توهان جي پوٽي جي نئون ڇوڪرو آيو آهي، ڪم ڪري ٿي نٿو

سگهي. آريئرس وڌي ويا آهن. اصل پورشن جڻ ته 'موس' تي ويو آهي. توهان هوند ٿوري مدد نه ڪريو....؟'
پر هيڊ ڪلارڪ اُئين نٿو چوي. اِنڪري ڀڳوتي لعل پاڻ ئي ڳالهه ڪي چوري ٿو، "تنهن ڏينهن ڪنهن ڳالهه ڪئي، ته منهنجي پورشن تي ڪو نئون ڪلارڪ آيو آهي. پورشن ڏي 'مٿس' تي ويو آهي. ڇا اِهو سچ...!"
ڳالهه ڪي وچڙ ئي ڪپي هيڊ- ڪلارڪ چويٿو "ها، ها،.... پر ٺيڪ تي ويند و. نئون نئون ماڻهو آهي. پهريائين ته ڏکيائي هر ڪنهنکي ٿيندي آهي." آلائجي ڇو بابو ڀڳوتي لعل کي اِهو جواب نٿو وڻي. هن سوچيو هو هيڊ ڪلارڪ ضرور ائين چوند و: سائين، توهان ڪانسواءِ آن پورشن تي اونده آهي. پر هيءَ ته عجيب جواب ٿيو. ڪيس ڄڻ منهنجي پورشن جي پرواهه ئي ڪانهي.
لاچار پاڻ ئي ڳالهه جي ڳاتي تي آڇي ٿو، "ها، ها، نئين ماڻهوءَ کي پهرين ته ڏکيائي ٿيندي ئي آهي. پر منهنجي چوڻ جو مطلب هو ته جي آهڙي ڳالهه هجي ته مان مدد ڪرڻ لاءِ تيار آهيان. هونئن ئي سڄو ڏينهن آجايو گهر ۾ ويٺو آهيان. هتي آچڻ سان دل به وندرندي، ۽ توهانجو ڪم به ٿي ويندو، هون؟"
طعني طور مرڪي هيڊ ڪلارڪ چئي ٿو، "بابو ڀڳوتي لعل جي، توهانجي هيءَ عمر آرام ڪرڻ جي آهي. ڇو ٿا هرويرو تڪليف کڻهي وٺو. توهان ته بس هاڻي آرام ڪريو- ريلوي جو ڪم پيو هلندو."

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

ڀڳوتي لعل کي هيڊ ڪلارڪ جو جواب ٺٺو وڻيو، پر ڪيس خوش ڪرڻ لاءِ ٺڪو مرڪي چويو ته، ”ها، ها، ڪم ته پيو هلندو.... چڱو ڀلا هاڻي هلان. هڪ ٻن ڏينهن ۾ ساڻس ٻيهر گڏ جي وٺان.“

هيڊ ڪلارڪ ڪرسيءَ تان اٿي ساڻس هٿ ملائي موڪلائي ٿو. بابو ڀڳوتي لعل جا قدم آزخود پنهنجي ٽيبل ڏانهن کڄي ٿا وڃن. ڏسي ٿو اٿي آهو نئون ڪلارڪ ويٺل ڪونهي. پنا ٽڙيا پکڙيا پيا آهن. سندس دل ٺٺي ٿي ته ٽڙيل پکڙيل ڪاغذ سميٽي الڳ الڳ فائيلن ۾ ٺاهي رکي.

پر اوچتو سندس نظر سامهون ويٺل ڪلڪرنيءَ تي پوي ٿي. سوچي ٿو: ڪلڪرني ڏسندو طعنا هڻندو.

هڪ ڪن ڀڳوتي لعل وري ڪاغذن ڏانهن گهوري نهاري ٿو، ٻيءَ ساعت سندس قدم تڪڙا تڪڙا ٻاهر هلڻ لڳن ٿا.

ٻاهر آچي باغيچي جي ڪنڊ وٽان بيهي، هو آفيس ڏانهن نهارڻ ٿو لڳي. نهاريندي نهاريندي سندس اکين ۾ ڳوڙها چلڪن ٿا. انهن لڙڪن مان بابو ڀڳوتي لعل کي ائين ٿو محسوس ٿئي ته آفيس جي بلڊنگ ڏنڌلي ٿي وئي آهي.

اوچتو پرسان ئي ڪنهن ڪَڏ مان اينڌڙ ڏيڏرن جي ’ٽان ٽان‘ جي آواز تي بابو ڀڳوتي جو ڌيان ٽٽي ٿو. اکيون اگهي هو تڪڙو تڪڙو گهر ڏانهن وڃڻ لڳي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

■ ٽـڏا چپ

منوءَ کي صاف پتڻ ۾ پيو اچي، سويتا ٽانوَ ملي رهي آهي. منو سوچي ٿو ـــ بس، هاڻي ٽانوَ ملي، هٿ ڌوئندي، سڄي بدن کي آلي ٽوال سان آگهندي، ۽ پوءِ هڪ اوباسي ڏيئي ڇڻ سک جو ساهه کڻندي. اُن بعد رنڌڻي کي تالو لڳائيندي، اسٽور روم کي به ڪلف لڳائيندي، وهنجڻ واري ڪوٺيءَ کي ڪڙو ڏيندي. جڏهن کان منوءَ کي ريلوي ڪواٽر مليو آهي، تڏهن کان سويتا ڏاڍي خبردار رهڻ لڳي آهي. هڪ دفعي ٿوري ئي لاپرواهي ڪرڻ سبب سويتا وهنجڻ جي بالٽي وڃائي ويٺي هئي. تڏهن کان ايتري ته خبردار ٿي ويئي آهي سويتا، جو دروازي تي جيڪڏهن هوا جو هلڪو جهونٽو ئي لڳندو آهي ته سويتا کي ائين محسوس ٿيندو آهي، ڄڻ ڪو چور آيو آهي ۽ وهنجڻ جي بالٽي ٽڪائي هليو ويندو.

منو هڪ دفعو من ئي من ۾ مرڪي ٿو. وري پرسان ئـي رکيل ٽيبل لئمپ وٽ پيل سگريٽن جي پئڪيٽ مان هڪ سگريٽ ڪڍي دکائي ٿو. اڄ منو سگريٽ جي دونهين کي بدن جي اندر تئو وڃڻ ڏئي. منو اڄ ائين ٿو محسوس ڪري ته هميشه جهان جيڪو ڪيس مٿي جو سور رهندو آهي، سو اڄ ڪونهي. منو اڄ پاڻکي هلڪو محسوس ڪري رهيو آهي. سگريٽ جو دونهون چند سيڪنڊن لاءِ منهن ۾ رکي ٿو. ۽ پوءِ سامهون ڇت تي ٽنگيل پنهارڻ جي مورت ڏانهن آهستي آهستي دونهين کي اُڇلي ٿو.

ٿوريءَ دير بعد سويتا اندر اچي ٿي. ماچيس ۽ سگريٽن جي

پئڪيٽ کي وري ٽيبل لئمپ وٽ ٺاهي رکي ٿي. ۽ پوءِ منوءَ کي چوي ٿي، ”توهانڪي جي ننڊ ايندي هجي ته ڀلي وڃي آرام ڪريو. سونکي وهاڻي جي ڇوَ تي اڃا ڀرت ڀرڻو آهي. ڏيپوءَ کي کير پياري ڇڏيو اٿم.“

منو هڪ دفعو ساڏارڻ نموني سويتا ڏانهن نهاري ٿو. ۽ پوءِ هڪ دفعو سويتا جي هٿ کي پڪڙي ٿو. وري هڪ هڪ ڪري سويتا جي هٿ جون آڱريون ڳڻي ٿو. پوءِ سندس ڪنڌ جي گرد ٻانهن ڦهلائي ڪيس منهن ڏيڻ جي ڪوشش ٿو ڪري، پر وري منهن ڦيري هٽائي ٿو ڇڏي. سندس هٿ وري سگريٽ جي پئڪيٽ ڏانهن ڪڇي ٿو وڃي. سويتا تنهن وچ ۾ ٻئي ڪمري ڏانهن هلي وڃي ٿي. منو واپس منڊل ۾ ڪجهه آٿس ٿو محسوس ڪري. پکي جي ريگيوليٽر ڏانهن هٿ وڌائي، ان کي ’فل‘ تي آڻي ٿو. وري سگريٽ مان ڪش ڪڍي تيز هلندڙ پکي ڏانهن اڇلائي ٿو. ٻنهي ٽڙي پکڙي وڃي ٿو. وري دريءَ وٽ اچي، دريءَ تي لڳل پيلي پڙدي کي ٿورو کولي ٿو. ٻاهر ڪاري ڪٽ لڳي پيئي آهي. چنڊ جي هڪ سنهي ليڪ ڪيس آسمان ۾ نظر اچي ٿي، ۽ گهڻيءَ جو منڊو ڪتو اُن سنهي ليڪ ڏانهن اٿين نهاري رهيو آهي، جڻ اهو چنڊ جي ليڪ ۾ ڪا ماس واري هڏي آهي، جنهنکي جهٽ هڻي هُو ڪڙڪ ڪري کائي ويندو.

منوءَ جي نظر وري ڪوارٽرن جي اولهه ۾ ڪڇي ٿي وڃي. هڪ ڪوارٽر مان بتيءَ جي روشني اچي رهي آهي. اهو ڪوارٽر شرما ٻابوءَ جو آهي. منو سوچي ٿو. هينئر پارٽ ٽائيم

ڏان موٽيو هوندو. ويچاري جي سقيم حالت آهي. هن جواني ۾ ئي ڇهن ڏيهن جو پيءُ آهي. اِن ڪري ويچاري کي هڪ پرائيويٽ ڪمپنيءَ ۾ پارٽ - ٽائيم نوڪري ڪرڻي ٿي پوي. منوءَ کي ياد ٿو اچي، ته ڪيئن نه سندس ميڪشن ۾ اچي هئو منوءَ اڳيان پنهنجا روئڻا روئندو آهي. 'منوهر بابو. توهان ڇتا پيا آهيو اجاين خرچن کان. زال مڙس آهيو، هڪ ننڍڙو ديپو اٿو . توهانجو گذارو مزي سان ٿيندو هوندو. هتي ته چار چار ڏيئرون آهن، زال آهي، مان آهيان، وري پوڙي پڏي مهمانن جي، ڪو نه ڪو ڏس ته بيٺو ئي آهي.....ءِ ها.... وري توهانجي پي خوشقسمتي اها به آهي ته زال سادي سودي ملي اٿو، پر هتي ته پنج پنجوءَ وارا ڪتا ئي پيا آهن.'

منو سوچي ٿو. شرما بابوءَ جي ڳالهه سورنهن آنا سچي آهي. سويتا ڪيتري نه سادي سودي آهي. نه ڪڏهن لپسٽڪ هٿي، نه پائوڊر. فئشن جي ڳالهه به ڪڏهن ڪونه سوچي. هوڏانهن وري سامهون واري ڪوارٽر ۾ مسز آڏواڻي آهي. هاءِ هاءِ! وئل آهي وئل! ڏينهن جو جيسين ڇهه وڳا نه مٿائي، تيسين رات جو ننڊ ئي نه اچيس.

منو وري ڪرڪيءَ سان منهن ڪيو، اندر ڪمري ڏانهن نهاري ٿو. ڏسي ٿو، ديپو پلنگ تي سمهيو پيو آهي. سويتا اڃا پرت پري رهي آهي. هوءَ پنهنجي منهن ڪجهه گنگنائي پيئي. شايد ڪو ڏرمي گيت. منو ڏانهس يڪ ٽڪ نهاريندو ٿو رهي. اوچتو سويتا جي نظر مٿي کڄي ٿي. منوءَ کي ڏانهس يڪ ٽڪ نهاريندو ڏسي، مرڪي پڇي ٿي، "ڇو؟ ڇا ٿيو آهي توهانکي اڄ؟ ننڊ نٿي اچيو؟"

سويتا جي مرڪڻ سان سندس ساڄي پاسي واري ڳل ۾ کڏ پوي ٿي، آن تي منو مذاق مان چويس ٿو، ”سويتا، سچ ٻڌايانءِ، دل تي ٿئي ٿي. تہ تنهنجي ڳل جي اِن کڏڙيءَ ۾ لوڻ وجهي...“ سويتا سمجهي وڃي ٿي. ڪا ساعت ساڳيءَ ريت مرڪندي رهي ٿي، ۽ پوءِ وري پرت پڙهڻ ۾ مشغول ٿي وڃي ٿي.

منوءَ جو بہ ڌيان سويتا مان هٽي، پنهنجي شاديءَ جي فوٽو ۾ وڃي ٿو اٽڪي. کيس ياد اچي ٿو، جڏهن هو نئين نئين شادي ڪري آيو هو، تڏهن هڪ ڏينهن صبوح جو جيئن سويتا ننڊ مان اٿي، تہ ڏٺائين سندس ڳل تي ڏندن جا نشان پيا هئا. تڏهن لڄ وچان هڪ ـ ٻہ ڏينهن سويتا گهر کان ٻاهر ئي نہ نڪتي هئي.

منو فوٽي ڏانهن اکيون وڏي وڃي ٿو. فوٽي ۾ سويتا جي ڳلن تي ائين ٿو ڀٽ ڦيري، ڄڻ آهي ڏندن جا نشان اڃا اُتي موجود آهن. ۽ پوءِ فوٽي ۾ سويتا کي هڪ مٺي ڏئي ٿو، ۽ فوٽو واپس ٽيبل تي رکي ٿو ڇڏي. ڪن ـ پل بعد ٻاهر ڪتي جي ڀونڪڻ جو آواز اچي ٿو. منو دريءَ وٽ اچي ٻاهر نهاري ٿو. ٻاهران ٿوري مفاصلي تان، هٽ ۾ لٺ کنيو، پهلواني جسم وارو پهريدار اچي رهيو آهي. منو واچ ۾ ٽائيم ڏسي ٿو. ساڍا ٻارنهن لڳا آهن.... ۽ پوءِ دريءَ جو اڌ کليل پردو بند ڪري پلنگ تي اچي ليٽي ٿو.

اڄ جيڪي ڪجهہ منو جي حياتيءَ ۾ ٿي گذريو آهي، ور ور ڪري ڪوشش ڪرڻ بعد بہ، منو آن کي نٿو وساري سگهي. سندس اکين اڳيان مهينو ـ اڌ جا نظارا گهمي وڃن ٿا....

... سندس ڪوارٽر کان پنج - ڇهه ڪوارٽر اورتي ملهوترا بابوءَ جو ڪوارٽر آهي. ملهوترا بابوءَ کي هڪ شاديءَ لائق جوان - جماڻ ڌيءَ بہ آهي - راڌا. منو محسوس ڪندو هو تہ جنهن وقت هو آفيس مان گهر موٽندو هو، تنهن وقت راڌا هٿ ۾ هڪ ڪاغذ کنيو دروازي وٽ بيٺي هوندي هئي. پر منوءَ ڪڏهن بہ اِهو محسوس نہ ڪيو هو تہ هوءَ ڪو سندس لاءِ ئي بيٺي هوندي هئي.

ڇہ پوءِ هڪ ڏينهن آفيس مان موٽڻ وقت منوءَ ڏٺو تہ راڌا سندس ديپوءَ کي ياڪر ۾ پريو مٺيون ڏيئي رهي هئي. اِهو ڏسي منوءَ پنهنجي چال جي رفتار ڪجهہ جهڪي ڪئي. راڌا هڪ ويڙهيل پنو ديپوءَ جي قميص جي کيسي ۾ وڌو. ڇہ ديپوءَ جي ڪن ۾ ڪجهہ چئي، کيس ڇڏي ڏنائين. هاڻي منو ڪجهہ ڳالهہ کي سمجهي سگهيو. هن اِهو اندازو لڳايو تہ پڪ ئي پڪ راڌا ديپوءَ جي کيسي ۾ سندس لاءِ ڪا چٺي وڌي هوندي. منوءَ ديپوءَ کي سڏ ڪيو. کانئس پڇيائين، ”ديپو راڌا تنهنجي کيسي ۾ ڇا وڌو آهي؟“

پنهنجي کيسي تي هٿ رکي ديپوءَ چيو، ”ڪونہ ٻڌائيندس.“

”ڇو؟“

تڏهن وري ديپوءَ چيو، ”راڌا مونکي ڪن ۾ چيو تہ هيءَ پنهنجي ڊئڊيءَ کي نہ ڏيکارجانءِ“

منوءَ ديپوءَ کي پچڪاري چيو، ”ڏس پٽ، مان تنهنجي لاءِ ٽافيون وٺي ايندس. او هيتريون هيتريون هاڻي ڏيکار.“

پر ديپوءَ پنهنجي ڪيسي تان هٿ نہ هٽايو. منوءَ جي دل ۾ تهائين خط پڙهڻ جي خواهش وڌندي رهي. ۽ آخر ۾ زوريءَ ديپوءَ جي ڪيسي تان هٿ هٽائي منوءَ اهو ويڙهيل پنو ڪڍي ورتو. پنو کولي ڏٺائين. بلڪل ڪورو هو. پنهي پاسي ڪجهہ بہ لکيل نہ هو. هن عجيب شرارت ڪري منوءَ جي منهن جو پنو ئي لهي ويو. سندس نظرون آزخود سامهون کجي ويون. ڏٺائين، راڌا سامهون سڪجهہ ڏسي رهي هئي. منوءَ کي ڏانهس نهاريندو ڏسي، هوءَ ويچارو ڏيئي اندر ڀڄي ويئي.

آها شام، آها رات منوءَ گهڻوئي سوچيو پر ڪيس ڪو حل نہ مليو. هُو اُن ڪوري ڪاغذ جو مطلب نہ سمجهي سگهيو. پر هڪ ڳالهہ ضرور ٿي، تہ اُن ڪوري ڪاغذ جو اصلي مطلب ڄاڻڻ لاءِ هو بيحد آتاولو ٿي پيو.

۽ پوءِ چڻ اِهو هڪ سلسلو بڻجي پيو. روز جيئن ئي منو راڌا جي گهر وٽان لنگهندو هو، تہ در جي اوٽ ۾ اڪل راڌا جا سونهري وار لهرائيندا نظر ايندا هئس، ۽ پوءِ هڪ مرڪ نظر ايندي هئس - سيتل چانڊوڪيءَ جهڙي.

هڪ ڏينهن منوءَ جي عجب جي حد نہ رهي، جڏهن ڏٺائين، ريلوي لائين پرسان فائو بنگلوز روڊ جي ڪنڊواري لئمپ پوسٽ وٽ راڌا بيٺي هئي. هٿ ۾ ڪو ڪتاب هوس. منو جيئن ويجهو آيو تہ راڌا کيس چيو، ”سياڻي آرتوار آهي، ڇهين وڳي، مرڪس ڏسڻ هلندا؟“

منو حيران ڏانهس نهاريندو ئي رهيو. زندگيءَ ۾ منوءَ لاءِ

وار پکيڙڻ لڳو. وري آندر ڪمري ۾ هليو آيو. ڏٺائين ـ سويتا جاڳي هئي. منوءَ کي جاڳندو ڏسي ڪانئس پڇيائين، ”ڇو آج جلدي ڪيئن آٿيا آهيو؟ آج نہ آرتوار آهي!“ منوءَ کيس مختصر جواب ڏنو، ”ائين ئي.“
منوءَ پوءِ شيونگ سيٽ کڻي آيو، ڏٺائين بليڊ ريزر ۾ لڳو پيو هو. آچا هڪ دفعو ’شيو‘ ڪئي هٿائين آن بليڊ سان. ’نہ پر آج نئين بليڊ سان ”شيو“ ڪبي.‘ هڪ هڪ وار سنڀالي سنڀالي لاٿائين. آلٽي ريزر گهمائڻ جي فائدي ۾ منو ڪونهي. پر آن ڏينهن ڪٿي آلٽي ريزر بہ گهمايائين. ’واہ. آج ڪجهہ ”شيو“ ٺي آهي.‘ آن بعد منهن ڌوئي آرسيءَ جي سامهون آيو. آج منو پنهنجو پاڻکي بيحد وڻڻ لڳو. وري سويتا کي سڏ ڪري پڇيائين، ”ڪيئن سويتا، ڪيئن ٿو لڳان؟“
عجب مان سويتا چيو، ”ڇو؟ آج ڪو نئينءَ مان ’شيو‘ ڪئي آٿو ڇا؟ توهان تہ هميشہ ئي سٺا....“
پر منوءَ سويتا جي ڳالهہ کي آڌ ۾ ڪري ڇڏيو. آڳتي وڌي سويتا کي ياڪر ۾ پري هڪ مٺي ڏنائين.
منوءَ گهڙيال ڏانهن نهاريو. آچا تہ پوڻا ڇهہ ٿيا هئا. سچ ڪني ڪيڏي هئي. ـ هاڻي ڇا ڪجي؟ ’شيو‘ تہ ٿي وئي. سنان دير سان ڪندس، جيئن بدن ۾ تازگي رهي.
پوءِ وري بوٽ پالش ڪيائين ـ اوڻ هوڻ. آچا بوٽ نہ چمڪيو آهي. ڪالو موچي ڪهڙي نہ ناهوڪي پالش ڪندو آهي. آهڙي تہ پالش ڪندو آهي، جو هلندي رستي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

جيڪڏهن ڪنهنکي آرسيءَ جي ضرورت محسوس ٿئي ته
بوٽ مان ڪم وٺي سگهي ٿو.' اهو سوچي برش آڇا ۽
ٽڪڙو ٽڪڙو ڦيرڻ لڳو..... ۽ پوءِ بوٽ شيشي جيان
چمڪڻ لڳو.
آن بعد پنهنجي ڪپڙن جي پيٽي کولهائين. سڀ ڪپڙا
آٿلايائين، پر ڪيس ڪابه ڊريس آهڙي نه لڳي. جا پائي شام
جو راڌا جي سامهون وڃي. سونيتا کي سڏي چيائين، ”سونيتا،
هوءَ جيڪا چونڪڙيءَ واري بشرٽ بمبئيءَ مان آندي هئم
آها ڪٿي آهي؟“
سونيتا چيو، ”ميري پيئي آهي. مان ڇا ڪريان، هفتي کن
کان ڌوبياڻي ٿي ڪونه آئي آهي.“
منوءَ جي واتان نڪري ويو، ”آف....“
سونيتا چيو، ”پوءِ ڇا ٿي پيو. ٻيا به ته ڪپڙا پيا آهن.“
جهنجهلائيندي منوءَ چيو، ”هون. تو کي ڪهڙي خبر. مون
کي اڄ دوستن سان گڏ سرڪس تي وڃڻو آهي. هيءَ ڪپڙا
ڪيئن....؟“
سونيتا وري چيو، ”ڪيئن ڇا؟ هرويرو ضروري آهي ڇا ته
سرڪس ۾ چونڪڙيءَ جي بشرٽ ئي پائي وڃجي؟“
ڪوبه واجب جواب ته منوءَ وٽ هو ئي ڪونه. سو جند
ڇڏائڻ خاطر چيائين، ”توکي خبر ناهي. ڇگو هيئن ڪر،
گهر ۾ ڌوئي وٺ. مان ڌوبياڻيءَ کان پريس ڪرائي اينديس.“
اُن وقت ٻاهر برسات پوڻ لڳي. سونيتا ٽڪڙي ٽڪڙي ٻاهر
نڪري ويئي. موڙا، جي ٻاهر برسات ۾ آلا ٿي ٿيا، کڻي

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آندر ر کيائين، ۽ پوءِ منوءَ کي ڏانهس نهاريندو ڏسي چيائين،
”ٺيڪ آهي. ڊوڙي چڙهندين. برسات ته بند ٿئي....“
’ٺيڪ آهي، هاڻي اها اون به لٿي.‘ پرس کڻي ڏنائين، ٻارنهن
رپيا ۽ ڪجهه ريزو هو. ’ٺيڪ آهي ، هلي ويندا ــ وڏو ڪ
کهرچ نه پوندي.‘ ۽ پوءِ لت کوڙي منو پلنگ تي ليٽي پيو.
شام جو سوائين پنجين وڳي ٿي نهي ٺڪي تيار ٿي ويو.
هڪ دفعو سامهون لڳل آدم قد آئيني ۾ جهاتي ڏنائين، ۽
پوءِ پنهنجي منهن چپن ۾ چيائين ، ”پرسنلٽي!“ پوءِ وري
وراندي ۾ ٿورو پند ڪري ڏنائين، پالش ڪيل بوٽ ڏانهن
نهاريائين، ”شائننگ!“
ساڍا پنج .
’آچا آڌ ڪلاڪ آهي ــ اُف! ڪيئن گذرندو؟‘ سگريٽ
ڪڍيائين ، دکائي اُن مان ٽڪڙيون ٽڪڙيون ڦوکون
پريائين. ڪجهه دير لاءِ ڪمري ۾ آجايا چڪر ڏنائين. وري
ٻاهر دالان ۾ آيو. سامهون هڪ ڪتو بيٺو هو. ’تؤ.... تؤ....
تؤ.... تؤ....‘ ڪري کيس سڏيائين. ڪتو ڊوڙي ويجهو آيو
ته وري کيس لت اُلاريائين. تيڏين آڪين سان نهاريندو ،
ڪتو ٽڪڙو ٽڪڙو پٺتي ويو ــ ها، ها، ها ــ منوءَ هڪ
زوردار ٽهڪ ڏنو.
پوڻا ڇهه! ــ باقي پندرهن منٽ!
آندر ڪمري ۾ آچي هن ريڊيو کوليو. بنا ڪنهن سوچ ويچار
جي هن ريڊيو جي سُئي ڦيرائي. هڪ هنڌ آنگريزي ڌن آچي
رهي هئي. منو من ئي من ۾ جهومڻ لڳو.... ۽ پوءِ ڏنائين-

چهن ۾ پنج منٽ.

'هاڻي نڪرڻ گهرجي. ٻه منٽ پنڌ ٻه ڪائيندو. لئمپ پوسٽ وٽ راڌا انتظار ۾ بيٺي هوندي.' اهو سوچي ريڊيو جو سئچ 'آف' ڪري هو ٻاهر نڪتو.

وري اندر آيو. آرسيءَ ۾ ڏٺائين، نوڪن وٽان وارا ٿورا ڇڊا ٿي ويا هئا. ڦڻيءَ سان وار ٺاهي ٽڪڙو ٽڪڙو وڃڻ لڳو.

ڏٺائين، لئمپ پوسٽ وٽ راڌا ڪونه هئي، ٿورو نراس ٿي پٺيان نهاريائين. وري واچ ۾ وقت ڏٺائين – پورا ڇهه لڳي ٿي منٽ! – لئمپ پوسٽ وٽ هڪ ڪتو ستو پيو هو. پير جي ڇهاءَ سان منوءَ ڪتي کي آڌان پڇايو.... ۽ پوءِ لئمپ پوسٽ کي ٽيڪ ڏيئي بيهي رهيو. پرسان هڪ سائيڪل وارو سيٽي وڄائيندو، ڏانهس نهاريندو اڳتي لنگهي ويو. منوءَ سوچيو. 'شايد هن سائيڪل واري کي شڪ پيو آهي ته مان ڪنهن ڇوڪريءَ جي انتظار ۾ بيٺو آهيان....' وري پنهنجي دل کي خوش ڪرڻ لاءِ پاڻ کان پڇيائين، 'ڇا پلا ڪنهن ڇوڪريءَ جي انتظار ۾ اهڙا ڪي آثار اچي ويندا آهن ڇا چهري تي؟' پر ڪيس ڪو جواب ئي نه سجهيو. ڪن بعد ٻه ڪاليجي ڇوڪريون ڏانهس نهارينديون، پاڻ ۾ سس پس ڪري مرڪي اڳتي وڌي ويون – آف! ساڍا ڇهه!

'هاڻي انتظار جي حد ٿي وئي. اڄ آءٌ ڪلاڪ ۾ هن ڪي ويهه دفعا ڪن واچ ڏانهن نهاريو هو. سامهون هن هنوَمان

چپراسيءَ جي تلهي زال کي شايد شڪ پئجي ويو آهي.
کهڙيءَ گهڙيءَ ڪنهن نہ ڪنهن بهاني ٻاهر ڇو ٿي اچي؟
پلا جي هونئن اچي مونکان پڇي تہ هتي ڇو بيٺو آهين....
نہ.... تہ ڪيس ڪهڙو جواب ڏيندس؟ ۽ پوءِ پاڻ سندس
شڪ پختو ٿي پوندو. هتان ڪسڪڻ گهرجي. نہ تہ وري....'
آچا اهو سوچيائين پئي تہ ڏٺائين گهٽيءَ جي موڙ وٽان
ٽڪڙي ٽڪڙي راڌا آئي پئي. جيئن ڪنهنکي شڪ نہ پئي،
اهو سوچي منوءَ اڳ ٿي هلڻ شروع ڪيو. سوچيائين: 'سنو
ٿيو، ڳالهائڻ لاءِ ڪو جملو تہ ملي ويو. هاڻي راڌا کي
چوندس: واهہ. شروعات ۾ ٿي ايڏو انتظار؟'- پر راڌا جي
ويجهو اچڻ تي سندس منهن مان آهي اکر ٿي نہ اُڪليا.
راڌا ٿي شروعات ڪئي، مرڪي پڇيائين، "مونکي دير تہ
ڪونہ ٿي وئي؟"
"نہ نہ، نہ نہ." منوءَ زوري مرڪڻ جي ڪوشش ڪئي.
پئي خاموش ٿي ويا.
راڌا چيو، "ڪيڏانهن هلون؟"
"سرڪس تي." منوءَ جواب ڏنو.
"سرڪس تي! ڇو؟"
"توئي تہ چيو هو تہ....!" منوءَ جو جملو اڌورو رهجي ويو.
راڌا هڪ هلڪو ٽهڪ ڏيئي چيو، "آڙي، اهو تہ صرف
ڳالهائڻ لاءِ بهانو هو. سرڪس تي ڇا هليا ڪندا سين؟"
منو چپ ٿي ويو. ڪن بعد چيائين، "ڪنهن پڪچر تي
هلون؟"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

”نه، دير تي وينديءَ.“
”ته پوءِ آناساگر تي هلون؟“
”ڀلي.“

۽ پوءِ ٻئي آناساگر تي پهتا. صبح جو برسات پيئي هئي. اِن ڪري وايو منڊل ۾ هڪ وڻندڙ برساتي سڳنڌ هئي. اُن وقت شام جا سوا ست لڳا هئا. ٿوري اونده وڌڻ لڳي. ماڻهن آهستي آهستي چرڻ شروع ڪيو هو. منوءَ چيو،

”ڪٿي وهون؟“

”سامهون واري ننڍڙيءَ ٽڪريءَ تي.“ راڌا چيو.

”ها ٺيڪ آهي، اُتي ڪير ڪونه ايندو آهي.“

ٻئي پهاڙيءَ جي هڪ ڪنڊ وٽ ويهي رهيا. راڌا چيو،

”مون سان گڏ توهان پاڻکي ڪيئن ٿا محسوس ڪريو؟“

”هون؟.... بيحد خوش.“

وري ٻئي خاموش ٿي ويا.

منوءَ چيو، ”تنهنجي پرولي مونکي سمجهه ۾ نه آئي، راڌا.“

”پرولي؟“

”ها، تنهنجي اُن ڪوري ڪاغذ جو ڇا مطلب آهي؟“

”توهان پڙهيو؟“

”مان؟– مونکي سمجهه ۾ نه آيو.“ منوءَ مجبوري ڏيکاري،

”مان پڙهايانو؟“

”هون.“ منوءَ ڪنڌ لوڏي هاڪار ڪئي.

۽ پوءِ ساعت سانت رهڻ بعد راڌا چيو، ”مان اِئين محسوس ڪندي آهيان، ته اِنسان جي حياتي هڪ ڪوري ڪاغذ

Scanned with CamScanner

وانگر آهي. جنهن تي ڪجهه نه ڪجهه ضرور لکجڻ گهرجي.
زندگي ڪوري ڪاغذ وانگر ختم ٿي وڃي، اُن ڪان بهتر
آهي، انسان جنم ٿي نه وٺي."
ڪجهه دير لاءِ منو چپ ٿي ۾ پڇجي ويو. راڌا سندس
هٿ ٻڪڙي پنهنجي چپن تائين آندو. منوءَ ڪابه اعتراض
نه ڪيو. صرف چيائين، "اُن آلائجي ڇا محسوس ڪري
رهيو آهيان."
"ڇا؟"
"مان .... مان .... محسوس ٿو ڪريان ته منهنجي حياتيءَ
جي ڪوري ڪاغذ تي ڪجهه اڪجي رهيو آهي. پر مان
اُن ڪاغذ کي پرجڻ نه ڏيندس."
"ڇو؟"
"نه. اُن ڪاغذ جو ڪجهه حصو خالي رهڻ کپي. ڪڏهن
نه ڪڏهن ڪجهه لکڻ لاءِ ڪم آچي ويندو." منوءَ راڌا
جي هٿ کي زور ڏيندي چيو.
"هون؟" راڌا ڪنڌ هيٺ ڪري مرڪي ڏنو، ۽ پوءِ مليون
ٻڪوڙي مُسي ويٺي - شرم ڀُوٽيءَ جيان.
منوءَ چيو، "پنهنجي وارن جي هڪ چڳ مونکي ڏيئي ڇڏ.
مان پرس ۾ وجهي هلندس." راڌا ڏانهس چپ چاپ عجب
مان نهاريندي رهي.
منوءَ وري چيو، "مان پهريون شخص ڪونه آهيان، جنهن
اها ڳالهه چئي هجي. هڪ مهاپرش به آهڙو ٿي گذريو آهي،
جو پنهنجي محبوبا جو وار پنهنجي کيسي ۾ هردم رکندو

هو ۽ آڪيلائيءَ ۾ ان کي ڪڏهن ڪا ڪمي محسوس ٿيندي هئي. "
"مان اهڙي پيار جي لائق آهيان ڇا؟"
"مان ائين ئي محسوس ڪريان."
۽ پوءِ ائين ڪجھ وقت تائين ڳالهائيندا ئي رهيا.
راڌا چيو، "ڪافي اوندهه ٿي وئي آهي، هاڻي هتان اٿڻ گهرجي."
منوءَ پڇيو، "ڪيئن هلون؟"
راڌا چيو، "فريزر روڊ تي.... ۽ پوءِ گهر."
فريزر روڊ تي ڪافي اوندهه هئي. رستو سنسان هو. منوءَ راڌا جي گرم ڪمر جي گرد پنهنجي ٻانهن ڦهلائي، ڪيس آڇا به پنهنجي ويجهو آڻي پڇيو، "راڌا، تون هاڻي ڪيئن ٿي محسوس ڪرين؟"
"نائيس."
"سچ؟"
"هون." آڪيون مچڪائيندي راڌا چيو.
ڪن لاءِ هڪ سانت ٿي وئي. وري منوءَ چيو، "راڌا، تو کي ته اها خبر آهي ته مان شادي شده آهيان ۽ اها به پڪ ڄاڻ، ته مان پنهنجي ديويءَ جهڙي پتنيءَ سان ڪڏهن به بي وفائي نه ڪندس. پوءِ به مون سان رستو رکڻ مان تو کي ڪهڙو فائدو ٿيندو؟"
راڌا چيو، "مونکي خبر آهي، سويتا ديوي آهي. ۽ مان ڪڏهن به اها ڪوشش نه ڪنديس، ته توهانکي ڪانئس الڳ ڪريان.
منو، مون پنهنجي هن ننڍڙيءَ حياتيءَ ۾ زندگيءَ کي هڪ

نئين نظر سان ڏٺو آهي. مان چاهيان ٿي منهنجي زندگيءَ جي ڪوري ڪاغذ جي هڪ پاسي اهو لکيو وڃي جو آئوٽ-اسٽئنڊنگ هجي-غير رواجي هجي. مان چاهيان ٿي، مان اُن شخص سان پيار ڪريان، جنهن سان مونکي شادي نه ڪرڻي پوي.... هڪ مٺو درد، مان چاهيان ٿي، مونکي هميشه ڏکوئيندو رهي-مرڻ تائين." راڌا جو آواز پرجي آيو هو.

منو سوچيندو ئي رهيو. اوچتو نالي واري ننڍڙيءَ پل تي نظر پوندي ئي راڌا چيو، "هتي وهنداسين." هئي آئي ويهي رهيا.

ساعت بعد منوءَ چيو، "راڌا، مان ڪجهه جذبات-وهيٺو آهيان. هڪ ڳالهه مڃيندينءَ؟"

"ڇئو؟"

"تون پنهنجو ڪنڌ مٿي ڪر. تنهنجي ڳچيءَ واري ڪنڌ کي مان 'ڪس' ڪندس."

راڌا بنا ڪنهن اعتراض جي ڪنڌ مٿي ڪيو، ۽ راڌا جي ڇهري کي ٻنهي هٿن ۾ جهلي، منوءَ راڌا جي ڳچيءَ واري ڪنڌ کي مٺيي ڏني.... ۽ ٻوءِ ائين جذبات وڌندا رهيا. اوچتو سامهون هڪ موٽر جي بتين جي روشني ڏسي، منوءَ کي ڪجهه هوش آيو. ڏٺائين، راڌا ٻن آڱرين سان پنهنجا چپ مهٽي لڳي هئي. منوءَ چيو، "هلون؟"

"ها."

هلندي هلندي منوءَ راڌا کي چيو، "توکي اهو سڀ ڪجهه

برو ته، ڪونه لڳو؟“

”اون هون.“

”آءٌ پنهنجي حياتيءَ ۾ پهريون ڀيرو مان ائين محسوس ٿو ڪريان، ته جڻ ته شدت سان مون آءٌ توکي چاهيو آهي، اڳ ڪڏهن به نه چاهيو آهي ـ سويتا ڪي به نه.“

”سچ؟“

”هون.“ چئي منوءَ واچ ۾ وقت ڏٺو. ساڍا نو لڳا هئا. چيائين، ”راڌا. وري ڪڏهن....؟“

”ايندڙ آرتوار تي.“

۽ پوءِ هٿ چپ چاپ هلندا هلندا لئمپ پوسٽ وٽ اچي پهتا. منوءَ راڌا ڏانهن هٿ وڌايو. راڌا به هٿ وڌايو ۽ ’گڊ نائيٽ‘ چئي هٿي الڳ ٿي ويا.

.... ٿو وساري سگهي منو اهو سڀڪجهه. سوچي ٿو. جذبات وهيڙو ٿي، راڌا کي جو چيم ته وارن جي چڳ ڏيئي ڇڏي، اهو ڇا هو؟ اهي ڪهڙيون آهن، جتي پهچي انسان پنهنجي شخصيت وڃائي ٿو ويهي.... ٿورو هيٺتي لهي ٿو اچي.

واچ ۾ وقت ڏسي ٿو ـ سوا لڳو آهي. سويتا کي سڏ ڪري چوي ٿو، ”سويتا. ڪافي دير ٿي ويئي آهي. بس هاڻي بند ڪر ـ سمهه اچي.“

”ها.“ چئي پرت بند ڪري سويتا اچي پلنگ تي منوءَ سان گڏ سمهي ٿي. وري پڇي ٿي، ”چو پلا، اڄ توهانکي ننڊ

ڇو نٿي اچي. مان ڏسان پيئي جڏهن کان توهان سرڪس تان موٽيا آهيو، تڏهن کان بيچين آهيو."

منو ڪوڙ ڳالهائي ٿو، "ها. مونکي ياد ٿو آچي ته سرڪس ۾ مٿي لڳل پينگهن جي وچ ۾ ڪيئن هڪ ماڻهو سهارو هٿ ڪرڻ لاءِ هيڏانهن هوڏانهن ڦٽڪي ٿو. هو وري سوچيان ٿو ڪڏهن ڪڏهن حياتيءَ ۾ ماڻهو ڪيئن نه وچ ۾ ئي لٽڪندو رهجي ويندو آهي."

سويتا چوي ٿي، "اهي سرڪس وارن جا کيل آهن. توهان هاڻي آرام ڪريو."

منو "ها" چوي ٿو — هو پوءِ سويتا کي ياڪر ۾ ڀري سندس ڇپن کي هڪ ميٺي ڏئي ٿو. پر اوچتو ڇرڪ ڀري پٺتي هٽي ٿو وڃي. سويتا عجب مان پڇي ٿي، "ڇو، ڇا هي؟"

منو چوي ٿو، "اڄ تنهنجا چپ اهڙا گرم ڇو آهن؟" هو پوءِ پنهنجن ڇپن کي ڇهي ٿو. ڪجهه ڪلاڪ اڳ جا گرمي انهن ڇپن ۾ هئي، سا هاڻي آنهن ۾ نه رهي آهي. ڇپ ٿڌا ٿي ويا آهن.

هو سويتا سوچي ٿي. شاديءَ کانپوءِ جا ڇهه سال هن ئي پلنگ تي منوءَ جي واتان، بار بار ڪيئن رنڀل گفتا هن ٻڌا آهن — پر اڄ هيءُ عجيب گفتو وري ڪهڙو آهي؟....

■ هبس

آج بيحد ٽُڪ آهي. هو گهر کان نڪرڻ نٿو چاهي. پر هنکي خبر آهي تہ شام جو آڪڪل سادي ڇهين يا ستين وڳي ڌاري وري ساڳيو هوٽل وارو ايندو، اچي پهرين ’هين هين هين‘ ڪري کلندو ۽ پوءِ نموني سان ڳالهہ ڪندو، ”هين هين سائين، هينئر ڪٿڪ وڃڻ ويس. ٽيهہ رپيا مڙ.... توبهہ، توبهہ. پر سائين، ڇا ڪجي. جيڪي پٽل گراهڪ آهن، اُنهن کي روٽي نہ کارائڻي ٿي آهي. ويسيءَ جو ڪم ئي اهڙو آهي سائين. هين هين.... هين هين....“ وري منٽ ـ اڌ ٽپيءَ ۾ پنجي ويندو، ۽ پوءِ چوندو، ”هين هين. سائين پلا توهان وٽ ڪجهہ پئسا هوندا. هونئن تہ جيڪر نہ گهرانو، اچي ملندا.... پر ڪٿڪ واري لاءِ ڪجهہ پئسا کٽي پيا آهن.... توهانجي پائوءَ جو مني - آرڊر تہ اچي ويو هوندو. اڄ تہ ڇهين تاريخ آهي سائين.... هين هين. ٽي مهنا ٿي ويا آهن، توهان هڪ پئسو بہ نہ.... خير سائين. پڇي ٽورينئي ٿا وڃن.... اڄ بہ رکو ڪٿڪ جي ڪري....“ ـ پر هو سڀ سمجهي ويندو آهي، تہ سيٺ جي اُنهن لفظن جو مطلب ڇا هوندو آهي. سيٺ روز اهڙو ڪو نہ ڪو بهانو ٺاهي ايندو آهي.

هوٽل واري سيٺ جو اهو نمونو کيس نہ وڻندو آهي. هو سوچيٿو: هوٽل وارو ڪيڏو نہ بيوقوف آهي. ’بوابہ‘ ٿي چو نٿو چوي، ’سائين، ٽن مهنن کان پئسا ڇو نٿا ڏيو ـ هر ڪنهنکي پئسي جي ضرورت آهي. اڄ مونکي ڪنهن بہ

حالت ۾ پئسا کپن. ”آجائي ’هين هن‘ ائين ٿو ڪري ڇو مان ڪيس پئسا لهڻا. انڪري ٠ونکي آلائجي ڇو سندس شڪل کان نفرت آهي.

شام جا سادا ڇهه وڳا آهن. هو سوچيئٿو: هاڻي گهمڻ لاءِ نڪري وڃان. نه ته هوٽل وارو سيٺ اچي سهڙندو. هوئڻ هوٽل واري لاءِ روز جيان اڄ به هن هڪ بهانو ناهي رکيو آهي، پر سوچيئٿو: اهو بهانو ڪنهن ٻئي دفعي ڪم اچي ويندو.

هٿ منهن ڌوئي هو ڇپ چاپ گهاٽ ڏانهن هليو ٿو وڃي. ٿڌ جي ڪري اتي ڪير به ڪونهي. گهاٽ جي ڪپ تي پنج ست پيڙهيون بيٺيون آهن. سامهون ڪنڌ واري پيڙهيءَ تي ڇوڪرو ۽ ڇوڪري ڳلن تي هٿ ڏيئي مايوس مايوس ويٺا آهن. هو به ڇپ چاپ ڪجهه مفاصلي تي رکيل هڪ پيڙهيءَ ۾ ويهي ٿو رهي. سامهون پهاڙ جي آسپاس ٿڌو ڪوهيڙو ڇانيو پيو آهي. ائين پيو لڳي ڄڻ آسمان مان ڪي بادل هيٺ لهي آيا آهن. هو کيسي مان سگريٽن جو پئڪيٽ ڪڍي ٿو. سگريٽ ڳڻيئٿو- باقي ڇهه وڃي بچيا آهن. اڄا هڪ ڏينهن پيو به ته اهن ئي سگريٽن مان ڪڍڻو آهي. هو ماچيس ڪڍي هڪڙو سگريٽ دکائيئٿو. ۽ پوءِ ماچيس ۽ سگريٽن جو پئڪيٽ، پيڙهيءَ جي هڪ ڪنڌ ۾ رکيئٿو.

اڄ هوا بلڪل سانت آهي. صرف سڪو سيءُ آهي. هو جئڪيٽ جي ’زپ‘ کي اڄا به مٿي ڇڪيئٿو. وري سگريٽ جو ڪش ڀري گول گول ڇان جيان دونهون ڪڍي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

دونهين جا ڇلا آهستي آهستي آسمان ڏانهن کڄڻ لڳن ٿا. هو وري انهن ڇلن کي هڪ ٺوڪ ڏئي ٿو. دونهين جا ڇلا بگڙي ڪوهيڙي ۾ ملي ٿا وڃن.

وري سندس نظر سگريٽن جي پاڪيٽ تي ٿي پوي. ڏسي ٿو ان تي هڪ ماڪوڙو چڙهي آيو آهي. هو پاڪيٽ کڻي ٿو وٺي. ماڪوڙو ڀڄڻ جي ڪوشش ٿو ڪري. پر هو پاڪيٽ کي گول ڦيرائي ٿو. ماڪوڙو اڳيان به تيز ڊوڙڻ لڳي ٿو. هنکي اهو سڀ ونندڙ ٿو لڳي. هو هڪ دفعو مرڪي ٿو ۽ پوءِ ماڪوڙي کي نونگو ٿو هڻي. ماڪوڙو ڪٿي پرتي وڃي ڪري ٿو. اهو ڏسي هو خوش ٿو ٿئي.

هو وري سامهون ويٺل ڇوڪري ۽ ڇوڪريءَ ڏانهن نهاري ٿو. اهي ٻئي ساڳئي نموني ڳلن تي هٿ رکي ويٺا آهن. هو سوچي ٿو: پڪ ٿي پڪ هي ڪي پريمي آهن. نه ته، ههڙيءَ ٿڌ ۾ هن گهاٽ تي ڪير به نه ايندو آهي. وري ڏسي ٿو ڇوڪرو ڳل تان هٿ لاهي ٿو، ۽ ڇوڪريءَ کي ڪجهه چوي ٿو- ڇوڪري به ڳل تان هٿ لاهي ڪجهه ڳالهائي ٿي. هنکي ائين ٿو محسوس ٿئي ڄڻ ڇوڪرو چوندو هجي، ”پوءِ پلا هاڻي ڇا ڪجي؟“ ۽ ڇوڪري ڄڻ چئندي هجي، ”جيڪڏهن تنهنجو پيءُ نٿو مڃي، ته پنهنجي ماءُ کي چئي ڏس نه.“ وري ٻنهي جا هٿ ڳلن تي ٿا اچي وڃن.

هاڻي هو پنهنجي کيسي مان پرس ڪڍي ٿو. باقي ٻه رپيا ۽ ڪجهه ريزڪي پئسا وڃي بچيا آهن. هو ڇپن ئي ڇپن ۾ چوي ٿو، ”ڀاڙو وڃي ٿو ڏينهان پوءِ لاپرواهه ٿيندو. اڄ ڇهين

تاريخ تي ويئي آهي. پر اڃا پئسا نه موڪليا اٿس. جڏهن کان اها نئين پاپي اسانجي گهر ۾ آئي آهي، تڏهن کان اسانجو گهر ڍانوا ڊول ٿي ويو آهي. نه ته مونکي ڪهڙي ضرورت پيئي هئي هتي اچي نوڪريءَ لاءِ ڌڪا کائڻ جي."

وري سوچيئو: 'ڀڄو چا تو سمجهي؟ هيڏي وڏي شهر ۾ پنجاهه رپين مان منهنجو ڪم هلندو هوندو ڇا؟ ڪيسي خرچ، چانهه پاڻيءَ تي ڏي ويهارو کن خرچ ٿي ٿا وڃن. هتي اچي اڪيلي رهڻ ڪانپوءِ هيءَ سگريٽ ڇڪڻ جي نگري عادت ۾ پيئي آهي. اڪيلائيءَ ۾ ڪو ته ساٿي کپي نه. سگريٽ به ڪي مفت ۾ ڪونه ٿا ملن. ٽي مهنا ٿيا آهن مون ويسيءَ واري جو بل نه ڏنو آهي. پر خير، اينڊڙ مهني ٽائين پڪ ڏيئي ڇڏيندس. تنهن ڏينهن "آئيمل-هزبنڊري" ۾ انٽرويو ڏيئي آيو آهيان. نوڪري پڪ آهي ته مون جيترين مارڪون ڪنهنکي به نه مليون هونديون. منهنجي اڳيان ٻيا سڀ هار ڏيئي لڳا. هتي اچڻ ڪانپوءِ به مون ڪيترين ئي نوڪرين لاءِ درخواست ڪئي آهي. پر بيروزگاري ايڏي ته وڌي ويئي آهي، جو ڪتان ڪو جواب ئي ڪو اچي. ٻن چئن ڏينهن بعد منهنجي حياتيءَ جا پنجويهه سال پورا ٿي ويندا. جيڪڏهن ان وچ ۾ نوڪري نه ملي ته پوءِ...؟ ته مان پنهنجي فيصلي تي اٽل رهندس.'

ان وچ ۾ وري سندس نظر سامهون ويٺل ڇوڪري ۽ ڇوڪريءَ ڏانهن کڄي ٿي وڃي، ڏسيئو ڇوڪري آئي ڪڙي تي آهي.

چوڪرو به شايد انهن جي تيارين ۾ آهي. ڇوڪريءَ پنهنجي ساڙهيءَ جا گهنج ٺاهڻ شروع ڪيا آهن. گلابي رنگ جي ساڙهي اٿس. ڇوڪريءَ جو رنگ ڪليل آهي. ڪليل رنگ تي گلابي رنگ جي ساڙهي ڪيڏي نه وڻندڙ ٿي لڳي. هو پنهنجي ڊائري ڪڍي ٿو، ۽ هڪ صفحي تي، جتي ليڊيز فئشن جي شين جي هڪ لنبي فهرست لکيل آهي، انهن جي هيٺان لکي ٿو ـ ساڙهي، گلابي رنگ.

جڏهن کان سندس رستو رجنيءَ سان ٿيو آهي، تڏهن کان هنجي اها عادت ٿي پيئي آهي. هندي رستي جڏهن به هو ڪو نئون فئشن يا ڪنهن به عورت کي نئين شيءِ پيل ڏسندو آهي، ته اهو سڀ ڪجهه هو پنهنجي ڊائريءَ ۾ نوٽ ڪندو ويندو آهي. هن سوچي ڇڏيو آهي ته نوڪري ملڻ کانپوءِ هو شادي ڪندو، ۽ پوءِ رجني کي اهي سڀ شيون وٺي ڏيندو جيڪي هن ڊائريءَ ۾ نوٽ ڪري رکيون آهن.

هاڻي کيس ... ن ٿو محسوس ٿئي ته اونداهه وڌڻ لڳي آهي.

هو سامهون ... واريءَ پيڙهيءَ ڏانهن نهاري ٿو. ڇوڪرو ۽ ڇوڪري ڪافي پرتي نڪري چڪا آهن. پاڻ به سگريٽن جو پئڪيٽ ۽ ماچيس ڪڍي کيسي ۾ رکيئو ۽ ڳرن قدمن سان هوٽل ڏانهن رخ رکيئو. رستا سڄا لڳا پيا آهن. ڇڻ ڪو راڪاس گهمي ويو آهي. رستي تي جيڪي لئمپ پوسٽ لڳل آهن، انهنجي آسپاس ڇڻ برف جا تهه چڙهي ويا آهن.

هوٽل وٽ پهچي هو واچ ۾ ٽائيم ڏسي ٿو. پوڻا آٺ لڳا آهن. کيس اها خبر آهي ته ستين کان آٺين تائين هوٽل وارو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سيٺ ديويءَ جي مندر ۾ پوڄا ڪرڻ ويندو آهي. پر وري سوچيائين: متان منهنجي انتظار ۾ ويٺو هجي. ان ڪري ٿورو پريان بيهي ليٿو پاڻي هوٽل ۾ نهاريائين. سيٺ اتي ڪونهي.

پوءِ هو رعب سان اندر گهڙيو. بيرو اچي پڇيس ٿو، ”سائين، اڄ ڪهڙي ڀاڄي کائيندا؟“ هونئن روز هو پنهنجي پسند جي ڀاڄي ٻڌائيندو آهي، پر اڄ چوئي ٿو، ”جيڪا وٽيئي سا کڻي اچ.“ بيرو روٽي کڻي اچي ٿو ۽ نرميءَ سان چوي ٿو، ”سائين، سيٺ اڄ چيو پئي ته پئسا....“ هو سڀ سمجهي ٿو وڃي، پر بيري جي اکيان هو پنهنجو شان وڃائڻ نٿو چاهي، رعب سان ڪوڙ ڳالهائي ٿو، ”ها ها. ٺيڪ آهي، ٺيڪ آهي. سيٺ کي چئجانءِ ته پاڻ جو مني-آرڊر اڄ اچي ويو آهي. سڀاڻي پئسا ڏيئي ويندس.“ بيرو چپ چاپ هليو ٿو وڃي.

هو گلاس سان پاڻيءَ جو ڍڪ پري ٿو. پاڻي بيحد ٿڌو آهي. پر ٿڌ هن کي ائين ٿو لڳي، ته سندس اندر ۾ ڪا باهه پري رهي هجي، سا ٿڌي پاڻيءَ جي ڍڪ سان ساند ٿي ويئي آهي. پوءِ هو ٽڪرو ٽڪرو روٽي کائڻ شروع ٿو ڪري. کيس ائين ٿو لڳي ته سيٺ جي اچڻ جو وقت ٿي ويو آهي. جهڙي تهڙي روٽي کائي هو ٽڪرو ٽڪرو هوٽل مان نڪري ٿو وڃي. ٻاهر اچي شاهي رستي تي هو سک جو ساهه کڻي ٿو، پوءِ آسمان ۾ نهاري ٿو. ٿڌي ڪوهيڙي جي ڪري تارا ڌنڌلا پيا لڳن.

هاڻي ڪيس لڳيتو ته ميءُ ڪجهه آڇا وڌي ويو آهي. ان ڪري ڪلهن ۾ پيل مفلر کي ڳچيءَ جي گرد ويڙهي هڪ سگريٽ دکائي تو. ۽ پوءِ ٽڪڙو ٽڪڙو ڪهر ڏانهن وڃي ٿو. گهر آچي انهن ئي ڪپڙن ۾ هو ليٽي ٿو پوي، پر آج ڪيس ننڊ نٿي آچي. هو سوچيٿو: صبح ساڻ هوٽل وارو سيٺ آچي در کڙڪائيندو. پوءِ هنکي کهڙو بهانو ڏيندس. هو سوچيندو ئي رهي ٿو. ايتري ۾ هو در تي کڙڪو ٻڌيٿو. هو ڊ چي ٿو وڃي: پڪ ئي پڪ هوٽل وارو سيٺ هوندو، دبويءَ جي مندر مان موٽيو هوندو، نوڪر ڪيس ٻڌايو هوندو....

سوچيٿو: ڪو جواب نه ڏيان. پر وري ڪيس ڪنهنجي سڏڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ ٿو آچي. پرسان رهندڙ بينگالي مسٽر گهوش جي پٽ جو آواز آهي. هو اٿي در کولي ٿو. مسٽر گهوش جو پٽ بينگالي انداز ۾ چويٿو، ”موشاءِ، هڪ تلهو متارو سيٺ شام جي وقت آيو، توهان لاءِ پڇيائين پڻي ۽ چئي ويو آهي....“

هو ڇوڪري جي ڳالهه کي وچ ۾ ڪپي چويٿو، ”ٺيڪ آهي.... ٺيڪ آهي. مان سمجهي ويس....“ ۽ زور سان دروازو بند ٿو ڪري ڇڏي. هو ڪئلينڊر ڏانهن نهاريٿو. باقي چئن ڏينهن کانپوءِ هنجي چمار جا پنجويهه سال پورا ٿيندا. ’ڪجهه به ٿي پوي، مان پنهنجي فيصلي تي اٽل رهندس.‘ — هو سوچيٿو.

اِئين سوچيندي سوچيندي ڪيس مٽي ۾ سور ٿو محسوس

ٿي. هو ڪمري کان ٻاهر نڪرندو. گهٽيءَ جي موڙ وٽان
ڦري چانهه جي هڪ هوٽل تي آچي ٿو. بيئري کي آرڊر
ڏيئي چانهه جو هڪ ڪوپ گهرائي ٿو. چانهه سان نڪرندڙ
دونهين ڏانهن هو نهاريندو ئي ٿو رهي. ڪيس ياد ٿو آچي:
رجني چانهه کي ’انٽرنئشنل سوئيٽ پائزن‘ ڪري سڏيندي
آهي. اِن سوچڻ سان هڪ مرڪ سندس چپن کي ڇُهي ٿي
وڃي. هو چانهه کي ’سِپ‘ ڪرڻ شروع ٿو ڪري.
وري ٽيبل تي رکيل انگريزي اخبار جا پنا اٿلائي. ’وانٽيڊ‘
جي ڪالمن ڏانهن سرسري نگاهه سان ڏسيئو. ٻه چار ٽڪرا
پڙهي ٻه ٿو. پر ڪا خاص پوسٽ ڪيس نظر نٿي آچي.
’پنجويهه سال پورا ٿيڻا آهن!‘ اِهي آکر هنجي دل ۽ دماغ ۾
ڪنهن چوُر جيان چهتي پيا آهن. وري ڪيس ’آنيمل
هزبنڊريءَ‘ ۾ ڏنل انٽرويو جو خيال ٿو آچي. سوچي ٿو:
ڪافي ڏينهن گذري ويا آهن. سياڻي وڃي پڇي اينڊ س ته
ڇا ٿيو؟
هوٽل مان موٽي هو وري گهر آچيئو. ڪپڙا متائي ليٽي ٿو
پوي. وهاڻي هيٺان رکيل هڪ ناول ڪڍي پڙهڻ لڳيئو.
ويهه، پنجويهه صفحا پڙهي وڃڻ بعد ٻه هو ائين ٿو محسوس
ڪري ڄڻ هن ڪجهه پڙهيو ئي ناهي. ڪتاب واپس رکي
ٿو. ۽ سوچيندي سوچيندي خبر ناهي ڪهڙيءَ مهل ڪيس
ننڊ ٿي آچي وڃي.
صبح جو جنهن وقت هو برش ڪري رهيو آهي، انوقت
سندس در تي ڪڙڪو ٿيئو. سڏڻ واري جي آواز کي هو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

سڄاڻي ٿو وڃي. هوٽل واري سيٺ جو آواز آهي. ٽڪڙو ٽڪڙو ٿي هو بستري تي اچي ليٽي ٿو. منهن تي سوڙ وجهي ٿو ڇڏي. سيٺ دروازو کڙڪائيندو ئي ٿو رهي. پر هو نٿو اٿي. آخر ۾ سيٺ در کڙڪائي کڙڪائي ٿڪجي ٿو پوي ۽ پير پٽيندو هليو ٿو وڃي. جڏهن دروازي تي آواز بند ٿو ٿئي، تڏهن هو وري اٿي ٿو. سنان پاڻي ڪري هوٽل تان چانهه پي هو 'آئيمل هزبنڊري' ڏانهن رخ رکيتو. رستي تي ڪيس وري سيٺ جو خيال ٿو اچي: مونکان ضرور پڇندو، مان چوندس، 'مون نه ٻڌو ڪو به سڏ ڪونه هو. در-اصل صبح گهڻو سويل هو نڪري منهن تائين سوڙ وجهي ستو هوس، ۽ شايد انڪري ئي توهانجو آواز نه ٻڌو هوندم.' پڪ ئي ٿو سيٺ وشواس ڪري ويندو. هونئن به ڳالهه وشواس جوڳي لڳي پيئي.

وري سوچيتو: پر ڀلا اهو سڀ ڪجهه ڪيستائين هلندو؟ آخر نه ڪڏهن سيٺ به تنگ ٿي پوندو.

ائين سوچيندو سوچيندو هو 'آئيمل-هزبنڊري' وٽ اچي پهچيتو. اندر پڇا ڳاڇا ڪرڻ تي ڪيس پتو پويتو ته جنهن پوسٽ لاءِ هو انٽرويو ڏيڻ آيو هو، اتي ٻئي ڪنهن کي لڳايو اٿن. هو چپ چاپ ٻاهر هليو ٿو اچي. ان نااميديءَ ڪانپوءِ هنکي اڄ ڪجهه نٿو وڻي. ڪيس اها نوڪري ملڻ جي پڪي خاطري هئي پر....!- ان ڏک ۾ ڏينهن جو روٽي کائڻ لاءِ به هو هوٽل تي نٿو وڃي. هنجا سڀ سپنا چڪنا چور ٿيا پون. سوچيتو: هاڻي ڪجهه ٺهڻو ناهي. لن ڏينهن ڪانپوءِ

منهنجي چمار جا پنجويهه سال پورا ٿي ويندا. ۽ پوءِ مان ڪا به سرڪاري نوڪري هٿ ڪرڻ جي لائق نه هوندس.

مو گهر آچي ليٽي ٿو پوي. ڪجهه وقت بعد پنهنجي ڊائري کوليٽو. جنهن پني تي رجنيءَ لاءِ هن فنڪشن جي شين جي فهرست ٺاهي رکي هئي، ڊائريءَ مان اهو پنو ڪڍي ڦاڙي ٿو ڇڏي. ڪيس اَج ڪجهه سجهي ٿي ڪونه ٿو. ٻي-آڍائي ڏاري ٽپالي آچيٿو. پر سندس گهر اَڪيان نٿو بيهي، اَڳتي مسٽر گهوش جي گهر وٽ بيهي ٿو- مسٽر بنڪرگهوش.

اَڄ ستين تاريخ آهي. اَڄ به پيائوءَ جو مني آرڊر نه آيو. شام جو هوٽل واري سيٺ کي ڪهڙو جواب ڏيندس.

شام جو گهاٽ تان ٽيندو، جيئن هو هوٽل تي روٽي کائڻ لاءِ وڃيٿو، ته ڏسي ٿو، سيٺ هوٽل تي ويٺو آهي. اَڄ شايد ديويءَ جي مندر ۾ پوڄا ڪرڻ ڪونه ويو آهي، يا شايد پوڄا تان جلد ئي موٽي آيو آهي. هو ويندي ئي سيٺ کي 'رام رام' ٿو ڪري، سيٺ به 'رام رام' ڪري پنهنجي ڪم کي لڳيتو وڃي. روٽي کائڻ بعد جڏهن هو ٻاهر آچي هٿ ٿو ڌوئي، تڏهن سيٺ کيس سڏي ٿو چوي، "هين هين، سائين. منهنجي نوڪر ڳالهه ڪئي ته توهانجي پيائوءَ جو مني آرڊر آچي ويو آهي .... هين هين. هونئن پڇي ڪونه ٿا وڃن.... پر...." هو ڪو جواب نٿو ڏي. ان تي سيٺ وري چوي ٿو، "هين هين.... مان صبح توهانجي گهر آيو هوس، پر توهان نه...."

هو ڪوڙ ٿو ڳالهائي، "ونڪي ننڊ هوندي شايد. صبح جد

ته به ته ڪافي هئي. انڪري منهن تائين سوڙ وجهي ستو هوس، ۽ شايد اِهو ڪري ٿي....“ سيٺ آزمودگار واڳيو آهي. ٻهانو سمجهي ٿو وڃي. پر وري به نرميءَ سان چوڻ لڳو، ”خير.... هين هين.... هاڻي ته آنڌا هوندؤ. ڪهڙا پئسا جمع ڪريان....؟“
هو چوڻ لڳو، ”ها، پئسا آڇي ته ويا آهن، پر هينئر مان ڪلهه پلئجي ويو آهيان.“
سيٺ هاڻي تورو گرم ٿي چوي ٿو. ”ٺيڪ آهي.... مان صبح جو آنڪل ستين وڳي ڪن ايندس. مونکي آنوقت پئسا ضرور کپن.... سڀاڻي مونکي جي پئسا نه مليا، ته مان هاڻي روٽي نه ڪارائيندس. توهان پلي ٿي ڪنهن هنڌ بند وبست ڪجو.“
ڪن ترسي وري چوڻ لڳو، ”۽ ها.... مان سڀاڻي سردي وغيره جو ڪوبه ٻهانو ٻڌڻ لاءِ تيار نه هوندس.“
هنجي دل چوڻي ته سيٺ کي دٻ چاڙهي ته هن ’ٻهانو‘ لفظ جو ڪتب آندو. پر منهن مان ڪجهه اُڪليس ئي ٿو. چپ چاپ گهر ڏانهن هليو ٿو وڃي.
رستي تي سوچيندو: هتي منهنجو ڪو رشتيدار به ته ڪونهي، جنهنکان ڪجهه پئسا وٺي، سيٺ جو منهن بند ڪريان. روٽي نه کپندي. روٽيءَ کانسواءِ گذارو ڪيئن ٿيندو؟. ۽ هوڏانهن پاڻو ته لاپرواه ٿي ويٺو آهي.
اُها سڄي رات هو ڦٿڪندو رهيو. آخر ڪهڙي سوچ ويچار بعد اِهو سوچي سمهي ٿو پوي ته صبح جو ڏنو ويندو. سيٺ کي نمي منٿ ميٺ ڪندس ته هڪ ٻه ڏينهن ٻيا ترس، پاڻوءَ جو مني آرڊر ايندو ضرور- سيٺ شايد مڃي به وڃي.

صبح جو ڇهين وڳي ٿي سندس آک کلي ٿي وري سندس
من ۾ خيالن جو طوفان اٿيئو. رات هن سوچيو هو ته سيٺ
کي منٿ ميڙ ڪندو. پر هينئر کيس خيال ٿو اچي ته سيٺ
رات سندس بي عزتي ڪئي هئي. بي عزتيءَ جي حياتيءَ
کان ته مرڻ بهتر آهي. نوڪريءَ جي ڪا اميد ڪانهي.
اٿيندو اونداهو آهي. هو اٿي ڪپڙا مٽائي ٿو. گهر کان ٻاهر
نڪري ٿو. ٻاهر بيحد ٿڌ آهي. آس پاس ٿڌو ڪوهيڙو ڇانيو
پيو آهي. گهٽيءَ جي موڙ وٽ هوٽل تي ڇوڪرو چلهه
دکائي رهيو آهي. هو اچي ٻه اکيون وڌي ٿو. سامهون هڪ کوهه
آهي. کوهه وٽ اچي هو هيٺ نهاريٿو. کيس ياد ٿو اچي ته
هن من ئي من ۾ فيصلو ڪيو هو ته جيڪڏهن پنجويهن سالن
تائين کيس نوڪري نه ملي ته هو آپگهات ڪندو. اهو خيال
پنهنجي پوري زور سان ميري-گو-راڊونڊ جيان دماغ ۾ گهمڻ
لڳي ٿو.

هو پاڻيءَ ۾ هيٺ نهاريٿو. هن سال برساتيون سٺيون پيون
هيون. اندري کوهه پربل پربل پيو لڳي. هو کيسي مان
سگريٽن جو پئڪيٽ ڪڍيٿو. باقي ٻه سگريٽ آهن. کوهه
جي پرسان پيل هڪ ڇپ تي ويهي هو هڪ سگريٽ ڇڪي
ٿو، ۽ پوءِ واچ ۾ وقت ڏسي ٿو، ساڍا ڇهه وڳا آهن. آڌ
سگريٽ ڦٽي ڪري هو اٿي ٿو. پنهنجي موت جو نظارو
هنجي اکين اڳيان گهمي ٿو وڃي. سندس اکين ۾ لڙڪ
اچنٿا. کوهه ۾ ٽپو ڏيڻ لاءِ هو اڳتي وڌي ٿو. متان ڪير
ڏسندو هجي. اهو سوچي هڪ دفعو هيڏانهن هوڏانهن نهاري

٩. هٽن ۾ ٽيلها ڪنيو، اسڪول ڏانهن ويندڙ چار ٻار رستي تان لنگهي نا وڃن. هاڻي هو اچا ٻه آڪٽي وڏي ٿو. اوچتو پرڀان ٽڏي ڪوهيڙي مان ڪو ماڻهو ايندو ڏسي ٿو. هٽ ۾ ريزي جي ٽيلهي لوڏيندو سيٺ آچي رهيو آهي. پڪ ڪرڻ لاءِ آڪين ۾ آيل لڙڪن کي آگهي هو وري ڏسيٿو. ها، هوٽل وارو سيٺ ئي آهي. سوچيٿو: هاڻي سيٺ کي ڪهڙو جواب ڏيندس. اَڄ هو پئسن وٺڻ ڪانسواءِ: ڇڏيندو. چاڪريان؟ ڪٿان آڻيان؟ ڪيس ڪجهه نٿو سجهي. اَن مونجهاري ۾ اپگهات ڪرڻ جي ڳالهه هنڪان وسري ٿي وڃي. ٽڪڙو ٽڪڙو ٿي ڪوهه ڌان ڪسڪي ٿو وڃي.

ڪافي آڪٽي وڃي هو پهيان نهاري ٿو. سيٺ هاڻي ڪٿي نظر نٿو آچي. هو گهر ڏانهن نه وڃي، سڌو گهاٽ ڏانهن وڃيٿو. گهاٽ تي ڪير ڪونهي. گهاٽ جي ڇپ تي هڪ ٻيڙيءَ ۾ هو ڇپ چاپ ويهي ٿو. هوا! بلڪل بند آهي. ساگر، برف جي ڪنهن ٽڪري جيان سانت آهي. هنجو دم گهٽجو ٿو لڳي، مٿو ڦرڻ ٿو لڳيس. ڪيس واڀو منڊل ۾ ڪا هيس محسوس ٿي ٿئي. آس پاس موت جهڙو سناٽو آهي. ٻيڙيءَ جي پرسان ماڪوڙن جي هڪ قطار لنگهي رهي آهي. هو سگريٽن جو پئڪيٽ ڪڍي ٿو. باقي هڪ سگريٽ وڃي بچيو آهي. سگريٽ ڪڍي ڇڪڻ شروع ٿو ڪري. سگريٽ جو دونهون ٽڏي ڪوهيڙي ۾ ملي ٿو وڃي. ڪيس لڳي ٿو ته اُن دونهين جي نڪرڻ سان هيس ڪجهه گهٽجي رهي آهي.

---

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

■ پنهنجي ئي گهر ۾

ٻسوڏا ۽ انجو ٻار ٽانگي جي پٺئين حصي ۾ ويٺي رهيا. سامان هنن اڳيان رکائي ڇڏيو. وسوڏا جو پيءُ ٽانگي جي اڳئين حصي ۾ ويٺي رهيو. جڏهن ٽانگو هلڻ لڳو، ته وسوڏا کي لڳو، ته سندس شهر ڪافي بدلجي ويو هو. پنجن سالن جي ڊگهي عرصي بعد هوءَ آن شهر ۾ آئي هئي- جتي هن ڪڏڪيون پريون هيون- جتي وڏي ٽينڊي ٽينڊي هن گهڻن ئي گلن کي ٽڙندو ۽ ڪومائجندو ڏٺو هو- جتي پکيئڙن جي جوڙن کي ڏسي هن پنهنجين اکين ۾ ڪئين سپنا سجايا هئا- جتي هڪ ڏينهن هنجي هٿن تي ميندي لڳائي ويئي هئي. جتان هڪ ڏينهن سينگاريل ڏوليءَ ۾ ويهي هوءَ پنهنجن پيڪن کان وڇڙي ويئي هئي.

— پنج سال گذري ويا.

— تڏهن ۽ هاڻي ۾ ڪيڏو نه فرق اچي ويو آهي! هن رستن جي ٻنهي پاسن ڏانهن نهاري ڏٺو. ڪيڏو نه بدلجي ويو هو سندس شهر! رستا ويڪرا ٿي ويا هئا، ٽاوَن هال جي پرسان لنگهندي، هن ڏٺو ته دڪان سڀ پڪا ٿي چڪا هئا. ٽاوَن هال جي اڳيان هڪ باغيچو ٺهي ويو هو. ڪيترائي گل چهرا راهگيرن ڏانهن نهاري مرڪي رهيا هئا. چوواٽن تي سگنل لائيٽس لڳي ويون هيون ۽ رستن تي بيمار بلبن جي جڳهه تي ٽيوب لائيٽس ٽنگيون ويون هيون.

پنهنجي پيءُ ڏانهن نهاريندي وسوڏا چيو، ”بابا، ڪيڏو نه بدلجي ويو آهي پنهنجو شهر.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

”ها، بدلجي ويو آهي.“ پڻس مختصر جواب ڏنو.
پي جو ايترو ننڍڙو جواب هنکي نه وڻيو. کيس لڳو ته پڻس شايد ڪجهه سوچي رهيو هو.
پر پنجن سالن جي اندر نجاڻ ڪيترا سوال هن پنهنجي من جي حليمت تي سينگاري سينگاري لکيا هئا. هوءَ ڀلا ڪيئن چپ رهي؟ پيءُ ڏانهن نهاري هن وري چيو، ”سنجيه وڏو ٿي ويو هوندو؟ ڪهڙي ڪلاس ۾ پڙهندو آهي.“
”ستين ۾.“
”سانتونا ڪيئن آهي؟.... هاڻي ته ڪافي وڏي ٿي وئي هوندي؟.... ڪٿي سندس ڳالهه ٻولهه هلائي هوندؤ؟“
”ها، هڪ ٻن هنڌن هلائي اٿئون.“
وسوڏا کي اهو سلو نه پئي لڳو ته پڻس سندس هر سوال جو ايترو ننڍڙو يا مختصر جواب ڏي. پر وري کيس لڳو ته عمر وڌندي وڌندي گهڻن ڏي جو سڀاءُ بدلجي ويندو آهي. ڪجهه وڏيڪ گنڀيرتا اچي ويندي آهي انهنجي ڳالهين ۾— اهو سوچي هن ڇڻ ڀالڪي آئت ڏنو.
وسوڏا وري انهيءَ ڳالهه تان پنهنجو ڌيان هٽائي ڇڏيو. هوءَ وري هيڏانهن هوڏانهن، شهر جي وڌيل رونق ڏانهن نهارڻ لڳي. اوچتو کيس لڳو ته سندس هار ٽانگي ۾ وهي ويلي جهوٽا کائي رهيو هو. گاڏيءَ جي ٽڪ ۾ برسات ڪانپوءَ جي ٿڌي هير جي لڳڻ سان، کيس شايد ننڊ اچي رهي هئي.
وسوڏا سوچيو: ’ڏسندي ڏسندي چار سانوڻ ته گذري ويا هئا. جڏهن هوءَ روز دروازي تي، ڪنهن اهڙي چلڻ جي اچڻ

جي انتظار ۾، وڃي ييهندي هئي، ته پڻس اکندو ته— هيءَ سانوڻ تون هتي اچي گهار. پر هر سانوڻ ۾ کيس نراس ٿي نراس ٿيڻو پيو. انجي پنهان جيڪو سبب ٿي سگهيو ٿي، ان جو به هڪ هلڪو احساس کيس هو.

اوچتو کيس لڳو ته آها سوڙهي گهٽي اچي ويئي هئي، جتي ننڍي هوندي ساهيڙين سان گڏ، متيءَ ۽ ڌڌڙ جي پرواهه نه ڪري به هن رانديون کيون هيون.

پاڙي جون ڪجهه زالون ۽ ٻار، ٽانگي جو آواز ٻڌي ٻاهر نڪري آيا هئا. وسوڌا کي ياد آيو ته ننڍپڻ ۾ هوءَ به ائين ٻاهر نڪ ي ايندي هئي، جڏهن ڪو ٽانگو يا موٽر سندس سوڙهي گهٽي ۾ ايندي هئي.

تڏهن هڪ دروازي وٽ اچي ٽانگو بيهي رهيو. وسوڌا ڏٺو ته سندس ماءُ اڳ ئي دروازي تي انتظار ۾ بيٺي هئي. ٻار ٻيءَ جي هنج ۾ ڏيئي، هوءَ ٽانگي مان ٽپي، ۽ وڙندي ماءُ جي ڀاڪر ۾ هلي ويئي. پوءِ وري کيس پنهنجو پاڻ تي ئي عجب لڳڻ لڳو، ته هوءَ ٽانگي مان ٽپي پيئي! ايڏي ڦڙتي اڄ ڪٿان اچي ويئي هئي هن ۾!

نئين ماحول ۾ اچي هنجو ٻار روئڻ لڳو. وسوڌا جي ماءُ ٻار کي پنهنجي هنج ۾ ورتو. ٻار کي هڪ ميٺي ڏيندي هن چيو، ”ڪيڏو نه ڏٻرو ٿو لڳي ويچارو.... ڇا ونجهڙائيءَ ۾ بيمار هو؟“

وسوڌا ڪو جواب ڏئي ڏي، انکان اڳ ڪانتونا اچي کيس ڪلي ملي. وسوڌا کيس پنهنجي ڀاڪر ۾ ڀري ورتو— ”ڪيڏي

نه وڏي ٿي ويئي آهي منهنجي ڌيءُ!" وري هيڏانهن هوڏانهن نهاري وسوڏا پڇيو، "سنجيه ڪٿي آهي؟"

"ٽيوشن تي آهي.... بس اچڻ وارو ئي هوندو."

هن ڏٺو، ان وچ پڻس سامان اندر رکائي ڇڏيو هو. ٿانڪي وارو هال اتي ڪونه هو. تڏهن سڀ اندر وڃڻ لڳا.

وسوڏاکي لڳو، ڪو فرق ڪونه آيو هو، ڪٿون اتيئي پيئون هيون، جتي پهرين رکيل هونديون هيون. ڪنڊ ۾ آهائي ٽيبل پئي هئي، جنهن تي ڪجهه ڪتاب پيا هئا. شايد سانتونا جا هئا يا شايد سنجيه جا. ٽيبل لئمپ اهوئي هو، فقط انجو رنگ بدليل هو. کيس لڳو، سنجيه شايد ڪنهن ڏياريءَ تي لئمپ کي روغن هنيو هوندو. ٿلهي ليکي هڪڙي لڳو ته ڪو خاص فرق ڪونه آيو هو.

ڪجهه دير هوءَ اٿين گهرکي ڏسندي رهي. پوءِ هن سانتونا کي سڏي چيو، "منهنجي سلمي ڀيڻ، پهرين مون لاءِ هڪ ڪوپ چانهه ڪاڙهي اچ.... ۽ ها، بيبوءَ لاءِ ٿورو کير به ڪوسو ڪري وٺج.... پر هڏ پهرين منهنجي لاءِ چانهه ڪاڙهج.... ٽرين جو ٿڪ آهي نه."

سانتونا رنڌڻي ڏانهن ويئي هلي. پڻس ڪنهنڪي ڪجهه چوڻ ڪانسواءِ ٻي ٻاهر هليو ويو. تڏهن ماڻس چيو، "وسو ڌيءَ، ڪيڏي نه ڪلور آهين تون. مهيني-ٻي مس ٿي ماهُ کي چٺي لکين.... پٽ منهنجو ته هڏاٻو آهي.... مان ته ڪٿي جي سستي ڪريان به، پر تون ته نه ڪندي ڪر.... ڏاڍو خيال ٿي پوندو اٿم."

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ان ڳالهه جو ڪو جواب ڏي ئي ڏي، وسوڏا ڏنو ته، ٻاڙي ۾ رهندڙ رکما چاچي اچي رهي هئي. اندر ايندي ئي وسوڏا جي وارن تي هٿ ڦيريندي چيائين، ”اچي ويئينءَ، ڌي.“

”ها چاچي.... ڪهڙا حال آهن؟“

”سٺا آهن پٽ.... اڄ رنڌڻي ۾ ويٺي هئس ته ڪمل ڊوڙندو آيو، چيائين وسوڏا ديدي آئي آهي.... هونئن ماڻهين ٻڌايو ته هو، ته هن توکي خط لکايو آهي.... پٽ، گهوٽين ڪونه آيو ڇا؟“

”نه. انهجي ته ڪم جا ڏينهن آهن.... سو فرصت هجيس ته ڪيڏانهن نڪرن....“

”هان، هان. ڀيو ٻڌاءِ ڌيءَ، ڪيئن، سکي ته آهين نه؟“

”ها.“ کن ترسي وسوڏا وري چيو، ته ”ڪمل ڪونه آيو، چاچي؟“

”اڄ انکي ته لچ تي اچي، ڇمومانس ته: هل ڙي.... هل پنهنجي وسوڏا سان گڏج.... پر چي: خبر ناهي، وسوڏا هاڻي سڃاڻندي به يا نه....باقي پٽ، توکي ياد ڏاڍو ڪندو آهي .... جڏهن تون پرڻجي ڏوليءَ ۾ ٿي ويئهن، ته روئي روئي ڪٿي راڳا ڪيا هئائين....ءِ وري تنهنجي شاديءَ کي اچا ٿورا ڏينهن ٿي مس گذريا ته، لڳو پڇڻ : وسوڏا ديدي ڪڏهن ايندي؟....وسوڏا ديدي ڪڏهن ايندي....ڏاڍو موهه اٿس تو ۾!“

وسوڏا ڏٺو ته، اٺين چوندي چوندي رکما چاچيءَ جي اکين ۾ پاڻي ڀرجي آيو هو. پوءِ ساڙ... جي پلاند سان

لڙڪ اگهندي وري چوائين، ”هاڻي ٻه ، جڏهن ڪان ڪهس خير پيئي آهي ته سنجوءَ جي ماءُ توکي اچڻ لاءِ لکيو آهي، تڏهن ڪان ته ٻس ڪن ٿي ڪاڏي ويو آهي، روز تنهنجي لاءِ پڇندو آهي.“

تڏهن وسوڏا جي ماءُ چيو، ”چو نه پڇندو ڪمل ماءُ ، هيترو ته هو، تڏهن ڪان منهنجي وسوڏا هنج ۾ کڻي گهمائيندي هيس.“

وسوڏا جو ٻه چڙ من پرجي آيو، ”چاچي سڏينس نه ڪمل کي.“

”هاڻي ويندو ڪيڏانهن، .... تون ته اڃان ڪجهه ڏينهن هتي رهندينءَ ٿي.... ڪيستائين لڪندو، پاڻيهي هليو ايندو توسان گڏجڻ.“ چاچيءَ چيو.

وسوڏا کي لڳو ته سنيهه جي ڏور ڪيڏي نه مضبوط ٿي ٿئي، جو پنهنجو پرائو ڏسي ڪونه.

سانتونا چانهه کڻي آئي. ڪوپ ڇڏي جڏهن هوءَ وڃڻ لڳي ته وسوڏا چيو، ”امان، ڪيڏي نه وڏي ٿي وئي آهي پنهنجي سنتو .... ڪو گهر تڙ ڏٺو اٿوَ هن لاءِ ؟“ پليٽ ۾ اڌ چانهه وجهي وسوڏا، رڪما چاچيءَ ڏانهن چانهه جو ڪوپ وڌائيندي چيو، ”هان چاچي، توري چانهه پي وٺ.“

”نه ڌيءُ، تيلي ڏي ان مٽيءَ چانهه کي، انهيءَ چانهه ته هٿي نسن جو رت سڪائي ڇڏيو آهي، تون پي ڇڏ .... منهنجي ـــمي جي ٻه تون پي ڇڏ. مونکي هينئر چانهه جو خيال ٻه ـــ وندي.“ چئي، رڪما چاچي اٿي لڳي– ”ڇگو

ڏيءُ پوءِ ايندس وري. هينئر وچان ٿي رنڊڪي جو ڪم اڏ
۾ ڇڏي آئي آهيان. ڪمل ٻڌايو ته ڪڏهن ڪانسواءِ رهيو
نه ٿيو، پر خير پوءِ ايندس وري."
"ضرور اچجان، چاچي." وسوڏا پنهنجائپ مان چيو.
"ها ها، پٽ هاڻي ته ايندس پئي."
"ڪمل کي به موڪلجانءِ."
"چڱو، چڱو."
رکما چاچي وڃي هلي ته هن وري ماءُ کان پڇيو، "ها
امان، مون سنتوءَ لاءِ پئي پڇيو."
نڌهن ڪجهه گنڀير ٿيندي ساهه ڀريو ، "پٽ، گهر ته
گهڻائي خيال ۾ آهن.... ڪي وري سنسا ۾ جتي ڇوڪريون
آهن....اتي انهن جي لاءِ ڀڳوان ڇوڪرا به پيدا ڪيا آهن....
پر اڄڪلهه پئسو پرماتما ٿي پيو آهي.... سچ پڇين ته ڏيءُ،
اڃان تنهنجي شاديءَ جو ئي قرض ٻورو ڪونه لٿو آهي....
نه ته، تون ئي سوچ، ڏي، پورن پنجن سالن جو وڇوڙو مان
ڪيئن ٿي سهي سگهيس .... پنهنجي ڌوهٽي کي ڏسڻ لاءِ
اکيون آشائتيون هيون .... پر پئسي هٿي اڄ ڪلهه هر
ڪنهنکي لاچار بڻائي ڇڏيو آهي. پئسو ئي انسانجي موهه
جي وچ ۾ ديوار بڻيو رهيو. هنن کي ڇوندي هئس ته پيهو
ڇڙهون ڏيندو هو .... بنا پئسي ته هو به ڪجهه وڳاڙو ٿي پيو
آهي.... گهر ۾ به ڪنهن مان نيڪ طرح نٿو ڳالهائي...."
وسوڏا کي ڇڻ ڏڪ ڪو رسيو. هن سوچيو : ته انگ ي
ايندي رستي تي بابا جي اهڙي رکي ورتاءَ جو ڇا اهو ئي

ڪارڻ هو.

ماڻس ڳالهائيندي ٿي رهي، ”هوئڻ هنن وٽ ٻه ته هڪ پيءُ جي دل آهي ، ڏيءُ .... ڇا ، هو نه چاهيندو هوندو ته هنجي جگر جو آهو ٽڪرو ، هڪ دفعو اچي سندس گلهي ملي، جنهنکي ڏڪندڙ هٿن سان ڏوليءَ ۾ وهاري هو ڪانئس الڳ ٿيو هو.“

ماڻس پوءِ اوچتو چپ ٿي ويئي. هن ڏٺو ته سامهون سنجيه پئي آيو. وسوڌا کي آيل ڏسي، هن پنهنجا ڪتاب ڪٽ تي ٿي ڪلي ڦٽا ڪيا. ڊوڙندو وڃي وسوڌا سان ڳنڍيو. ”ديدي!“ هو پنهنجي ديديءَ کي چنبڙي پيو.

وسوڌا جي اکين ۾ پاڻي ڀرجي آيو.

سنجيه روئي ڏنو - ”تون وڏي ھوءِ آهين، ديدي .... اسان کي ائين ڇڏي هلي ويئي آهين ، ڇو اسين تنهنجا ڪجهه لڳون ٿي ڪونه.... ڇونه آئينءَ تون هيترا سال؟“

’توهان سونکي اچڻ لاءِ لکيو به ڪٿي هو‘ - پر اهي لفظ هنجي زبان مان نه نڪتا. لفظ سندس گلي ۾ ئي ڪٿي اٽڪي پيا. سوچيائين: سنجيه اڃا ٻار آهي. هو ويچارو ڇا سمجهندو انهن ڳالهين کي.

ان ڪري سنجيه جي وارن تي پيار سان هٿ ڦيريندي وسوڌا چيو، ”اڙي مون تنهنجي لاءِ هڪ پين آندي آهي ، تنهنجي سونهري.“

”هان!“ هو وري ڀيڻ کي چنبڙي پيو - ”منهنجي مٺي ديدي.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

وسوڌا آئي پنهنجي بئگ کولي، سونهري پين ڪڍي ۽ ان
سنجيم کي ڏني. پوءِ وري هڪ نئين ساڙهي ڪڍي ۽ ان
سانتونا کي سڏ ڪيو، ”سنتو، او سنتو. هيڏانهن ته اچ.“
آئي وارا هٿ ڌوئيندي، سانتونا ڪمري ۾ آئي، ”تو سڏ
ڪيو، ديدي.“
”ها، ڏس هيءَ ساڙهي ڪيئن آهي؟“
”سٺي آهي، ديدي.“
”توکي وڻي ٿي؟“
”هون.“
”هيءَ تون پاڻ وٽ رک.... مون تنهنجي لاءِ ئي آندي
آهي.“
سانتونا ڪو جواب ڪونه ڏنو. پر سندس چهري مان
وسوڌا کي لڳو ته هوءَ خوش هئي.
پٺس ڦيسين پاهران موٽي آيو. اندي ئي وسوڌا کي چيائين،
”وسو، تنهنجي لاءِ مچي وٺي آيو آهيان. توکي ڏاڍي
وڻندي آهي نه.“
ڪو جواب ڏيڻ بدران وسوڌا فقط تورو مرڪيو. هوءَ ٻيءَ
ڏانهن نهارڻ لڳي. ڪيس خوشي ٿي ته نهيو، ان بهاني ئي
سهي، پٺس سانس ڪجهه ڳالهايو ته سهين.
پٺس وري چيو، ”ها، ٻڌاءِ ڏي، اسانجي ناٿي صاحب جو
جو ڪم ڪار ڪيئن پيو هلي؟“
”سٺو پيو هلي.“
”گهڻن ڏينهن کان سانس گڏجڻ تي دل پئي ٿي.“ چئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

هو ٿورو رُڪجي ويو. وري چيائين، ”هونئن هڪ دفعي دهلي ويندي اتان لنگهيو به هوس، پر وري لٿس ڪونه.“

”اڇو ها نه.“

”ها، اڇان ته چونه ها ڏيڻ، پر تون ئي سوچ، ڦيريون دفعو سيٽن ۾ وڃڻ ڪو سولو آهي؟ ڪيترو نه خرچ ٿئي ها.“

وري ڇڻ ڳالهه جو رخ بدلائيندي چيائين، ”هونئن تنهنجي ساهرن جو سڀاءُ ڪيئن آهي؟“

”سٺو آهي.“

”سکي ته آهين نه، ڌيءُ.“

”ها.“ وسوڌا کي لڳو ته پٽس جو گلو ڀرجي آيو. نجاڻ ڪهڙي هڪ جهنڪار وسوڌا جي نسن ۾ ڦهلجڻ لڳي.

ان وچ ۾ وسوڌا جو ٻيبو ننڊ مان جاڳيو هو. هو روئڻ لڳو. سنجيه اڳتي وڌي ڪيس پنهنجي هنج ۾ کنيو. پٽس به آٿي ٻئي ڪمري ۾ هليو ويو. سنجيه ٻيبوءَ کي پچڪاريندو ٻاهر هليو ويو.

تڏهن ماڻس چيو، ”سچ پڇين ته وسو، هن دفعي به هننجي مرضي توکي لکڻ جي ڪانه هئي، مان ئي ضد ڪرڻ لڳس.... هنن کي ڇا آهي؟ هو نه چئيو وڃن، ڪَنَ ته منهنجا ڪاڇي ويا هئا. جيڪا زال گهر ۾ اچي، بس ڦيرين ڳالهه اها ئي — وسوڌا کي ڇا هن ساڻوڻ ۾ به ڪونه گهرائيندين؟.... اسين ته سڪون پيا ڪٿس ڏسڻ لاءِ.... ڪيترا سال ٿي ويا آهن.“

وسوڌا ڇا چوي؟ هوءَ چُپ رهي.

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ماڻس وري چيو، ”پوءِ مون ٿي ڪوس چيو ته پلي ڪجهه ڏينهن لاءِ ٿي ڪٽي، ڏيءُ کي گهرايون ته سهي. گهٽ ۾ گهٽ اها ته خبر پوي ته اسانجي ڏيءَ سکي ته آهي.“

وسوڏا سمجهي ويٺي ته اِتي ماڻس اڻ سڌي ءَ طرح اهو ٻڌاءِ چڏيو ته هنکي تورن ڏينهن لاءِ ٿي گهرايو ويو هو.

وسوڏا پنهنجي بئگ بند ڪئي. پوءِ وري پنهنجي پرس مان ڪجهه رپيا ڪڍي ماءُ کي ڏيندي چيائين، ”هان امان، هيءُ ڪجهه رپيا پاڻوٽ رکي ڇڏ.... گهر ۾ ڪم اچي ويندا.“

ماڻس هڪ ٽڪ وسوڏا ڏانهن نهارڻ لڳي – ”نه ڏيءُ، اهو پاپ نه چاڙهه.... پئسا مان نه وٺنديس.... نياڻيءَ جو ڪٽو اچي ته گهرُ مان مٽيُ وڃي.... نه، مان نه وٺنديس.“

”اڙي امان، تون رک ته سهين. مان ڪو توکي ته ڪونه ٿي ڏيان.... ائين سمجهجانءِ ته مون سنجوءَ ۽ سنتوءَ کي ڏنا آهن.... بس؟“

ماڻس شايد وري به پئسا نه وٺي ها، پر هن ڏنو ته وسوڏا جي نند پڻ جي ساهيڙي پريا اچي رهي هئي – ”هاءِ! وسو سو تون اچي ويٺينءَ.... گڊ. آءِ ائم سُو گلئڊ تو سي يو....

”اڙي تون ائين ڪيئن پيئي نهارين؟“

”ڪهڙا حال آهن؟“ وسوڏا مختصر سوال ڪيو.

”نائيس.... سو.... هائر سيمني اِشوز؟.... گهڻا ٻار ائيئي؟“

”اچا ته، هڪ.“

”گڊ .... هيلپنگ ريڊ ٽرئنگل؟.... ڳاڙهي ٽڪنڊي جي

مدد ڪيئي ڪرين؟.... ڇڱو ڀوءِ گڏ جنداسين.... هينئر ٽورو جلدي ۾ آهيان.... اوکي.... سي يو.“

عجب مان وسوڙا پريا کي ڏسندي ئي رهجي ويئي. ڪيئن آئي، ڪيئن ويئي؟ ڪهڙو عجيب ڏيکاءُ هو اهو! وسوڙا ماءُ کان پڇيو، ”امان، هيءَ پريا ڪيتري نه بدلجي ويئي آهي!.... اڄا تائين هنجي شادي ڪانه ٿي آهي ڇا؟“

”نه ڌيءَ. تنهنجي هيءَ ساهيڙي نه صفا ڪَرجي ٻوهر ٿي ٻيئي آهي. پاڙي جو نڪ ئي ڪپائي ڇڏيو اٿس.... مان نه پنهنجي سنتوءَ تي هن منُئيءَ جو پاڇو به ڪونه پوڻ ڏيندي آهيان.“

”پر امان، پريا اهڙي هئي نه ڪانه.... هي سڀ اوچتو؟“

”نه ڌيءَ. اهو سڀ اوچتو ڪونه ٿيو آهي. حالتن ائين ڪرايو آهي. پٽس ڪي اڌ رنگ ٿي پيو آهي. ٽي سال ڪن ٿيا آهن، جو پاڻس گهران پڇجي ويو آهي. اڄ تائين پتو نه پيو آهي نه جيئرو آهي يا مري ويو.... مجبوري ڇا ڇا نٿي ڪرائي ڌي.“

وسوڙا هڪ دفعو نفرت وچان دروازي ڏانهن نهاريو. ائين، ڄڻ هوءَ پريا ڏانهن نفرت وچان نهاريندي هجي، يا شايد اڄ جي مجبورين ڏانهن.

وسوڙا هڪ ٿڌو ساهه کنيو.

ان کانپوءِ ڪجهه دير ماءُ ۽ ڌيءُ پاڻ ۾ ڳالهيون ڪنديون رهيون. سنان پاڻي ڪري وسوڙا پاڙي ۾ پنهنجين ساهيڙين يا ڄاتل سڃاتل ڇوڪرين وٽ ويئي هئي. شام جو جڏهن

هوءَ واپس آئي ته ڏٺائين ته گهر ۾ سيني جا منهن لٿل هئا.
کيس اهو تمام عجيب لڳو. کيس واپس آيل ڏسي ٻيءَ
ڀيڙيون ونءَ جي بهاني ٻاهر نڪري ويو. ماءُ رنڌڻي ۾ هلي
ويئي سنجيه ٽيبل وٽ وڃي ڪو ڪتاب کڻي پڙهڻ لڳو. وسوڌا
کي لڳو ته ڪٿي ڪنهن ڳالهه ۾ ضرور ڪو جهيڙو ٿيو آهي
هن سانتونا کان پڇيو، ”ڇا ٿيو آهي منتو؟ هيڏن سيني جا
منهن لٿل ڇو آهن؟“

”ڪجهه ڪونهي ديدي.... انهن ٽي پئسن وغيره جي معاملي
تان بابا ٿورو ڪاوڙيو آهي.“

وسوڌا اچرج مان هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳي. اوچتو ماءُ
ڪمري ۾ اچي سنجيه کي چيو، ”ڏس پٽ، پٿهين ڪيڏانهن
تو وڃي؟“

”ڇا ڳالهه آهي امان؟.... ڪيڏانهن ويندو؟.... ڀيڙيون ونءَ
ويو آهي شايد.“

”نه ڌيءَ. توکي خبر ناهي.... تون ته پنج سال اسانکان الڳ
رهين آهين.... ان وچ ۾ هن گهر ۾ ڇا نه ٿيو آهي.“ وسوڌا
ڏٺو ته ماڻس جون اکيون پرجي آيون هيون.

”ڇا ٿيو آهي، امان؟“

”ڇا ٻڌايان ڌيءَ. تنهنجو پيءُ انهن ٽي پئسي ڏوڪڙ جي
معاملي تي پيو اٽڪندو آهي.... ٻڌي ٻڌي مان به تنگ ٿي
پوندي آهيان.... ڪڏهن ڪڏهن وري جهيڙو وڌي ويندو
آهي. ٽي دفعا پٿهين آپگهات ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي
آهي، پر شايد هنن ٻارن جي ٿي قسمت آهي، جو هر دفعي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ماڻهن ڪيس بچائي ورتو آهي.“

.... ته گذريل ڪجهه سالن ۾ هن گهر ۾ ايترو ڪجهه ٿي گذريو آهي! وسوڌا جوڳلو پرجي آيو. ڪجهه دير لاءِ لفظ هنجي زبان تي اٽڪي پيا. پوءِ ڌيري هن پڇيو، ”اڄ وري ڇا ٿيو آهي؟“

ماءُ اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳي. پربل ڳلي سان چيائين، ”اڄ تون جو آئي آهين ڌيءُ.“

وسوڌا جي پيرن هيٺان ڄڻ زمين کسڪي ويئي. ”ماں!.... مون ڇا ڪيو آهي اماں؟“

”ڪجهه ڪونه ڪيو اٿيئي ڌي.... ڪجهه ڪونه ڪيو اٿيئي.“

”ته پڌاءِ امان. حقيقت ڇا آهي؟“

”ڇا ٻڌي ڪندين ڌيءُ. انڪان ته مان مري وڃان ها ته سٺو ٿئي ها. پوءِ ڪا موهه جي، ممتا جي ڏور ته نه هجي ها. هاڻي جيئري آهيان ته موهه آهي ته پنهنجي ڌيءُ کي ڏسڻ ڪانسواءِ ٿئي رهي سگهان. خط مون ئي توکي لکرايو هو ڌيءُ.“

وسوڌا کي اڃا به ٺيڪ طرح ڳالهه سمجهه ۾ نه پئي آئي. هوءِ سوالي نگاهن سان ماءُ ڏانهن نهارڻ لڳي.

ماءُ وري چيو، ”تون اڄ ته آئي آهين، ڌيءُ. ۽ ڪهڙو آهي اهو هڪ پيءُ جو موهه! هنن اڄ ئي پڇڻ شروع ڪيو آهي ته– وسوڌا آئي ته آهي، پر رهندي ڪيترا ڏينهن؟ ڪهڙا ڏينهن رهائڻ جي، يا ڪيس ۽ سندس ٻار کي کارائڻ جي

همت مون ۾ ڪانهي. پڇينس ته، ڪڏهن ويندي؟ـ هاڻي تون ئي ٻڌاءِ ڏيءَ ڪهڙي ڏاڍي ماءُ پنهنجي ڌيءَ کان اهو پڇندي، ته ڌيءَ، تون اڃا ته آهين، پر ويندينءَ ڪڏهن؟.... مان مري ڇونه ويس.... مان مري ڇونه ويس.“ ماءُ وري روئڻ لڳي.

ڪجهه دير ماٺ ميٺ ۾ وسوڏا نجاڻ ڇا سوچيندي رهي، پوءِ وري ڪيس لڳو، ڄڻ پنهنجي ئي گهر ۾ ڪنهن اجنبيءَ جيان هوءَ هلي آئي هئي.

ڪيس ڪجهه به مٺو نه پئي لڳو. ڪيس لڳو ته پنهنجي ئي گهر ۾ اڄڻ جي سندس خواهش، ڪيڏي نه اجائي، ڪيڏي نه ڪوڙي هئي.

رات جو ڪافي ڪوشش جي باوجود به ڪيس ننڊ نه پئي آئي. پيءُ جي، چيل لفظن تي ڪافي دير تائين هوءَ سوچيندي رهي.

پوءِ ڪافي سوچ ويچار ڪانپوءِ ڪيس لڳو ته اهي لفظ هڪ پيءُ جي موهه ڪونه چيا هئا.... پيءُ جي مجبورين چيا هئا.... اڄ جي حالتن چيا هئا.

وسوڏا کي لڳو ته اڄ جي حالتن انسان کي ڪيترو نه مجبور ڪري ڇڏيو آهي، جو هاڻي ڪيس موهه ممتا جا ٻنڌن به نٿا جڪڙي سگهن،

ڪيس لڳو، ڄڻ هوءَ ڪنهن پرائي گهر ۾ سمهي پيئي آهي. اکين ۾ آيل لڙڪ اگهي، هن سمهڻ جي ڪوشش ڪئي....

هڪ رات جي لاءِ...

ٽانگي واري کي هن سامان اندر رکڻ لاءِ چيو. اجا اُس اهڙي تيز نه ٿي هئي، تڏهن به هن کي لڳو ته ٻار سڀ شايد پنهنجن پنهنجن گهرن ۾ وڃي سمهيا هئا. رومال ڪڍي هن پنهنجي پيشانيءَ تان پگهر اُگهيو. ٽانگي واري کي پئسا ڏيئي هو اندر لنگهي ويو. اندر هن ڏٺو ته ڪجهه مهمان اچي ويا هئا. ڪي سمهيا پيا هئا ۽ ڪي ويٺا ويٺا ڪري ڪجهه ڳالهائي رهيا هئا. ڪن ٻارن ويٺين پاسي ورانڊي ۾ راند پئي ڪئي. ڪيس آيل ڏسي ڪن مهمانن مرڪي ڏانهس نهاري ڪيس ڪنڌ ڪاريو. موٽ ۾ هو به ٿورو مرڪيو. ۽ پوءِ سامان کي ٿورو دروازي طرف ريڙهي، هو ڪمري ۾ هليو ويو. هن ڏٺو، پيءُ وٽو پينسل کڻي شايد ڪو حساب ڪتاب لکي رهيو هو. اُٿي وڌي هو پيءُ کي پيرين وڃي پيو. پٽس اکين تان چشمو هٽائي ڏانهس نهاريو. ۽ پوءِ ٿورو مرڪي چيائين، ”چو تون ڪالهه چو نه آئين؟“

”نه اچي سگهيس- اِئين ٿي فرم جو ٿورو ضروري ڪم ٿي پيو.“ پٽ بي دليو جواب ڏنو.

پيءُ چيو، ”ڪالهه اسان اِسٽيشن تي ماڻهو موڪليو. تون آئين ڪو نه.... اسانکي پاڻ ڳڻتي ٿي پيئي.... پر سوچيم، اڄ شام واري گاڏي ڏسي، پوءِ ٿي توکي تار ڪندس، يا تنهنجي سيٺ سان ٽيليفون تي ڳالهائيندس.... پر خير، ٺيڪ آهي....“

پٽ پڇيو - ”ٻاٻي ڪٿي آهي؟.... مونکي ٿورو پاڻي کپي.

سنان ڪندس.... اڄ ڳاڙهيءَ ۾ رش ڏاڍي هئي....“ پر پوءِ پيءُ کي جواب ڏئي ٿي ڏئي، اُن کان اڳ ۾ هن پاڄائيءَ کي سڏ ڪيو. پاڄايس شايد رڌڻي ۾ هئي. چپ چاپ اندر ڪمري ۾ هلي آئي. هنکي لڳو ته سندس پاڄائيءَ کي نه ته هنجي اچڻ تي عجب ٿي لڳو هو ۽ نه ٿي شايد ڪا خوشي ٿي هئي. سهري جي موجودگي ۾ پاڄايس ڪجهه ڳالهايو ڪونه. هن ٿي ڳالهايو، ”پاپي، منهنجي لاءِ بالٽيءَ ۾ ٿورو پاڻي سنان ڪوٺيءَ ۾ رکي اچ.... ۽ ها، ڏسج پاڻي ٿڌو هئڻ کپي، اڄ تمام گهڻي گرمي آهي....“ سندس پاڄائي وڃڻ لڳي. شايد جملي جي باقي حصي کي ٻڌڻ هن ضروري نه سمجهيو، يا شايد هوءِ سمجهي ويئي هئي ته اڳتي هو ڇا چوندو. پاڄائيءَ کي ائين ويندو ڏسي، هن ڪيس وري سڏ ڪيو. ”۽ ٻڌ ته پاپي.“ پاڄايس اُني ٿي ٿورو روڪجي لڪل نگاهن سان ڏير ڏانهن نهاريو. هن وري چيو، ”ڇگو، پاپي، ٿورو ڪل ته سهين. توکي اِن ڳالهه جي ٿوري به خوشي ناهي پاپي، ته تنهنجو ڏير پورن ستن مهينن کان پوءِ آيو آهي.“ ائين ڳالهائيندي ڳالهائيندي هن پاڄائي جي نگاهن ڏانهن نهاريو. کيس لڳو ته پاپيءَ جي اکين ۾ هلڪا لڙڪ هئا. بجاءِ ڪجهه ڪلڻ يا مرڪڻ جي هوءَ نڪڙي نڪڙي ڪمري کان ٻاهر نڪري ويئي.

هنکي اهو سڀ سٺو نه لڳو. پاڄائيءَ جي ڪمري مان نڪري وڃڻ کانپوءِ هن پيءُ ڏانهن نهاريو. پڻس شايد سندس نهار جو مطلب سمجهي ويو، ته هُو پاڄائيءَ جي ڳوڙهن جو

ڪارڻ پڇڻ ٿو چاهي. ان ڪري پڻس چيو، ”ڏس پٽ،
تون ڀاڻ سياڻو آهين. اڄ ڪلهه جو زمانو ئي اهڙو آهي، جو
هرڪو پنهنجي مان پنهنجو پيو ڪري.... هونئن سچ ته اهو
آهي، ته مون سوچيو هو ته تنهنجي شاديءَ لاءِ ڪنوار جا
جيڪي زيور وغيره ٺهرايون، سي نئون سون وٺي پوءِ ئي
ٺهرائجن ۽ مون اها ڪوشش ڪئي به.... تو جيڪي پئسا
موڪليا هئا، ان مان ڪجهه سون ورتوسين. پر تڏهن به اجا
ڪافي ڪجهه رهجي ويو....“ پيءُ وري اوچتو چپ ٿي
ويو. هن ڏٺو ته سندس وڏي نونهن ڪمري ڏانهن پئي آئي.
ايندي ئي هن پنهنجي ڏير کان پڇيو، ”ڪڪا، واون لاءِ
بات روم ۾ صابڻ رکان يا ميٽ هڻندين؟“ پيءُ واري ڳالهه
جي سلسلي جي وچ ۾ اهو رخنو هنکي سٺو نه لڳو. ان ڪري
بي دليو جواب ڏنائين، ”جيڪي به هجي.... هلندو.“
ڀاڄائي وئي هلي. هن وري پيءُ ڏانهن سوالي نگاهن سان
نهاريو. پڻس وري چوڻ شروع ڪيو، ”....اهڙيءَ حالت ۾
ان ڪانسواءِ پيو ڪو چارو ڪونه هو، ته تنهنجي ڀاڄائيءَ
جا ڪي زيور پگهاري تنهنجي ڪنوار لاءِ ٺهرائجن.... پيو
ڪجهه نه، رڳو هڪ هار ۽ چار چوڙيون ڪانئس ورتيوسين....
اَن تان ممڻ متو آهي. اجايو سچو ڏينهن رودن لڳائي
ويٺي آهي. مونکي ته الائجي چو....“
پيءُ جي ڳالهه اڃا ۾ ڪپي هن چيو، ”جنهن ڳالهه مان ڪو
ممڻ مچي، اَن ڪي ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي.
ڇا اَن ڪانسواءِ ڪم نه هلي ها؟“

تمام نرميءَ مان پيءُ چيو، "هلي چو نہ ها. پر تنهنجي ساهرن جي مرضي هئي تہ اسين نئين ڪنوار کي سون ڪجهہ وڌيڪ پايون.... انهن تي، بس، ڳالهہ توري وڌيڪ شاهانہ لڳي هئي. ننهي ڏرين لاءِ.... ۽ مان بہ ان راءِ جو آهيان تہ سيٺن جي دل رکڻ کپي..."

پٽس وري چپ ٿي ويو. پاڇائيءَ اندر اچي ڏير کي چيو، "پاڻي باٿ روم ۾ رکي ڇڏيو اٿم. صابڻ ۽ ميٽ پڻ رکي آئي آهيان."

آئي، هن پنهنجي اٽيچيءَ مان ٽوال ڪڍيو ۽ باٿ روم ڏانهن هليو ويو.

هنجي رجڻ ڪانپوءِ پٽس نوٺهن کي چيو، "ڏس پٽ، جيسين هو سنان ڪري اچي، تيسين تون هنجي ڪائڻ جي لاءِ ڪجهہ تيار ڪري وٺ.... ۽ ها ڪنهن پاڙ کي موڪلي توري برف بہ گهرائي وٺج...." ايترو چوڻ ڪانپوءِ هن وري پنو ڪٺي ڪجهہ حساب لڳائڻ شروع ڪيو.

سنان ڪري اچڻ بعد، هن ڪمري ۾ آچي ڪپڙا پاتا. پٽس اکين تان چشمو هٽائي چيو، "هيڏانهن، هيءُ ڏس. ڪالهہ تائين پندرنهن سؤ رپيا کن قرض کڻي چڪو آهيان. چوڏري جا اچا ڪجهہ پئسا رهيل آهن. سُرلا جي شاديءَ ۾، توکي تہ خبر آهي، ڪافي قرض کڻڻو پيو هو. اچا آهي پئسا ٿي ڪونہ لٿا آهن، مٿان هيءُ تنهنجي شاديءَ واسطي قرض کڻڻو پيو آهي آخر...."

پيءُ جي ڳالهہ کي وچ ۾ ٿي ڪپي ڇڏ چيو، "تہ پوءِ منهنجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

شاديءَ جي ڪهڙي تڪڙ هئي؟ هڪ قرض لهي وڃي ها، پوءِ ڏسي وٺجي ها.“

پيءُ چيو، ”سچ ته ارادو منهنجو به اِهوئي هو، پر ڪنواريتا تڪڙ لڳائي ويٺا هئا.... هونئن ته خير، جي مان چاهيان ها، ته انهن کي به اِنڪاري جواب لکي موڪليان ها.... پر پٽ توکي ته خبر آهي ته اڄ تائين مان سڀني سيڻن سان، ايڏي پنهنجائپ سان هليو آهيان، جو الاجي ڇو هنن سيڻن کي ناراض ڪرڻ موکي پنهنجي شان وٽان نه لڳو....“

پٽ لاجواب ٿي سامهون لڳل پيءُ جي گهڙيال ڏانهن نهارڻ لڳو. پيءُ وري چوڻ شروع ڪيو، ”خير، آن قرض جي به پرواهه ناهي، لاهي وٺنداسين. ڏس پٽ، وڏا چوندا هئا، ته مردن جا قرض مساڻ ۾ لهندا آهن. اِهو ڏيڻ وٺڻ ته دنيا ۾ لڳو ئي پيو آهي.... پر مان نٿو چاهيان ته اِنهن ڳالهين جي پٺيان اسانجي پنهنجي ئي گهر ۾ جهڳڙو ٿئي.... پسو پسو ٿي ويندو، ڳالهه ڳالهه ٿي ويندي.... سڀني مٿن مائٽن خواه دوستن کي اسانجي گهر جي ڀلائيءَ تي رشڪ ٿيندو آهي.... ۽ تون ئي سوچ، انهن کي اِهو ڪيڏو نه عجيب لڳندو، جڏهين ٻڌندا ته شاديءَ جهڙي موقعي، تي اسانجي وڏي نونهن الڳ ٿي ويهي رهندي.... ڏس پٽ، اهڙن موقعن تي ته پاڻ وچڙيل ملندا آهن، هيئن نونهر ڪڏهين الڳ رونلا پڇائي ڪين ڪائيندي ٿين آهن.“

اِن تي هن عجب مان پڇيو، ”سو ماڳهين ايڏو جهڳڙو ٿيو آهي، جو پاڻي الڳ پچائي کائيندي آهي؟“

”ها....“ ڪجھ دير چپ رهڻ بعد، پيءُ نرم آواز ۾ چيو،
”پر ڏس ، تون ڪيس ڪجھ چئجانءِ نہ. سڀ ٺيڪ ٿي
ويندو. هڪ ٻن ڏينهن جي ئي تہ ڳالھ آهي....“
اوچتو چار پنج ٻار اندر ڊوڙي آيا ۽ اچي هڪي چنبڙي
پيا. سڀ ٻار پنهنجي پنهنجي فرمائش ڪرڻ لڳا. ڪنهن
موضوع جي وچ ۾ ٻارن جو گوڙ هنگي سلو ڪونہ لڳو. پر
تڏهن بہ ٻارن جي دل بهلائڻ لاءِ ڪجھ دير هو انهن سان
ٻاراڻيون ڳالهيون ڪندو رهيو.
ڪجھ دير بعد پيءُ وري ڳالهايو ، ”ماڻهين سان گڏيو
آهين؟“
”ها. سويل بات روم ڏانهن ويندي ويندي، سندس ڪمري
مان بہ ٿي آيس.“
پڙس چيو ، ”ڏٺئہ نہ، ڪيڏي ڪمزور ٿي ويئي آهي. اهڙي
ڪا ڪني بيماري اچي لڳي اٿس ، جو پاسو ورائڻ ۾ بہ
ويچاريءَ کي تڪليف ٿي ٿئي.“
پٽ کي گرمي محسوس ٿيڻ لڳي. اٿي هن پنکي جو ريگيوليٽر
گهمايو. وري پڇيائين، ”ڊاڪٽر ڇا ٿا چون؟“
”ڊاڪٽر ويچارا ٻاڻ منجهي پيا آهن.... وچ ۾ هڪ ڏينهن
تہ اهڙي حالت اچي خراب ٿيس، جو کيس سرڪاري اسپتال
۾ کڻائي وياسين. ڪجھ ڏينهن لاءِ ٺيڪ ٿي ويئي. گهر اچڻ
کانپوءِ وري بہ اهائي حالت....“
پٽ چيو ، ”نہ پوءِ آمان کي مونوٽ ڇو نٿي روانو ڪيو؟
ان ٻاري ۾ مون ٽوهانکي بہ چار دفعا اڳ لکيو بہ هو....

ائين ته هاڻي ڊاڪٽر هتي به هوشيار هوندا.... پر مان وڏي شهر ۾ ٿو رهان، انهي علاج جون سڀ سهوليتون آرام سان ميسر ٿي سگهن ٿيون."

پڻس چيو، "موڪليانس چو نه ها. .... ۽ ماڻهين جو تو ۾ موهه به ڏاڍو آهي.... پر دقت اها هئي ته اتي به جي ماڻهين جي حالت اها رهي، ته روئي پاڻي ۽ ڏيک ريک جي تڪليف ڪير سهي.... ها، هاڻي شادي بعد ڀلي هڪنوار سان گڏ ماڻهين کي به وٺي وڃ. شايد ڪجهه آبهوا بدلائڻ سان ڏي نيڪ ٿي پوي."

هن صرف ڪنڌ سان هاڪار ڪئي.

ڪجهه دير ٻئي چپ رهيا. پيءُ وري چيو، "وڃ، ڪنوأر ڪان پڇي آچ ته برف گهرايائين يا نه اچا؟"

هو آتي ٻاهر هليو ويو. پڻس وري پنو پينسل کڻي ڪجهه حساب ڪتاب ڪرڻ لڳو.

ٿوري دير بعد هو اندر آيو ۽ پيءُ کي چيائين، "ها، گهرائي اٿس. پاڻي ٺڌو ٿيو پيو...."

هڪ ڪاپيءَ جا پنا اٿلائيندي پيءُ وري پٽ کي چيو، "هيءُ ڏس، گذريل ٻن مهينن جي لڳاتار بيماريءَ تي ماڻهين مٿان پوڻا چار سؤ کن خرچ ٿيو آهي. سچ پڇين ته ٻن ٽن مهينن کان تنهنجي موڪليل پئسن مان ڪجهه بچيو ئي ڪونهي.... ڏينهان پوءِ گهرجو خرچ وڃي ٿو وڌندو...."

اوچتو هن ڏٺو ته سندس ننڍو ڀائٽيو ڊوڙندو ۽ ڊوڙند و اندر آيو ۽ اچي ڏاڏي کي چيائين، "بابا، بابا، وڏي آمان روئي

تون پلي انڪار ڪر.... پر تنهنجون اکيون ٻڌائين ٿيون، ته تو رنو آهي...." وري ساعت ترسي هن ڇوڪ شروع ڪئي، "پاپي، تون ٿي سوچ.... هيءَ ڪهڙي شادي آهي؟ چوندا آهن، شادين ۾ خوشيون ٿينديون آهن. .. هيءَ ڪهڙي خوشي آهي، جا منهنجي دل ۾ شادي لاءِ نفرت جاڳائي رهي آهي؟ پاپي، جيڪڏهن منهنجي شادي جي ڪري ٿي هيءَ سڀ روڄ آهي، ته پوءِ مان شادي نه ڪندس."

اُن تي پاچاڻس صرف پنهنجي نگاهن سان ڏير ڏانهن نهاريو. ڪجهه دير آچا به ويهي ڏانهن ٿي، جڏهن پاچاڻس ڪجهه نه ڳالهايو، تڏهن هو اُٿان اٿي رڌڻي ۾ آيو ۽ ماميءَ کي چيائين، "مامي، پاپيءَ لاءِ روٽي پائي ڏي، مان تو کٽي وڃانس."

روٽي کٽي هو پاچائيءَ جي ڪمري ۾ ويو. پاچاڻس هاڻي سچ پچ رني پئي. تمام نرميءَ وچان هن روٽي پاچائيءَ اڳيان رکي چيو، "پاپي.... گهر ۾ جيڪي ڪجهه ٿي رهيو آهي، سو ڪير ٻڌائي ٿو.... خير، مان هرو ڀرو ڳالهه ڌرائڻ لاءِ ڪنهنکي مجبور به نه ڪندس.... مان پنهنجن هٿن سان روٽي کٽي آيو آهيان.... تنهنجي مڙس ۾ پنهنجي هن ڏير لاءِ ٿورو ٻه ڪجهه ٿيندو ته موٽائيندينءَ ڪونه."

پاچاڻس چپ چاپ اُٿي روٽي کائڻ لڳي.

رات هو هنجو وڏو ڀاءُ ڪٺا ٿيل، دڪان تان موٽيو. سنڌس هٿ ۾ ٻه ڪوٿريون هيون، جن ۾ شاديءَ واسطي ڪجهه سامان وغيره هو. دڪان تان آئي هو ڀاءُ کي وچي

SHER ALI CHANDIO
SINDH
CHANDIA GOTH QASIMABAD

Scanned with CamScanner

پيرين پيو. آشير واد ڏيئي پاڻس پنهنجي ڪمري ۾ هليو ويو. هنڪي اهو تمام عجيب عجيب لڳو. ڪيس ياد آيو، ته هوئنن ياڻ هميشه ڪيس پاڪر پائي ڪڏجندو هو، پر اڄ محض سدا چار جي ناتي، هو آشيرواد ڏيئي اندر هليو ويو. هن ٻيءَ ڏانهن نهاريو. پڻس هنجي نهارڻ جو مطلب سمجهي ويو. تمام نرميءَ سان، ڌيمي آواز ۾ ٻٽ کي چيائين، "اندر وڃي حال احوال وٺي اچيس."

نه چاهيندي به هو اندر هليو ويو.

نندي ياڻ کي اندر آيل ڏسي، وڏو ياڻ صرف ٿورو ٿڪو مرڪيو ۽ چيائين، "ويهه، ويهه. مان هٿ منهن ڌوئي اچان ٿو."

هٿ منهن ڌوئي اچڻ بعد ٽوال سان جسم اگهندي وڏي ياڻ پڇيو، "ڪهڙي گاڏيءَ ۾ آئين؟"

"هڪ واري گاڏيءَ ۾." ٿورو نرمي وري چيائين، "گاڏي اڄ ٿوري ليٽ پهتي. رستي تي ڪنهن گاڏي ۾ مسافرن جو پاڻ ۾ جهڳڙو ٿي پيو. انهن زنجير ڇڪي اجايو گاڏي ليٽ ڪري ڇڏي."

وڏي ياڻس ان جو ڪو جواب ڪونه ڏنو. صرف چيائين، "روٽي کائيبي؟"

"نه، گاڏي اٿس." ڪن نرمي هن وري چيو، "هوئنن منهنجي مرضي هئي ته رات جو پاڻ گڏ کائينداسين.... پر ماما اڇي ويو هو، ۽ ان جي آخري بس نوين وڳي نڪري ويندي آهي. ان کي اٿين ٿي ٿورو ساڻ ڏيڻ لاءِ، ان سان

ڪڍڻي....“
وڏي ڀاءُ هڪ اوٻاسي ڏني، محض ڪجهه ڳالهائڻ خاطر ٻئي
ڇيو، ”ها، ها، ٺيڪ آهي.“
هنکي لڳو ته وڏي ڀاءُ جي ڳالهائڻ ۾ اها اڳين جهڙي ڪا نه
هئي. ان ڪري ڇيائين، ”ڇڱو، توهان روٽي ڪائي وٺو
مان ٿيسين ٻاهر بابا وٽ ويٺو آهيان.... روٽي ڪائي اچي
پوءِ اتي ڳالهائينداسين....“
وڏي ڀاءُس چيو، ”نه. هيئنر ته بس، مان روٽي ڪائي سمهي
پوندس.... تمام گهڻو ٿڪل آهيان. دڪان اڄ ووڳي کان
بند ڪيو هوم. وري تنهنجي شاديءَ لاءِ اڃا ڪجهه شيءِ
وغيره رهيل هئي، اها وٺندو آيس. ڪافي پنڌ ڪرڻو پيو
آهي. ان ڪري هاڻي آرام ڪندس. وري صبح جو
ڳالهائينداسين.“
”ڇڱو ٺيڪ آهي.“ چئي هو ٻاهر نڪري آيو. هنکي ان
ڳالهه تي ڪافي عجب لڳو ته ننڍو ڀاءُ، وڏي ڀاءُ سان
بلڪل سِڌي اُٺن مهنن ڪان پوءِ گڏيو آهي ۽ وڏي ڀاءُ کي
ننڍي ڀاءُ ڪان وڌيڪ، آرام پيارو آهي.
ٻاهر نڪرندي هُنَس پڇيو، ”ڀاءُ سان ڳالهائي آئين؟“
”ها.“
”ڇا چيائين؟“
”ڪجهه نه. اٿين ٿي بس ٿورو.... ڀاڻو ٿورو ٿڪل آهي
چيائين وڌيڪ صبح جو ڳالهه ٿينداسين.“
”هون.“ هُنس سڀ سمجهي ويو. ڪن ٿرسي ڀريل آواز ۾ وري

پٽ کي چيائين، ”هڪ ڳالهه ٻڌايانءِ پٽ. سچ ته اهو آهي ته هاڻي تنهنجي ماءُ به پيءُ آهيان.... پيائين دنيا جي ڪمن ڪارڻ ڪري تنهنجي ماءُ زنده رهي، رهي تنهنجي پيءُ آهيان. گذريل ڪيترن ڏينهن کان ماءُ پاڻ کي ان بيمار جيان سمجهڻ لڳو آهيان، جو بيماريءَ ڪارڻ سڀ کي سڀ کي تنهنجي پيءُ هجي ۽ پڙهڻ ۽ ڪرڻ ڏانهن لڳاتار آشائتين اکين سان نهاريندو هجي، ته ڪڏهن موت ايندو ۽ ان لڳاتار سمهڻ جي ٿڪاوٽ کان آجو ڪندو....“ پيءُ سڏڪا ڀري روئڻ لڳو. پٽ کي اهو ٺيڪ نه لڳو. گهر ۾ هيترا مهمان آيل آهن، آهي ڇا سوچيندا.

پيءُ کي ڪٽ تان اٿاري هو ڪيس ٻاهر وٺي ويو ڪجهه دير تائين ٻئي چپ چاپ هلندا رهيا. پنهنجو پاڻ کي توازن ۾ آڻي پيءُ وري چيو، ”ڏس پٽ، ڪيڏي نه اڻوڻندڙ ڳالهه لڳندي، جو وڏو ٿيءُ، ننڍي ٻارءَ جي ڇيڄ سان گڏ نه هلندو.... پيائين چوي ٿو ته ماءُ ٻاهران پلي ائين هلندو هجان، جيئن ڪنهن کي خبر نه پوي، پر ماءُ هن شاديءَ، شاديءَ جي خوشيءَ ۾، پاڻ کي شامل نٿو سمجهان....“ ايترو چئي پيءُ هڪ ٿڌي، آهه ڀري، ۽ جذبات وهڻ تي وري چيائين، ”ڏس پٽ، جوانيءَ جي ڪيترن ئي ڏکين ڏينهن ۾، ماءُ وڏي حالتن جو مقابلو ڪندو رهيس.... تڏهن ماءُ ڪڏهن نه رنس. اڄ مونکي روئڻ رڳو ان ڳالهه ڪري ٿو اچي، جو تنهن ڏينهن زال جي چوڻ تي تنهنجي وڏي ٻارءَ مونکي اچي چيو ته: توهانکي پيءُ سمجهڻ ’پيءُ‘ لفظ جي بي عزتي ڪرڻي آهي. توهان

جهڙو خود مطلبي پيءُ مون کڏهن به نه ڏٺو آهي.... ٻڏام، ٻڏاءِ، پٽ. مان توهان سان ڪهڙو برو هليو آهيان؟" پٽ کي لڳو ته پيءُ جو گلو وري پرجي آيو هو. انڪري ان سلسلي کي ختم ڪرڻ واسطي چيائين، "نهيو، ڇڏيو ان ڳالهه کي...."

"نه.... ڏس پٽ، جيڪڏهن تنهنجي اچڻ واري ڪنوار لاءِ مون ڪانئس ڪجهه سون ورتو ته مان نه ڪونه پائيندس، يا تنهنجي ٻڍي ماءُ کي هن عمر ۾ سون پائڻ جو شونق ته ڪونه لڳو آهي.... گهر جي شيءِ گهر ۾ رهندي، ۽ ٻاهر شان جهڙي ڳالهه به ٿيندي...."

پٽ وري به ان ڳالهه کي ختم ڪرڻ واسطي چيو، "چڱو، ڇڏيو هاڻي ان ڳالهه کي.... هلو هلي آرام ڪريون. اجايو امڙيون ڳالهيون سوچي پنهنجو پاڻ کي ڏکي نه ڪريو."

پيءُ وري چڻ بي سهاري آواز ۾ چيو، "پٽ، مون سان ائين نه ڪج - متان زال جي چوڻ تي لڳي، پنهنجي ورهين جي سنيهه کي ٽوڙي ڇڏين."

ڪن ترسي پيءُ وري چيو، "اڙي، توهان زالن کي خوب پيار ڏيو، مان توهانکي ان لاءِ ڪٿي ٿو روڪيان، .... مون وٽ به هڪ انساني دل آهي.... مون به توهانجي عمر ۾ توهانجي ماءُ کي پيار ڏنو.... پر زال جي چوڻ تي مون ڪڏهن به پنهنجن مائٽن جي سامهون حرف نه ٻوليو." وري هڪ تڏي آه ڀري پيءُ چيو، "جڏهن پنهنجي رت کي ئي ڪهڪاءُ نه ويندو ته پرائي ڌيءَ کي ڪهڙو ڏوهه ڏجي؟...." چئو پٽ، تون ته اسان سان ائين نه هلندين نه؟"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

پٽ کي جواب ڏيڻ بدران صرف مرڪي ناڪار وچان ڪنڌ لوڏيو.

ڪجهه دير لاءِ هو وري چپ چاپ ٽهلندا رهيا.

گهر موٽڻ سان ڪيس لڳو ته گهڻو ڪري مهمان سڀ سمهي پيا هئا. ماسي پنهنجي ننڍي ٻار کي ڪير پيئاري رهي هئي. پٽس، هنجي ماءُ کي دوا پيارڻ لاءِ، انجي ڪمري ۾ هليو ويو.

چمپل لاهي هو چپ چاپ کٽ تي ليٽي پيو. هن سمهڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ڪيس ننڊ نه آئي. وڏي ڀاءُ جي ڪمري مان ريڊيو جو آواز پئي آيو. ڪيس عجب لڳو ته جو ڀاءُ ٿڪجي آيو هو ۽ آرام جي سخت ضرورت پئي محسوس ڪيائين، سو اجا جاڳيو پئي ۽ فلمي گانا پئي ٻڌائين.

هن سوچيو- هيءُ سڀ ڇا آهي؟.... شادي.... خوشي.... ڪٿي آهي خوشي؟.... يا سڀني ڳالهين جا قدر بدلجي رهيا آهن.... ۽ سچ به ته آهي.... هيءُ سڀ ڇا لاء آهي؟.... صرف هڪ رات لاءِ.... جا عايد خوشيءَ جي رات هوندي آهي.... جنهن ۾ ڪجهه نئون هوندو آهي.... پوءِ بس، ڪجهه به ڪونهي.... صرف آن نئين کي، آن سڀني کي، ڪهڙين به نهڪندڙ، آڻ-نهڪندڙ حالتن ۾ دهرايو ويندو آهي.... ڪيس لڳو-زندگي، ڪن خوشين کي زوريءَ دهرائڻ ڪانسواءِ ٻيو ڪجهه به ڪونهي.

هنکي هڪ اوٻاسي آئي. پاسو ورائي، هن ننڊ ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. پر ڪيس لڳو ته اڄ شايد ڪيس ننڊ نه ايندي هو شايد سڄي رات جاڳندو ئي رهندو.

هڪ ڏينهن اڱڻ ۾...

پروتيما جي نظر ٻوڙهيءَ چندر واڌواڻي ڏانهن نهارڻ لڳو. پروتيما جي اکين تي نظر جو هڪ ٿلهو چشمو چڙهيل هو. وار سندس سڀ اڇا ٿي ويا هئا. چهري تي عمر، وقت سان گڏ ڪي آڏوٽيڙا نشان ڇڏي ويئي هئس.

پروتيما سان گڏ هڪ سنهڙي ڇوڪري به هئي، جنهنجي نهار مان چنچلتا پئي بکي.

چندر اڳتي وڌي ويو، "پروتيما آهين؟"

"ها." پروتيما واڌواڻي جواب ڏنو.

"سڃاڻين ٿي؟"

پروتيما هڪ دفعو اکين کي آڇا به کڄهه ويڪرو ڪري چشمي جي ٿلهن شيشن مان چندر ڏانهن گهوري گهوري نهاريو - "چندر آهين؟"

"ها."

خوشيءَ وچان پروتيما جي اکين ۾ چمڪ اچي ويئي. ڌيءَ ڏانهن نهاري چيائين، "آڙي آمي، سڃاڻين ٿي چندر کي؟"

ڇوڪريءَ عجب ۽ اڻ ڄاڻائيءَ وچان چندر ڏانهن نهاريو. پروتيما چيو، "نٿي سڃاڻين؟.... آڙي ڇوڪلي! چندر انڪل کي نٿي سڃاڻين؟"

ڇوڪريءَ وري به ساڳئي انداز سان نهاريو.

پروتيما تنهن تي وري چيو، "توکي ياد آهي، آمي، چندر انڪل پنهنجي گهر ايندو هو.... ۽.... ۽ پيار جي هڪ

چماٽ ٻدران توکي لڳائي ڏيندو هو .... ۽ هڪ دفعي ڪنهن ڇڪي ڪئي تنهنجي چوليءَ جا ڪجهه وار ڪٽي ڇڏيا هئائين .... آن تنهن تون ڏاڍو رني هئين.“ ڏيهه کي آڇيا به واٽرن وانگر نهاريندو ڏسي، پروتيما پنهنجي غلطي محسوس ڪئي، ”ها آ آ.... پر آمبي توکي اهي سڀ ڳالهيون ڪيئن ياد هونديون. تڏهن ته تون اڃا ڇهن سالن جي مس هئين .... ۽ تڏهن تنهنجي مميءَ جا هيءَ وار ڪارا هئا.“ چندر کي لڳو ته پروتيما کي شايد ماضيءَ جو ڪجهه ياد اچڻ لڳو هو. هنجي اکين ۾ لڙڪ پرجي آيا هئا ۽ چندر کي اهو سٺو نٿي لڳو، ته وچ رستي ته آهو سڀڪجهه ٿئي، جو هن چاهيندي به نه چاهيو هو. آن ڪري ڳالهه جو رخ بدلائڻ جي خيال کان چيائين، ”پروتيما، هيئن اوچتو هتي ڪيئن اچڻ ٿيو تنهنجو؟“

پروتيما کي به شايد لڳو ته هن گهڙيءَ هيءَ جيڪي ڪجهه ٿي رهيو آهي، سو ماضيءَ جي وٿندڙ ياد ين سان گڏ، وٿندڙ هوندي به، ڪجهه تمام سٺو ڪونهي. اِن ڪري چيائين، ”چندر، هتي ويجهو ڪا ريسٽارنٽ يا ڪافي هائوس وغيره هجي ته آئي هلي ويهون.“

ماءُ جي پياري آواز کي آمبيڪا پانهي ورتو. پر هوءَ سمجهي نه سگهي ته اڄ اوچتو سندس مميءَ کي هيءَ ڇا ٿي ويو هو. هوءَ اڃا ڪجهه وڌيڪ سوچي ئي سوچي، آن ڪان اڳ هن چندر جو آواز ٻڌو- ”ها هل ته ڪنهن ريسٽارنٽ ۾ هلون.... پر ٻڌ ته، پروتيما. تو پنهنجي پيءَ جو نالو آمبي

ڪيئن رکيو آهي؟ جيستائين مونکي ياد آهي، هنجو نالو آمي ته ڪونه هو."

تڏهن ڦڪو مرڪي پروتيما چيو، "ها، هونئن بيبيءَ جو نالو نه اروڻا هو. پر پوءِ آلائجي ڪيئن هڪ ڏينهن مونکي پنهنجي پتيءَ جي ڳالهه ياد آئي. چا هو، جو اسان جڏهن بيبيءَ جو نالو رکڻ وارا هئاسين، تڏهن نالي تي اسان ٻنهي جو پاڻ ۾ ضد ٿي پيو هو. مون بيبيءَ جو نالو اروڻا رکڻ ٿي چاهيو، ۽ منهنجي پتيءَ آمبيڪا رکڻ ٿي چاهيو. جيئن ته منهنجي پتيءَ جو مون تي ڪيڏو نه پيار هو.... ۽ ائين هڪ ڏينهن سوچيم ته زنده هوندي هن منهنجو ضد رکيو هو. ۽ هاڻي، جڏهن هو نه رهيو آهي، تڏهن سندس خواهش جو خيال رکان.... اِن ڪري ٿي مان بيبيءَ کي آمبيڪا يا ڪڏهن ڪڏهن پيار ۾ لاڏ مان 'آمبي' ڪري سڏيندي آهيان."

ٿنهي ٿورو هلڻ شروع ڪيو. چندر ٻانهن ڦهلائي آمبيڪا جي ڪلهي تي رکي. ۽ پوءِ وري ساڳيو سوال دهرايائين، "ها، پروتيما. تو ٻڌايو ڪونه. اوچتو هتي ڪيئن اچڻ ٿيو تنهنجو؟"

پروتيما جواب ڏنو، "چندر، توکان مون ڪڏهن ڪجهه لڪايو ڪونهي. سچ ته اهو آهي، ته هتي مان آمبيءَ جي ماٽيءَ لاءِ آئي آهيان.... ڏس چندر، منهنجي ڌيءَ هاڻي ڪيڏي نه وڏي ٿي وئي آهي...."

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

آمبيڪا جي وارن تي پيار سان هٿ ڦيري چندر چيو، ”ها آ، وڏي نہ ٿي ويئي آهي.“

پروتيما چيو، ”هتي هڪ ننڍو ڇوڪرو خيال ۾ هو.۔ ۽ ڪجهہ ڳالهہ ڪئي بہ ٿي ويئي هئي. پر پوءِ سوچيم. تہ ڳالهہ پڪي ٿيڻ کان اڳ پلي، آمبي ۽ ڇوڪرو هڪ ٻئي کي ڏسن.“

ڳالهين ڳالهين ۾ ريسٽارنٽ اچي ويئي. آمبيڪا چيو، ”ممي، منهنجي ڪافي پيئڻ جي موڊ ڪانهي.... توهان اتي ويهو، مان ٽيهن بزار ڏسي ٿي اچان.“

”پلي پلي.“ چئي پروتيما آمبيڪا کي اجازت ڏني، چندر سان گڏ اندر لنگهي ويئي. هڪ ٻئي جي سامهون ويهڻ بعد پروتيما هڪ هلڪو ٽهڪ ڏيئي چيو، ”ڏس چندر. پاڻ ٻئي ڪيڏا نہ پڙا ٿي ويا آهيون. تڏهن آن عمر ۾ پاڻ ڪڏهن ائين سوچيو بہ ڪونہ هو، تہ اسين ڪو هيئن پڙا ٿي ونداسين ۽ هيئن هڪ ڏينهن اوچتو گڏ جنداسين. جڏهن ’پيار‘ جهڙي ڪنهن لفظ کي ڪٿي، اسانجا ٻار بہ انجي معني سمجهي سگهندا.... ها چندر. توکي تہ ہہ پٽ هئا، هڪ ڌيءَ هئي.... انهن جو ڇا ٿيو؟“

”ڌيءَ تہ مون ۾ سال اڳ پرڻائي ڇڏي. وڏو پٽ ملٽريءَ ۾ آفيسر آهي. ان کان ننڍو پٽ ڪانپور ۾ ڊاڪٽر آهي. ۽ گذريل ويهن سالن ۾ پاڻ هڪ ٻئي سان نہ گڏ ياسين. آن دؤران ۾ مونکي ٽي پٽ پيا بہ جاوا هئا، سي هاڻي پڙهندا آهن.“

پروتيما جي اکين ۾ خوشي پرجي آئي– ”چندر، آمبيءَ کان ننڍو جيڪو منهنجو پٽ آهي– وِملُ– سو هاڻي ايم-اي ۾ آهي.“
ان وچ ۾ چندر پنهنجي کيسي مان پرس ڪڍي پروتيما ڏانهن وڌائيندي چيو، ”هان، ڏس. هن ۾ منهنجي وڏي پٽ جو فوٽو اٿيئي. ڪيئن سچ پچ لڳي ٿو نه ڪجهه....“
چشمي مان گهوري گهوري پروتيما فوٽو کي جاچي جاچي ڏٺو ۽ پوءِ اکين ۾ ڪجهه شيطاني پرجي آيس، ”ڏس چندر، هنکي جي هيءَ وڏيون وڏيون مڇون نه هجن، ته بلڪل تنهنجي جوانيءَ جهڙي شڪل تي لڳيس.“
چندر جي اکين ۾ به پيار پرجي آيو. چيائين، ”ها، سڀ ائين چوندا آهن....“
”۽ لڳي به تو جهڙو شيطان ٿو. ياد آٿيئي چندر، تون ڏينهن مان تنهنجي مسز جي سامهون به توکي ’شيطان‘ ڪري سڏيندي هئس.... آڙي ها، تنهنجي مسز جا ڪهڙا حال آهن؟“
”ٺيڪ آهن.... اها به نه ٿي وانگر هڏي تي وئي آهي.... پر توکي ڪڏهن ڪڏهن ڏاڍو ياد ڪندي آهي.... سچ پڇاڻيءَ.... ڪڏهن ڪڏهن تو لاءِ روئندي به آهي.... ۽ پروتيما. اڄ هيترن سالن بعد توکي اها ڳالهه ٻڌايان ٿو، ته جوانيءَ ۾ ئي تنهنجي وڏوا ٿي وڃڻ تي، اسان ٻنهي کي توتي ڏاڍو رحم ايندو هو.... پر اسان ڪڏهن به، تنهنجي سامهون اِن ڳالهه جو اظهار يا ڏيکاءُ نه ڪيو هو.... صرف

اِهو ئي سوچي ته اسانجي رحم ڪرڻ ڪري، تون پاڻکي
’ويچاري‘ سمجهڻ لڳين. ۽ سچ ته اِهو به هو، پروتيما، ته
توکي ’ويچاري‘ جي روپ ۾ ڏسڻ کان اڳ، آسان توکي
خوش ڏسڻ ٿي چاهيو. تنهنجين اکين ۾ لڙڪن بدران
تنهنجن چپن تي اسان مرڪ ڏسڻ ٿي چاهي....“
چندر ڏٺو، پروتيما جي چهري تي اداسي ڇڙي آئي هئي.
ان ڪري ڳالهه جو رخ بدلائڻ جي خيال کان چيائين،
”هلجانءِ گهر. توکي ڏسي ڏاڍو خوش ٿيندي.“ ڪجهه
دير لاءِ ٻيئي چپ ٿي ويا، ۽ پوءِ چڻ ڪنهن خواب
مان سجاڳ ٿيندي چندر چيو، ”آڙي ها، ڏٺءِ، فوٽو ڏٺءِ.
اِهو ته آڇا ٻه سال اڳ جو اٿس.... هاڻي ته اصل اُهو ٿي پيو
آهي، جو بس.... پروتيما، هڪ ڳالهه ٻڌايانءِ.... توکي
شايد ڪلڪ جهڙي لڳي، پر منهنجو هيءُ پاڳل من آها ڳالهه
سوچي ويٺو هو، ته تنهنجي منهنجي سنيهه کي هڪ سلسلي
جي ڏاڪي ۾ ٻڌڻ خاطر، مان پنهنجي وڏي پٽ لاءِ توکان
اروڻا جي گهر ڪندس.... پر پوءِ جيسين هو اِن لائق
ٿين ٿي ٿين، تيسين پاڻ الڳ ٿي وياسين ۽ اهو سپ ڪنهن
ٽٽل خواب جيان اڌورو رهجي ويو.... ۽ اَڄ ويهن سالن
جي ڊگهي خواب مان جڏهن پاڻ جاڳيا آهيون، مليا آهيون،
تڏهن سپ ڪجهه بدلجي ويو آهي. منهنجي پٽ آتي ٿي
ڪنهن مليٽري آفيسر جي ڌيءَ سان شادي ڪري ڇڏي....“
چندر کي لڳو ته هاڻي سندس اکين ۾ به پاڻي پرجي آيو
هو. پروتيما چيو، ”چندر، پنهنجي پڊاپي جي هن جهڪي
اور مان به مان ڏسان پيئي، ته تنهنجهن پڊن اکين ۾ پاڻي

پرجي آيو آهي....“ وري ٿوري دير بعد پنهنجي آواز کي توازن ۾ آڻي پروتيما چيو، ”چندر، تون اڄ مونکي چماٽ هڻ....“

چندر واڻن وانگر پروتيما ڏانهن نهارڻ لڳو. پروتيما چيو، ”ڏس چندر، تون پلي اهو پلجي ويو هجين، پر مونکي اڄ به ياد آهي، ته تن ڏينهن تون خبر ناهي ڪهڙن ودرره پاسنيهه وچان مونکي چوندو هئين ته هڪ چماٽ هڻ ڏي.... پر هر دفعي مون تنهنجي ان ڳالهه کي ٽاري ڇڏيو هو.... اڄ تنهنجي پروتيما توکي پاڻ ئي چوي ٿي- ته چندر، اڄ، مونکي چماٽ هڻ....“

”نه پروتيما. هيترن سالن جي تپسيا کي مان اڄ ڀنگ ٿيڻ نه ڏيندس- نه، پروتيما، نه.“

”تپسيا؟“

”توکي شايد وسري ويو آهي، پر مونکي سڀ ياد آهي، پروتيما ته جڏهن پهرين مون توکي ڏٺو هو، تڏهن منهنجي نظر ۾ تو لاءِ واسنا پريل هئي، پر پوءِ وري جڏهن مونکي خبر پيئي، ته تون هڪ وڌوا آهين- جوانيءَ جي چانئٺ تي ئي ڪال جنهن جون خوشيون ڇني ورتيون هيون- تڏهن منهنجو من بدلجي ويو هو ۽ مون توکي چيو هو: ته زندگي ڀر مان ڪڏهن تنهنجي چم کي نه ڇهندس.... چماٽ مان توکي تڏهن به ڪونه هڻان ها، پر چاڪاڻ جو تون تڏهن ان ڳالهه تي ڪجندي هئينءَ، انڪري توکي ستائڻ ۾ مونکي ٿورو سک ملندو هو.“

”پر چندر، اڄ مان توکان ڇمات هڪ سزا جي روپ ۾ ٿي گهران.... تڏهن به منهنجي نظر گهٽ هئي.... تون مونکي گهٽوٽي سمجهندينءَ ۽ هئين ته — چشمو پاءِ، چشمو پاءِ، نه ته انڌي ٿي ويندينءَ — پر تڏهن خبر ناهي ڇا سوچي، مون تنهنجي اها ڳالهه نه رکي هئي. ۽ اڄ، جڏهن مان ذري گهٽ انڌي ٿيڻ تي آهيان، تڏهن مونکي تنهنجا اهي لفظ ياد ايندا آهن ۽ سوچيندي آهيان، ته جي انهن ڏينهن ۾ ٿي تنهنجو چوڻ مڃان ها ته اڄ هڙن ٿلهن شيشن جو منهنجين اکين تي پهرو نه هجي ها....“

”چڱو، هاڻي ڇڏ انکي، پروتيما.... هڪ ڳالهه ٻڌاءِ، تو وري ٻي شادي ته ڪونه ڪئي؟“

”نه.“

”سچ؟.... پروتيما، توکي شايد اهو ڪجهه عجيب لڳي، پر اڄ مان توکي سچ ٻڌايان ٿو، تڏهن مونکي لڳو هو، ته عمر جي ايندڙ سالن ۾ جوانيءَ جي بي رحم شدت جي اڳيان تون شايد ڪٿي هارائي نه ويهين.... تڏهن مون توکي هڪ دفعي اشاري ۾ چيو هو ته تنهنجي پيشانيءَ جون لڪيرون مونکي ٻڌائين ٿيون، ته ايندڙ پنجن ستن سالن ۾ تنهنجي حياتيءَ ۾ هڪ اهڙي گهٽنا ٿيندي، جا توکي سالن تائين ياد رهندي.... ۽ پروتيما، توکي شايد عجب لڳندو نه پنهنجي هر-عمر کي آسپس ڏيڻ جي هڪ عجيب چريائپ کي مان اهميت ڏيئي ويٺو هوس ۽ پنهنجي هر سست ۽ واندي گهڙيءَ ۾، جڏهن به تنهنجي ياد ايندي هئي، تڏهن مان تو بابت

ٿي. انڪري ڏس، چندر. پنهنجن ٻارن جي پيار لاءِ ٻه مون 'موهه' جهڙي لفظ کي ئي آڌار بڻايو آهي."

"ها، ها، مان سمجهان ٿو. تڏهن ٻه اٿين ٿي هو - انڪري ئي انهن ڏينهن ۾ پنهنجي ڳالهه جي اظهار تي مون 'سنيهه' جهڙي لفظ جو پڙدو چاڙهيو هو.... تڏهن تنهجي لفظي ڄاڻ ٻه ايڏي ڪونه هئي، جو تون منهنجي ڳالهه کي صحيح روپ ۾ سمجهي سگهين ۽ انڪري توکي ان لفظ ۾ شايد ڪا الڳ ئي معني نظر آئي هئي.... پر هاڻي، مان سمجهان ٿو تہ عمر ۽ آڇن وارن جي آ...دي، تنهنجي لفظي ڄاڻ وڌائي ڇڏي هوندي ۽ توکي هاڻي محسوس ٿيندو هوندو تہ سنيهه ۽ موهه جي پٺيان ٻہ پيار جهڙي ئي ڪا پاونا لڪل هوندي آهي."

پروتيما چپ چاپ ٻڌندي رهي. تڏهن نيڻرو اڇي ڪاغي رکي ويو.

چندر کي لڳو تہ چانديءَ جون ڪي سنهيون سنهيون ليڪون هنجي ذهن ۾ اڀرڻ لڳيون هيون. پروتيما ڏانهن نهاري چندر چيو، "پروتيما، جوانيءَ ۾ جڏهن پاڻ الڳ ٿيا هئاسين، تڏهن وڇڙڻ جي نشانيءَ طور تو مونکي هڪ ٽاچٽي ڏني هئي، اها ٽاچٽي مون هڪ ڪاري پني تي فريم ڪرائي رکي آهي. پر اها گهر ۾ نہ لڳائي اٿم. صرف اهو سوچي، تہ سياڻي جي ڪير مون کان ٽاچٽيءَ کي فريم ڪرائڻ جو سبب پڇي، تہ مان ڪهڙو ڪهڙو جواب ڏيئي سگهندس."

ٻري اٿين ٿي ٿورو ڪلي چندر چيو، "هوئن تہ پروتيما، مون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

سوچيو هو ته ڪنهنجي پڇڻ تي، ڪيس ٻگ-ٻوڏ جو مثال ڏيئي اهوئي سمجهائيندس، ته اڄ جي حياتيءَ ۾ رکيل ڏک ۽ ڪنڊا آهن. ۽ ڪاغذ تي ٽاچٽيءَ جو هئڻ، ڏکن ڀري دنيا ۾ چين جي احساس جو هڪ ’سمبل‘ ئي آهي.“

پروتيما چيو، ”چندر، اهي نشانيون ڏيڻ وٺڻ جون ڳالهيون، اڄ ٻڍاپي جي هن حالت ۾ ٻارائيءَ جو احساس ٽيون ڪرائين. پر تڏهن به الائجي ڇو، انهن کي سانڍي رکڻ ۾ ڪو اهڙو سک ملي ٿو، جو اظهار ڪان پري آهي.“

اُن وقت هڪ جوڙو ٻن ٽن سالن جي هڪ ٻار سان گڏ ريسٽارنٽ ۾ آيو. ٻار جي، پير پير ۾ ملائي هلڻ کي ڏسي، پروتيما جي اکين ۾ چمڪ پرجي آئي. چيائين، ”چندر، ڪوبه ٻار جڏهن هلڻ سکندو آهي، ته انجي چال مونکي پنهنجي پتيءَ جي ياد ڏياريندي آهي. جڏهن بيماريءَ جي بستري تي مون اسپتال ۾ ڪيس اهو ٻڌايو هو ته پنهنجو ومل هاڻي هلڻ سکيو آهي، تڏهن خوشيءَ مان چيو هئائين ته: شام جو ڪيس اسپتال ۾ وٺي آڇجانءِ.... ۽ شام جو جڏهن مان ومل کي اسپتال ۾ وٺي ويئي هئس، تڏهن ڪيس ڦڏ ڦڏ ڪري هلندو ڏسي هو ٽهڪ ڏيڻ لڳو هو. پر آف!.... چندر، مون اهو ڪٿي ٿي ڄاتو، ته اهي سندس آخري ٽهڪ هئا.... ٻئي ڏينهن ئي پنهنجي پتيءَ جا اهي ٽهڪ مونکان رسي ويا.... ۽ حالت اِها آهي چندر، جو اڄ به جڏهن مان واندڪائيءَ ۾ پتيءَ جي تصوير ڏانهن نهاريندي آهيان، تڏهن مان چاهيندي آهيان، ته تصوير جو فريم ٽوڙي اندران

کي تهڪ نڪري اچن ۽ ماڻ ورڪي اُن ڍانڌاڻي ۾ جوانيءَ
جون آهي رنگي گهڙيون. پنيءَ جي ٿهڪ ۾ ان سان گڏ ٿهڪ
ڏيئي گذاريان.“ وري هڪ ٿڌو ساهه کڻي پروتيما چيو.
”پر افسوس..... چندر، اهو سڀ ڪلپنائن جو هڪ نگر
آهي، جو طلسمي آهي..... صرف ڪجهه ڏينهن جو عارضي
سک ڏيئي ٿو سگهي..... بس ٻيو ڪجهه به نه.“
چندر چيو، ”پروتيما، هڪ ڳالهه پڇان..... ؟“
”ها، ها، پڇ چندر، اڄ پڇ..... گذريل هيترن سالن ۾ مونکي
اڪيلائي گهڻيون ڳالهيون سوچيون هونديون، سي سڀ چندر کي
ٻڌائينديس..... پر تنهنجي ياد ۽ تنهنجي انتظار ۾..... هيءَ
وار اڇا ٿي ويا..... ۽ جڏهن ٿي هنن وارن جي ڪاراڻ آڏامي
ويئي، تڏهن ٿي دماغ مان گهڻيون ڳالهيون شايد دماغي
پڃري جي هيس مان نڪري آڏامي ويون.....“
چندر چيو، ”پروتيما، سچ ٻڌائج..... هيترن سالن ۾ ڪڏهن
به جنس توکي پنهنجيءَ پوريءَ شدت سان تنگ ڪيو
هوندو..... ؟“

پنهنجي ٻانهن جي ٻڌي چمڙيءَ کي چهنڊڙي پائيندي ٿورو
گنگهي پروتيما چيو، ”ها چندر، هڪ دفعو بلڪل بري
طرح جنس مونکي تنگ ڪيو هو، تڏهن هارائيندي
هارائيندي مان جنس ڪان کٽي ويئي هيس..... يا شايد تڏهن
قدرت منهنجي اُن جيت ۾ مونکي ساٿ ڏنو هو، جو اُن
وقت..... ڦاڪڻي هوائن جي اُن تڏيءَ رات ۾ ڪو مڙد
منهنجي ٻر ۾ ڪونه هو..... پوءِ مون پنهنجا وار پٽيا هئا.....

ڪپڙا ڦاڙيا هئا.... ۽ گهر ۾ لڳل آئيني کي ڀڃي وڌو هو.... آن بعد ڪنهن ڪتي وانگر سهڪي سهڪي چپ ٿي ٻاهر نڪري آئي هئي، ۽ پوءِ شايد مان بيهوش ٿي ويئي هئس.... جڏهن هوش آيو هوم تڏهن مونکي لڳو هو ته ڪنهن منهنجين رڳن تي برف گهمائي گهمائي منهنجي جسم کي ٿڌو ڪري ڇڏيو هو...."

چندر هڪ ٿڌو ساهه کڻي چيائين، "پروتيما، اتي اچي منهنجي وشواس جا قدر بدلجي ويندا آهن. مان سوچيندو آهيان، ته دنيا ۾ شڪتيءَ جهڙي ڪا به چيز ناهي. مطلب ته ڪا به اهڙي طاقت ناهي، جا ٻئي کي نقصان پهچائي، پاڻ صاف بچي نڪري اچي. هڪ ٻئي ۾ پلي انسان جا ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏي، پر گڏوگڏ پاڻ به ذرڙن ۾ بدلجي ويندو آهي."

پنکي لڳڻ سان پروتيما جا اڇا وار ڦهلجي سندس چشمي جي ٿلهن شيشن تي گهمڻ لڳا هئا پر پروتيما کي آن جو ڌيان به نه رهيو هو. هوءَ شايد ڪجهه سوچڻ لڳي هئي. ڪجهه دير بعد پروتيما ٻي ڳالهايو، "چندر، تون ٻڌاءِ، تو پنهنجا هيءُ گذريل سال ڪيئن گذاريا؟"

عجب مان چندر چيو، "پريتي. ’ڪيئن‘ مان تنهنجو مطلب."

هلڪو کلي پروتيما چيو، "چندر، ٻهرين مونکي تون ان لاءِ ڪجهه خوشيءَ جي ڪل ڪلڻ ڏي ته هيڏي وڏي گفتگوءَ ۾ ٻهريون دفعو تو مونکي پروتيما جي بدران پريتيءَ جي

نالي سان سڏيو آهي. چندر، مونکي خبر ناهي ته اِن هڪ لفظ سان منهنجون گهڻيون ياد يون جڙيل آهن... اهڙيون اهڙيون جنجو ڪو انداز ئي ڪونهي...."

چندر کلي چيو، "پريتي، پيداپي ۾ اچي، تون جوانيءَ کان به وڌيڪ جذباتي ٿي پيئي آهين.... ها، تو ڇا ٿي چوڻ چاهيو؟"

"ها، چيم ٿي چندر، تو پنهنجا هيترا سال مونکان سواءِ ڪيئن گذاريا؟.... تون، ها تون چندر، اهو شخص آهين، جو هڪ ڏينهن به جي مونکي نه ڏسندو هئين، يا نه ڳالهائيندو هئين ته بي-چيني ٿي اٿندو هئين.... توکي ياد آهي، چندر، ته هڪ ڏينهن زماني جي چوڦيري چؤپچوءَ کان تنگ ٿي مون توسان ڳالهائڻ ڇڏي ڏنو هو ۽ ٻئي ڏينهن تنهنجيون ٻَنل ٻَنل ڳاڙهيون اکيون ڏسي مون پڇتايو هو، ته اهو قدم مان ناحق کڻي ويٺس.... ۽ اُن ڏينهن تو ٻڌايو هو ته گذريل سڄي رات تو اکين ۾ ڪٽي هئي.... اِنڪري پڇيو اٿم ٿي، چندر، ته گذريل هيترا سال....؟"

پروتيما جي ڳالهه کي وچ ۾ ڪپي چندر چيو، "نه پڇ پروتيما. اهو سڀ نه پڇ. ... ڪي سپنا هئا، جي حقيقت جي اِنتظار ۾ پيدا ٿي ويا.... پريتي، منهنجي تصور جي اکين پنهنجن ئي سپنن جا لاش ڪڇندا ڏٺا آهن.... پنهنجن پيرن سپنن جا لاش ڍوئي ڍوئي، پروتيما، اڄ مان به پيڙ ٿي ويو آهيان.... اِهو سڀ سوچي ڪڏهن ڪڏهن سرد لاش جهان مان بر تڏو ئي ويندو آهيان...."

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

هڪ ٿڌو ساهه کڻي پروتيما چيو، ”ها... چندر، مونکي ائين لڳي پيو ته... چندر، ٺهنجو هٿ ڏي...“
ڪرميءَ تي ٿي ٿورو دور هٽندي چندر چيو، ”نه پروتيما، ڪجهه تپسيا... ۽ ڪجهه چهاءُ... نه پروتيما.“
تڏهن عجيب چهرو بڻائي پروتيما چيو، ”چندر، ذهني طور به تون ايڏو پڊو ۽ ڪمزور ٿو ٿي ويو آهين... پوترتا اسان ٻنهي ۾ آج به آهي... چهاءُ نه ان طرح پوتر ٿي...“
”پروتيما، توکي شايد ياد ڪونهي ته توتي هڪ دفعي چيو هو ته پوتر چهاءُ به ڪڏهن غلط احساس پيدا ڪري سگهي ٿو... توکي ياد هوندو، پروتيما، ته هڪ دفعي جي غلط سپني جي پڇتاو، مونکي زندگيءَ پر هڪ بياري ۽ مٺي چڙ ڪان وانجهي ڇڏيو...“
تڏهن ٺهنجو پاڻکي سڏارڻ ڪندي پروتيما چيو، ”ڇگو ڇڏ، چندر... پر هڪ ڳالهه ته ٻڌ... آج زماني جي هن حالت ۾، جڏهن پيار جا قدر ئي بدلجي ويا آهن، تڏهن ماڻهو هوند ٺهنجي پوتر پيار جي ڳالهه ٻڌي ڪلي ڏين.“
”ڇو؟“ چندر عجب مان پروتيما ڏانهن نهارڻ لڳو.
”چندر، ان ۾ عجب نه ڪاءِ. آج جهڪڏهن مان ٺهنجي امبيءَ جي سامهون ئي اها ڳالهه ڪيان... ته شايد ڀهرين ته هوءَ هڪ وڏو ٽهڪ ڏيندي ۽ پوءِ پڇندي ته ڇا پيار ٺهنجو پاڻ ۾ ئي هڪ هستي ناهي، جو ان جي هستيءَ کي پورڻ روپ ڏيڻ لاءِ ان جي اڳيان ’پوتر‘ جهڙي ڪنهن لفظ جو استعمال ضروري آهي؟“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ڪو به جواب ڏيڻ بدران چندر صرف هڪ دفعو پروتيما
جي چهري ڏانهن گهوري گهوري نهاريو.
ڪجهه دير بعد چندر چيو، "چڱو پريتي، جيسين هتي
آهين، تيسين روز پاڻ هن ريسٽارنٽ ۾ گڏجندا سين....
ايندينءَ نه؟.... ۽ ها، سڀاڻي اڪيوءَ هتان تنهنجي گهر
هلجانءِ .... مان اڄ مسز کي ٻڌائي ڇڏيندس ته تون هتي
آئي آهين.... توکي ٻڌايم نه، ته توکي ڏسي ڏاڍو خوش
ٿيندي.... ۽ پوءِ پروتيما. اتي شايد ڳالهين ڳالهين ۾ هڪ
دفعو وري پنهنجا آهي مثل سال جاڳي آڻن ۽ شايد ...."
چندر کي وچير ئي کپي پروتيما چيو، "چندر، ڏس، تون
اڄ وري پراڻو چندر ٿيڻ ٿو چاهين."
"ها پروتيما، مان چاهيان ٿو اهوئي ته، ته جيسين هتي آهين،
تون آها ئي پراڻي پروتيما هجين ۽ مان اهو ئي پراڻو
چندر...."
پروتيما ڪجهه چوڻ چاهيو ٿي، پر سامهون امبي کي
ايندو ڏسي، ڪجهه ڪونه چيائين.
ريسٽارنٽ کان ٻاهر نڪري چندر پڇيو، "امبي، توکي
اسانجو شهر ڪيئن لڳو؟"
"انڪل، سچ ٻڌايانو، مونکي ڏاڍو وڻيو. تمام شانتيءَ
واري حياتي آهي.... اجائي هل - پٽ ڪانهي...."
مذاق ڪندي چندر چيو، "امبي، اهو تون ان ڪري ته
ڪونه ٿي چئين، ڇاڪاڻ جو هاڻي توکي هن شهر ۾ ئي
رهڻو آهي...."

”نو، نو، آنڪل، سچ پچ.... پهاڙ هونئن به مونکي ڏاڍا وڻندا آهن.“ وري پروتيما ڏانهن نهاري، ڇڻ ڪانئس شاهدي ڏيارڻ لاءِ چيائين، ”ممي، تون ٿي ٻڌاءِ، مونکي پهاڙ وڻندا آهن نه؟“

پروتيما صرف هاڪار وچان ڪنڌ لوڏيو.

مارڪيٽ ۾ آچي چندر هڪ جنرل اسٽور تي چڙهيو. آمبي تيسين سامهون هڪ ريڊي - ميڊ ڪپڙن جي دُڪان تي لڳل شو - روم ۾ سويٽر وغيره ڏسڻ لڳي.

جنرل اسٽور واري کان چندر ’هيئر ڊاءِ‘ جون ٻه ٽيوبس ورتيون. هڪ ٽيوب پروتيما ڏانهن وڌائي چندر چيو، ”هان پريتي، سياڻي وارن کي هيءَ لڳائي آڇج. مان به آپلاءِ ڪري ايندس. ۽.... ۽ پوءِ پروتيما، سياڻي سپنن جا آهي لاش وري زنده....“ ايتري ۾ آمبي واپس هلي آئي. چندر جي ڳالهه اِنڪري اڌ ۾ ئي رهجي ويئي.

ٽئي چپ ٿي ويا ۽ واٽون وانگر هڪ ٻئي ڏانهن نهارڻ لڳا.

هوڏانهن آمبي اهو طئي نه ڪري سگهي ته اوچتو ئي سندس ممي ۽ چندر آنڪل کي ڇا ٿي ويو هو.

■ نہ مرڻ جو ڏک

جڏهن ماڻهن جي طبيعت اوچتو بگڙي پوي، تڏهن به هن نن ڳالهہ کي ايڏو گنڀير ڪونہ سمجهيو. ڪيس ائين لڳو تہ هن موسم ۾ تہ ائين ٿيندو ئي رهندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن ٿورو بخار به محسوس ٿيندو آهي. تہ ڪڏهن وري بخار تيز ٿي ويندو آهي. ۽ بخار ۾ تہ اڪثر ڳلي ۾ ڪوڙاڻ ۽ چڀ چڀ محسوس ٿيندي ئي آهي. تہ کيس لڳو تہ ماڻس کي ڳلي ۾ ٿوري چڀ چڀ محسوس ٿيڻ، ڪا نئين ڳالهہ ڪانہ هئي. پر پوءِ به ماءُ جي ڳالهہ کيس رڪئي ئي هئي.

ٽانگي ۾ ماءُ کي هو اسپتال وٺي ويو. ڊاڪٽر کي هن ٿوري ۾ ٻڌايو تہ گذريل ڪجھ عرصي کان سندس ماءُ کي ڳلي ۾ سُور محسوس ٿيندو رهيو آهي. ڪڏهن ڪڏهن روٽي کائڻ يا پاڻي پيئڻ ۾ تڪليف محسوس ٿيندي آئس. پر اَڄ صبح کان وٺي اُن سُور سان گڏ بخار به تيز ٿي ويو اٿس.

شروعاتي جاچ جوچ ڪانپوءِ، ڊاڪٽر کيس چيو تہ سٺو ٿيندو، جي هو ماءُ کي اسپتال ۾ ڀرتي ڪرائي وڃي. چاڪاڻ تہ سندس ٽنڪ ۾ ٿورو ٿورو رت نظر آيو آهي. ضروري ايڪس-ري وغيره بعد ئي هو ڪنهن فيصلي تي پهچي سگهندا! تہ پڪ ڪي سچ پچ ڪهڙي بيماري لڳل آهي.

ڊاڪٽريءَ جي کيس ڪا خاص ڄاڻ ڪانہ هئي. پر شخصي طور سندس اهو ويچار هو، تہ چاڪاڻ جو ماڻس گذريل ڪجھ ورهين کان بيڙي ڇڪڻ شروع ڪئي هئي، ان ڪري ئي شايد اهو ڪجھ يا اهڙي ڪا بيماري لڳي هوندس.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

هونئن ٻي، هنن ڏينهن ۾ ڪيس اُنهن محسوس ٿيندو رهيو هو ته مائس رات جو ڪافي ڪافي دير تائين پيٽ ۾ ڪنگهندي هئي. ٿي سگهي ٿو ته ڪنگهندي ڪنگهندي سندس ڦڦڙ ڪمزور ٿي ويا هجن، ۽ ان ڪري ٿي سندس ٽڪ ۾ ڊاڪٽر کي ٿورو ٿورو رت نظر آيو آهي.

ڊاڪٽر جي صلاح مجي هن ماءُ کي پرتي ڪرايو. ويندي ويندي ماءُ کي آٿت ڏيندو ويو ته ڊڄڻ يا گهٻرائڻ جي ڪا ضرورت ڪانهي. ڪا اهڙي خاص بيماري ڪانهي. ڊاڪٽر ٿورو اُنهن ٿي چڱي طرح جاچڻ ٿو چاهي. پلي جاچي هونئن، سندس ڪپڙا وغيره کڻي هو شام جو اسپتال وري ايندو. هتون هت هيئر ويندي ويندي، بزار مان هو ٿرماس وٺندو ويندو. جيئن وقت بوقت چانهه-کير وغيره گهران ٿي کڻي اچي سگهي.

رستي تي پنهنجي هڪ دوست جي دڪان تان، اوڌر تي، هن هڪ ٿرماس ورتو. گهر آيو ته ڏٺائين، جوئس آرام سان چانور سوئي رهي هئي.

زال کي هن مجي ڳالهه ڪري ٻڌائي ته ڪيئن مائس جي ٽڪ ۾ ڊاڪٽر کي ٿورو ٿورو رت نظر آيو ۽ ڊاڪٽر کيس صلاح ڏني ته هو ماءُ کي اسپتال ۾ پرتي ڪرائي وڃي.

تڏهن ڳالهين ٿي ڳالهين ۾ جوئس کيس چيو، ”آ-ي“ کي اها مٺي پيڙي چڪڻ جي عادت نه رکڻ ڪپندي هئي. چوندا آهن: تماڪ مان گهڻيون ٿي بيماريون پيدا ٿينديون آهن.“

كيس به لڳو ته جوڻس جي ڳالھ ٺيڪ آهي. پر ماڻس به كو چاڻي واڻي اها عادت پاڻ ۾ كونه وڌي هئي. تن ڏينهن به كنهن بيماريءَ كارڻ حكيم كيس تماڪ واپراڻڻ جي صلاح ڏني هئي. تڏهن جي اُن بيماريءَ جو نالو كيس چڱي طرح ياد كونهي. هونئن به تڏهن سندس پيءُ جيئرو هو. اِن كري ماءُ جي تن ڏينهن واري بيماري يا پيڙي چڪڻ جي كارڻ ۾ هن كو چاھ نــ ورتو هو. ۽ اكثر ائين ٿيندو به آهي ته پيءُ جي حيات هوندي، اولاد كي لڳندو آهي ته اهڙيون ننڍيون وڏيون ڳالهيون هنن جي سوچڻ يا فكر كرڻ لاءِ نه آهن.

پر هاڻي ته پتا حيات كونهي. ماءُ جي بيماريءَ جو علاج هاڻي سندس ئي فرض آهي.

تڏهن وري ويٺي ويٺي كيس لڳو ته كٿي ائين ته كونهي ته ماڻس كي به دم جي بيماري هجي. پڪ كرڻ لاءِ هن زال كان پڇيو، "كٿي ائين ته كونهي ته آمان كي به بابي واري بيماري لڳي وئي آهي؟ بابا به ته سڄي سڄي رات پيو كنگهندو هو."

جوڻس كي به لڳو، ته ـ ها، ائين ٿي سگهي ٿو. آمي هنجي شيوا ٽهل كندي رهندي هئي. ٻڍاپي ۾ كابه بيماري لڳڻ ۾ كهڙي ويرم؟

پر پوءِ سندس ويچار وري بدلجي ويو. جوءِ كي هن چيو، "پر كنگھ ۾ مونكي كجھ فرق ڏسو نظر اچي. بابا جي كنگھ ٻئي قسم جي هئي."

Scanned with CamScanner
www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جوڻس به ان ڳالھ سان سهمت هئي.
ڪجھ وقت تائين هو اهڙيون ڳالهيون ڪندا رهيا. بيمارين جي اڻ پوري ڄاڻ هئڻ ڪارڻ، هو ڪنهن صحيح فيصلي تي نه پهچي سگهيا. شام ٿي ته ٻار به اسڪول مان موٽيا.
تڏهن وري ڪيس خيال آيو ته ماءُ لاءِ هو شام جي چانھ نه ڪٿي ڪونه ويو آهي. اڪثر شام جو ڇهين ساڍي ڇهين وڳي ماڻس کي چانھ پيئڻ جي عادت هئي. هينئر ساڍا پنج وڳا هئا.
جوءِ کي هن چانھ ٺاهڻ لاءِ چيو. جيئن جوڻس چانھ ٺاهي اچي، تيسين هو ٿرماس جي مٿان لڳل ليبل پڙهڻ لڳو. ڪيس لڳو ته ٿرماس ڪنهن سٺي ڪمپنيءَ جو هو. ڪئين ڀيرا اُن ڪمپنيءَ جا اشتهار هو الڳ الڳ اخبارن خواه مخزنن ۾ پڙهي چڪو هو. ڪيس ٿوري خوشي ٿي ته نيڪ آهي، ماءُ جي بيماريءَ ۾ گهر جي هڪ شيءِ ته نهي پيئي. پئسا ته هو دوست کي پهرين تاريخ تي ڏيندو.
ماءُ لاءِ چانھ ڪٿي هو اسپتال پهتو. اُتي پهچي هن ماءُ کان پڇيو، ”ڊاڪٽرن ڪجھ ڏنو؟“
رواجي طرح ماڻس چيو، ”ها.“
پر هنجي اُتاوليءَ ڪيس چپ رهڻ نه ڏنو، ”هنن ڪجھ پڇيو هوندو؟“
”ها آ آ آ... گلي لاءِ پڇيائون پئي تـه سور گهٽيو ٿيندو آهي ڇا؟“
”پوءِ.... تو ڪهڙو جواب ڏنو؟“

"مون چيو: ها ٿيندو آهي.... ۽ ڪڏهن ته اٿين لڳندو آهي، ڄڻ ڳلي جي اندر ڪا شئي چڀي رهي هجي.... يا وري ڄڻ ڪو ڪينٽون اندر سرڪندو هجي.... يا ڪجهه اٿين ٿي .... حقيقت ۾ مونکي ڇا ڇا ۽ ڪيئن ڪيئن لڳندو آهي، مان ٺيڪ طرح ٻڌائي نه ٿي سگهيس."

تڏهن وري ڪيس لڳو، ڪا خاص ڳالهه ڪانه هوندي. امان کي ٻيڙي ڇڪڻ جي عادت آهي، ڪڏهن ڪڏهن وڌيڪ ٻه ٻيڙيون ڇڪيندي آهي. ان ڪري ڳلو سر سر ڪندو هوندس، ۽ امان کي لڳي ٿو، ڄڻ اندر ڪو ڪينٽون آهي.

هن وري ماءُ کان پڇيو، "پوءِ هنن ٻيو ڪجهه چيو؟"

"الائجي .... اول ته ڊاڪٽرن پاڻ ۾ ٿي ويٺي ڳٽ مٽ ڪئي. اها مُوئي انگريزي ته مونکي سمجهه ۾ اچي ڪانه.... ها باقي، ويندي ويندي چئي ويا ته سياڻي هو وري ڏسندا، پوءِ ٿي ڪجهه ٻڌائيندا."

تڏهن اوچتو هڪ اڻ چاتل ڊپ هنجي من ۾ آئيو، ته شايد ڪا اهڙي جهڙي بيماري آهي، جو ڊاڪٽر سياڻي به ڏسڻ ٿا چاهين. نه ته ڳلي جي سر سر کي پرکڻ ۾ ڊاڪٽرن کي ايڏي ويرم ٿورئي لڳڻي آهي.

تڏهن ڪيس لڳو، ته امان کي ڪٿي ڪئنسر ته ڪونه ٿي پيئي آهي؟

اهو ويچار ايندي ئي سندس انگ انگ ۾ ڏڪڻي وني ويئي. گهر اچي هن جوءِ کي چيو ته، "منهنجو انو-ان آهي ته امان کي ڪٿي ڪئنسر ته ٿي پيئي هجي."

اهو ٻڌي جونس کي ٻه تورو جهٽڪو لڳو. پر پوءِ ڪجهه دير سوچڻ کانپوءِ چيائين، ”ٻڌو، ماڻهو چوندا آهن ته ان بيماريءَ جو اڃا ڪو علاج ڪونه نڪتو آهي .... اهو سچ آهي ڇا؟“

هن چيو، ”نه، هرويرو اها ڳالهه ٻه ڪانهي .... پر ها، اهو سچ آهي ته ان بيماري لڳڻ کان پوءِ ماڻهوءَ جي جيئڻ مرڻ جي ڪا پڪ نه رهندي آهي.“

هن سوچيو ته آءٌ سڌيءَ طرح هن جيڪا ڳالهه چئي آهي، جونس اها سمجهي ويئي هوندي. پر جونس شايد ڳالهه چڱيءَ طرح ڪونه سمجهي. شايد ان ڪري ئي چيائين، ”جيئڻ مرڻ جي ته ڪنهنجي به پڪ ڪانه هوندي آهي.“

تڏهن هنکي پنهنجي ڳالهه صاف چوڻي پيئي، ”تو سمجهيو ڪونه. منهنجي چوڻ جو مطلب آهي ته ان بيماريءَ ۾ اڪثر ماڻهو مري ويندا آهن.“

جوه به ائين چيو، ”ها .... مون به ته ائين ئي ٻڌو آهي.“

هن ڪو جواب ڪونه ڏنو.

جونس تڏهن سوچڻ لڳي ته ڇا آهي بس هاڻي ڪجهه ئي ڏينهن جي مهمان هوندي.

آتي ئي ويئي ويئي ڪيس هاڻي هڪ عجب ڳالهه سمجهي سوچيائين، اڄايو ماڻ آميءَ سان وڙهندي رهندي آهيان. ڳالهه ڳالهه ۾ ساڻس اڪي پوندي آهيان. حقيقت ۾ ٻئي منهنجي هئي. مونکي ئي سمجهه کان ڪم وٺڻ کپي. هنجو ڇا آهي، ٻڍڙهو آهي. ٻڍاپي ۾ ته ماڻهو جو سڀاءُ چڙٽو ٿي ئي ويندو آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

تڏهن وري ڪيس پنهنجي ان سوچ تي عجب لڳڻ لڳو، ته اميءَ جي هدايت جو ڪيس اڄ ئي خيال ڇو آيو آهي، جيتوڻيڪ هنجو هدايتو ته ڪڏهن کان شروع ٿي چڪو هو. صبح تائين هُني ڇتا ڪُسمر رهيا. هنهي ڪي شايد ڇڳيءَ طرح ننڊ نه پئي آئي. رڪي رڪي جڏهن هنهي پاسو ٿي ورايو ته کين لڳو پئي ته هيٺي ڇتا رکو ننڊ جو مڪر ڪري ليٽيا پيا هئا. حقيقت ۾ هيٺي جاڳي رهيا هئا.

صبح جيئن تيئن سنان ڪري هو اسپتال ويو. ٽرماس ۾ ماءُ جي لاءِ، خاص ڪير ۾ ٺهيل چانهه ڪٺي ويو.

اسپتال ۾ وڃي ڏٺائين، ماڻس هٿ ۾ مالا ڪٺي، اکيون پوري پلنگ تي ويٺي هئي. ان ڳالهه تي ڪيس ٿورو به عجب ڪونه لڳو. ماڻس جو اهو روزانو نيم هو. ڪجهه وقت لاءِ هو چپ چاپ پلنگ جي ڀرسان رکيل لوهه جي اسٽول تي ويهي رهيو.

تڏهن، ٿوري دير بعد هن ڏٺو ته ٻه ڊاڪٽر، ٻين مريضن کي ڏسندا، هنجي ماءُ جي پلنگ ڏانهن وڌي رهيا هئا، ويجهو اچي هڪ ڊاڪٽر کانئس پڇيو، ”توهان پنهنجي ماءُ کي کائڻ لاءِ ڪجهه ڏنو ته ڪونهي نه؟“

”جي نه!“ کيس خود ئي لڳو ته هن ڪيڏي نه نمرتا وچان جواب ڏنو.

تڏهن وري هن ڏٺو، ته سندس ۽ ڊاڪٽر جي وچ ۾ ٿيل گفتگو ٻڌي ماڻس اکيون کوليون هيون. يا شايد ماڻس سندس آواز سڃاڻي اکيون کوليون هيون، هوءَ عجب مان ڪڏهن ڊاڪٽرن

ڏانهن ته ڪڏهن ڏانهس نهارڻ لڳي هئي.

نڏهن هڪ ڊاڪٽر ماڻس کي چيو ته توهانکي، ضروري جانچ جوچ لاء، اسان سان گڏ، پاسي واري ڪمري ۾ هلڻو پوندو. ڊاڪٽر ماڻس کي ٻئي ڪمري ۾ وٺي ويا. پڻس هڪ دفعو ڊاڪٽرن کان پڇيو به ته ٻئي ڪمري ۾ هنڌس حاضر رهڻ ضروري ٿيندو ڇا؟ مگر ڊاڪٽرن کيس اتي ئي ويهي رهڻ لاء چيو.

هاڻي هن وٽ ڪمرو ڪم هو. هو اڪيلو ئي، بناڪنهن مطلب جي، هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳو. ڪيترا مريض ڪنجهي رهيا هئا. هڪ ته بلڪل ٻارن جيان روئي رهيو هو. ۽ نرس کنهن ماءُ جيان کيس پڇڪاري رهي هئي.

نرس کيس سٺي لڳي.

نڏهن کيس ياد آيو ته جڏهن اڃان سندس شادي ڪانه ٿي هئي، تڏهن هڪ دفعي، هن نرس جي ڪريڪٽر جي باري ۾ ڪجهه گهٽ وڌ پڙهيو هو ۽ تڏهن ئي سندس دل تي هئي ته هو ڪڏهن امڙو بيمار ٿي پوي، جو کيس اسپتال ۾ پرتي ٿيڻو پوي ۽ پوءِ هو ڪنهن نرس جي عشق ۾ ڦاسي پوي، يا کيس پڇاڻي وڃي، يا امڙو ئي ڪجهه.....!

پر اڄ جڏهن هو ٻارن-ٻچن وارو اولادي ماڻهو ٿي ويو آهي، تڏهن امڙيون ڳالهيون کيس ٻاراڻيون ٿيون لڳن. کيس ڪل پئجي آهي ته ماڻهو عشق-بشق جي چڪر ۾، بيماريءَ ۾ ٿيندڙ تڪليف کي به سو قبول ڪرڻ ۾ نتا هٻڪن.

ڪافي دير تائين هو امڙيون اجايون ڳالهيون سوچيندو رهيو.

تڏهن هن ڏٺو ته وارڊ ٻواءِ ئي ڪيس اچي چيو ته: ڊاڪٽر صاحب توهانکي سڏي رهيو آهي. ماءُ سان ڪجهه ڳالهائڻ کانسواءِ ئي، هو ڊاڪٽر جي چيمبر ۾ هليو ويو.

ڊاڪٽر تڏهن ڪيس ٻڌايو ته ماڻس کي ڪئنسر ٿي پئي آهي، آپريشن ٿيندو.

تڏهن بيحد عاجزيءَ وچان هن ڊاڪٽر کان پڇيو، ”ڊاڪٽر ڇا ڪجهه وڌيڪ... يعني ڪو گهرو گهاءُ آهي ڇا؟“

ڊاڪٽر چيو، ”ڏسو، اهو سڀ توهانجي سمجهه ۾ ڪونه ايندو. اسين آپريشن ڪنداسين. توهان پاڻ سمجهو ماڻهو آهيو. پڙهيل ڳڙهيل آهيو. توهان کان ڇا لڪل آهي. هن بيماريءَ مان ڇوٽڪارو ملي به ٿو سگهي. نه به ملي. ڪجهه چڱيءَ طرح چئي نٿو سگهجي... هونئن، اسين پنهنجي طرفان پوري ڪوشش ڪنداسين.“

هڪ ڪن لاءِ ڪيس خوشي ٿي، ته هو ايترو سياڻو ته آهي ئي جو ان بيماريءَ جو انومان هن پهرين ئي لڳائي ورتو هو. پر ٻيءَ ساعت هو اداس ٿي پيو. ڊاڪٽر جي لفظن مان ڪيس ڪنهن به طرح اهو صاف نٿي لڳو ته ڪو آپريشن هرويرو ڪامياب ٿيندو ۽ ماڻس بچي پوندي.

ڊاڪٽر وٽان موٽي هو سڌو ماءُ وٽ آيو. هن ڏٺو ته ٻه مريض آڏي ئي ويٺي ويٺي ماڻس سان ڳالهيون ڪري رهيا هئا. شايد اهي ٻيءَ کان پڇي رهيا هوندا ته ڊاڪٽرن ڇا ڇا ڏٺو، ڇا ڪهڙي نموني جاچ جوچ ڪيائون.

پر هيڪي ايندو ڏسي، ٻيئي مريض پنهنجن پنهنجن پلنگن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ڏانهن هليا ويا. تڏهن مسٽر ڪانٽس پڇيو، ”ڊاڪٽرن ڇا چيو؟“

هن بيماريءَ جو نالو اڪائڻ چاهيو. چيائين، ”ڊاڪٽر چيو آهي ته ڪجهه ڏينهن توکي هتي اسپتال ۾ رهڻو پوندو. چيائين ته آپريشن ٿيندو. تو چيو هئي نه، ته ڪاڏو ڪائڻ وقت يا پاڻي پيئڻ وقت توکي گلي ۾ ڪجهه تڪليف ٿي ٿئي ۽ توکي گلي ۾ ڪيئين جهڙي ڪا چيز سرڪندي محسوس ٿي ٿئي، سو شايد آن ڪيئمن وغيره کي ڪڍڻ لاءِ آپريشن ضروري هوندو.“

مانس پڇيو، ”آڇا؟.... ته ڊاڪٽر به چيو ته ڪو ڪينٽون-پينٽون آهي؟“ کيس لڳو ته اها ڳالهه پڇندي مانس جي شڪل لهي ويئي هئي.

تڏهن هن چيو، ”نه، ڊاڪٽر ته ائين ڪونه چيو. پر مان سمجهان ٿو ته شايد ائين ئي هوندو. نه ته پهرين آپريشن جي ڪهڙي ضرورت هئي.“ تڏهن وري کيس لڳو ته هاڻي کيس ڳالهه جو رخ بدلائڻ کپي. انڪري وري چيائين، ”چڱو.... مان وري شام جو ايندس. تنهنجا ڪپڙا به کڻندو ايندس. هينئر ته مان انڪري ڪونه کڻي آيس ته متان هو توکي پرتي ڪرڻ ضروري نه سمجهن.... پر خير، هاڻي ته ڊاڪٽرن چيو آهي ته آپريشن ٿيندو. جڏهن آپريشن ٿي ٿيندو ته توکي ڪجهه ڏينهن هتي ضرور رهڻو ئي پوندو.... ته هينئر ته مان گهران ٿيندو سڌو آفيس ويندس. شام جو وري هتي ايندس.“

ايترو چئي هو گهر هليو ويو. گهر اچي هن زال کي چيو،
”ڏٺئه نه. اهو ئي ٿيو، جنهنجو مونکي ڊپ هو.“
جوڻس به ڳالهه سمجهي وئي. چيائين، ”چا، ڊاڪٽر به چيو
ته ڪئنسر اٿس؟“
”ها.“
”پوءِ؟“
کيس لڳو ته پاڻ به اهو ئي سوال پڇڻ ٿي چاهيائين، پر
جوڻس اڳ ۾ ئي پڇي ورتو آهي.
جواب ۾ هن چيو، ”پوءِ ڇا؟ تنهنجي يا منهنجي هٿ ۾
ڇا آهي؟ آپريشن ته ٿيندو ئي.“
پوءِ ڪجهه دير لاءِ ٻئي چپ رهيا. وري سندس زال ئي
ڳالهايو، ”هڪ ڳالهه چوان؟.... دل ۾ ته نه ڪندا؟“
”ڇا؟“
”مون.... مون سوچيو پئي ته هيءَ بيماري ڪا اهڙي جهڙي
ته آهي ڪانه. ۽ اهو به ضروري ڪونهي ته آپريشن ڪو
ضرور پرو ڪامياب ٿئي ئي. سچائي ٿي سگهي ٿو ته آهيءَ کي،
ڀڳوان نه ڪري، ڪجهه ٿي پوي، ته پاڻ وٽ ته ڪريا-ڪرم
لاءِ پئسا به ڪونهن.“
تڏهن ٿوري مرڪي هن چيو، ”سچ ته اهو آهي ته آهڙو
ويچار منهنجي من ۾ آيو هو. پر مون اها ڳالهه صرف ان
ڪري زبان مان نه ڪڍي، ته متان تون ائين سوچين ته
پنهنجي ئي ماءُ لاءِ مان ڪهڙيون ڪهڙيون آشيڀ ڳالهيون
ٿو سوچيان.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

جونس چيو، ”پوءِ پلا؟“
وري چئي خود ٿي مسئلي جو حل ڳولهيندي چيائين،
”نوهان هيئن ڪريو.... جيسين علاج هلي ۽ آپريشن وغيره
ٿئي، تيسين پنهنجي پي. ايف مان ڪجهه پئسا ڪڍائي
رکو.... آن گهڙيءَ ڪنهنجي سامهون هٿ ڦهلائڻو نه
ڪونه پوندو.“
زال جي ڳالهه ٻڌي، هو ڪجهه دير لاءِ چپ چاپ
سوچيندو رهيو.
هونئن هر سال هو پي. ايف مان پئسا صرف تڏهن
ڪڍائيندو آهي، جڏهن اسڪول کلڻا هوندا آهن. تڏهن
ٻارن جون اسڪولي ڊريسون، فيون ۽ ڪتابن وغيره جو
ايترو ته خرچ نڪري ايندو آهي، جو پگهار مان ته انهن
خرچن جي پورت پوندي ڪونهي. ان ڪري هو پي. ايف.
مان پئسا ڪڍائي، انهن ضروري خرچن کي منهن ڏيندو
آهي.
پر هاڻي ڪيس لڳي ٿو ته جونس جو سوچڻ به ٺيڪ آهي؛
آن عين موقعي تي هو ڪنهنجي سامهون هٿ ٽنگيندو؟
مونجهاري ۾ ڪيس ڪجهه سجهيو ئي ڪونه ٿي.
آفيس اچي هن پي. ايف. مان ڪجهه پئسا ڪڍائڻ لاءِ
فارم پريو.
شام جو هو ماءُ جي لاءِ ڪجهه ڪپڙا ۽ ترساس ۾ کيو
ڪٽي اسپتال ويو. ماٽس اڪين تي چشمو چاڙهي ڪو ڌرمي
ڪتاب پڙهي رهي هئي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

هو چپ چاپ ماءُ جي پرسان وڃي ويهي رهيو. تڏهن ماڻس چيو، ”هيڊ نرس آئي هئي. چيائين پئي ته ڀيرڻ هفتو کن ڪجهه ٽانڪ-ٻانڪ وٺڻو پوندو. ٻه ٽي شيون پيون به پئي چيائين، ۽ هدايائون ته آن ڪانپوءِ ئي آپريشن ٿيندو.“
پٽ کو به جواب ڪونه ڏنو. تڏهن ماڻس وري چيو، ”پٽ، ان ۾ خرچ ته ڪافي ٿيندو. في الحال ڪنهن دوست-پوست کان ڪجهه پئسا کڻي وٺج.“
ائين ٿي، ماءُ جي دل رکڻ جي خيال کان هن چيو، ”پئسي-ڏوڪڙ جو فڪر تون ڇو ٿي ڪرين؟ تنهنجو هيءُ پٽ جو ويٺو آهي. سڀ ٺيڪ ٿيندو. پي. ايف مان ڪجهه پئسا ڪڍائي ٿو وٺان. مڙيئي وقت نڪري ويندو.“
تڏهن پٽ کي لڳو ته ٽانڪ يا طاقت جي دوائن وغيره تي جو خرچ ايندو، آن لاءِ ته هن سوچيو ئي ڪونه هو. هاڻي انهن اجاين خرچن تي به سؤ-ٻه سؤ ته ضائع ٿيندائي.
تڏهن وري کيس لڳو ته ماڻس ان ڳالهه تي بيحد خوش ٿي رهي هئي ته پٽ سندس ڪيڏو نه خيال ٿو رکي. ۽ هونئن اها حقيقت به هئي ته پي-ايف مان پئسا هو ماءُ جي بيماريءَ جي علاج خاطر ئي ڪڍائي رهيو هو.
وڃڻ کان اڳ هن ڊاڪٽر کان آنهن سڀني چيزن جي فهرست لکائي ورتي، جن جي آپريشن کان اڳ ضرورت هئي.
رستي ۾ هو سوچيندو ويو ته ماڻس ڪيڏي نه ڪمزور ٿي ويئي هئي. گهر ۾ رهندي رهندي هن ڪڏهن به ماءُ جي

جسم ڏانهن، ان خيال کان، يا ابترو ڏيهان سان ڪونه نهاريو هو. پر اڄ اسپتال ۾، ٻين مريضن کي ڏسندي ڏسندي، جڏهن هن ماءُ کي ۽ هڪ مريض جي روپ ۾ غور سان ڏٺو، ته کيس لڳو ته ماءُ جي چمڙيءَ ۾ ڪيڏا نه گهنج پئجي ويا آهن ۽ ان چمڙيءَ مان هڏيون ڪيئن نه صاف ڏيکاري پيون ڏين. تڏهن وري کيس لڳو، ته شايد ڪمزوريءَ جي حالت ۾ ڪنهن جو آپريشن نه ڪندا هوندا، يا وري شايد ڪي طاقت جون دوائون ڏيئي پوءِ ئي آپريشن ڪندا هوندا.

بي. ايف مان پئسا ڪڍائي ورتا.
پوءِ هنجي لاءِ اهو چڱ هڪ روزانو نيم ئي ٿيو هو، ته هو ماءُ لاءِ ضروري شيون کڻي ويندو هو. ماءُ سان ۽ ڊاڪٽرن سان ڪجهه ڳالهيون ڪندو هو، ۽ واپس گهر هليو ايندو هو.
تڏهن، هڪ ڏينهن کيس محسوس ٿيڻ لڳو ته ڏيري ڏيري هاڻي هو پي. ايف جي پئسي مان ڪجهه پئسا ڪڍندو ٿو رهي. کيس هاڻي ان ڳالهه جي ڳڻتي اچي لڳي هئي، ته ڪٿي ائين نه ٿئي ته ربيا انيز ئي ماءُ جي علاج-ڀلاج ۾ ختم ٿي وڃن، ۽ جنهن ڪم لاءِ هن پي. ايف مان پئسا ڪڍايا هئا، اُن وقت، اُن ڪم لاءِ، وري کيس ڪٿي ڪنهنجي سامهون هٿ ڦهلائڻو پوي.
جونس ۾ وچ وچ ۾ ڪڏهن اسپتال ويندي هئي. تڏهن

Scanned with CamScanner

ڪيس ٻڌندو هو ته گهر ۾ ته مسٽس روز ڪنهن نه ڪنهن
ڳالهه تي ساڻس اٽڪي پوندي هئي، پر، هتي اسپتال ۾ هوءِ
ڪيڏو نه مٺو ٿي ڳالهائي. تڏهن وري هڪ ٻڌل ڳالهه ۾
ڪيس سچائي محسوس ٿيڻ لڳي، ته ماڻهو جڏهن مرڻ وارو
هوندو آهي، تڏهن مٺو ٻوليندو آهي.
۽ ائين هئڻ جو شڪ، پڪ ۾ بدلجي ويو ته ٻيڙي هاڻي
بچندي ڪانه.

ڪجهه ڏينهن بعد آپريشن ٿيو. اُن ڏينهن، صبح کان ئي وٺي
ٽ ڊاڊو اُداس هو. ڊاڪٽر هڪ ڏينهن اڳ ڪانٽس لکائي
ورتو هو ته آپريشن جي دوران، جي ساڻس ڪي ڪجهه ٿي
پيو ته هو ان ڳالهه لاءِ ذميوار نه رهندا.... تڏهن ڪيس پنهنجو
چور ڪانڌ لڳو، ته جڻ هو خود ٿي لکي ڏيئي آيو هو، ته
ڪيس ڪو اعتراض نه ٿيندو، جيڪڏهن سندس ماءُ مري
ٿي پوي.
جوئس به اُن ڏينهن اُداس هئي. ڪيس جڻ ائين محسوس
ٿيڻ لڳو، ته هاڻي ڪٽنب مان هڪ ڀاتي گهٽجي ويندو،
يا وري، اڄ کانپوءِ، هڪ چاتل سڃاتل آواز، هميشه لاءِ
هن کان الڳ ٿي ويندو.

آپريشن ڪامياب ويو. ڊاڪٽرن پٽس کي بس ايترو ئي چيو،
اسانجي طرفان ته آپريشن ڪامياب سمجهو ڪپي. پر هيءَ
بيماري توهان کان لڪل ڪانهي. پرهيز چڱيءَ طرح رکجو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

هن بيماريءَ ۾ مريض جو پتو نہ پوندو آهي تہ ڪڏهن
ٿو....“

هو سمجهي ويو تہ اڻ سڌيءَ طرح ڊاڪٽر ڇا ٿي چوڻ
چاهيو.

ماءُ کي ڊسچارج ڪرائي، هو انکي رڪشا ۾ ويهاري، گهر ڏانهن وڃڻ لڳو. رستي ۾ ڏٺائين تہ ماڻس ڏاڍي خوش هئي. هوءَ ڄڻ موت سان جنگ جوٽي، بازي کٽي آئي هئي.

ماءُ کي خوش ٿيندو ڏسي، نجاڻ ڇو ڪيس ڪا خاص خوشي ڪانہ ٿي. ڪيس لڳو تہ سندس گهر ۾ وري پراڻو ماحول شروع ٿي ويندو. وري جوٽس ۽ ماڻس جي وچ ۾ ڳالهہ ڳالهہ تي کٽ-پٽ شروع ٿي ويندي.

تڏهن وري ڪيس لڳو تہ هن پي-ايف مان پئسا ڪڍائي سٺو نہ ڪيو. ماءُ کي تہ ڪجهہ گهٽ وڌ ٿيو ڪونہ ۽ گرهستي تہ هڪ کوهہ آهي. پئسا تہ گهر ۾ ئي خرچ ٿي ويندا.

هن وري سوچيو، ڪتي پئسا گهر ۾ ئي خرچ ٿي ويا، ۽ ان بعد ٿي امان کي ڪجهہ ٿي پيو- تہ پوءِ؟.... پوءِ هو پئسا ڪٿان آڻيندو؟

تڏهن ڪيس لڳو تہ ماءُ جي نہ مرڻ جو ڪيس بيحد ڏک ٿي رهيو هو.

---

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

ٻيءَ کي اوچتو آيل ڏسي ڪجهه دير لاءِ ته هو عجب مان ڏانهس نهاريندو رهيو ۽ پوءِ ترت ئي پاڻ سنڀالي ٻيءَ جي هٿ مان آڻيچي وٺندي، هن ڏانهس سوالي نگاهن سان نهاريو. مٿي تان ٽوپي لاهي ڪمري ۾ اندر گهڙندي ٻيءَ چيو، ”توکي ضرور عجب لڳندو هوندو ته مان هيئن اوچتو اوچتو ڪيئن اچي ويس. ۽ توکي شايد اهڙي اميد به نه هوندي ته مان وري ڪو هن نموني...“ ٻيءَ شايد اهو سوچي ڳالهه اڌ ۾ ڇڏي ڏني ته اڳتي پٽ سمجهي ويو هوندو.

ٻيءَ جي هٿ مان بيڊ جو لڪڻ وٺندي، آواز ۾ ضرورت کان وڌيڪ نرمي آڻيندي پٽ چيو، ”نه، هونئن ته سڀ ٺيڪ آهي. پر جي اڳواٽ ئي لکو ها ته مان اسٽيشن تي اچان ها... هونئن ته خير، اهو به ٺيڪ هو، پر منهنجي چوڻ جو مطلب، هو ته نئون نئون گهر بدلايو هوم. متان توهانکي گهر ڳولهڻ ۾ تڪليف ٿئي، انڪري...“

”نه، نه، اهڙي ڪا خاص تڪليف ڪانه ٿي... ۽ ٻي ڳالهه ته مان توکي انڪري به اڳواٽ نه لکي سگهيس، جو هن دفعي، هن پاسي اچڻ جو منهنجو ارادو به ڪونه هو. اڻين ئي واپار جي ڪم سان دهليءَ ويو هوس. موٽندي سوچيم هڪ اڌ ڏينهن تو وٽ به...“

ٻيءَ جي ان ڳالهه جو پٽ ڪو جواب ڪونه ڏنو. يا وري شايد جواب ڏيڻ ضروري نه سمجهيائين. صرف اڳتي وڌي هن عالنڌڙ ريڊيو بند ڪيو. پٽس يڪدم چيو، ”نه، نه، بند

چو ڪيتر...؟ هلڻ ڏي، هلڻ ڏي..."

ڪجهه هٻڪندي پٽ چيو، "... توهانکي... توهانکي فلمي گانا نه وڻندا آهن، انڪري..."

"نه، نه، اهڙي ڪا خاص ڳالهه ڪانهي. هلڻ ڏي، هلڻ ڏي."

پٽ وري وچي ريڊيو کوليو. ريڊيو ڏانهن نهاريندي پيءُ چيو، "هي نئون ورتو اٿيئي ڇا؟"

"ها."

"۽ اڳيون؟"

"آهو... ڪجهه اڱين ئي... ڪجهه ٺيڪ نٿي هليو... ان ڪري وڪڻي ڇڏيم."

"هون." پيءُ اڱين ئي ٿورو مرڪندي چيو، "آئي اماڻوت ته آهو ساڳيو ئي پراڻو ريڊيو آهي. اڇا ته هلي پيو. اسانکي مڙيئي خبرن ٻڌڻ سان ڪم... سو ڪم ڏئي پيو. ٻيلا جي پيو ٿيو ته گهر مان ڪڍي ٿوريئي ڇڏ بو؟" پٽ کي اڳو ته اٿي پيءُ کو طعنو هنيو آهي. پر پيءُ جي ڳالهائڻ جي ڍنگ ۽ نهار ۾ پٽ کي اهڙي ڪا ڳالهه نظر ڪانه آئي.

ٿوريءَ دير بعد پيءُ وري چيو، "هوئن مان سمجهان ٿو ته جڳهه تنهنجي هوءَ به ٺيڪ هئي، پوءِ هرويرو مٽايئه ڇو؟"

اٿي اچي پٽ ٿورو منجهي پيو، پر صرف جواب خاطر چيائين، "آئي آپر-اسٽوري (Upper Storey) هئي، ۽ توهانکي ته خبر آهي ته ونکي گلن سان بيحد پيار آهي. آئي، مٿي هئڻ جي ڪارڻ مٽيءَ واري زمين نه پئي ملي. ۽ ڪونڊين ۾ گل

لڳائڻ مونکي الائجي ڇو عجيب عجيب لڳندو آهي، ڪجهه قيد جهڙو....“

”هون!“ بيءَ هڪ اوباسي ڏيئي، پنهنجي بند ڪوٽ جا بٽڻ کولڻ شروع ڪيا. ٿوري دير بعد وري چيائين، ”هتي اڪيلو رهڻ ۾ توکي ڪا تڪليف نه محسوس ڪانه ٿي ٿئي.“
ڪوبه جواب ڏيڻ بدران پٽ صرف ٿورو مرڪي ڏنو.

بيءَ به هرويرو ڪو سوالن جوابن جي موڊ ۾ ڪونه هو. ان ڪري ٿورو کلي چيائين، ”تنهن ڏينهن تنهنجو مامو آيو هو. ڪيس ان ڳالهه تي عجب پئي لڳو ته تون گهر کان الڳ ٿي ويو آهين؟ چيائين پئي: شاديءَ کانپوءِ ته گهڻائي پيا مائٽن کان الڳ ٿين، پر شاديءَ کان اڳ ٿي....“ بيءَ وري هڪ هلڪو ٽهڪ ڏيئي چيو، ”پر خير، تنهنجي مامي کي مون.... ڪو جواب ڏيڻ ضروري نه سمجهيو هو. جاڪاڻ جو سوچيو هوم- ضرور آئي توکي ڪا تڪليف هوندي، جو تون گهر ڇڏي هتي اچي رهيو آهين. هونئن نه ته مائٽ پلا ڪنهنکي پيارا ڪونهن.“ چوندي چوندي بيءَ جي اکين جي ڪنبن وٽ هلڪو هلڪو ڪجهه چمڪڻ لڳو.
پربل آواز کي ضابطي ۾ آڻڻ جي ڪوشش ڪندي چيائين، ”هونئن ڏس، وري به ڪڏهن توکي محسوس ٿئي ته تون اڪيلائپ مان تنگ ٿي چڪو آهين، ته آئي پنهنجي گهر هليو اچج.“ ٿورو کلڻ جي ڪوشش ڪندي بيءَ وري چيو، ”تو وارو ڪمرو جيئن جو تيئن پيو آهي. اسان مان ڪير به آئي ڪونه ويندو آهي. هيا، صرف ڪڏهن ڪڏهن مائهين

رکو صفائيءَ جي خيال کان ئي تنهنجي ڪمري ۾ ويندي آهي. تنهنجا ڪتاب، فرنيچر، تصويرن جو تنهنجو آلبم، جيئن جو تيئن رکيو ويو آهي."

اُن جو جواب ڏيڻ بدران پٽ چيو، "چڱو، تو هان هت منهنجو ٿي ونو، مان تيستين توهانجي لاءِ چانهه ڪاڙهي تو وٺان."

پٽ ڪمري کان ٻاهر وڃڻ لڳو، ويندڙ پٽ کي پيءُ هيٺ کان مٿي تائين جاچي ڏٺو: اول انهيءَ لڳو ته سندس پٽ ڪافي ڪمزور ٿي ويو آهي، پر پوءِ اهو سوچي هن پنهنجي دل کي آٿت ڏنو ته اهو سندس غلط انوماني ٿي هوندو.

گهڻن ڏينهن کان پوءِ ڪنهنکي ڏسڻ سان اڪثر ائين لڳندو آهي ته اڪيلو ڪمزور ٿي ويو آهي، سچ پچ ائين شايد هوندو ڪونهي.

جيستين پٽ چانهه ڪاڙهي اچي، تيستين پيءُ پلنگ جي ڪنڊ کان وهاڻو رکي اٿلي پيو.

چانهن ڪاڙهيندي پٽ سوچيو: هاڻي وري هڪ ٻه ڏينهن هتجا ڏکيا گذرندا. انهن هڪ ٻن ڏينهن ۾ ڪجهه ضرور ٿيندو، جو سٺو نه هوندو. گهٽ ۾ گهٽ سندس لاءِ ته سٺو نه هوندو، ۽ .... ۽ هنگي چپ چاپ اها بورڊيٽ سهڻي پوندي.

هو جڏهن چانهن کڻي ڪمري ۾ آيو، تڏهن پيءُ وري چيو، "گذريل ڪافي ڏينهن کان تنهنجو ڪو حال احوال ڪونه آيو هو. پر تو کي ته خبر آهي ته تنهنجي چريءَ ماءُ جي چري دل آهي. پيئي تنهنجي ڇيءَ لاءِ پڇندي آهي." وري هڪ هلڪو ٽهڪ ڏيندي پيءُ چيو، ".ان ڳالهه چوندو آهه افس.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

پلا ڪو حال احوال هوندو ئي ڪونه ته ڇا لکندو؟“ پٽ کي هڪ دفعو وري به ائين لڳو ته پيءُ هن دفعي به شايد ڪو طعنو هڻڻ جي ڪوشش ڪئي هئي. پر پيءُ جي ڳالهائڻ جي ساڌارن نوع مان هو ڪوبه صاف صاف اندازو لڳائي نه سگهيو.

پٽ ڪان چانهه جو ڪوپ وٺندي پيءُ وري چيو، ”سگريٽ ته تون اڃا به ڇڪيندو هوندين؟“

”جي؟.... جي ها.“

ٿورو مرڪندي پيءُ چيو، ”ها،ها، ڪو حرج ڪونهي.... اڳئين دفعي جڏهن مان آيو هوس ۽ مونکي جڏهن اها خبر پيئي هئي ته تو سگريٽ ڇڪڻ شروع ڪيو آهي، تڏهن مونکي سچ پچ ڪاوڙ لڳي هئي. ۽ تڏهن مون شايد توکي ڪجهه گهٽ وڌ چيو به هو. ۽ پوءِ شايد ڪنگهه ۽ ڪئنسر وغيره جو ڊپ ڏيکاري توکي سمجهايو به هوم.... پر پوءِ آئي وڃي مون پڇتايو هو.... تڏهن مونکي ائين لڳو هو ته سگريٽ ڇڪڻ نه ڇڪڻ تنهنجو شخصي معاملو هو ۽ مونکي اُن ۾ اجايو دست-اندازي ڪرڻ نه کپندي هئي.... تڏهن تو ڏانهن خط لکي مون پنهنجي ان غلطيءَ جو پڇتاءُ ظاهر ڪرڻ چاهيو هو. پر الائجي ڇو، مون توکي اُن باري ۾ وري ڪجهه لکيو ئي ڪونه.... ان جي پٺيان شايد توني منهنجي انڪار جي ٻاونا لڪل هجي، يا وري هڪ پيءُ جي شايد اها ڪمزوري ئي هجي.“

ڪجهه به ڳالهائڻ بدران پٽ، بس مرڪندو ئي رهيو،

چانهه پيئندي پيئندي پيءُ ڪمري جي چوگرد نهارڻ لڳو.
ڪمري جي سهڻي سجاوٽ کي ڏسي هن چيو، ”هڪ ڳالهه
جي ته مونکي سچ پچ خوشي آهي، ته تو ڪمرو تمام سهڻي
نموني سينگاري رکيو آهي. نه ته اڪيلا ماڻهو گهڻو ڪري
انهن ڳالهين ڏانهن ڪو خاص ڌيان نه ڏيندا آهن... سٺو
آهي... سٺو آهي.“

ڪجهه دير لاءِ خاموشي رهي.

پٽ ڏي ڳالهايو، ”راجيش جا امتحان ڪيئن ٿيا؟ ٻڌو هوم
ته پالٽڪس جو پيپر تمام ڏکيو نڪتو هو....“

”ها آ آ. راجيش به ائين پئي چيو.... پر هاڻي ان ۾، تون
ڏي سوچ، ڪير ڇا ٿو ڪري سگهي؟ مان جيڪي ڪجهه
تنهنجي لاءِ ڪري سگهيس – ڪيم.... تنهنجي ننڍي ڀاءُ
راجيش لاءِ به مونکان جيڪي ڪجهه ٿي سگهندو، سو
ڪندس.... باقي ان ڪانپوءِ به ڪا ڪمي رهجي وڃي ته
پوءِ.... پوءِ مان سمجهان ٿو ته مون ۾ ئي ڪا ڪمي هوندي.“

ساعت بعد پيءُ وري ڳالهايو، ”ها، هينئر تنهنجي آمدني
ڪيئن آهي؟“

”سٺي آهي.... جيترو خرچ ڪريان ٿو، اُن کان ته وڌيڪ
ئي آهي. هر مهيني پاڻ ڪجهه نه ڪجهه بچي پوندو آهي.“

”هون“، پيءُ چيو، ”چڱو ٻڌ، آئنچيءَ جي ڪنڊ ۾ هڪ
ڊبل روٽي ۽ مکڻ جو پئڪيٽ پيو هوندءِ. ڪڍي وٺ ته
ڪاڌي ٿورو آرام ڪريون. مسافري ڪرڻ هاڻي .ونکان پڄي
ڪانه ٿي. جلد ئي ٿڪجيو پوان.“ وري ٿورو مرڪندي

چيائون، ”هائي تنهنجو ٻيءُ ٻيو و نئي ويو آهي. ڪو نه؟“
پٽ آڻيجيءَ مان مکڻ ڊبل روٽي ڪڍي پليٽ ۾ سلائيس
رکي، ٽيبل ڀرڙهي آيو. ٻيءُ جي اڳيان ٽيبل رکندي چيائين،
”مان نه هوٽل مان روٽي ڪائي آيو هوس، توهان ٻلي....“
”آڇا، آڇا“ ساعت ترسي ٻيءُ وري چيو، ”هونئن ڏس،
منهنجو ارادو هئڻ شين بدران روٽي کائڻ جو نئي هو. پر
سوچيم، رات جو ڪتي ويلو توکي تڪليف ڏيندس. ان
ڪري ايندي ايندي ڊبل روٽي. مکڻ وٺندو آيس.“ گر
ات ۾ چٻاڙيندي ٻيءُ وري چيو، ”۾ ٻي ڳالهه سچ پچ اهـ
آهي ته گهر جي روٽي کائي جڏهن مان تنگ ٿيندو
آهيان، تڏهن ڊبل روٽي. مکڻ مونکي ڪافي وڻندڙ کاڌو
لڳندو آهي. شايد اهو سوچي به....“
پٽ ٽيسين پاڻيءَ جو گلاس ڀري آيو. پٽ کي وري آيل
ڏسي ٻيءُ چيو، ”آچ، آچ، ويهه.... ٿورو نه کاءُ.“ ۾ پوءِ
هڪ ٽڏو شوڪارو ڀري ٻيءُ وري چيو، ”آئي نه جڏهن
تنهنجي ماءُ کي ٻڌائيندس ته اسان ٻنهي گڏجي ڪجهه کاڌو،
ته هوءَ ڏاڍي خوش ٿيندي.... ائين ٿي، بس، ماءُ جو من
آهي نه.“

ضرورت نه هوندي به، پٽ ٻيءُ سان گڏ کائڻ ويهي رهيو.
کائي اٿڻ بعد ٻيءُ وري چوڻ شروع ڪيو، ”اڙي ها، ڪجهه
ڏينهن اڳ تو مني- آرڊر جو موڪليو هو؟“
”ائين ٿي، پئسا پيا هئا. مونکي خاص ڪا اهڙي ضرورت نه
ڪانه هئي. سوچيم- شايد توهان وٽ ڪم اچي وڃن.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

"هون.... مون اهو سڀ آرڊر نه ڏنو، نه ئي ڏانهن واپس موڪليو هو - توکي ٻڌو نه ڪونه لڳو؟"

"هون؟.... شايد نه، مون اهوئي سوچيو هو ته شايد توهان کي ضرورت نه هوندي، ان ڪري...."

پيءُ کي شايد پٽ جو اهو جواب ڪو تمام سٺو نه لڳو، پر ذهن ۾ چيائين، "نه، خير اهڙي ڳالهه نه ڪا هئي. گهر هڻي واري گهر ۾ ضرورت نه رهي ٿي ٿي، پر مونکي الائجي ڇو ائين لڳو هو ڄڻ تو هاڻي ماءُ جي ٿڃ جا پيسا چڪائڻ شروع ڪيا آهن.... هونئن پٽ جي موڪليل پئسن کي موٽ ۾ تنهنجي ماءُ کي ٻڌو لڳو هو.... پر مون سچ ته اِن ڳالهه جي ڪري ٿي...."

"نه، انهي پئسان منهنجي اهڙي ڪا به مراد ڪانه هئي...."

"يا وري شايد تو، منهنجا ڪي ٿورا لاهڻ چاهيا هجن.... مائٽ - اولاد جي وچ ۾ احسان جو هئڻ مونکي نه وڻندو آهي."

"نه، منهنجي اهڙا مراد به ڪانه هئي...."

"ته پوءِ منهنجي ئي ڪمزوري آهي - غلطي آهي، مونکي شايد ائين نه ڪرڻ گهرجي ها." ان وچ ۾ پٽ هڪ اوٻاسي ڏني، پيءُ کي لڳو ته سندس پٽ کي اهڙين ڳالهين سان شايد ڪو خاص چاهه ڪونهي، انڪري چيائين، "چڱو، هاڻي تون سمهه پئو.... مان سمجهان ٿو، رات ڪافي ٿي چڪي آهي، توکي به ننڊ ايندي هوندي، ۽ مان به سچ ته ڪافي ٿڪل آهيان."

پيءُ جي لاءِ آن ڪمري ۾ ئي بسترو وڇائي، پٽ اچي

سمري ۽ هلندو ويو. پٽ کي اهو سڀ عجيب عجيب پئي
لڳو. هنکي ياد آيو ته گذريل دفعي به جڏهن پيءُ وٽس آيو
هو، تڏهن گهڻو ئي گهٽ وڌ چئي ويو هو. وڏيون وڏيون
نصيحتون ڪري ويو هو. ذاتين رشتن جي ٿنڀ ۾ جڙڻ تي
ڊگها ڊگها ليڪچر ڏيئي ويو هو. ان ڪري هاڻي به کيس
ئين پئي لڳو ته جيستائين پيءُ هتي هوندو، تيستائين روز
نيون نصيحتون، روز نوان ليڪچر کيس ڏيندا پوندا. اهو
ئي سوچيندي سوچيندي پٽ کي ننڊ اچي ويئي.
ٻئي ڏينهن پيءُ ساڻ هو مارڪيٽ ڏانهن ويو. پٽ کي شايد
ڪنهن واپاريءَ ساڻ ڳنڍڻو هو. بس اسٽينڊ ڏانهن هلندي
هلندي پيءُ چيو، "اڄڪلهه واپار ۾ اهو اڳ جهڙو مزو
نه رهيو آهي. ڏينهن-رات جي هڙ-پٽ بعد، بس، گذاري
جيتري ئي آمدني ٿئي ٿي. باقي بچت ته آهي ئي ڪونه."
پٽ، ان ڳالهه ساڻ شايد پاڻکي جڙيل نه سمجهيو، انڪري
ڪو به جواب ڏيڻ بدران چپ چاپ پنهنجي بوٽ ڏانهن
نهاريندو هلڻ لڳو.
پيءُ وري چوڻ شروع ڪيو، "۽ ان ڪري سوچيان پيو
ته راجيش کي ساڻ واپار ۾ نه ڦاسائيندس. ڀلي اهو به پڙهي
لکي تو وانگر ڪنهن نوڪري وغيره تي وڃي لڳي. واپار
جي لاهن-چاڙهن جي ڳڻتين کان ته دور ئي رهندو.
ڪجهه شانت رهي." پيءُ وري چيو، "ها، انهن ئي سکهي
نو ته ڪنهن سٺي يا خراب سڀ ڪري، راجيش به تو وانگر
ساڻ ساڻ گڏ نه رهڻ چاهي ۽ الڳ رهڻ لڳي، اهو ئي ته حالت

۾ پوءِ مون لاءِ تڪليف پيدا ٿي سگهي ٿي، ۽ ان جو حل مون هاڻي ئي ڳولهي ڪڍيو آهي.“
پٽ، سوالي نگاهن سان پيءُ ڏانهن نهارڻ لڳو.
پيءُ، پٽ جي سوالي نگاهن کي ڀانپي ورتو. چيائين، ”موچڪو اٿم نه واپار ۾ جيڪو ٿورو گهڻو پئسو لڳل آهي، سو اٿان ڪڍي هڪ-اڌ جڳهه وٺي ڇڏيندس. ۽ پوءِ ان جي مسواڙ مان، آءٌ سمجهان ٿو، اسان ٻن ڄڻن، زال ۽ مڙس، جو گذارو پيو ٿيندو. هونئن، اٿين برابر آهي ته واپار جيتري آمدني ته نه ٿيندي، پر پڇاڙيءَ ۾ مونکان شايد، واپار ۾ جا گهربل محنت آهي، سا نه ٿي سگهي.“
پٽ کي لڳو ته سندس ايڏي خاموشي شايد پيءُ کي سٺي نه لڳي، ان ڪري محض ڪجهه ڳالهائڻ جي خيال کان چيائين، ”ها، ها، جيئن توهانکي ٺيڪ لڳي....“
پيءُ جي لاءِ به اهڙي جواب جي شايد ڪا خاص اهميت ڪانه هئي. ان ڪري پٽ جي ان جواب ڪو خاص اثر نه ڇڏيو.
پس منظر ۾ ڪجهه ڇوڪريون به بيٺيون هيون. پيءُ کي لڳو ته پٽ جو ڌيان سندس ڳالهين کان هٽي، هاڻي انهن ڇوڪرين ڏانهن ڇڪجي ويو هو. تڏهن اوچتو شايد کيس ڪجهه ياد آيو - پٽ کان پڇيائين، ”آڙي ها، هن دفعي تمهنجي ڪمري ۾ هو چتر ڪونه هو؟“
”ڪهڙو؟“ عجب مان پٽ پيءُ ڏانهن نهاريو.
”اهوئي، جنهن ۾ هڪ عورت آلٿي ڪري رهي هئي.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

سندس آڱرين ۾ مان صرف ٻه ٽڪرا زمين تي اڇي ڪريا ها.
۽ سامهون ٻنل ٻنل ۽ هيسيل هيسيل شيطان بيٺو هو."
ساعت ترسي ٻيهر وري چيو، "اڳئين دفعي تو شايد مونکي
اُن چتر جو مطلب نه سمجهايو هو، جيستائين مونکي ياد
آهي، تو شايد چيو هو ته، اها ڪنهن چترڪار جي هڪ ڪلپنا
آهي- ته ڪاش بيبي حوا اهو روڪيل صوف نه کائي ها،
يا وري کائڻ بعد الٽي ڪري ڇڏي ها، ته هيءُ گندو
سنسار پيدا ئي نه ٿئي ها ۽ بيبي حوا جي الٽي ڪرڻ سان
شيطان جي شڪل اهي وڃي سياهه ٿي آهي. چالاڪن جو
سچي شرارت اُن جي ٿي هئي.... مان سمجهان ٿو مطلب ته
اِهو ئي هو شايد.... هونئن توکي نه خبر آهي ته تنهنجو پيءُ
هڪ واپاري ماڻهو آهي ۽ انهن ڳالهين مان ايڏو ڄاڻي ڪونه."
ڀٽ چيو، "ها، ها، بلڪل اِهو ئي مطلب هو...." وري ٿورو
مرڪي چيائين، "اُن چتر کي ڏسي ڏسي منهنجي دل ڪتي
ئي ڀيرا هٽي. ان ڪري لاهي رکي ڇڏيم."
تڏهن جلد ئي هٺي چيو، "ته پوءِ مان اِئين سمجهان ته هاڻي
اُن ڪندڳيءَ کي توڻ ايڏو گندو نٿو سمجهين- ۽ هاڻي شايد
توکي شادي ڪرڻ تي به دل ئي هوندي. اڳئين دفعي توهان
جڏهن شاديءَ جي ڳالهه ڪئي هئي، تڏهن تو اهو چتر
ڏيکاري، مونکي اِهو چئي ٽاري ڇڏيو هو، ته آدم ۽ حوا
جي غلطيءَ کي دهرائي توڻ شيطان کي اهميت ڏيڻ نٿو
چاهين."
ڀٽ صرف ٿورو مرڪي ڏنو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

پيءُ اِن ڳنڀير ڳالهه ڏي اُنهن ڏي اڳاٽي نٿي چاهيو.
چيائين، ”نه، اُنهن مرڪڻ مان ڪو فائدو ڪونهي. تون
وري به جي نه چاهيندو هجين ته مان توکي ڪجهه ڪونه
چوندس. ڏس اهو تنهنجو شخصي معاملو آهي، تون جيئن
ٺيڪ سمجهين، تيئن ڪج. باقي اهو سچ آهي ته تنهنجي ماڻهن
لاءِ آئي روز ڪي نه ڪي ايندا آهن. تڏهن سچ ته مان مُنجهي
پوندو آهيان ته مان انهن کي ڪهڙو جواب ڏيان؟“ هڪ
ٿڌو ساهه کڻي پيءُ وري چيو، ” پوءِ مونکي ڪنهن نه
ڪنهن ڪوڙ جو سهارو وٺڻو پوندو آهي. ٻيو ڪجهه ڪونهي،
تڏهن مونکي رکو ان ڳالهه جو افسوس لڳندو آهي ته تنهنجو
هي پيءُ جو هميشه ٻارن کي ڪوڙ کان دور رهڻ جون
نصيحتون ڪندو هو، سو پاڻ ڪوڙ ڳالهائڻ لڳو آهي.... “
پوءِ ڪڏهن ڪڏهن مونکي ائين به لڳندو آهي ته ڇونه اُنهن
شخصن کي صاف ٻڌايان.... پر وري سوچيندو آهيان ته ڪيئن
ڇا ٻڌايان؟- اهوئي ـــ ته منهنجو پنهنجو پٽ مونکان....“
پٽ کي لڳو ته پيءُ جو گلو ڀرجي آيو هو. ڪجهه لفظ
هنجي زبان تي ايندي اٽڪي پيا هئا.
اکين تان چشمو لاهي، اُن جي شيشن کي اُگهڻ جي بهاني
پيءُ اکين تان به ڪجهه اُگهيو ۽ پوءِ پنهنجي آواز تي ضابطو
آڻيندي وري به چيائين، ”مان سمجهان ٿو، توکي هيءَ سڀ
عجيب عجيب لڳندو هوندو. پر مان به ڇا ڪريان؟ مان به ڇا
ڪريان؟ مان پراڻن خيالن جو آهيان، اِن ڪري شايد....“
پٽ کي لڳو ته هاڻي ساڳي پراڻي شروعات ٿي آهي، هاڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

پيءُ ڏکيا ڏکيا ليڪچر ڪندو. وڏيون وڏيون نصيحتون ڪندو.

پر ائين ڪين ٿيو. مارڪيٽ مان ڪم لاهي موٽڻ بعد به هٿ چپ هئا. صرف پيءُ ايترو چيو، ”مون خيال ڪيو آهي ته آچ شام واري گاڏيءَ ۾ واپس هليو وڃان. هاڻي آلائنجي چو وڏيڪ رهڻ جي....“

شام جو استيشن تائين اهندي اهندي به پٽ کي ائين لڳو ته هاڻي جيسين گاڏي چٽندي، تيسين پيءُ ضرور ڪجهه نه ڪجهه سمجهائيندو. پنهنجا مثال ڏيندي، ڪي نصيحتون ڪندو. ۽ الائنجي ڇو، پٽ کي دنيا ۾ هيءَ ڪنهن به شيءِ کان ايڏي نفرت ڪانه هئي، جيتري ڏکين نصيحتن کان.

پر استيشن تي به پٽ چپ رهيو. صرف ايترو ئي چيائين، ”هونئن توکي استيشن تي اچڻ جي به تڪليف نه ڏيان ها. پر سوچيم، اتي ويندس ته ماڻهين ضرور مونکان اهڙو احوال پڇندي، ۽ پوءِ جڏهين کيس خبر پوندي ته پٽ پيءُ کي استيشن تائين به ڇڏڻ نه آيو ته آجايو روئڻ شروع ڪندي. ۽ سچ ته اهو آهي ته تنهنجي هن هڏي پيءُ جو موهه، تنهنجي ماءُ جي روڄن کي هاڻي برداشت نه ڪري سگهندو آهي....“

پٽ چيو، ”توهانجي لاءِ چانهه وٺي اچان؟“

”نه، بس ٺيڪ آهي. گاڏي چٽڻ واري ئي آهي.“ جذباتي ڳالهه جي وچ ۾ پٽ جو اهڙو هلڪو سوال پيءُ کي شايد نه وڻيو.

گاڏي چٽڻ وقت پيءُ چيو، ”اتي جڏهن ويندس ۽ راجش

ڪي جي خبر هوندي ته مان تو وٽ آيو هوس ته ضرور ڇڏيندو
ته ٻار صدمي لاءِ ڇا موڪليو آهي؟.... پر خير، تون فڪر
نه ڪر، مان صدمي لاءِ ڪجهه نه ڪجهه وٺندو ويندس
ٻلڙي ٻار جي ڏنل آهي نه.... ها باقي، توکي ٻار ڏاڍو ڪندو
آهي، ڏسج ويچارائيءَ جي ڪو فوٽو ڪڍايو، عجيبي ته
ڪيس موڪلي ڏج، وري جيڪ نڪ گهمندي ٻي ٻيءَ ڇيهو،
ڏسي ويچارو ڏاڍو خوش ٿيندو.... تون آئي، هواءِ ٻيهجي
ٻيڙو ڪمري جي، ٻي ڪا نشاني نه، ته ڪنهن ڇڏي ويو آهي،
گاڏيءَ هلڻ شروع ڪيو.
گاڏيءَ جيئن صاف پٽ ڏنو، ٻيءَ آخر تائين گهرڪيءَ جي مان
ڏانهن نهاريندو رهيو. گاڏي جڏهن پليٽفارم ڇڏي ويئي،
تڏهن هوءَ هلڪي سرڪ پٽ جي چپن هي ڪنڌ کي
چمي ويئي. هنکي اِن ڳالهه تي عجب لڳو ته هن دفعي ٻيءَ
کيلو نه ٻالڪجي وڌو هئو، جو هن ڪوبه ليکيجو ڪونه ڏنو.
ڪا نصيحت ڪانه ڪئي. هنکي لڳو ته گذريل ٻه ڏينهن
هميشه جيان بلڪل ساڌارڻ طرح گذريا. سي ٻه جڙ ڪجهو
ته ٿي ڪونه هئو. ڪجهه به نه!

■ هن جو ٻ ب

۾ صبح ٻج ۽ ... جي ويو هو.
هجي اها ڪجهي جان هئي ته جيب وارو ڪو شهر جو فٽ
۽ داداگير هو ... ۽ هنجو ٻلا ڏوهه به ڪهڙو هو ڪ
... اهو داداگير غلط ٻاجي جيب هلائي رهيو هو، هتان وري
اڪڙجي ٻئي ڳالهايائين، "اڙي اوءِ.... اندو آهين ڇا؟....
آهين ڪونه نو؟.... ڏيکان ڪي چار اکيون آهن تنهن ...
جي صورت... تي ٻيو هئي،" ايترو چئي آن جيب واري
هٿڪي هڪ تکي گار ڏني.

هو ... اهو ... آخر هٿڪي به پنهنجي عزت پيارڻي
... ۽ وري هڪڙو ڪو ٽڙيو ڪاڻس شخص - جو شايد هن
جيب جو ڊرائيور هوندو، اٿيو ٿي بنا ڪنهن ڏوهه جي
... دوستن جي سامهون هٿڪي گار ڏيئي رهيو، اهو هن
... ... ڏيو هوءَ ... پنهنجي چئن ساٿين ڏانهن نهاري
چيو، "هي پنهنجان بيوقوف ڪي ... ... غلطي ... جو
آهي.... هتان وري گار ۽ گند ٿو ڪري....!" وري جيب
واري آن شخص ڏانهن مخاطب ٿي هن چيو، "مسٽر،
... ٿي ڳالهه.... تون شايد موڪلي سمجهين ٿو.... پر
... دماغ ڏڪائي لٿائي ڇڏيندوسان.... پوءِ ڇڙنڪي
ڪا خاص ٻري ڳالهه...." ... اڪو ... هنجي اها ڳالهه
... هٿڪي ... ساٿين مان ڪنهن ... ...
... ڇنڊ ... رهڻ جو اشارو ڪيو به هو، پر ... هو ...
اشاري جو مطلب نه سمجهي سگهيو هو.
هنجو ٻئي ايترو چون هو، جو جيب وار شخص ... ...

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

لهي آيو، تڏهن هنکي لڳو ته جيپ ۾ وڌل ويلي هو ڪٿو
ڏکيو ڪوٺو پئي لڳو ۽ هاڻي هن ڏٺو ته ڪافي لمبو
چوڙو هو.

جيپ مان لهندي ئي اُن شخص، کيس گلي کان پڪڙي
چيو، ”ڪيهنڪي تو ٻه ٻچاڙين ڙي، مڇر جا اولاد.... هل
پنهنجي پيءُ وٽ.... ڪهڙو ٺاٺيدار آهي.... اسين ٻه ته
ڏسون...“ ايترو چئي هن شخص چاقو ڪڍي ورتو.
چاقو ڏسندي ئي منهنجا اوسان خطا ٿي وياه هو ڪهڙائجي ويو.
اهو شخص چاقو کولي ٿي کولي، اُن کان اڳ سندس دوستن
مان هڪ اڳتي وڌي آيو، ”دادا، داداه هيءُ ڪهڙو تا ويل
ڪريو؟... ويچارو اڻ ڄاڻ آهي، دادا. توهانکي ڪونه سڃاڻي.“
چاهڙيءَ وچان سندس اُن دوست داداگير جو هٿ پڪڙي ورتو.
سندس دوست جي هٿ کي جهٽڪو ڏيئي داداگير چيو،
”چنڊ ڙيء ڪٿي جو ٻٽ پوليس چونڪيءَ جو ڏيپ تو
ڏيکاري... اسين ٻه ته ڏسون.“ داداگير چاقوءَ کي اڃا به
زور سان پنهنجي هٿ ۾ پڪڙيو.
منهنجي دوست نئين ٻي وري چيو، ”سائين، غريب ڪريو....
اسانجو دوست ساڻو آهي.... کيس معاف ڪريو.“ وري
پنهنجي دوست کي چئي چوائين، ”اڙي، تون وري ڏسين ڇا
پيو؟... دادا کي هٿ جوڙ.... جوڙ....“ عجيب موجهاري
جي حالت ۾ مون داداگير کي هٿ ڳنڍي جوڙيا.
منهنجي دوست وري کيس چيو، ”معافي ڏيو دادا سائين...
ته آئيندہ ڪڏهن به اهڙا نه ٿيندي.“

جنهن کيس جادوءَ جي اثر هيٺ هن چيو، ”ها.... ها سائين،
معاف ڪريو مونکي.... مان آئينده ڪڏهن به ائين نه
چوندس.“
ڏاڏا هڪ ظالم ٽهڪ ڏنو.
ڊپ وچان هنجي نسن جو رت ڄڻ هڪ هنڌ ڄمي ويو هو.
ڏاڏاگير چاقو واپس کيسي ۾ رکي ڇڏيو. جيپ ۾ ويهندي ويهندي
ڏاڏاگير وري چيو، ”چڱو، هينئر ته مان ڪنهن خاص
ڪم سان وڃي رهيو آهيان، اِن ڪري توکي ڇڏي ٿو
ڏيان.... پر توکي ڏسي وٺندس، ٻڌو.“
هنجي وات مان جڳ اکر ئي نٿي اُڪليا. هو اڃا ڪا ٻي
ٻزاري ڪري ئي ڪري، ان کان اڳ گڙڙڙڙ ڪندي
جيپ اُتان وڃي هلي.
ڪجهه دير لاءِ پنج ئي دوست هڪ ٻئي جون شڪليون
ڏسندا رهيا.
پوءِ ٻنل ٻنل آواز ۾ هن پنهنجي پهرئين دوست کان پڇيو،
”ڪير هو؟“
تڏهن هنجي هڪ دوست چيو، ”تون ٻڌاري، عجيب ماڻهو آهين....
مان هيترا ڀيو توکي اکڙين سان اشارا ڪريان، ته ڇڏ ڙي،
نه ڪڇ.... پر تون وري کيس ٻولس چونڪي ۽ جون
شڪيون ٻيو ڏين.... اڙي، هي ماڻهو ڪو پوليس - پوليس
کان ٻچندا آهن ڇا؟.... هنتو پوچائيندا آهن.“
”ها.... پر هيءُ هو ڪير؟“
”تون به ٻاره، وڏو ڪو هوءَ آهين.... شهر جي هنڌي وڏي

ڏاداگير ڪي ڪو نه سڃاڻن؟“

سوالي نگاهن سان هو سڀني دوستن ڏانهن نهارڻ لڳو.

تڏهن سنڌس ٻئي دوست چيو، ”اڙي، اهوئي ته جڳت دادا هو.... نالو ڪونه ٻڌو اٿيئي جڳت دادا جو؟“

”هان؟.... ها.... ها، ٻڌو اٿم.“ هيسيل آواز ۾ هن چيو.

تڏهن وري سنڌس ٽئين دوست چيو، ”تون به ڀاءُ سوچي سمجهي ته هٿ الڪائيندو ڪر.“

”مونکي ڪهڙي خبر هئي ته اهو....!“ ڪيمن خود ٿي لڳو ته سندس آواز، ڊپ وچان ڇڻ بدلجي ويو هو.

سنڌس ڀهرئين دوست وري چيو، ”خير، هاڻي نيڪ ٿي ويو. سالڪ جا شڪرانا ميڃ، جو تون بچي وئين.... تنهن حياتي ملي اٿيئي ڇڻ.... نه ته تو کي خبر آهي، ته دادا جو چاقو جي هڪ دفعو کلي ويو، ته بنا خون پيئڻ جي بند نه ٿيندو آهي.“

”چو؟“ هن پڇيو.

سندس ساڳئي ٿي دوست وري چيو، ”اڙي. داداگيرن جا اصول ڀاڻ ماڻهن جي اصولن کان به ڪٺور ٿيندا آهن.... جيڪي صحيح معنيٰ ۾ داداگير هوندا آهن، سي اول ته چاقو کوليندا ڪونهن، ۽ جي چاقو کولهائون ته پڪ سمجهه ته خون ته پيئندا ئي....“

”هان؟“

”پيو نه ته وري.“ هن اڳتي چيو، ”....۽ جي سمجهه کلي، ته ڪنهن داداگير کي ڪنهن تي دهاڙي وڃي، سا هئي

ڪنهن به سبب ڪري هن پنهنجو ڪامل چالو اڳاهين ڪيو ۽
هيو، ته پنهنجي جسم جو ٿورو خون ڪڍي، چالوهه جي
نوڪ کي پيهاريندو .... داداگير چالوهه کي ڏسو ڪي ڄاڻ
پوڇيندا آهن .... ها."
هنکي لڳو ته اهڙي ڪا خاص گرمي هئي به ڪنهن پر ڪنهن
به هنجو جسم پگهرجي ويو هو.
تڏهن سندس هڪ دوست چيو، "توکي خبر آهي ته هنن
داداگيرن ۾ به هڪڙا هئي قسم جا داداگير ٿيندا آهن - رنگ
لڳل دادا .... جنجو هڪ دفعو شهر تي رعب ٿي ويندو
آهي، آهي پوءِ جهڳڙو وغيره ڪرڻ ڇڏي ڏيندا آهن ....
هنن کي گهر ويٺي ئي آرام سان مال-پاڻي ملي ويندو
آهي .... جوئاري ۽ ننڍا وڏا داداگير، هنن کي خرچ پهچائي
ويندا آهن .... پنهنجو جڳت دادا به رنگ لڳل دادا آهي ....
پنهنجي زماني ۾ هائيڊوس مچائي ڏنو هئائين .... خون مٿان
خون .... خون مٿان خون .... اڙي، هڪ دفعي، هڪ ماڻهوءَ
کي پاڻهين ۾ جهلي، مٿان کٽي جو هيٺ ڦٽو ڪيائينس - ته
ماڻهو ٿي خلاص."
"هان؟"
"بلڪل .... ماڻهن ته پوءِ کهڻون ٿي کاڻهون ڪيون.
ڪو چوي - دادا جي ڌڪاڻ کان مري ويو .... ڪو چوي -
ڊپ وچان دل ڦاٽي پيس ...."
"پوءِ؟ دادا جو ڪجهه ڪونه بگڙيو؟" ڪنهن خود ئي لڳو
ته هو پهلو بدلائي ويو.

تڏهن وري سندس چوٿين دوست چيو، ”ڇا بڪڙندو؟..
ڪير هنن ماڻهن جي خلاف شاهدي ڏيندو؟.... اڙي پنهنجو
جڳت دادا ڪجهه ته پڙهيل-ڳڙهيل ڪونهي ... پر تڏهن
به پنهنجا ڪيس خود پاڻ ئي لڙندو آهي.... ڪوبه وڪيل
ڪونه ڪري.... ڪهڙائي خون ڪيا اٿس... ڪڏهن ڪو
هڪ ٻه دفعا جيل ويو نه وٺي جهڙو.... باقي هميشه ڇٽي
ايندو آهي.“

هن کي عجب لڳو ته سندس دوست دادا لاءِ ائين ڳالهائي
رهيا آهن، جڻ کو سندن ئي ميٽ لڳندو هجي. هو وري
ڪهڙيون نه عجيب عجيب ڳالهيون پيا ڪن.

تڏهن کيس پنهنجي ڏڪڻي لڳي. کيس لڳو - هيڏي ڪيتري
نه غير - حفاظتي ڏيندي پيئي وڃي. سمجهه ڪٿي ته اڄ هو
مونکي چاقو وهائي ڪڍي ها، ته ڪو شاهديءَ لاءِ اڳتي
نه اچي ها. سڀ ائين چون ها - نه ڙي بابا، مرڻو آهي ڇا.

هو اهو ئي سوچيندو رهيو. هو سندن دوستن به هاڻي ڳالهين
جو موضوع بدلائي ڇڏيو. پوءِ وري هو چپ چاپ هلڻ لڳا.
هو ائين ئي ڪافي دير تائين پنجن ئي مان ڪنهن به ڪجهه
ڪونه ڳالهايو.

هن کان هاڻي ٺيڪ طرح هلڻ به ڪونه ٿي پڄيو. چشمو
صاف هو، پر پوءِ به - شايد ’نروس‘ ٿي وڃڻ جي ڪارڻ -
هن چشمو ٻه - چار ڀيرا رومال سان صاف ڪيو. وري سندس
منهن مان اوچتو ئي نڪتو، ”پوءِ؟“

پنهنجي ڇٽني دوستن عجب مان ڏانهس نهاريو. هڪ پڇيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

"چا؟"

مون چيو، "پوءِ، هاڻي چا ڏيندو؟"

منهنجي ٻئي دوست پڇيو، "چاچي لاءِ تون پڇين؟"

"هو دادا هاڻي ڪجهه ڪندو نه ڪونه؟"

تڏهن منهنجي چوٿين دوست چيو، "هاڻي نه وساري ڇڏ اِن ڳالهه کي .... هاڻي نه تون نئين جنم جي ڳالهه ڪر...."

مون چيو، "نه .... مان .... مان .... اِن لاءِ پڇي رهيو آهيان، ته .... ڏس، هو ويندي چئي ويو هو نه، ته مان توکي ڏسي وٺندس."

ٽئين دوست کي ڄڻ هاڻي ياد آيو، "ها، يار، چئي ته ويو هو .... هونئن به هنن ماڻهن تي ڪهڙو اعتبار؟.... من جا مانڪ ٿيندا آهن .... دل ۾ آچين ته پنهنجي وڏي ۾ وڏي دشمن کي معاف ڪري ڇڏين.... نه ته هلندي رستي ڪنهن اڻ ڄاتل شخص کي چاقو وهائي ڪڍن...."

تڏهن منهنجي پهرئين دوست پڇيو، "هونئن هو ويو ڪهڙي پاسي هو؟"

"تلڪ روڊ طرف...."

پهريون دوست هاڻي ڄڻ ڪجهه سوچڻ لڳو. پوءِ چيائين، "اِن پاسي ڪيڏانهن ويو هوندو .... اوڏانهن ڪو اڏو-هڏو به نه ڪونهي...."

"ڪهڙي خبر" منهنجي زبان مان ڄڻ آواز ئي نه ٿي نڪتو. ڪيئن لڳو — ٿي سگهي ٿو ته هُنن سچ پچ اُن دادا کي ڪو خاص ڪم هجي.... ۽ ٿي سگهي ٿو ته اُنان موٽڻ بعد ٿي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

ڇو ته مونکي نقصان پهچائڻ جي ڪوشش ڪري.... اسين ته پيدل پيدل پيا هلون، هنکي چاهي ـ جيپ اسان تي سگهي ٿو ته اهو هيئنڻو ٿي موٽي اچي.

ڪيس لڳو ته سڄو رستو، موٽرن، ٽرڪن ۽ جيپن سان ڀريو پيو آهي.... جن اهو هڪ جيپ گُرُ گُرُ ڪندي ايندي ۽ هنکي جيپ اڳتي ڌڪي ويندي، هو ڀڄي ويندو ان ڪري هاڻي هو رستي جي ڪناري کان هلڻ لڳو.... اُهين ڪناري وٽي هلڻ جي پٺيان هنجي مراد اها به هئي ـ ته ٿي سگهي ٿو ته دادا وري موٽي اچي ۽ اسانجي پرسان لنگهندي لنگهندي اسان ڪيتي نظر اچي وڃان.... هو جيپ روڪي.... ڇاڪاڻ ڪري.... وهائي ڪري.... ها، هن ماڻهن تي ڪهڙو اعتبار.

هاڻي، اڳتي پند ڪرڻ هن لاءِ ڇڪ سگهن نه. هو، ان ڪري هن پنهنجن دوستن کي صاف چيو، "پڌو.... مونکي ڊپ ٿو لڳي.... هن ماڻهن تي ڪهڙو اعتبار.... ڪهڙي مهل ڪهڙو موٽي اچي.... ڇاڪاڻ جو هو چئي ته ويو آهي نه ـ توکي ڏسي ويندس.... منهنجو خيال آهي، مونکي گهر وڃڻ ڏيو.... ۽.... سچ ته منهنجي طبيعت به ٺيڪ ڪانهي." ڪيس سچ پچ لڳو ته بخار جي هلڪي حرارت سندس جسم ۾ ڦهلجڻ لڳي هئي.

ڏهن منٽن پهرئين دوست چيو، "ها، ها، تون وڃ يار.... حقيقت ۾ هنن ماڻهن تي ڪو اعتبار ڪونهي.... هو ته ڪڏهن ڪڏهن مونکي گڏ هلندو آهي.... تنهنجي طرح ڊڄڻ

مان ڪانئس معافي وٺي ڇڏيندس."

هنکي جڏهن هڪ سهارو ملي ويو. "ها، يار.... اهو ڪم ضرور ڪجانءِ.... تون ڪيس ڇڏجان ـــ ته هو ته شريف ماڻهو آهي.... غلطي ڪئي ڪنهنجي بس هئي؛ پر هن تو کان معافي ورتي آهي.... اهو ڪيس ضرور ڇڏجانءِ ـــ هان؟"

"ها، ها، ڇٽي ڇڏيندوسانس.... تون وڃ ٻلي."

وڏو رستو ڇڏي هو هڪ گهٽيءَ ۾ هليو ويو. هونئن جي هو وڏي رستي تان وڃي ها ته گهر جلدي پهچي سگهي ها. پر هن سوچيو ـ دير ٿئي ته وڃي ٿئي. پر مان سوڙهين گهٽين مان ٿي ويندس.... صرف ان ڪري جو سوڙهين گهٽين مان جيب لنگهي ڪانه سگهندي، ۽ دادا هنکي ڏسي ڪونه سگهندو.

گهر اچي هن ڏٺو ته ٻار شايد سڀ سمهي پيا هئا. جوئس ڪرسيءَ تي ويٺي ڪو ڪتاب پڙهي رهي هئي. هن جوءِ ڏانهن نهاريو. جوئس مرڪي ڏٺو. هن به ٿورو مرڪيو.

جوئس پڇيو. "روٽي پائي اچان؟"

"ها، پائي اچ." هن بي دليو جواب ڏنو.

کاڌو کائيندي هنکي لڳو جڻ هڪ هڪ گره هنکي پاڻيءَ مان ٿي گهٽجي ويو. رڳي رڳي هو پنهنجن ٻارڙن ڏانهن نهارڻ لڳو. [illegible] لڳو ـ ٻار [illegible] معصوم ننڍا [illegible] سوچيو ـ انسان جيترو جيترو وڏو ٿيندو ٿو وڃي، [illegible] رهندو [illegible] ۾ گهيرجي ٿو وڃي.

[illegible] دادا.... وڏيون وڏيون [illegible] پاڻهون.... شيطان [illegible]

ڳچي. هو هڪ دفعو وري ڏڪي ويو.

ڪاڏو ڪاٽي اٿئي بعد ڪيس لڳو ته ڪاڏو ته هن سڀ ڪاڏو، پر ڪيس اها خبر ئي نه رهي، نه پاڇيءَ جو سواد ڪهڙو هو. ڦلڪا ٽڏا نه ڪونه ٿي ويا هئا...

هو نه بس اهوئي سوچي رهيو هو ته جيڪڏهن هن دادا جو چاقو کلي پوي ها، ته وڏو وئل ٿي وڃي ها، سان مري وڃان ها، يا زخمي ٿي پوان... دوست مونکي اسپتال ڪٽائي وڃن ها... منهنجي بچي وڃڻ جي پوري ڪوشش ڪن ها... پر ڇا مان بچي سگهان ها؟... هڪ نه چاقوءَ ٻه گهاءُ، مٿان وري ڏهڪاءُ... چاقو لڳڻ جي نه ڳالهه ئي اوڙ هئي.

پوءِ؟

پوءِ جوءِ ڏهاڳڻ ٿي وڃي ها... ٻار يتيم ٿي وڃن ها... ڪير سهارو ڏئي ها انهن سڀني کي... چوڻ خاطر نه مائٽ چوندا آهن، ته ڪنهنجي مرڻ سان ڇا ٿو ٿئي؟ مالڪ ڪنهنکي ڇڏيندو ٿوريئي... ٺيڪ آهي، پر في الحال هڪ ڪٽنب جا سک ته کسجي وڃن ها... سک هونئن به ڪهڙا وڏيڪ آهن اڄ ڪالهه؟... پر هن ڪٽنب جا نه آهي به کسجي وڃن ها.

ڇپر هڪ دفعو جوٽس آئي، جو ٽا ٻاسڻ ڪٽي ويٺي هلي. هو سوچڻ لڳو. سياڻي ڪان ڪجهه ڏينهن لاءِ هو اِها بشرت ڪونه پائي ويندو. ٿي سگهي ٿو ته ڏاڏا شڪل مان ڪيس نه به سڃاڻي... پر هنجي بشرت جي ڪيسي تي جو ڪل پريل آهي. ان مان سندس سڃاڻپ آسان ٿي سگهي ٿي...

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ڇاڪاڻ جو چاقو هٿ ۾ جهليندي، دادا هڪ ڀيرو دفعو هنجي خميس ڏي پريل ڪل ڏانهن ڪنڪ نهاريو ته هو ....؟ چشمو؟.... ها چشمو ته آهو ڏي پرانو پائي وبند س، جنهنڪي مان اڄ ڪالهه کهڻو ڪري پائيندو ٿي ڪونه آهيان. هونئن چشمو متائڻ سان ڪو ڇهڙي ۾ فرق ڪونه ايندو- پر اهو هو محض ان ڪري ڪندو، ته متان اوچتو دادا ڪڏهن ڪيس رستي ۾ گڏجي وڃي، ۽ چاقو نه ڪڍي، ته چار نوسنا ئي وهائي ڪڍي- تڏهن ٿي سگهي ٿو ته چشمو لٿي وڃي. نئين چشمي تئي سان پورڻ ٽيهن رپين جو نقصان ٿيندو. پر پراڻي چشمي جي ته ڪيس ڪابه پرواه ئي ڪانهي. اهو ته هن ڄڻ خارج ڪري رکي ڇڏيو آهي.

پوءِ هن سوچيو ته هن ڏينهن ۾ هو ڪپڙا به اهڙا- جهڙا پائي وبند و. ٿي سگهي ٿو ته هو مونکي گهرجيءَ ڪان جهلي وٺي.... اجائي چڪتاڻ ٿئي....؟ ائين چڪتاڻ ۾ خميس ڦاٿي پوي ته....

ان بعد هن اهائي ڪوشش ڪئي ته هو ان ڳالهه کي من مان ڪڍي ڇڏي. ائين ڪرڻ لاءِ هن جوءِ جو اڌ- پڙهيل ڪتاب ڪڍي پڙهڻ شروع ڪيو. ته چار صفحا پڙهڻ بعد ليس لڳو ته ڪو رومانٽڪ ڪتاب هو. پڙهندي پڙهندي هو ويهه پنجويهه صفحا پڙهي ويو، پر پوءِ کيس لڳو ته بس هن جون رکي اکيون ئي اکيون پڙهي رهيون هيون... ڪافي ڪوشش ڪانپوءِ به هو سمجهي نه سگهيو، ته شروع جي ٻن چئن صفحن بعد هو ڇا پڙهي ويو. کيس پنهنجو بخار وڌيل لڳو. سندس جسم ڪجهه ڪجهه گرم ٿي ويو هو.

ڪتاب واپس ٽيبل تي رکي هو ليٽي پيو. ليٽڻ ڪان اڳ هن بتي وسائي ڇڏي. شايد حرارت جي ڪارڻ ڪيس لڳو پئي ته ڪمري جي ڇت اڏامي وئي آهي. ديوارون ڊهي اچي پٽ پيون آهن ۽ هو اڪيلو ڪنهن سهاري جي ڳولها ۾ ڀٽڪي رهيو آهي .... هانهون ڦهلائي ڇلائي رهيو آهي.
تڏهن هن ڏٺو ته جوڙس شايد ٻاسڻ ڀهاري ۽ مان واندي ٿي ڪمري ۾ آئي هئي ۽ نشپڪن مان هٿ اگهي رهي هئي.
تڏهن هڪ ڀار ننڊ ۾ ئي روئڻ لڳو. جوڙس تنهن تيي بتي ٻاري ۽ وچي ڀار کي هنج ۾ ڪنيائين. ڀار کي هنج ۾ کڻڻ مان جوڙس کي لڳو ته ڀار شايد بستري ۾ مُتي ڏنو هو.
پنهنجو پاڻ ئي پٽڪندي جوڙس چيو، "ڏير ۾ ڏير پيئي ٿي. هاڻي راجوءَ مُتي ڏنو آهي...." ڪن ترمي هن وري چيو، "مان سڀ سمجهان ٿي، ته توهان بتي ڇو وسائي ڇڏي آهي. پر مان ٻه ڇا ڪريان؟.... توهانجي هنن پونڪڙن مان ته اول واندي ٿيان."
- ڇا؟..... بتي....؟- پوريل اکين مان ئي هو سوچڻ لڳو.
- اڙي ها.
هاڻي هنجي سمجهه ۾ آچي ويو ته جوڙس ڇا پئي چيو .... پر نه. اڄ نه....
اڄ هو ڪجهه ٻه ڪري نه سگهندو. هن سوچيو.
کيس لڳو ته سندس جسم ۾ ڪتي ٻه ڪا ڪڏڪدي ناهي.
صرف کيس لڳو پئي ته سندس ڪن ڪافي گرم ٿي ويا هئا.
جوڙس تهسين ڀار ڇــو ڪهڙو مٺائي ورتو هــو ۽ هاڻي هوءَ

شايد هٿ ڌوئڻ لاءِ ٻاهر هلي ويئي هُئي. جڏهن هوءَ واپس آئي، تڏهن ٻه مِن جوءِ ڏانهن ڪونہ نهاريو ۽ پوربل اکين سان ٿي ائين ڏيکاري ڏنائين، ڄڻ ڪيس سمهڻي ڪي ڏي دير ٿي چڪي هُئي. جونس وبجهو اڃي هڪ ٻہ دفعا سڏ ڪيو. پر هو ماڪِهين ڇرِيو ٿي ڪونہ. ڄڻ ڪيس گهري ننڊ هُئي.

جونس ٻہ چپ چاپ وڃي ننڊ ي ٻار سان گڏ ٻيءَ کٽ تي سمهي پيئي.

ڪيس ٻہ پوءِ نچاڻ ڪيڏي مهل ننڊ اچي ويئي.

صبح جو آٿي هو آفيس وڃڻ جي تياري ڪرڻ لڳو. ڪيس عجب لڳو، تہ جونس نہ تہ اهو ٿي پڇيو تہ اڄ قاتل ڪالر واري خميس ڇو ٿو پائي وڃي، ۽ نہ ٿي شايد سندس ڌيان هنجي پراڻي چشمي ڏانهن ويو.

آفيس ويندي هن سوچيو: دادا رستي ۾ گڏجي سگهي ٿو... آفيس تہ وڏي رستي تان ٿي وڃڻو پوندو.... ٻيو ڪو رستو يا گهٽي ٻہ تہ ڪانهي.

وري سوچيائين: جي گڏجي ويو تہ ڌورو همٿ ڪان ڪم وٺندس، چوندوسانس، ڏسو ڀائو.... مان تمام شريف ماڻهو آهيان.... ڪڏهن ٻہ ڪنهن سان جهڳڙو ڪونہ ڪندو آهيان.... ڏسو، توهان ڪالهہ چاقو ڏيکاريو، تڏهن ٻہ مان ڪو توهانجي سامهون پيس؟ اٿلو ٿي مون ڪٿي توهانکي هٿ جوڙيا.... سچ، جهيڙو اسانکي وڻي ٿي ڪونہ. اڄ تائين ڪنهن سان نہ ڪيو اٿم.... هاڻي ٻہ جي توهانکي لڳي، تہ ڏوهہ منهنجو هو، تہ توهان پلي ڏهہ گاريون ٻيون ڏيئي

چڏيو.... سچ ٿو چوان، مجال آهي جو مان ڪڇان ڪٿي.
پر ڪا جيپ نظر اچي، تڏهن نه....
آفيس پهچنديئي اول هو پهنجي دوست وٽ ويو، ”هڙ ڳڏيئه چا؟“
”ڪير؟“
”آهو ئي، دادا.“
”نه، ڳڏيو ئي ڪونه.... ها، باقي رات تلڪ روڊ تان مولندي ضرور ڏٺومانس.... پر تڏهن جيپ تيز رفتار ۾ اسانجي پرسان لنگهي ويئي.... تنهن وقت نه ڪيس روڪڻ جو موقعو ئي ڪونه مليو....
ڪيس لڳو - دادا شايد سندس لاءِ ئي موٽيو هوندو. پر پوءِ جڏهن آنهن دوستن ۾ مونکي نه ڏٺو هوندائين ته تيز رفتار سان جيپ هلائي انهن جي پرسان لنگهي ويو هوندو.
”هونئن تون بي فڪر ره.... اڪثر مونکي ڳڏجي ويندو آهي.... پر مان ڪيس ڇڏيندس.“ سندس دوست چيو.
”ڪٿي ڳڏجي ويندو آهي توکي؟“
”گهڻو ڪري ته پنجاب آٽو موبائيلس تي ڳڏجي ويندو آهي.... پر مان ڪيس ڇڏيندس.... تون فڪر نه ڪر.“
.... ته ٺيڪ آهي. هن سوچيو: شام جو پنجاب آٽو وارن وٽ مان پاڻ ئي هليو ويندس.... معافي ئي ته وٺڻي آهي....
ه چار ماڻهو ڪٺي ڏسندا ته وچي ڏسن. انهن کي ڪهڙي خبر، ته هر ڪنهنجا پنهنجا پنهنجا ڏک ٿيندا آهن. انهن کي ڪهڙي خبر ته هن تي ڇا ٿي وهي. جيستائين هنکي وچي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

اها پڪ ٿي ته دادا کيس معاف ڪري ڇڏيو آهي،
تيستائين ته....
هو واپس پنهنجي سيٽ تي هليو آيو.
شام جو هو پنجاب آٽو وارن وٽ پهچي ويو. پر دادا آئي
ڪونه هو. تڏهن همٿ ٻڌي هو اڳتي وڌي ويو. اتي هڪ
ڇوڪرات ڪاريگر ڪو اسڪوٽر ٺيڪ ڪري رهيو هو.
ڏاڍي نمرتا وچان هن ڇوڪري کان پڇيو، ”ٻڌ، جڳت ڀائي
صاحب آيو هو ڇا؟“
”اڄ ته اڃا ڪونه آيو آهي.“ ڇوڪرات هڪ دفعو اچرج
وچان هن ڏانهن نهاريو. وري پڇيائين، ”ڪجهه ڪم آٿو
ڇا؟“
”ها!“
”ڪهڙو؟“
”سنڌس ۾ ڏي ڳو ڪم آهي.“
”ڪجهه پئسا - پئسا پهچائڻا آٿو؟“
”نه.“ هن سوچيو - اڃا؟ ته هتي ماڻهو هنگي پئسا پهچائي
ويندا آهن.
تڏهن ڇوڪري به ڏانهس ڪو ڌيان نه ڏنو، پنهنجو ڪم
ڪرڻ شروع ڪيو.
هو پوءِ به ڪافي دير تائين ان دڪان جي سامهون بيٺو
رهيو. پر دادا ڪونه آيو. بيٺي بيٺي هو ڪجهه نه ڪجهه
سوچڻ لڳو. تڏهن کيس محسوس ٿيو ته هن ۾ ڪيتري نه
احساس ڪمتري اچي ويئي آهي. ڪيئن نه نمرتا ۽ ادب
سان هن ڇوڪري کان پڇيو - جڳت ڀائي صاحب آيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

هو ڇا؟

’پاڻي صاحب‘۔ ڪيس لڳو ته هڪ داداگير ڪي ڪيڏي نه غلط رشتي سان هن منسوب ڪيو هو.

.... دادا ڪونه آيو. ۽ هو بيٺي بيٺي هاڻي ٿڪجي پيو هو. هو وري اُن ڇوڪرات جي ويجهو هليو ويو. ”ٻڌ،.... هونئن منهنجو ڪو هن ۾ خاص ڪم ڪونه هو.... مان.... مان سياڻي وري ايندس.“

ڇوڪري هڪ دفعو غور سان هنڪي ڏٺو. پوءِ ڪنڌ هيٺ ڪري وري پنهنجي ڪم ۾ جنبي ويو. هنڪي لڳو ته ڇوڪري شايد ڪيس اڻ ڪري غور سان ڏٺو هوندو، جيئن هو داداڪي سندس شڪل شبيهه، بابت ڪجهه ٻڌائي سگهي.

هو واپس هليو آيو.

ٻئي ڏينهن آفيس ويندي ئي هو وري سڌو پنهنجي دوست وٽ ويو. ”ڳڌيئه ڇا؟“

”نه يار.... پر مان ڪيس ڇٽي ڇڏيندس.... تون ڇو ٿو فڪر ڪرين؟“

ڪيس لڳو ته سندس دوست ڇهن ڏي ڇپن ۾ مرڪيو هو. سوچيندو هوندو: ڪهڙو ڪانئر ماڻهو آهي. ڪيس پنهنجي دوست جي مرڪ ۾ ڪجهه ڪجهه طنز به نظر آئي.

هن جي صفائي ڏيندي چيو، ”يار، فڪر وغيره جي ڳالهه ڪانهي.... پر.... هڪ ٿوري غلطفهمي آهي.... صاف ٿي وڃي ته.“

”ٿي ويندي، يار، ٿي ويندي.“ ڪيس لڳو ته سندس دوست ڏاڍي لا پرواهيءَ وچان جواب ڏنو هو. تڏهن من ئي من ۾

هن پنهنجي دوست کي چيو: ٻڌو، منهنجي جڳهه تي تون هجين ته پتو پوينئي .... ۽ وري تو کي ته حرامي، ٻار ٻچا ڪونهن .... اسين ته ٻچڙيوال . اٿهو آهيون، ان ڪري ڏورو ائين ....

.... ائين ڪجهه ڏينهن لنگهي ويا. ڪنهن سندس دوست کيس گيدي نه سمجهن، ان ڪري هن به پنهنجن دوستن سان ان دادا بنسبت ڳالهائڻ ڇڏي ڏنو.

.... تنهن هڪ ڏينهن اوچتو ڀاڄي مارڪيٽ ۾ ڀاڄي وغيره وٺندي، دادا کيس نظر اچي ويو.

هو ڪنهن اٿيو.

دادا! هڪ گڏي واري کان تماڪو وٺي رهيو هو.

.... اڄ ته ڪانئس معافي وٺندس ٿي. اهو ڪمبخت هميشه جو ڊپ ته دل مان نڪري ويندو. هن سوچيو.

هو خود به تماڪو وٺڻ جي بهاني تماڪن واري جي گاڏي تي هليو ويو. دادا ڏانهس نهاريو. دادا جي نهارڻ سان هڪ عجيب قسم جي سنسني، بجلي جي ڪرنٽ جيان، هن جي سڄي جسم ۾ ڦهلجي ويئي.

ٿورو به همت ٻڌي ڏڪندڙ آواز ۾ هن چيو، ”نمستي سائين.“

”نمستي.“ بنا سڃاڻپ جي ئي دادا هن کي نمستي ڪئي ۽ تماڪو ٿيلهيءَ ۾ وجهي اُتان وڃڻ لڳو.

ڪافي سوچي ويچاري، نرميءَ مان هن چيو، ”ٻڌو ته.“ اڪثر هنجي زبان مان لفظ ئي نه نڪتا. ۽ نه دادا ئي، هميشه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

آواز ۾ ڪيل، سندس سڏ ٻڌو.
تڏهن ڪافي دير واٽڙين نگاهن سان هو دادا کي ويندو ڏسندو رهيو.
- ته دادا ڪيس ڪرڻ سڃاتو.
- ڪهڙي خبر.
- سڃاڻي ها ته ضرور ٻه چار گاريون ڏئي ها، يا شايد چاقو ئي ڪڍي ها.
- شايد ائين ڪري به ها.
ائين من ئي من ۾ هو پاڻ سان ڪافي گفتگو ڪري ويٺو.
پوءِ کيس لڳو ته دادا پلجي ويو هوندو. هو ته شايد تن ڏينهن ۾ ئي پاڇي ويو هوندو. مان ئي اجايو ايترا ڏينهن ان ڊپ کي پنهنجي من ۾ هيڏي وڏي جاءِ ڏيو ويٺو هوس.
وري هن من ۾ ئي سوچيو: مان ايڏو ڊڄڻو ڇو آهيان؟... مان ايترو ڇو ڊڄي ويو هوس؟
تڏهن ڇڻ کنهن سندس ڪن ۾ ڀڻڪي چيو- تون توريٺي ڊنو هئين.... تنهنجي ٻارن جي حفاظت جي پاونا توکي ايڏو ڊيڇاري ڇڏيو هو.
ها کيس لڳو- اها ڳالهه بلڪل ٺيڪ آهي...مان.... مان پلا ڪٿي ڊنو هوس.
پوءِ وري کيس ان حالت تي خود ئي رحم اچڻ لڳو. هڪ دفعو وري کيس لڳو، ته اڄ جو انسان پنهنجو پاڻکي ڪيترو نه، اڪيلو، ڪيڏو نه بي سهارو، ڪيترو نه غير- حفاظتي حالتن ۾ محسوس ڪرڻ لڳو آهي.
ڇجاڻ ڇو، ان ڏينهن هن جهجهي پاڇي خريد ڪئي. ـــ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

اوچتو هنجي ننڊ ڦٽي پيئي. هوئن درآصل هنجي ننڊ نہ ڦٽي ها، پر کيس لڳو تہ سندس زخم ۾ پيڙا ڪجھ وڌي ويئي هئي، جنهن کيس ۾ ڏيک آرام ڪرڻ نہ ٿي ڏنو. اڪيون کولي هن هڪ دفعو هيڏانهن هوڏانهن نهاريو. وارڊ ۾ ڪاري خاموشي هئي. دريءَ مان اينڌڙ ٿڌي هوا مان کيس لڳو تہ ٻاهر شايد برسات وسي رهي هئي. رڪي رڪي ٻاهرئين ڪاريڊور مان جڏهن ڪو ڊاڪٽر لنگهيو ٿي، تہ اُن جي بوٽن جي آواز مان کيس ائين ٿي لڳو، ڄڻ موت پنهنجن ڳورن قدمن سان شڪار جي ڳولها ۾ وارڊن، ڪمرن ۽ ڪاريڊورن ۾ گهمي رهيو هو.

هن دروازي ڏانهن نهاريو. اُن نهار جو ڪو خاص سبب ڪونہ هو. هن نرس کي سڏڻ ٿي چاهيو. روبي نرس کيس تمام سٺي لڳندي آهي. سفيد ڪپڙن ۾ ملبوس، پنهنجين خاموش نگاهن سان جڏهن روبي ڏانهس نهاريندي آهي تہ کيس لڳندو آهي تہ موت ڪا نہ ڊڄڻ جو نعرو، ڪيترو نہ بي-معنيٰ آهي. حقيقت ۾ زندگي ڪيڏي نہ پياري چيز آهي.

هڪ ٿڌو ساهہ کڻي هن ڇت ڏانهن نهاريو. مدهم روشنيءَ ۾ پردن جا لڏندڙ پاڇا هنکي ڏاڍا وڻندڙ لڳا. تڏهن اوچتو هڪ مريض ڪنجهڻ لڳو. وري هو پاڳلن وانگر چلائڻ لڳو. هڪ نرس ڊوڙندي اندر آئي. هن ٿورو آٿي ڏنو. آها روبي ڪانہ هئي.

هو وري ليٽي پيو. هنکي لڳو تہ هاڻي ڪا خاص ڳالھ ڪانہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ٿيندي. اهو مريض پنج ڏهه منٽ اٿين ٿي چلائيندو. ٻين مريضن جي ننڊ خراب ٿيندي. آن ڪاڻو ڊاڪٽر ايندو. مريض جي حالت ڏسي، نرس کي، آن مريض کي مارفيا جي انجيڪشن هڻڻ جو حڪم ڏيئي، هليو ويندو.

هن پاسو ورايو. ڏٺائين، در وٽ پيل گلدستي جا گل ڌري گهٽ ڪومائجي چڪا هئا. هٿ وراڻي هن هڪ پيلو گل گلدستي مان ڪنيو. کيس لڳو، ڄڻ اهو گل ٻه ڪو مريض هو، جو هڪ ڊگهي بيماري ڪٽڻ بعد پيلو ٿي چڪو هو، ۽ هاڻي ڪومائجي ختم ٿيڻ تي هو.

کيس لڳو ته ڪومائجي ختم ٿيڻ ۾ ڪا خاص ڳالهه ڪانهي. پر سندس ته اڃا جواني آهي. لڙندڙ گل جهڙي حالت ۾ هن مرڻ نٿي چاهيو.

هو وري سوچڻ لڳو ته: ڪيتري نه عجيب ڳالهه آهي اها، ته جوانيءَ جي انهن ورهين ۾، جن ۾ کيس گلن سان موهه هئڻ کپندو هو، تن ۾ صرف ڪارخاني ۾ لوهه ڪٽيندو رهيو، يا فضول نعرا هڻندو رهيو. ۽ هاڻي هتي اسپتال ۾ اچي کيس لڳو آهي ـ ته ها، گل ٻه ٿيندا آهن، جي پنهنجي ٽڙڻ کان مرجهائڻ تائين، حياتيءَ جو هڪ ڳوڙهو راز پڌائي ويندا آهن.

چلائيندڙ مريض هاڻي سانت ٿي ويو هو. هنکي خاموشي وري آٿوٿندڙ لڳي. تڏهن تيڏ جي هلڪي 'چيڪي ميڪي' جو آواز کيس پڌڻ ۾ آيو. کيس اهو آواز تمام وڻندڙ لڳو. تڏهن کيس خيال آيو ته تيڏ جي اهڙي 'چيڪي ميڪي' هن کي هاڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

پيرا پنهنجي جهوپڙيءَ ۾ به پڌي هئي. پر تڏهن آن ڏانهن ڪو خاص ڌيان نه ڏنو هو. تڏهن هميشه هنجي من ۾ نوان نوان نعرا جنم وٺندا هئا. سڄو ڏينهن لوه ڪٽيندي ڪٽيندي سندس ڪن، انهن اِسٽول آوازن جا ايترا ته عادي ٿي چڪا هئا، جو تڏ جي مدر 'چيڪي ميڪي' يا ته ڪيس پڌڻ ۾ نه ايندي هئي، يا شايد سٺي نه لڳندي هئي. پر اڄ هن ڪاري خاموشيءَ ۾ ڪيس لڳو ته تڏ جو اهو هلڪڙو مٺڙو آواز ڪيڏو نه وڻندڙ ٿو لڳي.

تڏهن وري ڪيس لڳو. ته حقن لاءِ جان قربان ڪرڻ جا نعرا ته محض نعرا آهن. پر مرڻ هڪ الڳ چيز آهي. سچ ته اهو آهي ته هو اجا جيئڻ چاهي ٿو. پر هنجي من ۾ اهو هڪ پڻ، هڪ ڌهڪاءُ گهر ڪري ويو آهي ته هو مري ويندو. هن هڪ د فعو، پاڻ بابت، ڊاڪٽر ۽ نرس جي ڪا پچ پچ پڌي هئي. ڪيس لڳو هو - چڻ هو چئي رهيا: 'هيءُ هاڻي شايد ئي بچي سگهي.' .... ڪافي ڪوشش جي باوجود به هو اِن ڳالهه کي نٿو وساري سگهي.

اڄ صبح ٿيو ته هن رُوبيءَ کي چيو هو، "ڏس رُوبي. اهو نه ٿون به چاڻي ٿي، ۽ مان به محسوس ڪريان ٿو ته مان بچي نه سگهندس. پر مرندي مرندي مونکي اهو ضرور لڳندو ته منهنجو موت قدرت جي طرفان نه، پر انسان جي طرفان ٿيندو.... تڏهن چا، رُوبي، تو کي ائين نه لڳندو ته سفيد ڪپڙي ۾ ويڙهيل، اسٽريچر تي هڪ غلط لاش تنهنجي پرسان لنگهندو هوندو؟"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

تڏهن چڻ پنهنجو فرض نباهيندي ممتا ڀريل ڪومل آواز ۾ روبيءَ چيو هو، ”نه..... تون نه مرندين.... هاڻي ڪڏهن به انسان کي سندس موت کان اڳ صليب تي نه چاڙهيو ويندو....“

هو چپ ٿي ويو. روبيءَ اهڙي ڳالهه، چئي هئي، جنهن کيس لاجواب بڻائي ڇڏيو هو.

رکي رکي هنجي جسم ۾ سور ايرڻ اٿيو هو. هنجي دل ٿي هئي ته هو روئي. پر روبيءَ جي سامهون روئڻ هنکي ٺيڪ نه لڳو. نه..... هو جڏهن ٻئر جهڙي پنهنجي ٻاس جي سامهون ڪڏهن ڪونه رنو، ته اڄ جوهيءَ جي گل جهڙي نازڪ روبيءَ جي سامهون هو نه روئندو - لڙڪ ڪرڻ کان اڳ، اندرئي اندر هو انهن کي پي ويو.

کيس اهو تمام سٺو لڳندو آهي ته روبي هر صبح جو اچي گلدستي جا گل مٽائيندي ويندي آهي. ۽ ويندي ويندي هڪ اڇو گلاب هنجي سيراندي وٽ رکي ويندي آهي. تڏهن کيس ائين لڳندو آهي، چڻ سفيد ڪپڙن ۾ ملبوس روبي هنجي پرسان ويٺي آهي ۽ ڌيمي ڌيمي مڌر سُرن ۾، هنجي ڪن ڀرسان ويهي، ڪجهه گنگنائي رهي آهي.

پنهنجي وهاڻي هيٺان پيل ڪراس هن ڪڍيو. ٻه ڏينهن اڳ روبيءَ هنکي اهو ڪراس ڏنو هو. بلب جي جهڪي روشنيءَ ۾ هو ڪراس کي ڏسندو رهيو. ڏسندو رهيو. کيس لڳو - روبي سندس سامهون بيٺي آهي ۽ چئي رهي آهي. ”وٺ، هيءُ ڪراس پاڻ وٽ رکي ڇڏ. جاڻان

ٿي، تنهنجو باغي سپاهي، ٽوڪي شايد اهو سوچڻ لاءِ مجبور ڪري، ته مان اهو سڀ پنهنجي مذهب جي پرچار لاءِ ڪري رهي آهيان. پر ياد رکج، وشواس چاهي تون هڪ ڪک ۾ رکين، يا هڪ پٿر ۾ رکين، وڏو سهارو ملندو آهي ان مان، اٿت ملندو آهي.'

ڪيس وري لڳو ته سور ڪافي وڏي ويو آهي. زخم مان شايد رکي رکي روڳ وهي رهيو هو.

چلائيندڙ مريض هاڻي صرف ڪنجهي رهيو هو. ڊاڪٽر ڪيڏي مهل آيو، ۽ ويو به هليو- ڪيس ان جو ڌيان ئي نه رهيو. هن ڏٺو، صرف نرس آتي بيٺي هئي، جا سرنج وغيره واپس باڪس ۾ وجهي رهي هئي. تمام ڌيمي آواز ۾ هن نرس کي سڏ ڪيو. سندس ويجهو اچي نرس پڇيو، "سور ڪجهه وڏي ويو اٿيئي ڇا؟"

"ها، سور ته وڏي ويو آهي.... پر مونکي پاڻي کپي." ڪيس لڳو ته، ڇاڪاڻ جو هي ۽ نرس روبي نه هئي، ان ڪري هنجو ڪانئس پاڻي گهرڻ، شايد نرس کي نه وڻيو.

نرس پاڻي کڻڻ ويئي هلي. پنهنجي هٿ جو ڪوماڻل گل، هن واپس گلدستي جي ٻين مرجهايل گلن سان گڏ رکي ڇڏيو.

پاڻيءَ جو گلاس آڻي نرس هنجي ساسهون ٽيبل ٽيبل تي رکيو. گٽ گٽ ڪري هڪ ئي گهٽ ۾ هو سڀ پاڻي پي ويو.

پاڻي پيئڻ بعد هن نرس ڏانهن نهاري نرم لهجي ۾ چيو،

”توکي اهو برو ته نه لڳو؟“
”نه، پر.... پر.... ڇا تنهنجو ڪير به پنهنجو ڪونهي، جو هن ڏکيءَ اوکيءَ ويل تنهنجي شيوا - ٽهل ڪري سگهي؟“
”نه، سسٽر. منهنجو ڪير به ڪونهي.... هونئن هن جي ناتي آهن ته.... ڪارخاني ۾ مون سان گڏ ڪم ڪندڙ ڪئين مزدور آهن - سي منهنجا پنهنجا آهن.... سچائيءَ جي هن لڙائيءَ ۾ لڙندي، منهنجو هڪ ساٿي جو ڪالهه هتي اسپتال ۾ مري ويو.... سو منهنجو پنهنجو هو.“
تڏهن نرس چيو، ”توهان شايد جذباتي ماڻهو آهيو.... نه ته ويهين صديءَ جي هن دور ۾ توکي شايد پنهنجي - پرائي جو صحيح احساس هجي ها....“
هن چيو، ”احساس آهي، سسٽر. احساس آهي.... ڏس، هينئر مونکي بيحد پيڙا پئي محسوس ٿئي.... ته ڇا مونکي ان جو احساس ناهي؟.... سسٽر، اسين سڀ هڪ ٻئي جي لاءِ پنهنجا آهيون.... ڪارخاني ۾ مون سان گڏ ڪم ڪرڻ وارا آهي اٺ سؤ مزدور منهنجا ساٿي آهن.... منهنجا پنهنجا آهن... سامهون واريءَ قطار ۾ ستين نمبر پلنگ تي مريض آهي، سو منهنجو ساٿي آهي ... منهنجو پنهنجو آهي... اسان سڀني جي ڇاتين ۾ هڪجهڙا گولين جا سوراخ آهن... پوليس جون آهي هڪجهڙيون لٺيون هيون، جن سان ڪنهنجو مٿو، ته ڪنهنجو هٿ، ته ڪنهنجو پير زخميو آهي... چاهي هر ڪنهن جا الڳ الڳ پنهنجا مطلب هجن... پر تڏهن به، ڪنهن بي - انصافيءَ جي مخالفت اسان گڏجي ڪئي

آهي .... اسين سڀ هڪ آهيون .... اسان سڀ هڪ ٻئي جي لاءِ پنهنجا آهيون."

نرس چيو، "تنهنجين نسن ۾ وهندڙ رت جي هڪ هڪ ڦڙي ۾ نعرا پاڇي رهيا آهن .... ڏس، تون هينئر به ائين ڳالهائي رهيو آهين، ڄڻ نعرا هڻي رهيو هجين...."

مون ڪو به جواب ڪونه ڏنو. صرف نرس جي اکين ۾ نهاريندو رهيو.

تڏهن نرس چيو، "تون شايد ڪڏهن ريڊيو ڪونه ٻڌندو آهين."

"مونوٽ ريڊيو ڪونهي.... سسٽر .... پر ڇو، جي ريڊيو ٻڌان ها ته ڇا ٿئي ها؟"

گنڀيرتا وچان نرس چيو، "تو کي اِن ڳالهه جو ته پتو پئجي وڃي ها .... ته اڄ ڪالهه ڪيترن ئي شهرن ۾ ڳالهه ڳالهه تان جهڳڙا ۽ هڙتالون ٿينديون ٿيون رهن. ڪڏهن ڪڏهن معاملو اِن حد تائين وڌي ويندو آهي، جو سرڪار کي پوليس يا ملٽريءَ جي مدد وٺڻي پوندي آهي .... ۽ تڏهن .... ۽ تڏهن ڪي بي گناه گولين جا شڪار ٿي ويندا آهن.... پوءِ صلح ٿيندا آهن.... رواجي طرح وري ڪم شروع ٿي ويندو آهي ... مرڻ وارن لاءِ ٻه - چار ڏينهن ياد رکڻ جو سانگ رچايو ويندو آهي ... سندن ياد ۾ ٻه - چار عام سڀائون ڪيون وينديون آهن ... بس. پوءِ سڀ ... سڀ ٺيڪ ٿي ويندو آهي. هڪ ياد کي ڪير ڪيستائين ڍوئي هلندو ... ڍوئڻ لاءِ، اڄ جي دور ۾ غمن جا بارِ ٿي گهڻا آهن."

هن ڪجهه ڳالهايو ڪونه. کيس پنهنجي پيڙا وڌندي محسوس ٿي.

تڏهن اوچتو سامهون واري قطار ۾، ستين نمبر پلنگ پرسان، هڪ ماءُ اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳي. هوءَ زور زور سان نرس ۽ ڊاڪٽر کي سڏڻ لڳي، ”ڏسو ته، ڏسو ته، منهنجي ٻچڙي، کي ڇا ٿو ٿئي؟.... الا. هن جون اکيون ڦري ويون آهن... اڙي ڪو آهي... ڏسو ته...“

ڇرڪندي ڇرڪندي نرس اُن پلنگ ڏانهن ويئي. ڊاڪٽر ڊوڙندو آيو. مريض جي نبض ڏسي ڊاڪٽر ڪنڌ هيٺ ڪري ڇڏيو. نرس پنهنجي گلي ۾ پيل ڪراس ڏانهن نهاريو ۽ پوءِ هڪ سفيد ڪپڙي سان مريض جو سڄو جسم ڍڪي ڇڏيائين. ماءُ لاش کي چنبڙي پيئي. هنجي اکين مان ڪرندڙ لڙڪن سان سفيد ڪپڙو ڪجهه آلو ٿي پيو.

هنکي لڳو ته، هاڻي سندس درد به ايترو وڌي ويو آهي، جو هاڻي هو به مري ويندو، سورهين نمبر پلنگ تي پيل مريض به مري ويندو، هن وارڊ جا سڀ مريض مري ويندا...

ٿورو آٿي هن نرس کي اشارو ڪيو. نرس آئي، ته هن کانئس پڇيو، ”مري ويو؟“

نرس جي اکين ۾ بوندن جيان ڪجهه چمڪي رهيو هو. چيائين، ”ها، مري ويو.... توسان گڏ نعرا هڻڻ وارو، تنهنجو هڪ ٻيو ساٿي مري ويو.... ۽ پنهنجي ماءُ جا ڏک وڌائي ويو. پهرين شايد کيس هڪ وقت ڪاڌو ملندو هوندو.... هاڻي ان کان به....“ نرس وڌيڪ ڳالهائي نه سگهي. لفظ سندس گلي ۾ ئي ڦاٿي اٽڪي پيا.

هن ٿڪو مرڪيو: ”اسان ماڻهن جي شايد اهائي قسمت آهي .... مان به مري ويندس .... سورهين نمبر وارو به مري ويندو ....“

تڏهن نرميءَ وچان نرس چيو، ”نه .... هتي سڀ مرڻ لاءِ نه ايندا آهن .... پنهنجي ڪڇيءَ ۾ پيل ڪال جي نوڙيءَ کي ٽوڙڻ لاءِ ايندا آهن ....“

اِتي هن هڪ ٽهڪ ڏيڻ ٽي چاهيو. پر هن ۾ شايد ايتري طاقت نه هئي جو هو ٽهڪ ڏيئي سگهي. ان ڪري هڻ نرس جي سامهون هارائيندي چيائين، ”اِتي مونکي آٿت ڏيئي، تون پنهنجي فرض مان بخوبي نباهي رهي آهين....“

اوچتو وري کيس لڳو ته سندس تڪليف هاڻي سهڻ کان ٻاهر ٿيندي ٿي وڃي. تڏهن هن نرس کي چيو، ”ڏس، سسٽر.... مونکان هاڻي سور سٺو نٿو ٿئي .... مونکي .... مونکي آرام ڪرڻ لاءِ ڪجهه ڏي .... پلي مارفيا....“

نرس ڊاڪٽر کان پڇي واپس آئي.

اِنجيڪشن لڳڻ بعد هن تي خمار ڇانئجي ويو. کيس لڳو ته هاڻي هو بيهوش ٿي ويندو. پوءِ صبح جو روبي اچي هنکي آهستي سان ڪري آٿاريندي. ڏيري ڏيري هو پلڪون کولهيندو، روبي پنهنجو مرڪندڙ چهرو کڻي ڏانهس نهاري مرڪندي هوندي .... پوءِ هو به ٿورو مرڪندو ....

.... ڪجهه رنگين ڏاگهه هنجي بند اکين ۾ گهمڻ لڳا .... هنکي، شايد ننڊ اچي ويئي. يا هو شايد بيهوش ٿي ويو.

صبح جو جڏهن سندس بيهوشي ۽ ننڊ لٿي ته هنکي لڳو ڄڻ

وچ ۾ دل ٻڌي رهي هئي. هن دريءَ ڏانهن نهاريو. گلدستي ۾ انهيءَ تائين اهي ڪومايل گل لٽڪيل هئا. وارڊ جون سڀ بتيون وسايون ونيون هيون. دريءَ جي شيشن جي قد ڪي ٽوڙي صبح جا ڪجهه ڪرڻا، جنهن مريض جي چهري کي، جنهنجي هٿن کي، جنهنجي پيرن کي چمي، جي سدن حالت ۾ رهيا هئا. لوهه جي واري پنهنجي سخت هٿ کي هن آنڪار ۾ مٿي ڪنهو، جيئن صبح جا ڪرڻا هن مبارڪ ڪرڻا هن کي به چمن. تڏهن آهستي آهستي پنهنجي هن کي چيو، ”ڏسو.... هر مرزو توهان سان پنهنجين آشائن کي، پنهنجين اميدن کي جوڙي هلندو آهي. هونئن زنده رهڻ جي اميد مون ۾ به رکي آهي.... پر نجاڻ ڇو، مونکي ائين ٿو لڳي ته سان پڄندس ڪونه....ڇا توهان مونکي بچائي سگهندا؟“

تڏهن هڪ نرس هن کي ويجهو اچي، ڪاٺس پڇيو، ”ڊاڪٽر صاحب پڇيو آهي ته رات توهانکي وري ڪا تڪليف ته ڪانه ٿي؟“

”هان؟.... ها، ٿي هئي. پر وڏي سسٽر انجيڪشن هڻي ويئي هئي.... پر، سسٽر، هڪ ڳالهه ٻڌاء.... ڇا سڀني مائين کي سپنا اچندا آهن؟“

”ها، سڀني کي ايندا آهن.“ نرس چيو.

”توکي به ايندا آهن؟“

”ها، ايندا آهن.“

تڏهن سندس چپن تي هڪ خوشنما مرڪ مڙي آئي. ”سچ؟..

نه توکي به سپنا ايندا آهن.... سچ پڇين، مسٽر، مان ته ائين ئي سمجهندو هوس ته سپنا نه رڳو اسين مزور ماڻهو ڏسندا آهيون.“

نرس کو جواب کونه ڏنو.

تڏهن هو گنڀير ٿي ويو. چيائين، ”مسٽر، سپنا ڇا سچا به ٿيندا آهن؟“

نرس چيو، ”اڪثر سچا ڪونه ٿيندا آهن.“

هن چيو، ”ها. مان به ائين ٿو سوچيان.... ڏس نه، مسٽر، ڪارخاني ۾ نوڪري ملڻ کانپوءِ مان ڪيڏو نه خوش ٿيو هوس.... پوءِ مون ڪيترا نه خواب ڏٺا هئا ته.... منهنجو هڪ سهڻو گهر هوندو.... هڪ خوبصورت زال هوندي.... پوءِ ورهين جي ڪمائين جيان اسانکي هڪ ننڍڙو راڄڪمار ڄمندو.... اساجي سهڻي گهر جي چوگرد گل ئي گل هوندا.... پر.... مسٽر، منهنجو هڪڙو به سپنو سچو ڪونه نڪتو.“ نرس وري به چپ رهي.

تڏهن هن وري چيو، ”مسٽر، ڏس، اڄ مونکي ان ڳالهه جي خوشي آهي ته سپنا ڪوڙا ٿيندا آهن.... نه ته رات مون هڪ سپنو ڏٺو هو ته مان مري ويو آهيان.... پر هاڻي مونکي لڳي ٿو ته منهنجو اهو سپنو به منهنجن ٻين ڪيترن ئي سپنن جيان ڪوڙو ثابت ٿيندو.... ۽ سچ ته اهو آهي، مسٽر، ته مان مرڻ نٿو چاهيان.... ڪيئن به مان زنده رهڻ ٿو چاهيان.... مونکي ڪارخاني جو ڪارو دونهون پسند آهي.... ڪارخاني جي آها چاڻل-سڃاڻل، ٻوڙ ڪندڙ گڙگڙاهٽ ٻڌڻ لاءِ مان تيار آهيان.... پر مان زنده رهڻ

ٿو چاهيان.... مان زندهه رهڻ ٿو چاهيان....“

”تون ڪونه مرندين.... تون ڪونه مرندين....“- اهو روبيءَ جو آواز هو. ڪيس پنهنجو پاڻ تي عجب لڳو ته ڳالهائڻ ٿي ڳالهائڻ ۾ هو ايڏو غلطان ٿي ويو هو، جو ڪيس اها خبر ئي ڪانه رهي، ته ڪڏهن روبي اچي سندس سيرانديءَ ڪان بيٺي هئي. هن ڏٺو روبيءَ جي هٿن ۾ گهڻائي گل هئا.

هي نرس ڏٺي هن پلنگ ڏانهن وڌي ويئي.

پوءِ روبيءَ چيو، ”مان اڄ تنهنجي لاءِ ڳاڙهو گلاب ڪٺي آئي آهيان.... ۽ گڏو گڏ هڪ خوشخبري به.... ته تنهنجي ڪارخاني جي هڙتال ختم ٿي ويئي آهي.“

”هان؟“

”ها، پر ڏوڪان هڪ ڳالهه پڇان.... ڪهڙي آهي توهان ماڻهن جي اها پڌي، پٿر بازي ڪرڻ ۾.... ڪارخانن کي باهيون لڳائڻ ۾ توهان سڀ هڪ آهيو.... پر زنده رهڻ ۾ توهان هڪ ناهيو!“

”تون ڇا ٿي چوڻ چاهين، روبي.“

”ڏس.... دل ۾ نه ڪجانءِ.... جڏهن اسپتال ۾ آڻڻ بعد تنهنجو هڪ ساٿي مري ويو، تڏهن ڪير آيو هو سندس لاش تي روئڻ؟“

”ڏس، روبي.... تڏهن اسانجا سڀ ساٿي هڙتال ۾ شامل هئا. تڏهن هڙتال کي صحيح روپ ۾ نباهڻ انهن لاءِ نهايت ضروري هو....“

تڏهن ڦڪو مرڪي روبيءَ چيو، ”تون اڃا به پنهنجن ساٿين جي وڪالت ڪري رهيو آهين.... صحيح روپ ۾ هڙتال

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

اڄڪلهه ٺٺي ڪٿي ٿي؟ هي ٻسون ڌماڪا.... سرڪاري عمارتن کي نقصان پهچائڻ.... اهو سڀ ڇا آهي؟ اسين پنهنجو گهر نيڪ طرح سان سينگارڻ کان اڳ ئي جلائي رهيا آهيون...."

"بس ڪر روبي.... بس ڪر." هنڪي لڳو ڄڻ هنجي دل ٻڏڻ لڳي هئي.

روبيءَ وري چيو، "ڏس، مان ائين ڪو ڪنهنجي گلا ڪانه ٿي ڪريان.... پر اها هڪ شڪايت آهي.... هڪ ڏوراپو آهي.... هوندڙ تون ڇا ٿو سمجهين ته توهان ماڻهن جو ڏک، ڇا اسانجو ڏک ناهي.... آدل، سک وندڻ ته سؤلو آهي.... مزو ته ڏک وندڻ ۾ آهي...."

هڪ ٿڌو ساهه کڻي تڏهن هن چيو، "ها اهو سچ آهي.... مزو ته ڏک ونڊڻ ۾ آهي.... ڏک ونڊڻ ۾ آهي، روبي."

"ته پوءِ؟.... ڪير تنهنجو ڏک ونڊڻ آيو آهي؟.. هاڻي ته هڙتال ختم ٿي وئي.... ڪير اچي تو کان اهو پڇي ته ها- ته هيتريون گوليون هيون، انهن مان هڪ گولي جا تو کي لڳي هئي- تنهنجو ڪيترو رت ان گوليءَ جي قيمت آهي؟"

"اِئين نه چئو، روبي.... ڪريم آيو هو....جومدار آيو هو.... ۽ تون.... تون هميشه پڇندي ٿي رهين.... ۽.... ۽...." هنجو من ڀرجي آيو.

تڏهن روبيءَ کلي ڏنو، "آول تون نيڪ ٿي.... پوءِ تو سان ڳالهائينديس....هينئر تون جذباتي ڳالهيون پيو ڪرين...."

هن پوءِ ڄڻ هارائيندي چيو، "پر روبي.... ڏس، مان تو کي

... توکي ٻڌڻ چئي چڪو آهيان تہ اسين پنهنجن مطلبن لاءِ مرون.... پنهنجو مطلب.... پنهنجو مطلب...."

ڪجهہ دير لاءِ هو سانت ۾ ويو. هن جي قطار ۾ ٽيهين نمبر پلنگ واري ٻڍڙيءَ پيچن ڳائڻ شروع ڪيو هو. پيچن جا لفظ هنکي نهڪ طرح سمجهہ ۾ نہ پئي آيا. پر تڏهن بہ کيس اهو وڻندڙ پئي لڳو. ڄڻ جادوءَ جي اثر هيٺ هو پيچن جي آواز تي جهومڻ لڳو. تڏهن اوچتو دريءَ جو شيشو لڏي پيو. ۽ ڪڙڪيءَ جي پرسان پيل گلدستو پٽ تي اچي ڪريو.

اچرج وچان هن روبيءَ ڏانهن نهاريو. روبيءَ چيو، "ٻاهر شايد طوفان آهي...."

وائڙن وانگر هو ڄڻ ٿڙڪڻ لڳو، "طوفان آهي؟ طوفان؟ منهنجي دل ٻڏي رهي آهي، روبي.... نہ. هينئر نہ، روبي.... هينئر نہ...."

کيس اوچتو پنهنجي تڪليف وڌندي محسوس ٿي. کيس لڳو ڄڻ ٽيهين نمبر واري ٻڍيءَ جي پيچن جا ٽڪرا ٽڪرا ٿي رهيا آهن.... ڄڻ روبي سفيد ڪاغذ جي ڪنهن ٽڪري جيان طوفان ۾ اُڏامي رهي آهي.... ڄڻ ڇت هن جي مٿان ڪري رهي آهي.... ڄڻ سج جا ڪرڻا موتي رهيا آهن.... ڄڻ اونده ٿي رهي آهي. تڏهن هن جي منهن مان ڇيخ نڪري وئي- "روبي.... هيڏانهن اچ، روبي.... موت اچ.... مونکي الائجي ڇا ٿو ٿئي، روبي."

"ڇا ٿو ٿئي؟.... ڇا ٿو محسوس ٿئي توکي؟" روبيءَ ڏٺو هنجو چهرو پيلو ٿي ويو هو.... هنجون اکيون ڦاٽي ويون هيون.

SHER ALI CHA… CHANDIA GOTH QASIMAB… SINDH

پنهنجو پاڪي ضابطي ۾ آڻيندي هن چيو، ”مونڪي.... مونڪي.... آڪ.... اوڪ.... او ووو.“ هڪي رت جي هڪ اُلٽي آئي. رت هنجي نڪ ۽ منهن مان وهڻ لڳو.

روبيءَ جي چيخ نڪري ويئي، ”نو!“ هنجي هٿن مان ڳاڙهو گل ڇڏائجي رت جي اُلٽيءَ تي وڃي ڪريو.

وارڊ-بواءِ ڊوڙي ڊاڪٽر کي سڏي آيو. ڊاڪٽر اچي هنجي نبض ڏٺي. ڪجهه دير هو چپ چاپ بيٺو رهيو. پوءِ هنجون نگاهون روبيءَ جي ڳچي ۾ پيل ڪراس ڏانهن کڃي ويون.

روبيءَ کي لڳو- چرچ جا گهنڊ وڄڻ لڳا هئا. هٺمنگ ڪنڌ ڪجهه آواز، منڊس ڪنن جي چوگرد گونجڻ لڳا هئا.

هن هيٺ زمين ڏانهن نهاريو. ڳاڙهو گلاب، سڪي ويل هنجي رت جي اُلٽيءَ ۾ چنبڙي پيو هو.

ڊاڪٽر، روبيءَ کي اشاري سان ڪجهه چئي، هليو ويو. روبي اُتي بيٺي هئي. هنجي اکين ۾ لڙڪ پرجي آيا هئا.... هنکي لڳو ڄڻ سڀ ڪجهه ڌنڌلو ٿي چڪو هو.... رکي رکي هنجي ڪنن ۾ چرچ جا گهنڊ زور زور سان وڄڻ لڳا. هنکي لڳو، ڄڻ ڪنهن ڪارخاني ۾ ڪو مزور زور زور سان متڙڪا هڻي رهيو هو.

وري روبيءَ جي نگاهه لاش جي سيرانديءَ ڏانهن کڃي ويئي. هن ڏٺو، اُتي پيل ڪراس تي رت جا ڪجهه ماڪا ڇنڊا سڪي ويا هئا.

چرچ جا گهنڊ شايد اڃا به وڄي رهيا هئا. —

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

نيو فيلڊس جا تازا شايع ٿيل ڪتاب

منهنجو وطن، منهنجا ماڻهو

مصنف: لوڪرام ڏوڏيجا

هن ڪتاب ۾ سنڌ جي سيني پاڪ جاين ۽ تهذيب، شهرن ۽ ماڻهن، ريتن ۽ رسمن، ڏندن ۽ ڌاڙيلن وغيره جو تفصيل سان ذڪر ڪيل آهي. اهڙو ڪو عنوان، جاءِ، ڳالهه نه آهي، جنهن جو ذڪر نه ڪيل هجي، ڪتاب مان ڪنيل ڪجهه عنوان هيٺ ڏجن ٿا:

سنڌو ندي، منڇر ڍنڍ، آبهوا، معدني پيدائش، ريگستان، ڪوهستان، سنڌو سڀيتا، ڏڙن ۾ ديبل سڀيتا، ڪراچي، هنگلاج، ٺٽو، نوري- ڄام تماچي، جهوڪ شريف، حيدرآباد، وڪيل. ڪچهريون، سياسي اڳواڻ، اديب ۽ عالم، حيدرآباد جا تيرٿ، ٿرپارڪر، نواب شاهه، لاڙڪاڻو ضلعو، جاگيردار، شاعر ۽ شاعري، دادو، سکر، شڪارپور ضلعو، درگاهون ۽ مسجدون، باغ ۽ ڪوهه، سنڌ واهه، گهٽيون ۽ حويليون جو ماحول، ماڻهو ۽ رهڻي ڪهڻي، محبت ۽ خدمت، مهمان نوازي، سنڌي ٻولي ۽ ادب، تعليمي سرشتو، پنچائتيون، پائيبند، عامل، ڳوٺاڻي رهڻي ڪهڻي، هندو زالون، پوشاڪ، ڪاڏي جا سواد، هندو ذاتيون، دعاسلام، شادي، عورتون، هاري ناري، زميندار ۽ وڏيرا، پير مرشد، ملا ۽ مولوي، ڪامورا عملدار، هندو مسلم تعلقات، مسلمانن جون ذاتيون، ريتون رسمون ۽ رواج، وهم ۽ وسوسا، پکي ۽ جانور، هنر ۽ ڌنڌا، چور ڌاڙيل، فقيريءَ جو فن، بيمارين جو علاج، ڌوٻي، حجم، ڇڪڙا، ٽانگا ۽ اُٺن جي سواري، شراب جون ڀٽيون ۽ نشا، روٽارڻ ۽ ڪلائڻ جو فن، ڳائيڻون، ڌرم جي دڪانداري، راڳ ۽ مشاعرا، ناٽڪ، سئنيما، ڪُڪڙن ۽ تترن جي ويڙهه، نانگ ٻلائون، جانورن جي ويڙهه، لغڙ، رانديون، ملاکڙو، ميلا، زالن جي ذلت، بي ميل شاديون، چوڪري بازي وغيره وغيره. 25 کان مٿي خوبصورت تصويرون- صفحا 418 . انڊيا جو ڇپيل اصلوڪو ٽائيٽل. قيمت -/100 رپيا.

قومي غدارَ ۽ حساب ڪتاب

مشهور و معروف ڪالم نگار، مضمون نويس ۽ استاد **لياقت عزيز** جو هيءَ ڪتاب پنهنجي نوعيت جو منفرد ۽ دلچسپ ڪتاب آهي جنهن ۾ قومي غدارن ۽ نام نهاد سياسي ليڊرن، اسيمبلي ميمبرن، وزيرن، وڏيرن، ميرن، پيرن، پوليس عملدارن، ڪامورن، وائيس چانسلرن، استادن، تعليم کاتي جي آفيسرن،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

يوبي، سي بي وارن وغيره جا پول پڌرا ڪيا ويا آهن. قيمت -/50 رپيا.

ڇا جو ديس ڇا جو وديس - بندر ديسان ديس

الطاف شيخ جا هيءُ به سفرناما مختلف ملڪن/ شهرن جهڙوڪ: .دلچسپ انداز ۾ لکيل آهن. تنهن کان سواءِ سفر دوران جهازن تي مختلف واقعا، حادثا، جهيڙن جهٽن، جو ذڪر پڻ ٺاڏي خوبصورت انداز ۾ ڪيل آهي. ان کان سواءِ بحث مباحثا: سياسي، سائنسي، مذهبي، معاشرتي، سيڪس وغيره تي آزادانه طور تي ٿيل آهن.
مختصراً هي ڪتاب هڪ دفعا پڙهڻ شروع ڪرڻ کان پوءِ ختم ڪرڻ کان اڳ ڇڏڻ ممڪن نه آهي. صفحا: 200 قيمت: -/60 رپيا.

عائشي

هن ناول ۾، حضرت عيسيٰ جي ولادت کان ٻه گهٽ اڳ جي هڪ پراسرار عورت جو هڪ نرالو داستان سمايل آهي، جيڪا بي پناهه قوت، لازوال حسن ۽ غير معمولي سياڻپ جي مالڪ هئي! جنهن ڪروڌ ۾ اچي پاڻ پنهنجي محبوب کي قتل ڪيو ۽ پوءِ ڪن صدين تائين هن جو انتظار ڪندي رهي... ۽ جڏهن ڪن صدين کان پوءِ هو وٽس هلي آيو تڏهن زندگي جو اُصول بدلجي چڪو هو...!
She جڳ مشهور مصنف هينري رائڊر هئگرڊ جي مڙني ناولن مان مقبول ترين ناول آهي. انهيءَ جو اندازو هن امر مان لڳائي سگهجي ٿو ته هي ناول ١٨٨٦ع کان باقاعدي لکن جي تعداد ۾ ڇپبو اچي ۽ هٿون هٿ کپندو اچي. هن ڪتاب جي تتبع تي دنيا جي مختلف ٻولين ۾ اڪيچار ناول لکيا ويا آهن ۽ فلمون ناهيون ويون آهن. صفحا 400- قيمت -/75 رپيا.

سانگهڙ

مصنف: محمد عثمان ڏيپلائي

هيءُ ناول سنڌ جي انهي زبردست انقلابي هلچل جي حالات تي مشتمل آهي، جا ١٩٣٨ع کان وٺي ١٩٤٧ع تائين نهايت زورشور سان هلندڙ هئي. هن ۾ انگريزن ۽ سنڌن چارئي طرفان اتکل ويهارو هزار سنڌي ماريا ويا. لک کن قيد ٿيا. پنج لک دربدر ٿيا ۽ سنڌن هڪ ارب کان وڌيڪ ملڪيتون لٽيون ويون. بهادر سنڌين به انهي جي جواب ۾ "وطن يا ڪفن" جو نعرو لڳائي، انگريزي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

ملٽري ۽ پوليس جا هزارين فرد ماريا، ڦريا ۽ ڪافي مالِ غنيمت هٿ ڪيو. هن هلچل کي ”ٿين حر هلچل“ سڏيو وڃي ٿو، جا مجاهد اعظم، امام الاحرار حضرت پير سيد حاجي صبغة الله شاه رحہ جي سرڪردگيءَ هيٺ شروع ٿي هئي. هن ناول ۾ اوهان کي لڙڪ ۽ مرڪ، ٽهڪ ۽ ڇهڪ، حيرت ۽ عبرت، غم ۽ غصو، جوش ۽ هوش، محبت ۽ وحشت، فرض ۽ عزازت، رحم ۽ ڪهر، عقل ۽ عشق، حب الوطني ۽ غداريءَ جا عجيب و غريب نظارا نظر ايندا. پاڪستان رائٽرز گلڊ به هن کي سنڌي زبان جو بهترين ناول ٺهرائي پنج سؤ روپيه انعام ڏنو آهي. هيءُ تاريخي ناول 656 صفحن تي مشتمل آهي. نئين ٽائيٽل سان سينگاريل- قيمت صرف -/120 رپيا آهي.

سَرَ لوهيڙا ڳيپا

شيخ اياز جو هيءُ نئون ڪتاب نثري نظمن تي مشتمل آهي 40 صفحن جو مهاڳ علاوه اٿس. ڪل صفحا 408. قيمت -/100 رپيا

ڪوٽ لکپت جو قيدي (ڀاڱو I ۽ II)

* سنڌ جي چوٽيءَ جي ڏاهي سياستدان ۽ مهان اديب **رسول بخش پليجي** جي لاهور جي بدنام جيل ۾ گهاريل ستن سالن جي قيد جا ڪڙا مٺا داستان * سنڌ ۽ عالم جي سياست جو چرڪائيندڙ آپريشن. * ملڪ جي برک سياستدانن، اديبن ۽ عالمن جي باري ۾ توريل تڪيل رايا. * قيد تنهائي جي انهن نازڪ ۽ تڪليف ده گهڙين جا احوال جڏهن زندگي ۽ موت جي وچ ۾ چند انچن جو مفاصلو رهجيو وڃي. * سنڌي ادب جي سڀ کان اثرائتي ۽ سڀ کان نرالي جيل جي ڊائري. صفحا 345 - قيمت -/130 صفحا 272 قيمت -/100 روپيا.

”آزادي خاطر“

هن ڪهاڻين جي مشهور مجموعي ۾ دنيا جي عظيم ڪهاڻيڪارن جهڙوڪ: سارتر، گورڪي، ماپاسان، چيخوف، ٽئگور، سمرسيٽ ماهم، خواجه حمد عباس، جيمس اسٽيفنس وغيره جون ڪهاڻيون شامل آهن. انهن ڪهاڻين جا مترجم: غلام نبي مغل، نجم عباسي، ليرام ولي، ظفر حسن، تاج بلوچ، شمشير الحيدري، الطاف شيخ، عبدالقادر جوڻيجو، زرينه بلوچ، هري آشا وغيره آهن. صفحا 236- قيمت -/35

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

نيوفيلڊس پبليڪيشنس جا شايع ٿيل ڪتاب

.1	بين الاقوامي قانون ۽ تنظيم	فيروز احمد	(ختم ٿيل)
.2	جيل ۾ 22 مهينا (ڀاڱو I)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
.3	اڌ ملاقات (خط)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
.4	جيل ڳهاريم جن سان	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
.5	جيل ۾ 22 مهينا (ڀاڱو II)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
.6	زندگيءَ جو تنها مسافر (ڪهاڻيون)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
.7	4- مارچ ۽ سنڌي جوڌا	–	20/-
.8	بهترين ڪهاڻيڪارن جون بهترين ڪهاڻيون	–	(ختم ٿيل)
.9	اونداهي ڌرتي روشن هٿ (ناول)	آغا سليم	45/-
.10	رات منهنجي روح ۾	غلام نبي مغل	(ختم ٿيل)
.11	30 سالن جون چونڊ ڪهاڻيون (ڀاڱو I)	–	(ختم ٿيل)
.12	ٽڏا چپ (ڪهاڻيون)	ايشور چندر	40/-
.13	وايون وڻجارن جون (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
.14	30 سالن جون چونڊ ڪهاڻيون (ڀاڱو II)	–	(ختم ٿيل)
.15	بندر بازاريون (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
.16	شڪليون (خاڪا)	عبدالقادر جوڻيجو	(ختم ٿيل)
.17	يادگار ڪهاڻيون	مختلف ڪهاڻيڪار	(ختم ٿيل)
.18	ٽين دنيا جون ڪهاڻيون	ولي رام ولڀ	(ختم ٿيل)
.19	عظيم ڪهاڻيڪارن جون عظيم ڪهاڻيون	–	(ختم ٿيل)
.20	دل اندر درياءَ (ڪهاڻيون)	مدد علي سنڌي	(ختم ٿيل)
.21	دل جو بندر (ناول)	ائورل آئيويس/ نصير اعجاز	(ختم ٿيل)
.22	رهيل قرض (ڪهاڻيون)	ظفر حسن	(ختم ٿيل)
.23	درد جي خوشبو (ناول)	قاضي خادم	(ختم ٿيل)
.24	ڪنهن سان سور سليان	مرتب: فيروز احمد	(ختم ٿيل)
.25	فڪر جي آزادي	آسٽيفن زويگ/ ابراهيم جويو	(ختم ٿيل)
.26	منهنجو ساگر، منهنجو ساحل (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
.27	غلامن جو ٻيڙو (ناول)	ايرڪ ڪارڊر/ دوست محمد پني	(ختم ٿيل)
.28	سي ٽي جوين ڏينهن (سفرنامو)	الطاف شيخ	75/-
.29	عاشي (ناول)	هينري رائڊر هئگرڊ/ فضل احمد بجاڻي	(ختم ٿيل)
.30	سي ٻيڙيون رکين ٻاجهه سين (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
.31	سڏارٿ (ناول)	هرمن هيس/ فضل احمد بجاڻي	20/-
.32	جپان رس (ڪهاڻيون)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
.33	روح جي ڳولا (ناول)	مترجم: فضل احمد بجاڻي	(ختم ٿيل)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

34.	درد جا ڏينهن، درد جون راتيون	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
35.	سانباهو سمونڊ جو (سفرنامو)	الطاف شيخ	50/-
36.	سورج هوندي مرجهايل (ڪهاڻيون)	نجم عباسي	30/-
37.	آسيہ (ناول)	هينري رائڊر هئگرڊ/ فضل احمد بچاڻي	(ختم ٿيل)
38.	قلندر (ڪهاڻيون)	قرت العين حيدر/ مدد علي سنڌي	(ختم ٿيل)
39.	الطاف شيخ جي نوٽبڪ تان	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
40.	سزا جا سڪ	آسڪر وائلڊ/ فضل احمد بچاڻي	(ختم ٿيل)
41.	بهترين سفرناما	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
42.	للڪار (ڪهاڻيون)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
43.	ٽڪل سريت (ڪهاڻيون)	البرٽومورواويا/ وليرام ولڀ	(ختم ٿيل)
44.	لنڊن ٽائين لفٽ (ڪهاڻيون)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
45.	تصوير جو خون	آسڪر وائلڊ/ فضل احمد بچاڻي	(ختم ٿيل)
46.	حليم شو	حليم بروهي	(ختم ٿيل)
47.	ٻارن جون آکاڻيون	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
48.	سپون	خليل جبران/ فضل احمد بچاڻي	(ختم ٿيل)
49.	سفر يورپ جي ڊائري	قاضي عبدالمجيد عابد	(ختم ٿيل)
50.	آزادي خاطر (ڪهاڻيون)	مرتب: فيروز احمد	35/-
51.	چانديءَ جون تارون (ڪهاڻيون)	ماهتاب محبوب	(ختم ٿيل)
52.	مس سدا بهار چنبيلي (ناول)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
53.	پيار ڪهاڻي (ناول)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
54.	نيگرو عشق ۽ بغاوت	ڪرسٽوفر نڪول/ نصير اعجاز	(ختم ٿيل)
55.	شرم ٻوٽي (ناول)	گوبند مالهي	(ختم ٿيل)
56.	اڳي ايئن هياسين (جلد I)	فضل احمد بچاڻي	(ختم ٿيل)
57.	پره ڪان پهرين (ڪهاڻيون)	ماهتاب محبوب	(ختم ٿيل)
58.	بلنديون (ناول)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
59.	رڃ ۽ پاڇا (ناول)	موهن ڪلپنا	(ختم ٿيل)
60.	مون توکي پيار ڪيو (ڪهاڻيون)	پوپٽي هيرانندائي	(ختم ٿيل)
61.	آيل ڙي اولاڻا (ڪهاڻيون)	علي بابا	(ختم ٿيل)
62.	شاهہ لطيف جي شاعري (جلد II)	تنوير عباسي	(ختم ٿيل)
63.	آپٽي گهوٽ تہ نشا ٽيوئي (سفرنامو)	لوڪرام ڏوڏيجا	(ختم ٿيل)
64.	موهن جو دڙو (ناول)	علي بابا	(ختم ٿيل)
65.	ادو عبدالرحمان (ڪهاڻيون)	امر لعل هنگوراڻي	12/-
66.	ڌرتي روشن آهي (ڪهاڻيون)	آغا سليم	40/-
67.	دارون هن ديواڻي جو (ڪهاڻيون)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
68.	پيغامبر	خليل جبران/ ستار	(ختم ٿيل)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com
Scanned with CamScanner

69.	همہ اوست (ناول)	آغا سليم	35/-
70.	اداس واديون (ڪهاڻيون)	حميد سنڌي	(ختم ٿيل)
71.	آئيني جي اڳيان	١٧ ساهتڪار	12/-
72.	چنڊ چنبيليءَ ول (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
73.	لهر لهر زندگي (ڪهاڻيون)	ماهتاب محبوب	(ختم ٿيل)
74.	الون ماڻهو (ڪهاڻيون)	سراج	25/-
75.	ٻہ ننڍا ناول (ٻہ ناول)	آغا سليم	(ختم ٿيل)
76.	اڳي اپڻن هياس (جلد II)	فضل احمد بچاڻي	25/-
77.	رڻ تي رم جهم (شاعري)	شيخ اياز	50/-
78.	وات ويندي	علي احمد بروهي	(ختم ٿيل)
79.	مڪليءَ کان ملاڪا تائين (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
80.	ڪهاڻي جو قافلو	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
81.	ساهيوال جيل جي ڊائري	شيخ اياز	60/-
82.	سنگاپور ويندي ويندي (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
83.	چنڊ جا تمنائي (ڪهاڻيون)	آغا سليم	(ختم ٿيل)
84.	ڀڳت سنگهہ کي ڦاسي	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
85.	ست يوگوسلاويائي آکاڻيون	جگت آڏواڻي	10/-
86.	ست ڪشميري آکاڻيون	اختر محيعدين/ ايشور چندر	12/-
87.	پن ڇڻ ۽ چنڊ (شاعري)	آغا سليم	20/-
88.	ڪوالالمپور ڪجهہ ڪوہ (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
89.	ڪپر تو ڪن ڪري (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
90.	سڏن مٿي سڏڙا	علي احمد بروهي	(ختم ٿيل)
91.	گانڌي	لوئي فشر/ نجم عباسي	(ختم ٿيل)
92.	ڀڳل ڪنيڙاڻيون	خليل جبران/ عبدالله الفائز	25/-
93.	ماسٽر هريام جو بئنڪاڪ وڃڻ...	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
94.	ڪي جو ٻيجل ٻوليو (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
95.	سرهي سرهي سار (سفرنامو)	ماهتاب محبوب	(ختم ٿيل)
96.	خط، انٽرويو ۽ تقريرون (ڀاڱو I)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
97.	دنگيءَ منجهہ درياهہ (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
98.	ڏيئا تيل قليل جا	علي احمد بروهي	(ختم ٿيل)
99.	راج - ڪهاڻ تي چنڊ (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
100.	موتي جي مهراڻ جا	مرتب: فيروز احمد	(ختم ٿيل)
101.	تلاش (ناول)	نجم عباسي	(ختم ٿيل)
102.	لڙيو سج لڪن ۾ (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
103.	ڏاهي جهرڪي ۽ ٻيون آکاڻيون	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

104. مرڻ مون سين آءُ (ناول)	سراج	60/-
105. پڙاڏو سوئي سڏ (ناول)	سراج	50/-
106. رات وچ ٻر (ناول)	بريٽ هيليڊي/ فضل احمد بچاڻي	20/-
107. ٻڙ جي ڇانو اڳي کان گهاٽي (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
108. اڪ سور (ناول)	رابندر ناٿ ٽئگور	50/-
109. جت جر وهي ٿو جال (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
110. رلي ڪوٽ جو خزانو (ڪهاڻيون)	امر جليل	40/-
111. ماستريانڻي (ناول)	مترجم: نجم عباسي	(ختم ٿيل)
112. آڪن ليرا ڦليا (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
113. منهنجي دنيا، ميڪل وياڪل (ناول)	سراج	(ختم ٿيل)
114. رڻ ۾ رڃ جو اتهاس (ڪهاڻيون)	نورالهدیٰ شاهه	50/-
115. انقلابي ماءُ (سوانح حيات)	مترجم: آزاد قاضي	(ختم ٿيل)
116. ڪراچيءَ جا ڏينهن ۽ راتيون	شيخ اياز	55/-
117. جلا وطن (ڪهاڻيون)	نورالهدیٰ شاهه	70/-
118. جڏهن مان نه هوندس (ڪهاڻيون)	امر جليل	70/-
119. پونر پري آڪاس (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
120. راهون چنڊ ستارا (سفرنامو)	ماهتاب محبوب	60/-
121. يادين جي انڊلٺ	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
122. جهڙ نيڻان لڙ لهي (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
123. وقت وٿيون ويڇوٽيون (ناول)	ڪلا پرڪاش	20/-
124. شاهه لطيف جي شاعري (جلد I،II ۽ III)	تنوير عباسي	(ختم ٿيل)
125. تنهنجي دنيا، سپ رنگ سانول (ناول)	سراج	(ختم ٿيل)
126. وڄون وسڻ آئيون (شاعري)	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
127. وندرسرمحل جو مسافر (سفرنامو)	عبدالجبار جوڻيجو	20/-
128. ڳالهيون آهن ڳچ (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
129. روس جو سير (سفرنامو)	جواهر لال نهرو	30/-
130. پنهل ڪان پوءِ ۽ جڳ مڙيوئي سپنو	شيخ اياز	(ختم ٿيل)
131. منهن تنين مشعل (خاڪا)	تنوير عباسي	30/-
132. فرينچ انقلاب	مترجم: محمد ابراهيم جويو	80/-
133. علم تحقيق	ڊاڪٽر الهداد بوهيو	(ختم ٿيل)
134. اڻين ڪنا (ڪهاڻيون)	موهن ڪلپنا	30/-
135. اڀر چنڊ پس پرين (شاعري)	شيخ اياز	80/-
136. منهنجي دنيا مرگهه ترشنا (ناول)	سراج	(ختم ٿيل)
137. اي جرني ٽو ٿائلنڊ (سفرنامو)	الطاف شيخ	(ختم ٿيل)
138. پٿڻ ٿو پور ڪري (شاعري)	شيخ اياز	50/-

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

139. مٺي مراد (ڪهاڻيون)	ماهتاب محبوب	33/-
140. منهنجو ڌُن آسمان ڪان پچو (ڪهاڻيون)	امر جليل	40/-
141. دنيا پنهنجي ديس پرايا (سفرنامو)	اياز لطيف پليجو	50/-
142. سوزِي، سان پيار	الطاف شيخ	60/-
143. هيڏڙو ڏاڙهون، گل جتن (شاعري)	شيخ اياز	60/-
144. خط انٽرويو، تقريرون (ڀاڱو II)	شيخ اياز	60/-
145. ڪوٽ لکپت جو قيدي	رسول بخش پليجو	130/-
146. لنڊن تنهنجا ڪيڏا روپ (سفرنامو)	طارق عالم ابڙو	100/-
147. سنڌو منهنجي ساه ۾	امر جليل	80/-
148. ٽڪرا ٽنل صليب جا ۽ وانون ڦلن ڇاڻيون	شيخ اياز	60/-
149. ڪربلا (ڪهاڻيون)	نورالهدي شاهه	65/-
150. تاريخ جو ڪفن (ڪهاڻيون)	امر جليل	60/-
151. رهجي ويل منظر (ناول)	طارق عالم ابڙو	50/-
152. پسي ڪاڙها گل (ڪهاڻيون)	رسول بخش پليجو	45/-
153. دل جي دنيا (ڪهاڻيون)	امر جليل	45/-
154. الوداعي گيت (شاعري)	شيخ اياز	40/-
155. خبرون ڪيڙاڻن جون (سفرنامو)	الطاف شيخ	70/-
156. پاپ ۽ پيڙا (ناول)	دوستوسڪي/ رشيد ڀٽي	50/-
157. ڪتين ڪر موڙيا جڏهن (ڀاڱو I)	شيخ اياز	90/-
158. ورهاڱي جو ورجاءُ	ماهتاب محبوب	45/-
159. مٺ مٺ موتين جي	محمد ابراهيم جويو	85/-
160. قيدياڻيءَ جون اکيون ۽ چنڊ	نورالهدي شاهه	55/-
161. اوهريا جي عميق ڏي (سفرنامو)	الطاف شيخ	50/-
162. وڃڻ مون نه وڙاءُ	رسول بخش پليجو	55/-
163. سنڌي ادب جو مختصر جائزو	اڪبر لغاري	55/-
164. ڪتين ڪر موڙيا جڏهن (ڀاڱو II)	شيخ اياز	100/-
165. تنهنجي ڳولا، تنهنجون ڳالهيون	زرينه بلوچ	55/-
166. ننڊ وليون (شاعري)	شيخ اياز	55/-
167. اراؤنڊ دي ورلڊ (سفرنامو)	الطاف شيخ	45/-
168. تاريخ جو سفر	ڊاڪٽر مبارڪ علي/ ابوبڪر شيخ	45/-
169. سانگهڙ (ناول)	محمد عثمان ڏيپلائي	120/-
170. سرَ لوهيڙا ڪپيا	شيخ اياز	100/-
171. ڪوٽ لکپت جو قيدي (ڀاڱو II)	رسول بخش پليجو	65/-
172. بندر ديسان ديس ۽ ڇا جو ديس ڇا جو وديس	الطاف شيخ	60/-

گهرائڻ لاءِ لکندا: **نيو فيلڊس پبليڪيشنس**
فون نمبر 610108 ٽنڊو ولي محمد ، حيدرآباد

Scanned with CamScanner

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيو فيلڊس طرفان جلد شايع ٿيندڙ ڪتاب

نئون شهر ۽ عورت ۽ پيار

(ٽ ڪتاب هڪ ڪتابي صورت ۾)

مصنف: غلام نبي مغل ۽ پيري لوئي

پياسي ڌرتي، رمندا بادل

مصنف: سراج

ٽن ڪتابن تي مشتمل ناول

اهي ٽي ڪتاب آهن:

منهنجي دنيا هيڪل ورياڪل

تنهنجي دنيا، سپ رنگ سانول

منهنجي دنيا، مرگهه ترشنا

اِهي ٽئي ڪتاب هڪ ڪتابي صورت ۾

ڪمپيوٽر تي ڪمپوز ٿيل- صفحا 600

اوڙاهه (ناول)

مصنف: غلام نبي مغل

ڪمپيوٽر تي ڪمپوز ٿيل صفحا 400

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Scanned with CamScanner

سنڌ سلامت

www.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي ٻوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ پکيڙ کي وسيع ڪرڻ آهي ۽ پڻ دنيا سان گڏ سنڌس رفتار سان هلڻ جو سانباهو آهي، ڇو تہ تاريخ هميشہ انهن قومن جو احترام ڪيو آهي جن پنهنجي علمي سرمائي جي حفاظت ڪئي آهي. سنڌ سلامت پڻ پنهنجي ٻوليءَ جي بقاء خاطر سنڌي ٻوليءَ ۾ لکيل قيمتي ۽ ناياب ورثي کي ضايع ٿيڻ کان بچائڻ ۽ ان کي نہ رڳو محفوظ رکڻ پر پنهنجي اديبن، ليکڪن، محققن ۽ شاعرن جي علم، هنر ۽ تخليقن کي ڊيجيٽلائيز ڪندي دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ موجود سنڌين تائين مفت ۾ آسانيءَ سان پهچائڻ جو عزم ڪيو آهي.

اسان جي خواهش هئي تہ سنڌي مواد تي مشتمل هڪ اهڙو ڪتاب گهر قائم ڪجي جتي هر موضوع تي مشتمل ڪتاب موجود ملن. ڪتابن کي ڳولڻ ۽ ڊائونلوڊ ڪرڻ آسان هجي ۽ اينڊرائيڊ سميت آئي فون يا ونڊوز آپريٽنگ سسٽم سميت هر قسم جي ڊوائيس تي آساني سان آن لائين پڻ پڙهي سگهجي.

۽ اهو سڀ ”سنڌ سلامت ڪتاب گهر“ ذريعي ئي ممڪن ٿي سگهيو. اميد تہ سنڌ سلامت ڪتاب گهر ذريعي سموري دنيا ۾ موجود سنڌي نہ صرف ڀرپور لاڀ حاصل ڪندا پر سنڌ سلامت ڪتاب گهر کي وڌيڪ فائديمند بنائڻ لاءِ پنهنجو پورو ساٿ نڀائيندا.

books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت ڪتاب گهر جي اينڊرائيڊ اپليڪيشن پلي اسٽور جي هن لنڪ تان ڊائونلوڊ ڪريو:

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sindhsalamat.book